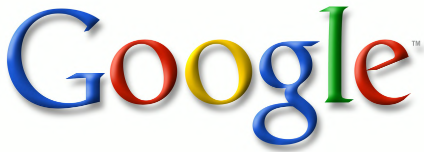

DWARS DOOR
HET LAND VAN ROOSEVELT

DWARS DOOR HET LAND VAN ROOSEVELT

DOOR

F. M. KNOBEL

AMSTERDAM
H. J. W. BECHT
1906

BOEK-, COURANT- EN STEENDRUKKERIJ G. J. THIEME, NIJMEGEN.

Aan

W. A. F. BARON GEVERS

INHOUD.

I

SAN FRANCISCO.

I.

SAN FRANCISCO.

Komende uit het verre Oosten, landde ik, in den aanvang van 1902, te San Francisco. Een Amerikaan, met wien ik, van Yokohama af, gereisd had, gaf mij als afscheidsgroet den wenk: „Denk aan Deuteronomium VIII". Het boek opslaande vond ik onder vs. 8 en 9:

„Een goed land, een land van waterbeken, fonteinen en diepten, die in dalen en in bergen uitvlieten, een land van tarwe en gerst en wijnstokken en vijgeboomen en granaatappelen, een land van olierijke olijfboomen en van honig, een land waarin gij brood zonder schaarschheid eten zult, waarin u niets ontbreken zal, een land, welks steenen ijzer zijn en uit welks bergen gij koper uithouwen zult."

Met spanning sta ik voor de vraag of dat bijbelwoord van toepassing is op Californië, zelfs, in wijderen zin op het geheele Rijk der Vereenigde Staten van Amerika, en heb goeden moed.

Immers, vier eeuwen geleden een wildernis, staat de Unie thans als eene Reuzin onder de beschaafde natiën, is geworden, aan oppervlakte en aantal der bewoners, op twee na het grootste Rijk der wereld, en dingt bij den wedstrijd der volkeren om aardsch goed, naar den eersten prijs.

Te verdeelen is het Rijk in *a* noordelijke, *b* zuidelijke en *c* westelijke staten. Groep *a* heeft vier afdeelingen: I noordatlantische staten: Maine, New-Hampshire, Vermont, Massachusetts, Rhode-

Island en Connecticut, II middenatlantische staten: New-York, New-Jersey, Pennsylvanië, Delaware, Maryland en Columbia district, III noordoostelijke centraalstaten: Michigan, Wisconsin, Illinois, Indiana, Ohio, West-Virginië en Kentucky, IV noordwestelijke centraalstaten: Minnesota, Noord Dakota, Zuid Dakota, Nebraska, Kansas, Iowa en Missouri. Groep *b* heeft drie afdeelingen: I zuidatlantische staten: Virginië, Noord-Carolina, Zuid-Carolina, Georgië en Florida, II zuidoostelijke centraalstaten: Tenessee, Alabama en Mississippi, en III zuidwestelijke centraalstaten: Arkansas, Louisiana, Texas, Oklahama en het Indianengebied. Groep *c* telt evenzeer drie afdeelingen: I rotsgebergtestaten: Montana, Wyoming, Colorado en Nieuw Mexico; II plateaustaten: Idaho, Utah, Nevada en Arizona en III Pacificstaten: Washington, Oregon en Californië.

Eerst in 1850 kon natuurlijk sprake zijn van eene bevolking der Staten van groep *c*. De groepen *a* en *b* hebben in 1790 een aantal van 3.929.212 zielen, hetwelk met groep *c*, alsmede met Alaska en Hawaï, in 1900 aangroeit tot 76.212.168 zielen.

De oppervlakte van den bodem met inbegrip der watervlakten, doch met uitzondering van Alaska en Hawaï, was groot in:

1790	2.149.028	vierkante	kilometers
1800 evenzeer	2.149.028	„	„
1810	5.179.207	„	„
1820—1840. .	5.332.705	„	„
1850	7.720.370	„	„
1860—1900. .	7.835.986	„	„

„Vier eeuwen" het is nochtans bij wijze van spreken; want haar wasdom heeft de Unie eerst gekregen in de negentiende eeuw, liever nog sedert 1865 en het liefst gedurende de laatste twaalf jaren.

Opmerkenswaardig is dat, van alle toenmalige staatslieden in Europa, de draagkracht der onafhankelijkheidsverklaring van de Britsch-Amerikaansche koloniën het best schijnt begrepen geworden te zijn door den Spaanschen ambassadeur bij het Fransche Hof: graaf de Aranda.

Deze schreef aan Karel III, zijnen Souverein: „Dit federale gemeenebest is bij zijne geboorte een pygmee. Er zal een tijd

komen dat het een reus zal zijn, ja een kolossus verschrikkelijk voor deze (Spaansche) landen.... Binnen eenige jaren zullen wij met bezorgdheid gadeslaan het tyrannisch bestaan van dezen zelfden kolossus."

Honderd twee en twintig jaren nadat dit werd geboekstaafd, verloor Spanje zijne laatste kolonie aan de Vereenigde Staten van Amerika. Deze zijn thans inderdaad te rangschikken onder de rijkste en machtigste landen der wereld. Zij vormen een goed land met natuurschoon, met overvloed, met landbouw, mijnbouw en alle andere middelen tot het bereiken van welvaart. Zij zijn zich zelven genoeg; hun naam is gelijkluidend met vooruitgang, vrijheid en voorspoed. Het volk gevoelt zich krachtig, *is* krachtig en heeft bewondering voor kracht.

Eene zijner beste hedendaagsche romanschrijfsters heeft het aldus uitgedrukt:

„Wij moeten slecht behandeld worden. Wij houden er van te roemen en te bluffen en te pochen. Wij zijn, ziet u, zulk eene buitengewone natie dat wij het niet helpen kunnen een beetje blufferig te wezen, en de eenige man, tegen wien wij werkelijk opzien, is hij, die ons op den grond gooit met een blauw oog en een gebroken neus. Wij staan altijd op — niets kan maken dat een Amerikaan blijft liggen — maar wij gaan naar ons graf met eene groote bewondering voor de spier, geestelijk of physisch, die ons op den vloer heeft gesmeten." [1])

Zijn, in vergelijking met de oude wereld, de oostelijke gedeelten der Unie nog jong, Californië is niet meer dan een kind in de Amerikaansche Staten-familie. In dat land van den papaver is de grond nog betrekkelijk goedkoop; de „primeurs" van strengere klimaten worden er bijna om niet van de hand gedaan; iemand met een kapitaal van honderd duizend dollars kan er bijna even goed leven als een millionnair; maatschappelijk aanzien berust er nog weinig op het jaarlijksch inkomen van den individu.

De rivieren San Joaquin en Sacramento besproeien een groot gedeelte van den Staat Californië, welke eene oppervlakte heeft van 157.801 vierkante mijlen. Deze stroomen komen te zamen

---

[1]) Gertrude Atherton „American Wives and English husbands".

in de Saisinbaai, welke verbinding heeft met de baai van San Francisco. De valleien, door welke die rivieren gaan, gronden, welke tot dusver slechts gedeeltelijk zijn ontwikkeld, leveren op: vooral ertsen, vruchten, granen, wol, wijn en petroleum. Uithoofde van hunnen uitstekenden bodem heb ik die streken hooren aanduiden als „Californië's Nederlanden". De weiden kennen er geen seizoen; het hooien is er als het ware overbodig.

Er is een tijd geweest dat San Francisco met naijver den blik wierp op de ontwikkeling van, het aan den oostelijken oever der baai gelegen, Oakland. Gevreesd werd dat de toekomst van de metropolis door de voorstad werd bedreigd. Die tijd is voorbij. San Francisco, Oakland en andere voorsteden werken op eendrachtige wijze om gezamenlijk vooruit te komen.

Te Oakland is nijverheid: katoenspinnerijen, ijzergieterijen, touwslagerijen, jute-fabrieken, pottenbakkerijen, vruchtenkweekerijen, goede scheepswerven; dicht bij de kaden, alwaar het aantal industrieele inrichtingen steeds vermeerdert, staat veertig voet water. Groote schepen kunnen mitsdien langs de „Gouden Poort" den oceaan gemakkelijk bereiken. De voorstad heeft belangrijke winsten getrokken uit de ontwikkeling van Klondyke en ook, later, van Nome, toen dáár goud werd gevonden.

Ik zal dien eersten dag te San Francisco niet licht vergeten. Den vorigen avond waren wij uit zee gekomen, hadden de lichten van de stad zelve en van Oakland gezien, doch het was reeds laat; niemand mocht van het schip af vóór dat het was ingeklaard. De sierlijke meeuw, welke ons over den oceaan had gebracht, was gevangen, lag roerloos, hield zich nog bezig met de muziek der golven, maar haar element bevond zich achterwaarts; zij was op het punt van aangeraakt, betast, onderzocht te worden. De ambtenaren kwamen aan boord om acht uur des morgens.

Onder de passagiers werd druk besproken de vraag: moet de Amerikaansche Regeering Chineezen toelaten of niet? De gevoelens waren verdeeld: „Zonder Chineezen kunnen Californië en de Sandwicheilanden zich niet spoedig ontwikkelen" had de één gezegd. De tegenwerping des anderen was geweest: „Houden wij de Chineezen niet buiten ons land, dan bedreigt ons het gele gevaar in economischen zin. Den Chinees is het

alleen te doen om geld te maken. Hij wil zoo ras mogelijk naar China terugkeeren, laat zijne familie dan ook tehuis en zondert zich van de blanken af. Het loon voor hetwelk hij arbeidt, hoe gering ook, geeft hem nog gelegenheid zóóveel te sparen, dat hij nà eenige jaren naar huis kan gaan, en de Amerikaan kan tegen hem niet op. In het tijdperk van 1870 tot 1880 kwamen meer dan 122000 Chineesche werklieden naar de Ver. Staten, doch het Congres verbood deze immigratie.

Geen Chinees is dan ook aan boord, behalve de bedienden, en zij mogen niet aan wal gaan. Daarentegen een aantal Japanners. Deze, nochtans, worden nauwkeurig ondervraagd omtrent hun herkomst, beroep en het doel waarvoor zij naar Amerika komen. Ook moeten zij bewijzen een kapitaal van minstens dertig dollars te bezitten.

Twee Japansche vrouwen doen mij leed: zij zullen niet worden toegelaten en het vooruitzicht van onverrichter zake de lange reis huiswaarts te moeten maken doet haar in tranen uitbarsten.

Daar herinner ik mij ééne harer gezien te hebben bij een Japanner te Tokio, bij wien zij als dienstbode werk verrichtte. Op een schoonen dag was ik met twee landgenooten, onvermoeide reizigsters, de freules A. d. K. en v. S. a. A. naar het erf van dezen kunstkenner gegaan. Hij was een rijk geworden koopman. Reeds dadelijk bij het binnentreden der ontvangstkamer, waarheen wij waren geleid langs verschillende trappen van zeer zindelijk houtwerk, maakte ik vergelijkingen tusschen onzen gastheer en zijnen collega te Moskou, die zich de, in Rusland groote, weelde kan veroorloven een eigen huis te bewonen. Beiden zijn in hun optreden eenvoudig gebleven: de een draagt den kaftan, de ander heeft de kimono niet afgelegd; doch de vrouw des huizes dáár is naar Parijs geweest en heeft zich de meest „bloemige" kleederen en meubelen aangeschaft, terwijl het hier de man is die voornamelijk de weelde-uitgaven heeft bestuurd. Des Japanners huis is een museum van allerkostelijkst lakwerk, elke kamer ervan is verschillend en zoo oorspronkelijk mogelijk geornamenteerd; eene afdeeling is geheel als buddhistische tempel ingericht; het gebouw bergt tal van Chineesche oudheden; de shintogodsdienst is er niet vergeten; men denkt er onwillekeurig aan Rückerts schoone regelen:

„In allen Zonen liegt die Menschheit auf den Knie'n
Vor einem Göttlichen, dass sie empor soll ziehn,
Verachte Keinen Brauch und Keine Flehgebärde
Womit ein armes Herz emporringt von der Erde,
Ein Kind mit Lächeln kämpft, ein And'res mit Geschrei
Dass von der Mutter arm es aufgenommen sei."

In de woning van den Japanner wedijveren de heerlijkste kamerschutten van ouden datum in pracht met hibatchi's (komforen) van allerlei aard. Van het terras des museums heeft men een prachtig vergezicht op Tokio. Beneden zijn eenige typische Japansche huizen en een eind verder op het erf bouwt de eigenaar een nieuw huis, hetwelk hij wil inrichten op westersche wijze. Een Japansche vriend van onzen gastheer, die toevallig bij hem op bezoek is, vertelt mij dat hij juist van Europa is teruggekomen. Hij heeft de reis daarheen gemaakt o. a. om de haven van IJmuiden te bezichtigen.

Dit alles komt op eenmaal in mijn geheugen bij den aanblik der weenende Japansche vrouwen, en ik heb de voldoening het hart van den Amerikaanschen ambtenaar te vermurwen, hem te overtuigen dat zij niet zijn de vrouwen, voor welke hij ze houdt, en te slagen bij mijne pogingen om haar den gewenschten toegang te verschaffen tot de Vereenigde Staten. Zij zijn twee zusters en gaan het huishouden waarnemen van den broeder, die gevestigd is te Chicago.

Bij mist en regen wordt de stoomboot vastgemeerd aan zijnen steiger.

De verdere formaliteiten te vervullen door de passagiers in de groote loods, tot welke die steiger behoort, duren tot elf uur. Met voorkomendheid worden de nieuw aangekomenen behandeld door de ambtenaren en door de kruiers. Laatstbedoelden verwachten een fooi, van minstens een kwartdollar (*f* 0.62½), en, geeft men deze, dan zijn zij welwillend bij het behandelen en verzenden der koffers. Fooien zullen wel nooit worden afgeschaft en het is niet eens noodig deze zoo streng te veroordeelen, indien een dergelijk geschenk in geld slechts ongedwongen, ja gaarne gegeven wordt en toch geen aalmoes zij.

Met de reisgoederen, wanneer deze gepakt zijn, behoeft men

zich in geheel Amerika niet veel te bemoeien. Men krijgt, nà de onkosten betaald te hebben, een metalen ontvangstbewijs (check), geeft het adres op waarheen de goederen bestemd zijn en heeft, met weinige uitzonderingen, verder daarvan geen last. Buiten Amerika heb ik over dit stelsel van bagageverzending veelal hooren klagen, en ik erken blijde geweest te zijn toen ik de eerste maal mijne reisgoederen terugzag, zonder er mij gedurende langen tijd om te hebben kunnen bekommeren. Eens daaraan gewend geraakt, leert men deze verzendingswijze op prijs stellen. Zij heeft mij geen verlies bezorgd, ook niet aan tijd. Slechts eenmaal, nl. te Chicago, was er door den beambte eene vergissing begaan, welke, nog vóór de verzending, door mij werd ontdekt. Eenige controle bij de afgifte door den eigenaar is natuurlijk steeds wenschelijk.

Het weder was triestig dien Vrijdagmorgen te San Francisco. Nu en dan kregen wij voor een korten tijd te zien een zonnestraal, welke mij nog eens aan Japan deed denken. Ik vergeleek namelijk dat verschijnen van Phoebus, met niet lange tusschenpoozen, bij het eigenaardig lokken van publiek door de theaterondernemingen van de groote dagelijksche kermis te Asakoska (spr. Asaxa), een buitenwijk van Tokio. Tijdens de voorstelling wordt aldaar door bedoelde ondernemingen nu en dan een gordijn opgehaald aan de zijde van den openbaren weg. Het tooneel is altijd aan den kant der straat, en de deuren, welke toegang geven tot de zaal, zijn rechts en links van de estrade, op welke zich de acteurs bevinden. De wandelaars daarbuiten krijgen mitsdien een kijkje, kosteloos, doch ook slechts voor een oogenblik, op hetgeen daarbinnen voorvalt, en menigeen laat zich verlokken om het stuk te gaan zien. Het entréegeld is overigens niet hoog.

Aldus gaf de mist dien morgen mij San Francisco te aanschouwen bij homeopatische doses.

Schilderachtig is het gelegen op een schiereiland aan de baai, welke voert naar de „Golden Gate". Tusschen de wanden dezer „poort" leidt de weg naar de wijde zee.

De bergen aan de kust ten noorden en ten zuiden van het handelsemporium van Amerika's Westen heeten gezamenlijk de „Pacific slope". Het zijn: de zoogenaamde „Coast range", de

Sierra Nevada en de Cascadebergen. De hooglanden des Stillen Oceaans worden gevormd door het gebied der Columbia- en Coloradorivieren, door Utah en Nevada en, naar het oosten, door de „Rocky mountains".

Naar het zuiden is de streek waar

Hills peep o'er hills and alps on alps arise,

waar de oranjeappel groeit en de sneeuw van de twaalf duizend voet hooge bergtoppen niet verdwijnt, de roos ontluikt en de struisvogel wordt gefokt.

Geheel Californië heeft een heerlijk klimaat. De gemiddelde thermometerstand is 65^0. Men kan er rekenen op drie honderd dagen van blauwen hemel, van zonneschijn in het jaar.

San Francisco telt met de voorsteden: Oakland, Berkeley (met eene hoogeschool) en Alameda eene bevolking van 450,000 zielen. Het is de meest cosmopolitische stad der Vereenigde Staten. Haar eerste huis werd gebouwd in 1835 en in 1848 had zij ongeveer duizend inwoners. Een jaar daarna vond Jacob Sutter, een Zwitser, het eerste goud. Toen ging door de wereld de tijding: „Californië levert goud op!" en van alle hoeken der aarde kwamen metaalzoekers opdagen.

In korten tijd werden ontzaggelijke vermogens gemaakt. Daartegenover stond dat velen hun laatsten penning verloren. Het leven van een mensch had weinig waarde. Goud werd toen opgeraapt met de hand hier en daar; thans bewerkt de machine het erts met groote nauwkeurigheid en spaarzaamheid.

Het waren typen van allerlei natiën, die aldaar werden te zaam gebracht. Eerst kwamen zij van Mexico, toen van de Hawaï-eilanden, van Oregon en van Zuid-Amerika, later van de Oostelijke Staten, van Europa, van Azië, en ook van het Australisch „penal settlement": de zoogenaamde „Sydney ducks".

Een krachtige stoot was deze goudontginning voor de ontwikkeling van Westelijk Amerika. Van de Mississippirivier en van den Atlantischen Oceaan trokken gelukzoekers, ten einde Californië te bereiken, door streken, waar nog roodhuiden en buffels zwierven. Voor deze had toen het laatste uur geslagen. Californië heeft aan goud opgebracht twee milliard dollars; Nevada en de Staten der „Rocky mountains" even zooveel.

De eerste „Settlers" hadden zich, naar het voorbeeld der Span-

jaarden, gewijd aan veeteelt. Het goud gaf uitbreiding aan dezen tak van bedrijf en tevens aan den akkerbouw, later aan de voortbrenging van vruchten.

Een Duitscher had namelijk uitgerekend dat één pereboom hem in drie jaren meer zou opbrengen dan tien morgen tarwe. Thans: welke rijkdom van appelen, abrikozen, peren, pruimen, perziken en druiven, alsmede dadels, vijgen, amandelen, sinaasappelen, olijven en citroenen; ook bloemen: rozen, anjelieren en viooltjes! Uit Menlow Park gaan, in den winter, kinderen van Flora naar het andere eind der Vereenigde Staten voor eene waarde van $ 1800 per dag.

De nazaten der fortuinzoekers van de vijftiger jaren zijn de tegenwoordige bewoners van San Francisco. Voor hen is er geene stad, zoo groot, zoo gelukkig als hunne eigene, en hierin verschillen zij niet van de bewoners van New-Orleans, New-York, Chicago en Boston en eigenlijk van elke Amerikaansche stad.

Vol geestdrift zal de Amerikaan spreken over alles wat het zijne is. Geduldig is zijn karakter, doch ook kent het grenzenlooze woede bij sommige gelegenheden, vooral waar in het spel is zijne eigenliefde. Het grootste, het belangrijkste, het beste moet van hèm zijn, en, indien de dorpsbewoner geen moed heeft te verklaren dat zijn brug de langste van de wereld is, dan zal hij beweren dat van geene brug ter wereld meer menschen in het water zijn gesprongen dan deze!

„Wij houden er van te roemen en te bluffen en te pochen, wij zijn, ziet u, zulk eene buitengewone natie."

Steeds moet men er aan denken. Die jeugdige overmoed van het volk is misschien geene fout. Is hij het wel, dan geef ik aan die ondeugd de voorkeur boven het nurks zijn. Dit kan men den Amerikaan zeker niet ten laste leggen. Menigmaal heb ik hem doen glimlachen, als ik het, voor hem vreemd, verhaal opdischte van dien matroos, die voortdurend ontevreden aan boord was, eindelijk ƒ 5 verhooging per maand kreeg, op voorwaarde dat hij geene klachten meer zou uiten en eenigen tijd later den kapitein van het schip verzocht om hem terug te brengen op zijne vroegere gage, als hij dan „maar wederom mocht mopperen." Zulke „matrozen" ontmoet men op reis niet zelden.

Van Yokohama naar Amerika reizende, had ik kennis gemaakt met Dr. B. Van Oostenrijksche nationaliteit, medicus, 26 jaren oud, klaarblijkelijk zeer begaafd, heeft hij juist beëindigd een regeeringsopdracht om zich bezig te houden met bacteriologische studiën in het hart van Afrika. Anderhalf jaar heeft hij vertoefd te Khartum. Zijne verhalen dienaangaande hebben mij den tijd der overvaart op interessante wijze verkort. Hoe menigen avond zaten wij te zamen, op het dek van den stoomer, terwijl de sterren schitterden en de golven ruischten in de cadans van:

„The youth, who daily farther from the East
Must travel, still is Nature's priest;
And by the vision splendid
Is on his way attended".

Hij wil met mij in hetzelfde hotel intrek nemen. Nadat alle landingsformaliteiten zijn vervuld, gaan wij samen op weg. Bij het hek der werf staat een aantal huurkoetsiers. Zij willen ons hun rijtuig opdringen. Wij maken van hunne diensten geen gebruik, wenschen liever op eigene wieken, reeds dadelijk de stad te leeren kennen. Na eenige minuten gaans, zien wij tramrails. Er moet dus een tramwagen in aantocht zijn. Maar is het de onze, en, zoo ja, welke richting te nemen? Ik wend mij tot iemand in werkmanskleeding, die wacht op den hoek der straat, in welke de staven verder gaan.

„Het Occidental hotel, alsjeblieft! Wil u zoo goed zijn mij den weg te wijzen.

„Dadelijk komt er een tram. Ik zelf moet dien kant uit."

De wagen snelt inderdaad op ons toe. Na vijf minuten rijdens zegt de Amerikaan op vriendelijken toon: „Hier moet ik er af. Gij rijdt nog vier „blocks" [1]) verder en zult dan uw hotel zien. Ik heb de vracht van deze tram betaald voor u en voor uwen vriend. Goeden dag!"

Hij gaat zijns weegs. Wij hebben geen tijd gehad om hem dank te zeggen.

---

[1]) Bij de nagenoeg rechtlijnig elkander snijdende straten der Amerikaansche steden vormt elke verzameling huizen natuurlijk een min of meer regelmatigen vierhoek, *welke* „block" wordt geheeten.

Het „Occidental Hotel" is een groot gebouw met vier verdiepingen. Men kan er zijn intrek nemen volgens het „American plan" of volgens het „European plan", naar verkiezing. Bij het eene betaalt men een som per dag met inbegrip van maaltijden, bij het andere is men alleen kamerhuur schuldig.

Beneden is een groote hall met marmeren pilaren. Deze doet dienst als vereenigingspunt voor mannen van zaken. Aangeplakt vindt men er: koersen, vrachten, opgaven omtrent het weder en allerhande tijdingen betrekking hebbende op handel, scheepvaart en nijverheid. Links is de „Office", waar men zich bij aankomst aanmeldt voor kamers, zijne rekeningen betaalt, postzegels koopt, brieven afgeeft ter verzending en allerlei inlichtingen inwint.

Het is nuttig, in de Vereenigde Staten, om, als hotelbewoner, bij aankomst te kunnen vertoonen een inleidingsbrief aan den eigenaar van een zijner vrienden, bekenden of begunstigers. Ik bezit een dergelijk stuk, geef het af, doch voor het oogenblik helpt het nog niet veel. De eigenaar is afwezig; aan de „Office" heerscht groote drukte en gedrang. Mijnen metgezel en mijzelven worden nummers gegeven, elk voor eene kamer. Een „office-boy" geleidt ons naar boven in den heffer; onze reisgoederen, welke reeds zijn aangekomen, rijzen mede in een andere „lift". Weldra ben ik in een zeer klein, weinig verlicht vertrek, overgelaten aan mijn lot. Te nauwernood kan ik bespeuren dat er een hokje aan verbonden is.

Ik heb noodig: licht, water en informatiën. Vier maal bel ik, doch geen bediende komt opdagen. Toen begin ik wat verder te zien dan mijn neus lang is, en vind weldra een knop voor electrisch licht, een kraan voor koud, een andere voor warm water en een telefoon voor het bureau beneden. Ras heb ik alles wat ik behoef en weet wat ik vernemen wil. Mijn schoeisel doe ik poetsen door den ouden Joe beneden in den kelder. Daar staat een gemakkelijke fauteuil; er vóór: eene kleine verhooging voor den gelaarsden voet, welke bewerkt moet worden. Joe heeft de operatie in een oogenblik verricht, en voortaan zal ik het niet vreemd vinden, zoolang ik in Amerika verblijf, om voor dit gedeelte van het aankleeden, eene kleine wandeling naar het benedengewelf te doen, vijf minuten te verliezen, of wel te besteden

aan het inzien eener courant en een fooitje van tien dollarcenten te offeren. Om schoenen of kleederen, buiten de kamerdeur geplaatst, ten einde gereinigd te worden, bekommert niemand zich. 's Lands wijs, 's Lands eer: Help uzelf.

Een uur na aankomst in het hotel, ben ik met mijn metgezel in de straten van San Francisco. Zij zijn lang, hier en daar aangelegd over drie à vier heuvels. Wij krijgen een goeden maaltijd in den „Poodle dog", één der meest bekende restaurants, met Fransche keuken. Daarna een tocht per tram door de stad. De gezamenlijke lengte der tramspoorstaven is 220 mijlen. Stijl liggen zij op de heuvelglooiingen. Langs ééne dier lijnen komen wij op een punt met een vergezicht op de thans nevelvrije haven.

Zoo somber de morgen was geweest, zoo helder is de namiddag. Heel in de verte op een afstand van 60 mijlen ligt de „Golden Gate". De baai zelve van San Francisco is eene der schoonste, eene der meest afwisselende aan natuurtafereelen, welke men zich kan voorstellen. De stad troont aan de oevers als eene koningin, en schilderachtig spiegelt zij zich in den vloed. Kleine huizen, bont geschilderd, in de voorsteden, kijken hier en daar uit het groen. De onafzienbare keten van de „Coast range" steekt scherp af tegen den blauwen horizon. Daar ligt de militaire post „Presidio reservation": een kamp met krachtige batterijen en een groot hospitaal, in hetwelk, na den Spaansch-Amerikaanschen oorlog, vijf duizend gewonden tegelijk werden verpleegd. Midden in de baai, recht tegenover de „Gouden Poort", is het eiland Alcatraz met eene militaire gevangenis en onderaardsche buskruitmagazijnen. Op het vasteland, aan beide zijden, bevinden zich de natuurlijke, door kunst verbeterde, vestingen: Fort Point en Leine Point. Voorts ontwaart het oog „Angelisland", met statige palmen en het eiland Yerba Buena, alwaar een kweekschool voor de zeevaart is gevestigd.

Als ik des namiddags in het hotel terugkom, heeft het inleidingsschrijven gewerkt. Ik zal thans een flink ruim vertrek, met badkamer, op de eerste verdieping bewonen. De voorwerpen, welke mij toebehooren, zijn, van de kamer, welke mij eerst was aangewezen, er heen gebracht door eene onzichtbare hand.

Er wordt aan mijne deur geklopt.

„Come !"

Met den hoed in de hand treedt binnen een man van ongeveer veertig jaren. Hij reikt mij zijn naamkaartje en zegt in goed Hollandsch: „Ik ben gids van dit hotel. Mijn patroon zou gaarne wenschen u te spreken. Hij heeft mij te uwer beschikking gesteld voor den tijd uwer aanwezigheid alhier."

Een oogenblik daarna ontmoet ik den hoteleigenaar. Hij noemt zich „major", want in den rang van majoor heeft hij in '64 gediend in het leger der noordelijken. Ik leer hem kennen als een gentleman in den vollen zin van het woord. Hij is een der eerste hardwerkende Amerikanen, met welke ik in de Vereenigde Staten in aanraking kom. Zeer gezien, zeer vermogend, is hij van den vroegen morgen tot den laten avond bij zijne zaken, en vindt desondanks nog tijd om aan het hoofd te staan van verschillende inrichtingen van liefdadigheid en van algemeen nut, ambten welke hij belangloos bekleedt.

Van toen aan heb ik deelgenomen aan het leven der Amerikanen.

Reeds spoedig kom ik in kennis met eene familie, welke voortdurend het „Occidental Hotel" bewoont. De gewoonte van in hotels te leven bestaat te San Francisco misschien nog meer dan in andere plaatsen der Unie. Geen gevolg van weelde, eer van het tegendeel, vermijdt zij de lastige dienstbodenvraag. Men weet, dat de echte Amerikaan er niet van houdt iemands „bediende" te zijn. Desnoods wil hij „helpen" (assist) doch „dienen" (serve) is hem een onaangenaam woord. Het keukenpersoneel, dienstboden in het algemeen, worden voornamelijk gerecruteerd uit Ieren, Scandinaviërs, Duitschers en negers. Loonen zijn buitengewoon hoog. Woont men in het hotel, dan gaat de man naar zijne zaken, de vrouw is ontheven van de zorgen van het huishouden en, wat het geldelijke betreft, weet het gezin juist wat het per maand heeft uit te geven. Het Hotel is als het ware een „trust" van families.

San Francisco „the pleasure seeker's great city" wemelt van groote hotels en van Amerikaansche, Fransche, Duitsche, Italiaansche en Spaansche restaurants. Des avonds straalt de voornaamste verkeersader: Marketstreet, op welken de nevenstraten aan de eene zijde uitloopen met een scherpen hoek en aan den anderen

kant loodrecht, in eene zee van electrisch licht Vijf electrische tramlijnen gaan er naast elkander op en neder. De opgeruimde cosmopolitische bevolking spoedt zich dan naar de theaters, en bij het uitgaan van den schouwburg denkt niemand er aan zich reeds naar huis te begeven. Het is dan het uur van het gekout vóór het een of ander café, van muziek bij een glas bier of van soupeeren. Ofschoon het Engelsch de boventoon heeft, zoo hoort men toch dikwijls andere idiomen; Russisch niet het minst. Eene sigarettenverkoopster in Montgomerystreet, die eenige jaren geleden, naar zij mij vertelt, uit Odessa hier is geïmmigreerd, geeft blijk van liefde voor haar vroeger vaderland door de portretten van den Tsaar en de Tsarin in haar magazijn te doen prijken. „De tschinofnik, meneer, heeft mij uit mijn land gejaagd, en, als Amerikaansche burgeres, ben ik tevreden, want ik verdien goed geld; maar daarom kan ik toch Vader Tsaar niet vergeten. Op zijn verjaardag is het feest in mijn huis."

Hoevelen hebben aldus een nieuw tehuis in de Vereenigde Staten gevonden! Geen Rijk heeft zijne bevolking zóó snel zien groeien als het Noord-Amerikaansche. Tegenover de 139 % toename van Europa, in de vorige eeuw, kunnen de Vereenigde Staten wijzen op eene vermeerdering van 1869 %. Zij ware niet mogelijk geweest zonder eene buitengewone immigratie. Deze, bevorderd door gunstige voorwaarden van ontwikkeling der bevolking, door de geschiktheid van den bodem, waarop de landverhuizer zich vestigde, door de diep het land ingaande stroomstelsels en door de uitgebreidheid van het spoorwegnet, wordt berekend van 1821 tot 1900 te hebben bedragen: bijna twintig millioen zielen, waarvan meer dan vijftien millioen behoorden tot het Angelsaksisch-Germaansch ras.

Thans zijn het echter minder Duitschers, Engelschen, Scandinaviërs, Nederlanders en Zwitsers, die naar Amerika komen; doch meer, namelijk tweederden, Russen, Italianen en Oostenrijkers, van welke verreweg de meesten behooren tot de armste, laagste volksklassen van het oude Europa. Uit Rusland zijn van 1891 tot 1900 in de Vereenigde Staten aangekomen bijna een millioen landverhuizers, en deze immigratie duurt nog steeds voort. Het ambtelijk jaar, eindigende den 30sten Juni 1903, zag het grootst gekend aantal

van immigranten nl. 957.000. Zelfs het, in dit opzicht bekend, jaar 1882 bracht slechts 771.000 landverhuizers. Geen wonder dat de Amerikaansche Regeering zich ten deze bezorgd maakt.

De bevolking van San Francisco heeft iets smaakvols, iets bevalligs; tegelijkertijd iets zuidelijks, ja, de wuftheid ontbreekt haar niet. Met Spaansche gratie en zonder een zweem van Boston's preutschheid, schrijdt de vrouw, met lichten kleinen voet, er over het plaveisel, zeer dikwerf alleen, met de zekerheid dat zij, evenals elders in Amerika, geëerbiedigd zal worden als voorbijgangster bij dag en bij nacht, verwend door voorkomendheid, als daartoe aanleiding is, van de zijde van het sterke geslacht. Zoo vrouwelijk als de Amerikaansche is, zij bezit een sterken wil en draagt het hoofd fier. Heeft zij tegenspoed, telkens zal zij het leven opnieuw beginnen. Roesten doet zij niet gemakkelijk.

Wat de Californische vrouw in het bijzonder aangaat, men ziet het haar aan, dat haar bodem vroeger eene Spaansche nederzetting was. In het begin der negentiende eeuw kwam het land aan Mexico, en dit moest het gebied afstaan aan de Vereenigde Staten op het einde van den derden belangrijken Amerikaanschen oorlog: dien met Mexico, toen James Knox Polk president was (1845).

Gertrude Atherton, zelf eene Californische, legt in „Patience sparhawk and her Times", eenen der vrienden van hare heldin de volgende woorden in den mond: „Gij hebt goede sterke hersenen achter uwe oogen liggen, en ofschoon gij vergissingen van verschillenden aard zult maken, zult gij er een schop aan geven zoo gauw als gij er mede gedaan hebt, nog eens beginnen en er niet slechter aan toe zijn. Bedenk dat geene vergissing onherroepelijk is, dat er net zoo vele „morgens" als „gisterens" zijn, dat alleen de onbekwame niets als een verleden heeft. Het is alles eene vraag van willen voor zoover de wereld er bij betrokken is, en van idealen, voor zoover het uwe eigene ziel betreft. Het komt er niet op aan hoe dikwijls omstandigheden en uwe eigene zwakheid u dwingen om uwe eigene partikuliere idealen te laten varen; zet ze met vastberadenheid weder op hun voetstuk, op het oogenblik dat gij uw evenwicht

hebt herkregen, en streef naar het bereiken er van alsof er niets gebeurd ware. Dan zult gij nooit eene bejaarde ziel hebben en nooit uw houvast verliezen. Kunt gij dat alles onthouden?"

En, Patience, een kind van het Californisch woud, wie in het vervolg van haar leven heel wat boven het hoofd hangt, antwoordt in zuiver Amerikaansch:

„You bet I can."

In het Orpheum-theater hoor ik een voordracht van eene welbekende actrice over „the American girl". Vier types neemt zij: de „Chicago-, Boston-, New-York- en San Francisco-girl". Verschillend van elkander, de eerste vooral zelfstandig, de tweede in het bijzonder geleerd, de derde in de voornaamste plaats weelderig en de vierde vol gratie, vormen zij te zamen een genre alleen te vinden in de Vereenigde Staten, waar de vrouw bij het huwelijk op den achtergrond treedt om plaats te maken voor het jonge meisje. Dat dit in Europa weinig wordt begrepen, en daarom dikwerf verkeerd beoordeeld, is niet te verwonderen. Welke huisvader, aan deze zijde van den Oceaan, huivert niet bij de gedachte dat zijne dochter een jongen man, die niet eens haar verloofde is, alleen ontvangt en uren met hem praat, dat zij alleen met hem naar den schouwburg gaat, dat zij eene zelfstandigheid bezit, welke zou genoemd worden — ik citeer hier: — „verdacht bij eene Fransche, vreemd bij eene Engelsche en onmogelijk bij een Duitsche „backfisch"?

Dergelijke opmerkingen moeten voortspruiten uit eene weinig ridderlijke onwetendheid. Overal is de vrouw vol tegenstellingen, en, zoo als wij boven reeds gezien hebben, gaat, ook in de Vereenigde Staten, het generaliseeren met bezwaren gepaard, maar dìt kan althans in het algemeen van Amerika beweerd worden: dat de vrouw ziet dat de man er voor háár leeft, haar, van de geboorte af, op een voetstuk plaatst en haar het geheele leven dóór, eerbied bewijst. Die gewoonte van den Amerikaan wijst naar het: „Hier heisst Gewinn was sonst Verlust".

Hoog, slank, niet hoekig maar vol bevalligheid, vastberaden, zichzelve beheerschend, taktvol en vriendelijk, streeft, als een gevolg der opgemelde redenen, de Amerikaansche er naar om *den man te toon*en dat zij in het maatschappelijk leven minstens

naast hem, niet onder hem staat. Als het moèt, dat is: indien zij het aldus wil, staat zij als stookster op een lokomotief, metselt aan een huis, houdt koopmansboeken, praktiseert als arts, steunt den echtgenoot politicus in haren salon en verzacht, verfijnt overal het openbare leven; voorkomt zij, als rechtsgeleerde, als advokaat, dikwerf processen, de toga der vrouw in de Vereenigde Staten in het algemeen is: de mantel der Liefde.

En.... de welwillendheid zit er de menschen in het bloed.

De Amerikaansche gastvrijheid tegenover den, niet geheel van aanbevelingsbrieven ontblooten, vreemdeling, heeft mij aldus overal uitnoodigingen bezorgd tot het gebruik maken van Clubs. Drie invitaties van dien aard liggen te San Francisco op mijne tafel. Die gastvrijheid doet meer: de voorzitter of vice-president zal, ter inleiding, den bezoeker, ook al ziet hij dezen voor de eerste maal van zijn leven, een maaltijd aanbieden. Op den Zondag dien ik te San Francisco doorbreng, gebruik ik het tweede ontbijt met den vice-president der aloude „Bohemian Club". De Clubs in de Vereenigde Staten staan in weelde en gemak niet ten achteren bij de beste in Engeland en in het overig Europa, ja overtreffen deze. Sommige zijn kabinetten van schilderijen, al zijn deze producten van het penseel ook niet altijd meesterstukken.

Dienzelfden Zondag bezoek ik het bekende „Cliffhouse" aan zee. Men komt er met de electrische tram van de stad na een rit van ruim een uur.

De gids, die Californië goed kent, doet mij onderweg verhalen van het land.

Het zuidelijk gedeelte, aan gene zijde van Tehachapi, de Amerikaansche „riviera" aan den Stillen Oceaan, waar deze kabbelt aan de kust van Point Concepcion tot San Diégo, wordt in het bijzonder geroemd. Los Angeles, van een klein dorp in 1880, gegroeid tot een spoorwegcentrum van 200.000 inwoners met 125 mijlen electrische tramlijnen, heeft prachtige vergezichten; de palm, magnolia, eucalyptus, acacia, cypres en menige andere oostersche plant groeien er in de Westlake, Eastlake en Elysian parken. Negen mijlen van Los Angeles ligt Pasadena, in het westelijk deel van de San Gabriël vallei. Van Pasadena, vermaard om zijne bloemen en vruchten, kunnen uitstapjes worden gemaakt

via Altadena en Rubio cañon naar Mount Lowe, van Los Angeles naar Monrovia en Duarte in de bergen en naar menige andere schoon gelegene plaats. Aldus liggen van Los Angeles: zestig mijlen ten oosten, het aantrekkelijk San Bernardino, ten zuiden vindt men Norwalk, waar te zien zijn struisvogels „of all stages from those who have just been shelled out, to the bald headed old gentleman who, however, is not a bit stiff necked" en Santa Anna, het centrum van Orange County; negentien mijlen ten westen, op den weg naar Santa Monica, is het „Soldiers' home", waar twee duizend veteranen zijn gehuisvest. Het schilderachtig dal van San Mateo snijdend, gaat men van San Francisco, langs het Palo Alto station, waar zich de Seland Stanford Junior University bevindt, langs San José, de zoogenaamde „Garden City", Santa Clara, de door Methodisten gestichte Universiteitsstad en het vermaard „Lick"observatorium, naar Castroville. Twintig minuten verder per trein is Hotel del Monte en Monterey, waarvan is gezegd geworden: „Zie van Californië alles wat gij kunt, maar, zijt gij verplicht u tot een enkel punt te beperken, laat dat dan Monterey zijn,"

„Cliffhouse" ligt op eene rots. Zijne grondvesten worden gebeukt door de golven des Oceaans. Op klippen dichtbij koestert eene menigte zeehonden zich in de zon.

Het gebouw is een paleis voor volksvermakelijkheden van allerlei aard. Tot de laatste behoort, zooals veelal in de Vereenigde Staten, eene zwem- en gymnastiekinrichting, welke hier reusachtig is. Het entreegeld is niet hoog, vooral niet als men bedenkt in Amerika te zijn. Bijgevolg beweegt men zich onder de volksklasse. De allerlaagste: kleine ambachtslieden, fabriekswerksters, zij die slechts 6 à 7 dollars per week verdienen, danst in een dichtbij gelegen lokaal. Dien dans wil ik bijwonen.

Het is drie uur in den namiddag. Het feest van het zondagsch publiek is in vollen gang. Eenige honderden paren walsen, op de uiterst langzame Amerikaansche wijze, in de groote zaal, op de maat der muziek van een niet zeer slecht orkest, dat zich op eene estrade bevindt.

Wij gaan zitten op de, tegen die verhooging geplaatste, stoelen.

De toiletten zijn zonderling, maar niet slordig, bont, doch niet zonder smaak, de hoeden der dames zijn „eigen maaksel", de

mannen, blootshoofds, laten zich niet kleeden bij een wereldbekend kleermaker; intusschen goed geschoeid is iedereen en de nu en dan zichtbare tipjes der vrouwenrokken zijn helder.

Fatsoenlijk gekleed, heeft het publiek ook een alleszins betamelijk gedrag. Geen onvertogen woord wordt vernomen, geen onbehoorlijke beweging gemaakt, geen dronkenschap is te bespeuren. Men danst, schertst, vermaakt zich. Eene fabrieksarbeidster, niet ver van mij af, maakt zich boos als iemand haar te dansen vraagt, dien zij niet kent en die vergeet zich te laten voorstellen. Het is volksbal; doch het volk, iedereen wil worden gerespecteerd, en gedraagt zich, overeenkomstig zijn eigen wensch, tegenover anderen.

Ik breng den dag verder door met de bezichtiging van het Golden Gate park, met zijn kunstmuseum en van de schoon gelegen „Strawberry Hill".

Bezocht is voorts door mij geworden, gedurende het verblijf te San Francisco, het Handelsmuseum, hetwelk sedert 1900 bestaat, en ingericht is volgens het model der soortgelijke inrichting te Philadelphia.

Belanghebbenden kunnen daar bestudeeren gegevens voor den uitvoer naar alle landen der wereld en inzage nemen van eene lijst der concurreerende firma's in het buitenland, welke lijst tevens aangeeft de geldelijke en handelspositie dier huizen, ook de vooruitzichten van pogingen tot mededinging, welke met hen, van Amerikaanschen kant, te wagen is. Voorts vindt men er uitvoerige tabellen, boeken en kaarten, waaruit de exporteur een denkbeeld kan krijgen van de voorwaarden, den weg en de kosten van het goederenvervoer naar het buitenland en inlichtingen aangaande verpakking, verzekering en overscheping. Het Museum houdt zich voortdurend op de hoogte van al het nieuwe op technisch en industrieel gebied; het verleent zijne tusschenkomst om den voortbrenger in kennis te stellen met de wenschen van buitenlandsche afnemers van Amerikaansche producten; in het algemeen zorgt het voor de ontwikkeling van bestaande handelsbetrekkingen en verstrekt ook informatie aan buitenlandsche firma's, die met Amerikaansche kooplieden in verbinding willen treden. Men vindt in deze inrichting eene tentoonstelling der voortbrengselen van de, aan den Stillen Oceaan gelegen, streken.

Een voormiddag heb ik gewijd aan een ommegang in de Munt te San Francisco: één der belangrijkste inrichtingen van dien aard in de Vereenigde Staten. Getroffen werd ik door de vriendelijke ontvangst, welke den bezoeker, wien kosteloos toegang verleend wordt, ten deel valt van de zijde der autoriteiten aldaar. Met groote bereidwilligheid wordt getoond de bewerking, welke de verschillende edele metalen ondergaan vóór dat zij werkelijk nervus rerum worden. Hier ben ik in het gebied van den „almighty dollar" en ondervind ik, meer nog dan elders, hoe de Amerikaan doordrongen is van het „Zahlen regieren die Welt".

De begeleiders laten niet na de aandacht er op te vestigen, dat men hier voorbijgaat aan gewelven, die millioenen aan goud en zilver bevatten. Hier is een bergplaats voor en met 27 millioen, dáár eene welke 54 millioen bevat, ginds eene voorraad van 35 millioen, Men ziet eene deur, met een opgeplakt papiertje, hetwelk het cijfer vertoont. Wat echter de schatten zelve aangaat: men ontwaart deze evenmin als de gebouwen te Londen bij een dikken mist, maar — zij zijn er.

Schoone goudstukken, die Amerikaansche van $ 20! Ik ben tegenwoordig bij hunne geboorte. Geslagen, gestempeld, gevijld, gewogen, geëssayeerd worden zij hier hoofdzakelijk door vrouwen, die met groote stiptheid, voorzichtigheid en nauwkeurigheid arbeiden van des morgens negen tot twaalf en des namiddags van één tot vier, terwijl haar, bij ieder werkuur, tien minuten rust wordt gegund. Op het oogenblik van mijne aanwezigheid worden ook ontzaggelijke hoeveelheden halve dollarstukken vervaardigd. Twee stevige mansvuisten werpen een hoop dier munten in een bak, schudden dezen even, eenige stukken vallen er af, en juist vijfhonderd liggen te zamen.

En, ik heb daar gedacht aan Heine te Klaustal, als hij een nieuwen thaler in de hand neemt en dezen toespreekt:

„Wie viel Gutes und wie viel Böses wirst Du stiften! wie wirst Du das Laster beschützen und die Tugend flicken! Wie wirst Du geliebt und dann wieder verwünscht werden! Wie wirst Du schwelgen, kuppeln, lügen und morden helfen! Wie wirst Du rastlos umherirren, durch reine und schmutzige Hände, Jahrhunderte lang, bis Du endlich schuldbeladen und sündenmüde

versammelt wirst zu den Deiningen im Schosse Abrahams, der Dich einschmilzt und läutert und umbildet zu einem besseren Sein, vielleicht gar zu einem unschuldigen Theelöffelchen, womit einst mein eigenes Ururenkelchen sein liebes Breisüppchen zurecht matscht."

Onderwerpen van den meest verschillenden aard vragen te San Francisco de opmerkzaamheid van den nieuw aangekomene. Het meest boeiende is echter nog steeds de zee, die hij daar even verlaten heeft. Ik aanschouw haar nog iederen dag. Als ik mij den vorigen avond vermeid heb in het gewoel der menigte vóór den wereldbekenden „Courantenhoek", als ik daar in de buurt van Marketstreet, in den een of anderen gezelligen restaurant verhalen heb aangehoord over de verkiezingen, als ik ben geschreden door „China town" en mijzelven heb afgevraagd: „Ach! wo habe ich solche Nasen schon gesehen? War's zu Hamburg oder Frankfurt in der Gasse? Qualvoll dämmrend die Erinn'rung?", dan ga ik den volgenden morgen vroeg naar het strand om te peinzen; over den nagenoeg rechten weg, welke de schepen, snijdende den evenaar slechts met zeer scherpen hoek, zullen nemen van de landengte van Panama, tot dáár, waar onze vlag op Nieuw Guinea waait. Het is niet meer dan een zijner „magnificent distances", waarop de Yankee zoo trotsch is. Tengevolge van den oorlog met Spanje, zijn de Vereenigde Staten eene Aziatische Mogendheid geworden. Zij richten de blikken naar het Zuiden van het eigen werelddeel, doch ook naar het gedeelte der aarde, dat voor hen westelijk ligt en dat wij „het Verre Oosten" noemen.

De zee heeft eene ziel. Zij geeft groote gedachten, grootsche opvattingen, kloeke visioenen en hartelijke, al zij het dikwijls slechts met bloedvergieten tot stand te brengen, toenaderingen tusschen de volkeren der aarde. Holland, het kind des oceaans, was zich daarvan in vroegere eeuwen wèl bewust. „Oft," zegt Heine, „wird mir sogar zu Muthe als sei das Wasser eigentlich meine Seele selbst, und, wie es im Meere verborgene Wasserpflanzen giebt, die nur im Augenblick des Aufblühens an dessen Oberfläche heraufschwimmen, und im Augenblick des Verblühens wieder hinabtauchen, so kommen zuweilen auch wunderbare

Blumenbilder heraufgeschwommen aus der Tiefe meiner Seele und duften und leuchten und verschwinden wieder."

Aldus zie ik aan San Francisco's strand: Balboa, eischende in 1513, voor Spanje dien oceaan en alles wat door dezen wordt bespoeld; het Conclave in alle plechtigheid vaststellende, dat de menschen, die in bedoelde landen woonden, geene redelooze dieren, maar wezens met eene ziel waren, welke moesten worden bekeerd; de Russen welke meer dan tweehonderd jaren later naar Kamschatka kwamen; Cook, die op de Sandwicheilanden den voet aan wal zette, toen reeds de negentiende eeuw in aantocht was; en thans: den Stillen Oceaan geopend, en de Vereenigde Staten van Amerika optredende alsof zij deze nieuwe wereldzee beschouwen meer in het bijzonder als eene zee der Nieuwe Wereld. Zij, in elk geval, staan daarbij op de hoogste bergen, en hebben den meest omvattenden horizont, al kregen ook alle volkeren, sedert den vrede met Spanje, een wijderen gezichtskring.

II

CHICAGO.

II

CHICAGO.

Des Woensdags, om tien uur 's morgens, vertrokken uit San Francisco, ben ik gekomen den volgenden Zaterdag per „Overland Limited" via Ogden en Omaha, te Chicago. In den „Pullman car" was het bed niet slecht, het eten beviel mij, de rookkamer was gezellig en des kappers' salon voldeed aan redelijke wenschen.

Drie etmalen in den trein! Wie, in landen als Amerika en Rusland, geeft er om? Van Warschau tot Wladiwostok achttien, van San Francisco tot New-York: zes dagen. De een rent wat harder, de ander wat minder vlug, maar de afstand tusschen de termini schrikt niemand af. De ruimte, welke men onder het voortsnellen ter beschikking heeft, is nietig, doch men leert zich behelpen. In de Vereenigde Staten mag men slechts weinig bagage in den waggon bij zich hebben. Een plat koffertje met wat ondergoed zal niet hinderen voor het verkeer in den wagen en voor de metamorphose van de zitbank voor den dag, in rustbed voor den nacht. Ook is nog geoorloofd een kleine zak met toiletartikelen. Doch hiermede is dan ook volledig de inventaris der voorwerpen, waarmede de tusschen de wielen vliegende sterveling het, gedurende dagen, moet doen. Verwarmd worden de Amerikaansche vertrekken, ook zij, die over de spoorstaven glijden, op bovenmatige wijze, doch de reiziger kan buiten, op het bordes van den waggon staan, en aldus genieten van de

frissche lucht. Des avonds maakt de gekleurde bediende het bed op, des morgens is men vroeg bij de hand om onder de eersten in de waschkamer te zijn; de maaltijden worden op geregelde uren in den eetwagen gebruikt, en wat gerekt; men leest, koost; nu en dan geniet men van eene kleine pauze aan een voornaam station; kennismakingen hebben plaats voor vier, zes, vier en twintig uren, zelfs voor drie etmalen, en bij aankomst maakt het niet veel uit of men twee duizend of drie duizend kilometer heeft afgelegd.

Voort gaat het langs de baaien van San Francisco en San Pablo, door de Sacramento-vallei, over de Nevada-bergen: door uitgestrekte, met sneeuw gekruinde wouden van pijnboomen. Beschaving doorkruist thans het gebied van de rots; de Indiaan, de nomade trok schuw zich terug, het stoompaard kan veilig hier vliegen. Daar bereikt het de cañyons en de prairiën van Nebraska, Iowa en Illinois. Van Omaha heeft men nog twaalf uren tot Chicago.

Zaterdag te negen uren des morgens kom ik aan, en in den loop van dien dag moet ik in de groote stad aan het meer van Michigan indrukken opnemen, welke maanden zullen vragen om te worden verwerkt.

Aziatische jaren, waar zijt gij? Verdwenen de tyran; hier is souverein: de werker; te vergeefs wordt poëzie gezocht; Chicago en proza zijn synoniem; de oostersche kleurenpracht is ver; nabij: de walm van rook uit duizenden fabrieksschoorsteenen; de drempel van de mystieke nis, in welke de Aziaat gewend is datgene werktuigelijk te verrichten wat voor zielsuiting kan worden gehouden, ligt achterwaarts; hier zijn de hallen der naakte werkelijkheid: de drie en twintig verdiepingen hooge bouwgewrochten van ijzer en steen; traditie: weggevaagd; in het front staat wat nieuw is; dáár het despotisme van den ongenaakbaren vorst, hier de invloed, de almacht van het geld; doch ook, terwijl ginds het acme van kunnen ligt bij ééne persoonlijkheid, voor welke allen bestaan, buigen, zwoegen, zich opofferen en sterven, heerscht hier het streven van allen tot het welzijn van allen; ieder individu doet zijn best ten voordeele van het *gemeenebest.*

Van het een tot het ander is de overgang te San Francisco eene flauwe, een te weinig geaccentueerde. De Europeaan, uit ons Indië komende, kan, te Marseille, het Westen bevroeden, bemerken; doch gevoelen, beseffen dat hij het Oosten geheel heeft verlaten, doet hij eerst bij het betreden van het asphalt der Parijsche boulevards; aldus, onder eene andere hemelstreek, is, bij dien gedachtengang, San Francisco nog het eigenlijk Amerika niet; dit begint, voor hem, die den Stillen Oceaan heeft overgestoken, eerst te Chicago.

Kronieken van het centrum, dat thans Chicago heet — aldus verneem ik gedurende mijn oponthoud aldaar — bestaan sedert 1634. Eenige Fransche emigranten bezochten de plaats gedurende de tweede helft der zeventiende eeuw. In 1685 werd er een Fransch fort gebouwd. Het werd spoedig gevolgd door een zendingsstation van de Jezuïeten.

Men wil dat een zekere William Murray, een koopman, het land waarop Chicago thans staat, in 1773 kocht van een roodhuid voor vijf shillings en eenige voorwerpen van geene waarde. Het Oosten van toen dacht nog niet aan het gebied van Illinois. Wat was Noord-Amerika, zelfs nog drie jaren later, eigenlijk? Een puriteinsch Nieuw Engeland, een New-York en New-Jersey met overheerschende Hollandsche elementen, Delaware het „juweel van het Rijk van Gustaaf Adolf", Zuid-Carolina met eene bevolking van Hugenoten, Georgië vooral Schotsch getint, Virginië oorspronkelijk eene nederzetting van „verloren zoons" van den Britschen adel, Pennsylvanië een toevluchtsoord, gesticht door William Penn „Koning der Quakers" voor vervolgden van allerlei soort, Maryland: roomsch-katholiek onder Lord Baltimore, gunsteling van Karel II, Rhode-Island op het gebied van geloofsvrijheid een voorlooper van het tegenwoordig Rijk der Vereenigde Staten. Deze heterogene koloniën stonden op tegen Engeland en hadden de handen vol om voor zichzelf en voor elkander collectief het bestaan te verzekeren, tot laat in de achttiende eeuw.

„Wij, het Volk der Vereenigde Staten," zoo luidt de Inleiding der onafhankelijkheidsverklaring „besluiten tot en stellen vast de volgende grondwet, om daardoor tot eene meer volkomen Ver-

eeniging te geraken, rechtvaardigheid in het leven te roepen, binnenlandsche rust te waarborgen, te zorgen voor gemeenschappelijke verdediging, de algemeene welvaart te bevorderen en de zegeningen der vrijheid te verzekeren voor ons en voor onze nakomelingschap".

Illinois werd eerst in 1818 opgenomen in de Unie. De Pottawottomie-indianen hadden in 1812 uitgemoord het geheele garnizoen van een versterkten post, dicht bij het tegenwoordig Chicago.

Drie jaren nadat, in 1837, William B. Ogden tot burgemeester was gekozen, telde de stad bijna vijfduizend zielen.

Men zag er den eersten spoortrein aankomen in 1848. Twee jaren later was de bevolking gestegen tot dertig duizend menschen, in 1860 honderd twaalf duizend, in 1870 bijna drie maal honderd duizend.

Voor eene waarde van twee honderd millioen dollars ging verloren door den grooten brand van 1871. Alle hoop op de toekomst scheen verloren. Twee maal: in 1873 en in 1878, was er een paniek op handelsgebied.

In 1880 was het aantal inwoners van Chicago: een half millioen. De waarde der artikelen welke het voortbracht en verhandelde, was twee honderd vijftig millioen dollars per jaar.

De plaats had in 1890 eene bevolking van één millioen. In 1902 zijn er meer dan twee millioen menschen.

Ik heb San Francisco de meest cosmopolitische stad der Vereenigde Staten genoemd. Dat zal de Chicagoër niet beamen. Eerst zal hij zeggen dat zijne stad is: „the most marvellous city in the world, the greatest lumber, grain, live stock and produce market, largest lake shipping and railway centre, most noted manufacturing and jobbing point", en dan: op elke vier van onze burgers is er minstens één van vreemde geboorte of uit ouders, die in het buitenland zijn geboren.

Ten aanzien van laatstbedoeld punt zijn de desbetreffende cijfers voor het geheele Rijk, namelijk voor zoover de blanken in aanmerking komen:

	1890	1900
Staatsburgers, geboren uit Amerikanen	34.564.450	41.004.774
„ „ uit geïmmigreerden	11.515.835	15.666.455
	46.080.386	56.671.229
Vreemdelingen	9.136.079	10.235.364
	55.216.364	66.906.593

Juiste getallen voor Chicago in het bijzonder te dezen aanzien zijn mij niet bekend; zooveel is intusschen zeker dat San Francisco veel minder den indruk geeft Amerikaansch te zijn dan de stad aan het Michiganmeer. Het heet dat hier wonen: twee honderd duizend Duitschers, honderd duizend Ieren, even zoovele Scandinaviërs, zestig duizend Polen en Russen, vijftig duizend Franschen en Italianen en een gelijk aantal Engelschen, Schotten, Canadeezen en burgers van andere nationaliteit. Maar de meesten van dezen gaan gemakkelijk op in het Amerikaansch element. Het tweede geslacht vooral gevoelt zich Amerikaan, en dit bevreemdt niet bijzonder als men bijvoorbeeld weet dat kinderen uit vreemde ouders zelfs in Rusland geboren, veel Russischer denken en zijn dan geheel zuivere onderdanen van den Tsaar.

Als ik te Chicago uit den trein stap, bemerk ik dadelijk dat het een nationale feestdag is: vlaggen, festoenen, toebereidselen tot illuminatie zijn allerwege te zien. De kalender zegt: 22 Februari. Het is de geboortedag van Washington, welke alom in de Vereenigde Staten met een rood cijfer wordt in eere gehouden.

Mijn gastheer zegt, in het rijtuig, wijzende op de straten, waar nochtans veel verkeer is. „Heden ziet het er hier niet business like uit; wacht tot Maandag."

Hij brengt mij naar de voornaamste politieke club, de „Union League". Daar vind ik, in een weelderig ingericht vertrek met badkamer, waar gelegenheid tot verkleeden is, een gedeelte mijner reisgoederen.

„Het is halfelf," merkt mijn amphitryon op, „ik geef u een uur om u te ontdoen van het stof van den weg en om uit te rusten van de vermoeienissen der reis."

De metamorphose neemt twintig minuten. Het overige van den

tijd „rust ik uit" door het ontvangen van bezoeken. Waar heet men den gast nog hartelijker welkom dan in Amerika?

Te twaalf uur zit ik aan bij het „breakfast", aangeboden door de Club aan Albert J. Beveridge, Senator voor den Staat Indiana. Hij is de „orator of the day". De andere voorname gast is Baron d'Estournelles de Constant. Gene is voor de gelegenheid overgekomen uit Washington — eene reis van slechts vier en twintig uren! — deze overdacht te Parijs wat hij over negen dagen te Chicago zou zeggen, nam de boot, hier is hij; morgen of overmorgen gaat hij terug naar den Quai d'Orsay.

Het aantal der gasten is veertig. Spoedig reeds beginnen de redevoeringen. De jongste staatkundige voordracht, die ik heb aangehoord, werd gehouden veertien jaren geleden. Ik spits de ooren. Zij zijn bezig zich te gewennen aan den gloed der welsprekendheid, dien ik sedert langen tijd niet heb gevoeld. Ook mijne oogen hebben druk werk. In een half uur heb ik een honderd nieuwe kennissen gemaakt, een aantal dezer zijn dischgenooten. Het komt er op aan de gelaatstrekken van elk dezer wat nader in het geheugen te prenten. En dan de namen!

Daar word ik zelf vereerd door een openlijken welkomsgroet van den Voorzitter van de Club. Als hij gaat zitten, vraag ik aan mijnen buurman fluisterend: „Have I to answer?" „Of course." En, de arme gast, die eenige uren geleden, in den trein, niet wetende welk een feestdag het was, droomde van wandelingen door de onbekende stad als toerist, heeft zich te spannen in het gareel van het woord aan een staatkundigen maaltijd in een der groote centra van het Amerikaansche openbare leven.

Nauwelijks is het ontbijt ten einde of men spoedt zich naar het „Auditorium". Het is een ontzaggelijk gebouw met zijn zaal voor zes duizend personen.

De uitnoodiging luidt:

„The Union League Club of Chicago requests the honor of „your presence at its annual observance of the Birthday of Was„hington on Saturday February the twenty second nineteen „hundred and two. The adress will be delivered by Honorable „Albert J. Beveridge at two o'clock. Subject: „„Conservatism, „„*the essential* in American policy""."

Het feest begint precies twee uur. Eerst orgelspel. Dan zingen zes duizend personen:

Hail! Columbia, happy land
Hail! ye heroes, heav'n born band
Who fought and bled in Freedom's cause,
And when the storm of war was gone,
Enjoyed the peace your valor won.
Let independence be our boast,
Ever mindful what it cost,
Ever grateful for the prize;
Let its altar reach the skies.
Firm, united let us be
Rallying round our liberty,
As a band of brothers joined
Peace and safety we shall find.

Staande worden dit en andere vaderlandsche liederen aangeheven door de aanwezigen, die daarna het „Onze Vader" bidden. Alles volgens het programma, waarvan ieder een exemplaar in de handen heeft.

De achterzijde van dat programma behelst de woorden, van welke het volgende de vertaling is:

„Het karakter van Washington moge missen sommige van zulke dichterlijke elementen als de groote menigte verblinden en verblijden, het bezat minder ongelijkheden en een zeldzamer vereeniging van deugden dan misschien aan één man ooit ten deel viel. Voorzichtigheid, standvastigheid, doorzicht, matiging, een beheerschend oordeel, onwankelbare rechtvaardigheid, moed welke nooit terugdeinsde, geduld dat nooit moede werd, waarheid, welke al het gekunstelde beneden zich achtte, grootmoedigheid zonder allooi. Het schijnt alsof de Voorzienigheid hem begiftigd had op eene buitengewone wijze met de hoedanigheden, vereischt om hem geschikt te maken voor de hooge roeping, welke hij bestemd was te vervullen, om te leiden eene belangrijke omwenteling, welke zou vormen een nieuw tijdperk in de geschiedenis der wereld, en om te beginnen eene nieuwe en onbeproefde regeering, welke, om zijne eigene woorden te gebruiken, de basis moest leggen „ „voor het genot van veel zuiverder burgerlijke vrijheid en grooter openbaar geluk dan

tot dusver het deel geweest zijn van het menschelijk geslacht."" De faam van Washington staat afgescheiden van elke andere in de geschiedenis; zij schijnt met een meer waren luister en een meer heilzamen roem. Bij ons blijft zijne nagedachtenis een nationaal eigendom, bij hetwelk alle sympathieën in ons groot en veelsoortig Rijk, elkander ontmoeten met instemming. Onder alle oneenigheden en te midden van al de partijstormen, spreken zijne leerstellingen en voorbeeld tot ons uit het graf met vaderlijke vermaning; en zijn naam — door allen geëerbiedigd — vormt een algemeene band van broederschap, een wachtwoord voor onze Unie.

„„Het zal de plicht zijn van den geschiedschrijver en van den Wijze van alle natiën"" zoo schrijft een groot Engelsch staatsman (Lord Brougham) „„om geene gelegenheid te laten voorbijgaan teneinde dezen verheven man te herdenken""; en, tot aan het einde der tijden, zal een getuigenis van den vooruitgang, welken ons ras gemaakt heeft in wijsheid en deugd, worden afgeleid van de vereering geschonken aan den onsterfelijken naam van Washington."

De President van de „Union League Club" de Heer Robert Mather, stelt den redenaar van den dag voor aan het publiek.

Het kan niet in mijne bedoeling liggen de toespraak, welke anderhalf uur duurt, op uitvoerige wijze te behandelen. Zij behelst echter eenige punten, welke der vermelding waard zijn.

Het te behandelen onderwerp was aangegeven, gelijk wij hebben gezien, als „Conservatism, the essential in American policy". Met pathos voorgedragen en aandachtig gevolgd door de aanwezige duizenden, onder welke het vrouwelijk element sterk is vertegenwoordigd, en die hier en daar luide bijvalsbetuigingen doen hooren, behandelt de redevoering vragen van expansie, staathuishoudkunde en sociologie.

Staande tusschen twee doeken met de „stars and stripes", verkondigt de spreker aan het volk dat het groote, ook door Washington gegeven, wachtwoord is: tucht. De man, wiens nagedachtenis heden geëerd wordt, gaf evenwicht en richting aan elementaire krachten. Hij was het Genie van orde, de Geest van tucht, de groote Conservatief.

Het Amerikaansche volk heeft, volgens den spreker, vele deugden; maar het mist nog tucht, terughoudendheid en gematigdheid.

Verdraagzaamheid zal meer en meer de werkstakingen voorkomen. Het geneesmiddel tegen wrijving tusschen werkgever en werknemer ligt bij de betrokken personen in eigen boezem. „Achter onze wettelijke bepalingen staat onze constitutie en achter onze constitutie staan onze instellingen en achter onze instellingen staat ons ras. Laten wij bedenken dat het volk is de ware grondslag, en niet wetten, zelfs geene constitutiën."

Ook van gewoonte moet men zich losmaken, want conservatisme is niet het aanhangen aan de bestaande orde, blootelijk omdat zij *is* de bestaande orde. Conservatisme beteekent het toepassen van middelen tot doeleinden op natuurlijke wijze zonder geweld. „Wij zijn in een tijdperk van groei, welke op zichzelf een bewijs is van onze jeugd en vermeerderende levensvatbaarheid. Het is onvermijdelijk dat elk jaar, bijna iedere dag zal aanschouwen iets ongekends aangaande de ontwikkeling onzer nijverheids-, handels- en financieele verrichtingen.

Aan de orde van den dag is de vraag der „Trusts". In den winter van 1898 op '99 zag de New-Yorksche Beurs dat groote kapitalen beschikbaar waren in het land, en reusachtige consortia werden in het leven geroepen. Vooral de Staat New-Jersey heeft eene wetgeving, welke dergelijke operatiën bijzonder gemakkelijk maakt. De „Trusts" rezen aldaar uit den grond; in korten tijd bedroeg hun gezamenlijk kapitaal meer dan vier milliarden dollars. Nog vóór 1900 een aanvang nam, waren vele dezer operatiën op niets uitgeloopen, doch de nadeelen der bestaande werden door het Amerikaansch publiek ingezien. Tijdens mijn verblijf te Chicago was bedoelde vraag eene brandende. Senator Beveridge sprak er dan ook over. Hij meende dat evenzeer tegenover deze consortia gematigdheid en geduld in acht moesten worden genomen. „De groote vereenigingen van kapitaal, gewijd aan de voortbrenging van staal, meel, vleesch en petroleum brengen stelsel in de nijverheid, herleiden de voortbrengingskosten, vereenvoudigen en vergemakkelijken de verspreiding, veroveren de buitenlandsche markten."

De bezwaren aan deze instellingen verbonden zijn: de willekeurige verhooging en verlaging van prijzen, de ongerechte eisch tot bovenmatige voordeelen ten koste van de Amerikaansche

verbruikers. „Doch de voordeelen zijn fundamenteel, de nadeelen incidenteel." En dan: „de bedoelde ontwikkeling heeft eene gunstige uitwerking op de kapitalisten, die verantwoordelijkheid dragen. De nieuwere financier moet een staatsman zijn. De dagen van den plaatselijken „Wallstreetkapitalist" zijn voorbij. De kapitalist van onzen tijd moet machinerieën bouwen, fabrieken oprichten, spoorwegen aanleggen, stoomvaartlijnen koopen. Om daartoe in staat te zijn, moet hij het volk verstaan en er mede rekening houden, want alle nijverheid berust op de vatbaarheid tot verbruik en tot voortbrenging van het volk."

Organisatiën van arbeid zijn verwant aan organisatiën van kapitaal. De een als het ander is de uitkomst van dat beginsel van samenwerking, welke de geest zelf vormt der beschaafde maatschappij. Het huisgezin is coöperatie, evenzoo de firma; de eenvoudigste vorm van den Staat is hetzelfde, en, naarmate de Staat meer volkomen wordt, werken burgers meer en meer samen: elk met allen en allen met elken.

Daarom zijn noch organisatiën van arbeid, noch die van kapitaal onnatuurlijk of schadelijk. Maar de tirannie van baatzucht kan de eene bederven; de tirannie van hartstocht kan de andere ondermijnen.

Indien het kapitaal niet redelijk wil zijn, indien de arbeid niet verstandig wil wezen, dan zal het volk voor hen wijsheid betrachten. Het razen van den rijkdom, die zijn gesloten vuist van goud toont, is de ergste vijand van den rijkdom. Het razen van den arbeid, uitschreeuwende eene aanklacht, is de ergste vijand van den arbeid.

Evenals de financier der twintigste eeuw een staatsman moet wezen, moet de leider van den arbeid der twintigste eeuw een staatsman zijn. Een man kan niet lang aan het hoofd blijven van een der groote legers van georganiseerde werkers, zonder de macht van het behoud te ontwikkelen.

Meer en meer zullen de organisatiën van arbeid er op staan dat hunne leiders mannen zijn van denken, langzaam in toorn, gestadig in daad. „De leider van den arbeid is niet minder oprecht omdat hij verstandig is".

Over den Amerikaanschen handel en het tarief van rechten *verklaart de* spreker: „Een tarief blootelijk voor bescherming is

geen fetisch. Geen belastingstelsel is heilig. Het is alleen een middel tot een doel of tot vele doeleinden. Het is geen doelwit op zichzelf. Gisteren maakten wij weinige dingen, welke wij zelven niet noodig hadden, en aldus was de „binnenlandsche markt" toen het woord der economische waarheid. Vandaag spreekt de vooruitgang een nieuw woord van economische waarheid, even zoo noodig als het oude woord toen was. Gelijk de „binnenlandsche markt" het woord van wijsheid was in zijnen tijd, is „buitenlandsche markt" het woord van wijsheid thans.

Over den Amerikaanschen geest, leidende de Amerikaansche actie, heerscht nog steeds de genius van het praktische. Wij zijn geen China met den vloek der gewoonte, vergiftigd, dood door precedent. Wij zijn Amerikanen: „het volk van het geschikte en het toepasselijke".

De redenaar wijdt uit over de noodzakelijkheid om aan het buitenland te verkoopen. Omstandigheden hebben zich gewijzigd, zij vereischen thans matiging tegenover de Westersche Staten, vooral omdat de Oostersche markt, voor Amerika veel belovend, nog niet genoeg begrepen wordt, nog niet voldoende ontwikkeld is.

Voorzichtigheid is geraden tegenover de nieuw verworven koloniën. „Wij zijn niet gebonden aan eene theorie, wij zijn niet geketend aan een machtspreuk; onze vrije hand is niet gehinderd door eenige onveranderlijke methode. Toen Washington meende dat op Kerstmisdag er beschonken Hessen en alle de elementen voor verrassing bestonden, stak hij de Delaware over en deed een aanval, als een andere Attila. Toen hij dacht dat een overweldigende Britsche strijdmacht de Amerikaansche troepen ontmoedigde en toen alle de elementen van zwakheid in zijn eigen leger vermijding van botsing noodig maakte, trok hij terug als een andere Fabius".

Dat is de Amerikaansche geest. Het conservatisme van toepassing, de kalmte ten aanzien van hetgeen geschikt is, het geduld noodig voor het verrichten van den arbeid, welke onder handen is, onverschillig van welken aard die arbeid moge zijn: deze vormen de heilzame invloeden, welke Amerikaansche actie voortaan zullen besturen. Geen hartstocht of vrees, theorie of precedent, verbeelding noch aandrang zullen in het Amerikaansche karakter bederven

dien ordelijken geest van toepassing, welke de ziel zelve van Amerikaanschen vooruitgang is geweest.

De spreker heeft geëindigd. Zijne toehoorders verlaten de, door electriciteit hel verlichte, zalen van het auditoriumgebouw. Ik bevind mij op straat te midden der wolkenschrapers. Hun nestor staat er sedert 1883.

Voor eene wandeling langs Michigan Avenue en de Kade aan het meer rest slechts weinig tijd. Te half zeven heeft in de „Union League Club" plaats het banket van den dag. Daarvoor zijn driehonderd uitnoodigingen verzonden. Op den bepaalden tijd zijn allen bijéén. Als Baron Constant binnentreedt, speelt het orkest de „Marseillaise". Chicago's notabelen zijn nauwelijks gezeten of de champagne wordt rondgediend, en daarmede is gegeven het sein tot redevoeringen en toasten. De reeks houdt eerst te halfelf op. Angstig voor het „trop de fleurs", maak ik er geen melding van.

Natuurlijk wordt het gezelschap bij flikkerlicht gephotographeerd, En, te denken dat ik, nog niet lang geleden, een koelie met een lantaarn medenam des avonds, om niet te storten in de gaten en poelen van den openbaren weg eener oostersche hoofdstad!

Te twaalf uur des nachts brengt de lokaaltrein mij, na, een tocht van twintig minuten, in de lieve voorstad van Chicago: Evanston. Hier zal mijn hoofdkwartier zijn, zoo lang ik in de buurt van het Michiganmeer blijf.

Doodelijke, nachtelijke stilte na het rumoer van Washington's dag, nà het tumult van Chicago's straatverkeer. De overgang is te groot, de te verwerken dosis van hetgeen ik gedurende jaren ben gewend geweest, te omvangrijk, om den slaap te kunnen vatten.

Shelley ten spijt, zijn

> „How beautiful is Death,
> Death and his brother: sleep"

verwerpende, besteed ik den nacht aan het maken van aanteekeningen over hetgeen de dag heeft opgeleverd.

Amerikaansche gewoonte brengt mede dat de gastheer zijne vrienden uitnoodigt om den nieuw aangekomene zoodra mogelijk te ontmoeten: „to meet Mr. X" gelijk de term luidt. Het doet *denken aan* „les amis de mes amis sont mes amis.

In het Evanston'sche huis heb ik dan ook dien volgenden Zondagmiddag handen gedrukt bij dozijnen, een welkomstgroet ontvangen van vele onbekenden en talrijke vrienden en kennissen gemaakt, die ik mij nog lang zal herinneren. „Het „very glad to meet you" wordt wel is waar een refrein, doch al zij het in den aanvang ook eene formaliteit geweest, dikwerf bewijst de ervaring dat er werkelijk reden tot die wederzijdsche blijdschap bestond; ook voor den vreemdeling die voorlichting, inlichting wenscht, welke gaarne gegeven wordt.

Zoo vernam ik bij deze gelegenheid dat het jaarlijksche budget van Chicago loopt over de som van vijf en dertig millioen dollars, waarvan een vijfde wordt besteed aan het openbaar onderwijs. Terwijl in den staat Illinois leerplicht is voorgeschreven ten aanzien van kinderen onder de veertien jaren, gaat de jeugd te Chicago dagelijks naar school ten getale van een kwart-millioen; de „Board of education" beschikt over ongeveer vier honderd gebouwen voor doeleinden van onderwijs. „Chicago university" meermalen begiftigd door John. D. Rockfeller, kan heden roemen op een ontzaggelijk kapitaal. Men weet het: schenkingen aan universiteiten worden veelvuldig gemaakt. Nu hoort men van een gift van $ 5000.000 aan Harward, dan van $ 6000.000 aan Yale, in 1903 kreeg de Columbia-universiteit te New-York van iemand $ 3000.000, de hoogeschool van Pennsylvanië een half millioen.

„Lake forest" een voorstad aan de Noordelijke zijde van Chicago heeft eene hoogeschool, en op de „North Western University" boogt Evanston, de plaats waar ik mijne tenten heb opgeslagen; zij is bij uitnemendheid een oord, geschikt voor studie. Lommerrijke wegen, villa's veelal verscholen in het groen, een kleine club voor de notabelen schenken er rust voor het rumoer van Chicago, waaraan men alleen wordt herinnerd door het luiden der klokken van de talrijke op- en neder gaande treinen.

Den volgenden dag staat „werken" op het programma, dat wil zeggen het is een *gewone* dag, vooral in Amerika alwaar de man, rijk of arm, jong of oud in het gareel staat van des morgens vroeg tot des avonds laat. Mijn plan is te gaan naar den „Board ot Trade" te Chicago, maar alvorens den trein te nemen maak ik eene wandeling naar het Michiganmeer, dicht bij Evanston.

Stijf bevroren ligt het vóór mij. Doch, het is bijna Maart: weldra zullen over zijne wateren goederen worden vervoerd tot eene hoeveelheid van zestien millioen ton alleen naar de haven van Chicago. Daaronder zijn acht millioen ton granen en hout. Geene spoorwegen hebben dit verkeer te water kunnen tegenhouden en de honderd stoombooten, met een inhoud van 170.000 ton, hebben, op hunne beurt, geen kwaad kunnen doen aan de zeilvaart. Vijftig dezer stoomschepen doen dienst tusschen Buffalo en Chicago. De vaart duurt zestig uren, of, via Milwaukee, twee en zeventig.

Daar luidt de klok; de trein komt aan, er in gestapt; het gelui duurt voort tot aan de stad.

Weder ben ik te midden van de tien billioen dollars, welke Chicago's getaxeerden rijkdom aan roerend en onroerend goed uitmaken. Evenals te Londen heeft iedereen op Maandagmorgen nog meer haast dan anders. Chicago begint den arbeid voor de week.

Ik begeef mij naar het reusachtig gebouw van den „Board of Trade" en teeken onderweg merkwaardige opschriften van magazijnen op, bijvoorbeeld: „If you don't know Tom Brown you ought to: he makes shirts," of „John Adams purveyor to Her Majesty the American Lady".

„Hoe wordt Chicago's handelswereld geregeerd?" vraag ik aan genoemden „Board".

Als antwoord krijg ik de cijfers der jaarlijksche productie; totaal één milliard dollars. Daaronder komen voor:

		millioenen
Manufacturen	$	150
Artikelen van ijzer en staal	„	125
Kruidenierswaren	„	100
Papier	„	70
Schoenen	„	60
Landbouwwerktuigen	„	40
Ruwe ijzerwaren	„	40
Kleederen	„	35
Edelgesteenten	„	32

	millioenen
Steenkolen	$ 30
Kachels	„ 27
Brood.	„ 26
Meubelen	„ 25
Electriciteits-benoodigdheden.	„ 25
Wijnen en sterke dranken	„ 22
Verven en vernissen	„ 20

De overige artikelen verdienen te nauwernood vermelding. Is het der moeite waard aan te teekenen dat er voor achttien millioen dollars aan leder en artikelen van leder (behalve schoenen) wordt voortgebracht? Wat beteekenen: huiden, olie, zeepen en reukwerken, drogerijen en chemische produkten, piano's en andere muzukinstrumenten, hoeden, wol en modewaren, waarvan de produktiewaarde voor ieder slechts een getal aangeeft zwevende tusschen achttien en tien millioen gouddollars? Hij, die nog spreekt van artikelen, welke minder dan tien millioen jaarlijks vertegenwoordigen: houtwerk, glas, lood, koper, aardewerk, rijtuigen enz., die man bemoeit zich met kleinigheden.

De wolkenschrapers te Chicago zijn van eene hoogte van 150 tot 300 voet. Daartoe behoort niet, ofschoon het toch zeer groot is, het gebouw van den „Board of Trade".

Het is gelegen in Lasalle-Street (Lasalle was de bevelhebber der in 1678, op de plaats waar Chicago thans staat, aangelegde Fransche nederzetting). Deze straat is een der voornaamste verkeersaderen van de handelswijk. De „Board" telt twee duizend leden.

Des namiddags maak ik een tocht door Chicago, of liever boven Chicago, per „elevated railway": Een trap bestegen, een biljet genomen aan het kleine station en gesneld over de viaducten, welke op eene verheffing van ongeveer tien meter door de breede straten zijn aangelegd. Om het centrum der stad ligt de Kring, zich, volgens het zoogenaamde „loopsystem", slingerende in vier lussen; laatstbedoelde voor de buitenwijken.

Reeds in 1893, ten tijde van de „World's Fair", was het net der stedelijke verkeersmiddelen vermeerderd van één mijl enkel spoor in 1859, tot vijf en dertig mijlen kabelspoor, zeven en

twintig mijlen electrische tramwegen en acht en negentig mijlen paardentram. Gedurende de laatste jaren hebben Chicago's verkeersmiddelen zich nog belangrijk uitgebreid.

Den beroemden Amerikaanschen tooneelspeler Willard zie ik des avonds optreden in „Powers theatre". Gegeven wordt „the Cardinal", een stuk welks handeling ligt te Rome in het begin van de zestiende eeuw, den tijd der Medici. Evenals vele tooneelspelen, welke in de Vereenigde Staten tot het repertoire behooren, heeft het eene godsdienstige strekking. Tijdens mijn verblijf te San Francisco, zag ik opvoeren „the Sign of the Cross"; hier te Chicago wordt ook nog „the Christian" gegeven. Beide hebben een dergelijk karakter.

„The Grand Opera-house", „Mc Vicker's", „Hooley's", „the Dearborn" en het reeds vroeger genoemd „Auditorium" met een orgel van ruim zeven duizend pijpen, zijn de voornaamste der vijf en twintig schouwburgen, welke door het publiek van Chicago worden gevuld: des avonds en ook gedeeltelijk des middags, want de zoogenaamde matinées — voorstellingen van twee tot vijf uur — zijn in de Vereenigde Staten in zwang.

Na afloop der komedie ben ik weder een van de tweehonderd duizend passagiers, die dagelijks te Chicago aankomen en vertrekken. Twee en twintig spoorweglijnen, vertegenwoordigende zeventig duizend mijlen, concentreeren er zich.

Den volgenden morgen bezoek ik paleizen, in welke bankinstellingen zijn gehuisvest. Vijf, zeven, tien heffers gaan op en neder om het trappenklimmen te vermijden. Een zelf-werkende gekleurde lamp toont aan welke heffer het eerst kan genomen worden en in welke richting hij gaat: naar den top van het huis of naar de benedenverdieping.

Overal dezelfde welwillendheid, overal dezelfde graagte om den vreemdeling behulpzaam te zijn, tevens overal het kwalijk verborgen verlangen om Amerika tot de geldmarkt der wereld te maken. Als een veelvuldige echo van Senator Beveridge's woorden, verneem ik van elken bankdirecteur dat de nieuwe tijd hem nieuwe eischen stelt, en dat, terwijl de Amerikaansche koopman, in tegenstelling van vroeger, thans naar buitenlandschen *afzet zoekt*, de banken in den jongsten tijd, mitsdien evenzeer

nieuwe banen hebben ingeslagen. De ouderwetsche particuliere instellingen van Wallstreet deden, zooals bekend, de groote zaken met den vreemde; zij hadden daarbij als het ware een monopolie. Van de graan- en katoenexporteurs uit het Zuiden en uit het Westen kochten zij de wissels en verkochten aan importeurs het handelspapier om de, in het buitenland gekochte, goederen te dekken. Door hunne bemiddeling werden overgemaakt de ontzaggelijke sommen voor Amerikaansche spoorweg-, regeerings- en plaatselijke fondsen, waarvoor in Europa was ingeschreven. Aan alle deze zaken wordt thans ook deelgenomen door vele „national Banks" en „trust-companies" — ook door die, welke te Chicago zijn gevestigd — en de Amerikaansche bankier gaat over de grenzen, naar de tegenovergestelde oevers van zijne beide oceanen.

„Wij volgen het voorbeeld van Duitschland," zegt mij een der voornaamste Chicago bankiers. „De Duitsche Bank heeft den Duitschen koopman gevolgd in Brazilië, de Argentijnsche Republiek, Chili, China, Australië en in Indië. En," zoo gaat hij voort „gij behoeft slechts naar Wallstreet te zien, waar het duidelijk wordt hoeveel rijkdom naar dit land is gebracht door vreemde kapitalisten. Hun welslagen heeft zóóveel tot stand gebracht dat vreemde Rijken, onlangs, gedurende eenigen tijd met goed gevolg hebben onderhandeld in de Vereenigde Staten over Regeeringsleeningen".

Men weet dat in het begin van 1902 eene Amerikaansche bankinstelling in China is opgericht. De belangrijke handel der Vereenigde Staten in het Verre Oosten had inderdaad behoefte aan zulk een steun. Kort te voren was men de moeilijkheden te boven gekomen welke aan een dergelijke onderneming in den weg stonden. Zij sproten voort uit het feit dat de Amerikaansche wetten het vestigen van bankagentschappen niet aanmoedigen. De bankwet van den Staat New-York staat toe aan bankgenootschappen, indien zij eene concessie hebben, om onder goedkeuring van den „Superintendent of Banks", agentschappen op te richten in het geheele gebied der Vereenigde Staten of elders, en sommige banken, met zulk eene concessie, hebben nu en dan van deze bepaling, voor zoover de Amerikaansche koloniën betreft, gebruik gemaakt, doch steeds met tegenstand van de betrokken autori-

teiten, die in het voorbehoud der genoemde bankwet een middel zagen om aandeelhouders en eigenaren van deposito's te beschermen door een strikte contrôle op de waarborgen. Deze omstandigheid heeft gedurende langen tijd verhinderd kapitaalbelegging door Staatsbankinstellingen in koloniale ondernemingen, al ware deze belegging ook nog zoo zeker en voordeelig.

Er blijft aan het Amerikaansche bankwezen overigens nog veel te wijzigen. De fiduciaire omloop mist o.a. rekbaarheid. Het maximum, boven hetwelk geene biljetten mogen worden uitgegeven is het nominaal bedrag der, door de Nationale Banken tegen hare fiduciaire circulatie gedeponeerde, nationale schuldbrieven. Dit is een uitvloeisel der Bankwet van Maart 1900, welke tevens bepaalde dat wanneer de koerswaarde dier schuldbrieven zou dalen beneden het bedrag der uitgegeven biljetten, de Banken het saldo onmiddellijk moesten aanvullen. Bij eenen maatregel van Maart 1903 is nu wel de scherpte van laatstbedoelde bepaling weggenomen, maar toch beantwoordt de tegenwoordige toestand niet aan de eischen, welke kunnen gesteld worden aan een goed circulatiewezen. Het fiduciair ruilmiddel is te beperkt en de Banken, die belastingen te betalen hebben aan den eigen Staat en bovendien een half percent van hunnen omloop aan de Amerikaansche schatkist, genieten van dezen tak harer werkzaamheden te weinig voordeel.

De vrees dat eene centrale circulatiebank niet genoeg het algemeen belang zou bevorderen, maar te veel zou dienen voor het profijt van enkelen, schijnt tot dusver het voornaam bezwaar te vormen tegen eene dergelijke instelling.

Men zegt mij te Chicago dat het nog niet zeer lang geleden is dat het Westen — waaronder wij willen verstaan het gedeelte der Vereenigde Staten westwaarts van eene van Chicago (met inbegrip dier stad) naar het Zuiden getrokken lijn — geld opnam van de geheele wereld en dat thans Westelijk Amerika geld aan de wereld leent. Het is geworden van een „international borrower" een „international lender", want het kapitaalsaldo dat het zelf kan missen, leent het uit tot hooger interest dan op eigen gebied kan worden verkregen. Chicago schiet ook geld voor aan de oostelijke Staten in het algemeen en aan New-York City in het bijzonder. Dit schijnt er op te wijzen dat het finan-

cieel zwaartepunt der wereld de neiging heeft hoe langer hoe meer westwaarts te schuiven, en de beteekenis van dit verschijnsel zal toenemen naarmate de aan den Stillen Oceaan gelegen landen zich zullen ontwikkelen.

Tegen elf uur des voormiddags ben ik in het „Clearinghouse". Ik word geleid in eene groote kamer met eene afzonderlijke ruimte in den vorm van een hoefijzer. Daarin is een dertigtal lessenaars. Aan de opene zijde der ruimte: eene verhooging, vanwaar men den arbeid kan overzien. Daar wordt plaats genomen door den vertegenwoordiger van het „Clearinghouse". Zeventien Banken zenden dien morgen elk eenen bediende met de cheques op het debet der zuster-instellingen. De bedragen worden opgemaakt en verevend onder toezicht van genoemden vertegenwoordiger. Hij becijfert de eindrekening.

Als deze wordt geverifieerd, is er een verschil van 62 dollarcents; onmiddellijk wordt daarvan reeds 40 centen gevonden en eenige oogenblikken daarna evenzeer de twee en twintig overblijvende. De rekening der op dien dag uitgewisselde som van negen en twintig millioen dollars is afgesloten. De operatie heeft niet langer dan twintig minuten geduurd.

Ik krijg daarna nog gelegenheid tot bezichtiging van de „first national Bank of Chicago". Mijne aandacht wordt aldaar gevestigd op een vernuftig uitgedachte brandkast in den vorm van een ei, welke drie millioen dollars aan goud moet bevatten. Deze bank werkt met een kapitaal van $ 8.000.000.

De „Illinois Trust and Savings-Bank" arbeidt met een kapitaal (capital and surplus) van $ 8.800.000. Zij, de in 1898 gebouwde, weelderigst ingerichte, met hare hallen van wit marmer, staat op kostbare, brandvrije gewelven. Daar worden de deposito's beschermd door eene kunstig bewerkte deur, niet minder dan acht ton zwaar, en toch te bewegen met een lichten druk van den pink. Er zijn acht duizend vakken voor het bewaren der fondsen en kostbaarheden der cliënten. Deze kunnen, voor het knippen van coupons en het bezorgen hunner zaken met de Bank, gebruik maken van zich, mede in de gewelven bevindende, kantoorkamertjes.

De effektenbeurs van Chicago neemt de derde plaats in onder

de Amerikaansche fondsenmarkten. Zij komt nà New-York en Boston.

Na het bezoek aan de Banken voert de tramcar mij door den onder de Chicago-rivier aangelegden tunnel. Negentien voet water staat boven ons. Met eenige geestdrift wordt over dit werk gesproken door mijn cicerone, die intusschen, niet tevreden met 19 voet, meent dat men den waterstand der rivier, daar in de hoogte, moet en zal brengen tot 22.

Bij wijze van tegenstelling krijg ik onmiddellijk daarna te genieten het panorama van Chicago, en wel van het dak van den Masonic temple, een en twintig verdiepingen hoog, met theater, restaurant en terras, als het ware in de wolken. Van het bankgecijfer had ik gekregen dat wat de Duitscher noemt „einen dicken Kopf". Dat gevoel van vermoeidheid wordt daarboven weggewaaid door den frisschen lentewind, die, als de vrees mij bekruipt dat ik, als toerist, mij hier wellicht wat te veel met prozaïsche onderwerpen bezighoud, mij inblaast Bismarck's gezegde: „Die Einflüsse und Abhängigkeiten, die das praktische Leben mit sich bringt, sind gottgegebene Realitäten, die man nicht ignoriren kann und soll."

Overigens.... doch even iets anders.

Gedurende geruimen tijd heeft, in Europa, Chicago den naam gehad van te zijn uitsluitend eene stad van arbeid. Kunst, smaak, wetenschappen: te vergeefs gezocht! Er worden zaken gedaan, geld verdiend, vee geslacht, het is porcopolis!

Die roep bestaat nog altijd in zekere mate, en de groote indruk van een eerst bezoek is dan ook nog steeds zòó dat proza op den voorgrond staat. Maar men hoede zich toch voor een al te streng oordeel in dit opzicht.

Staande op het terras van den Masonic temple, zie ik neder op het centrum van Amerikaansche bedrijvigheid. Huizen van acht verdiepingen schijnen, van hier, uit een speelgoeddoos genomen te zijn. Toch bemerkt men de statigheid der woningen van Madisonstreet, Dearbornstreet en van Jacksonboulevard; het gebouw van de „Chicago historical Society" met zijnen bovenbouw van spitse torens, is een waardige Minervazetel; als pendant daarvan geldt het „Chicago Musical College"; de „City Hall" is

een goed stuk werk van den bouwmeester, en geen verwijt van smakeloosheid kan treffen de paleizen, in welke gehuisvest zijn: Field museum, Art Institute, de Akademie van wetenschappen, de Openbare Bibliotheek, het Colliseum en andere. Alle deze zijn niet zuiver van stijl, sommige zijn wat opgesmukt, misschien wel om te toonen dat de bouw geschiedde uit ruime beurs, maar toch maken zij Chicago tot eene fraaie plaats in sommige gedeelten.

Was mij dit reeds opgevallen toen ik de stad als het ware in vogelvlucht beschouwde, het trof mij weder, op een schoonen lentemorgen, toen ik daarhenen snelde in eene victoria met een vurig tweespan, langs Lake Front en Michigan Avenue, en eigenlijk te denken had aan het zuiverste proza, want mijn doel was — en hier wordt voortgezet mijn, eenige regels hooger afgebroken, betoog —: de Stockyard.

Gij vertelt het liever niet aan uwe Chicago'sche vrienden dat deze bezienswaardigheid aantrekkingskracht op U uitoefent; gij wenscht het „porcopolis" van den vreemdeling niet in eens te doen rijzen in hunne gedachten; gij vermijdt gaarne opmerkingen als: „Stockyard?" Hm! Ons „Union Park" is schoon aangelegd. Hebt gij dàt reeds bezichtigd? Waart gij reeds in het Illinois theatre? Die Stockyard! Wij gaan er nooit heen. De geheele wereld kent ons alleen door die dagelijksche hecatombe. Ga wat anders zien; gij zult betere herinneringen van Chicago kunnen medenemen dan de souvenirs van die slachterij."

Gelijk het meer gaat in dergelijke gevallen, mijne belangstelling was door verloocheningen van dezen aard nog gestegen. Het had iets van de verboden vrucht, of ten minste van de nieuwsgierigheid naar den diamantvoorraad van den millionnair geworden juwelier, die liever niet weten wil waar de slijperij is.

Den vorigen dag was er getelefoneerd geworden in het kantoor van mijnen gastheer. Eerst had hij over zijne zaken gesproken met handelsvrienden op honderden mijlen afstands; er was mij medegedeeld dat de technici zich bezig houden met de oplossing van het vraagstuk: hoe de persoon, met welke men langs telefonischen weg spreekt, te herkennen, te *zien* in een kleinen spiegel; „men zoekt en zal het vinden" was het eind der ver-

klaringen geweest. Ten slotte was er gevraagd geworden aan het Centraalbureau: „Armour & Co". — „Allright!" — „Een vriend van mij, die een inleidingsschrijven voor U heeft, wenscht morgen den Stockyard te zien. Is dat mogelijk?" Het antwoord luidde: „zeer gaarne; acht uur; ik kom hem bij U halen."

Op het bepaalde uur was de heer W., van de genoemde, wereldbekende firma, dien dag gekomen. Wederzijdsche vrienden vormen een goeden schakel tusschen twee personen. Nauwelijks in het rijtuig gezeten, waren wij in druk gesprek, waarbij hij vooral gaf, ik vooral ontving. De eigenlijke naam der maatschappij is: „Union Stockyard and Transit-Company of Chicago". De thans ontzaggelijke onderneming werd begonnen op zeer bescheiden schaal. Een veertig jaar geleden was het tegenwoordig terrein niets anders als de prairie. Vee werd naar de Chicagomarkt gedreven van alle oorden in den wijden omtrek; op de prairie vonden de te verkoopen kudden voeder. Langzamerhand werden eenige loodsen gebouwd. Thans is de Stockyard een dorp en een der bedrijvigste der aarde. Het beslaat eene oppervlakte van 500 acres; daarop liggen spoorstaven tot eene lengte van 250 mijlen; straten zijn er aangelegd tot eene lengte van 25 mijlen; het wordt verlicht door 5000 electrische lantaarns en 200 booglampen; gestald kunnen er worden te zelfder tijd: 75000 stuks groot vee, 300.000 varkens, 80.000 schapen en 6000 paarden. In 1902 werd verzonden 500.000 ton geslacht en een milliard bussen geconserveerde vleeschwaren.

Noch als men haar nadert, noch als men zich in haar centrum bevindt, kan het oog deze reusachtige inrichting in haar geheel overzien.

Het oor anderzijds, heeft de waarnemingen slechts voor het schiften. Reeds bij den ingang — een smaakvolle poort —: geblaat, het rollen van wagens, geloei, het klappen van zweepen, geknor, het fluiten van stoompijpen, gehinnik en het schreeuwen van cowboys.

Hier werken gestadig vijftig duizend menschen voor een gezamenlijk jaarlijksch loon van vijf en dertig millioen dollars.

De veebeurs (Live Stock Exchange) telt zevenhonderd leden. Zij is geen handelslichaam, maar eenvoudig eene vereeniging *voor de bev*ordering der belangen van de veeteelt.

Kudden schapen versperren ons den weg. Met moeite schrijden wij voort langs de gevulde „cattle pens", vierkante omheiningen voor het ten verkoop staand vee; ook langs de plaatsen waar de dieren worden gewogen; eindelijk komen wij in een der kantoorlokalen. Er hangen morsjassen, waarvan het verstandig is zich te bedienen bij den ommegang in de slachterijen.

Drie uren duurt die tocht. Wie zal het schouwspel aangenaam vinden? De rivier van bloed schijnt op sommige bezoekers een bedwelmenden invloed uit te oefenen. Vooral in de schapen-slachterijen tracht mijn geleider mij nu en dan te steunen. Als ik hem bedank voor zijne zorgzaamheid, zegt hij dat er inderdaad velen zijn, aan wie het slachten slechts gedurende eenige oogenblikken kan worden getoond.

De bezoeker, die louter uit nieuwsgierigheid komt, moge spoedig de hielen lichten, de werkelijk belangstellende hardt zich als de arts die opereert. Wreedheid geschiedt hier niet. Het afmaken heeft plaats in een minimum van tijd; de gang van den arbeid is als die van eene machine. Hetzelfde dier in volle levenskracht gedood, gevild, gereinigd en gereed gemaakt voor het verbruik in een oogwenk, gaat door de handen van honderden. Bijna per seconde is vooruit te bepalen in welke phase het geslacht zich zal bevinden van het oogenblik dat het onder handen wordt genomen. Elke werkman is eene specialiteit. Hij wacht op zijnen voorganger. Getreuzel kan niet voorkomen. Alles sluit als een bus. Één werker kan de honderden, die nà hem komen, en van wie ieder zijne bijzondere verrichting duizende malen per dag herhaalt, ongeduldig maken. Hij, de schakel, mag de beweging van den keten niet belemmeren.

Een groot gedeelte van het geslacht wordt verpakt verzonden: jaarlijks gemiddeld 1.600.000 stuks hoornvee, 8.000.000 zwijnen en 3.000.000 schapen, tot eene gezamenlijke waarde van $ 225.000.000.

Op de terreinen hebben nu en dan tentoonstellingen met daaraan verbonden veilingen van vee plaats. Het aantal ingezonden dieren bedraagt soms twaalf duizend, komende van de Vereenigde Staten, Engeland, Schotland, de Argentijnsche republiek, Canada en Frankrijk. Vierhonderd duizend personen bezochten de op het einde van 1901 gehouden expositie. Eene

verzameling van 69 stuks „shorthorn" bracht op $ 43.760 of $ 634.20 (fl. 1585.50) per stuk. Eene Shorthornkoe werd verkocht voor $ 6000, eene Herefordkoe voor $ 4500, een berkshire varken (beer) voor $ 2500.

De paardenmarkt van de „Stockyard" is een kolossaal gebouw met eene baan van ongeveer een kilometer, en gelegenheid gevende tot plaats nemen aan drieduizend personen. Hier worden dagelijks veilingen van paarden gehouden.

„Transithouse" is het, vlak bij de terreinen van den „Stockyard" gelegen, hotel, met driehonderd kamers voor de veeeigenaars, die naar Chicago komen. Wij gebruikten er een voortreffelijken maaltijd en, onder het genot van een sigaar, bedankte ik mijnen geleider er voor dat hij mij, in die morgenuren, meer staathuishoudkunde had doen leeren, dan ik zou hebben kunnen opnemen in drie maanden van boekenstudie.

Staathuishoudkunde! Geen land ter wereld in den tegenwoordigen tijd, schijnt nuttiger om te bezoeken voor den beoefenaar dier wetenschap dan de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. De groote cijfers, de ontzaggelijke verhoudingen, de reusachtige afmetingen, de kolossale afstanden geven de hoofdtrekken aan voor het beheerschen van de materie der stoffelijke behoeften van den mensch. De kleinheid valt weg, de bekrompenheid verdwijnt, de nevenzaken versmelten, de nieuwe wereld onderwijst de dingen slechts in het groot.

Om aan te toonen welke eene machtige leermeesteres de Amerikaansche natie op economisch gebied is, zullen alweer getallen mij moeten helpen. Met elk harer leden, trots op zijn land, zal mijn lezer moeten zeggen: „het is een groot land." Mijnerzijds echter zal het zijn geene vooringenomen ontboezeming, maar wel oprechte onpartijdige bewondering; geene heusche instemming, geuit onder de bekoring der gastvrijheid — ik heb geruimen tijd laten verloopen sedert mijn vertrek uit New-York, alvorens de pen op te nemen — maar de wezenlijke erkenning van hetgeen *is* lofwaardig, navolgenswaardig, ook voor ons Nederlanders, al zij het dan ook slechts op kleine schaal. Mijne cijfers moeten geenszins zoo ver gaan *om alles wat* Amerikaansch is op te hemelen; verre van dien;

maar wèl zal ik beproeven aan te toonen dat in de jonge wereld wordt geboren jong leven, dat de omgeving aldaar prikkelt tot pogen, tot het streven naar hooger zoowel van den individu als van het algemeen, opwekt op nagenoeg elk gebied tot geestkracht en dat een bezoek aan het land aandrijft niet tot afgunst, doch tot navolging voor zooveel mogelijk, vooral waar wij ons bevinden mochten op economisch terrein.

De ommegang door den Stockyard won mij de studie van lijvige boekdeelen uit; des lezers tijd zal gespaard worden door de navolgende statistische opgaven.

Aandeel der Vereenigde Staten, gedurende de jaren 1895—1900, in de wereldproductie van:

	%
Maïs	75
Tarwe	25
Haver	25.5
IJzererts	36
Ruw ijzer	39.3
Staal	42
Koper	55
Lood	29.6
Kwikzilver	33
Goud	31
Zilver	33
Steenkool	33
Petroleum	42
Katoen	84.5
Wol	10.7
Hennep	12.8
Tabak	37

De opbrengst der Vereenigde Staten van Noord-Amerika bedroeg van:

		millioenen			%
Tarwe	1870	236	bushels	vermeerdering met	217
	1901	748	„		
Maïs	1870	1094	„	„ „	92.4
	1900	2105	„		

		millioenen			%
Wol	1870	162 pond	vermeerdering	met	86
	1901	302 „			
Katoen	1870	3114 balen	„	„	236
	1901	10486 „			
Vee	1870	2122 dollar	„	„	64
	1900	2981 „			
Landbouwvoortbrengselen.	1870	2447 „	„	„	94
	1900	4739 „			
Steenkool	1870	32 ton	„	„	806
	1901	290 „			
Ruw ijzer	1870	1.6 „	„	„	887.5
	1901	15.8 „			
Staal	1870	0.068 „	„	„	1975.3
	1901	13.5 „			

De veestapel in 1900 bestond uit:

	stuks	waarde in dollars
paarden	18.267.020	896.563.217
muilezels	3.264.621	196.222.050
melkkoeien	28.692.877	757.295.091
ander rundvee	39.173.113	718.616.980
schapen	61.528.935	170.296.951
varkens	62.868.041	231.978.031
ezels	94.165	5.811.184
klein hoornvee	1.870.599	3.265.349

De opbrengst der mijnontginning was in 1902:

metalen	$ 215.453.587
brandstoffen	„ 469.297.671
bouwmaterialen	„ 96.370.559
steenprodukten	„ 1.177.711
chemische stoffen	„ 10.618.669
verfstoffen	„ 564.039
diversen	„ 3.344.181
	$ 796.826.417

Geen wonder, bij zulke gigantencijfers, dat de bewoner van dien grond breed van opvatting is. Hij kenmerkt zich overigens ook door vlijt, koelbloedigheid, praktischen zin en door de zucht naar geld maken. Afgezien van de vraag of deze laatste eigenschap eene deugd vormt, zij is een feit en ook staat vast dat de Amerikaan slaagt in zijne pogingen om rijk te worden.

De eerste immigranten hebben ernstig te kampen gehad tegen de natuur. Zij overwonnen en het „help uzelf" was geboren. De zin voor vrijheid van het individu was door sommigen overgeplant uit de „Vereenigde Provinciën". Die plant schoot wortel en steunde den arbeid. Deze vond overigens een vruchtbaren grond voor den landbouw, in het bijzonder voor granen. De ontwikkeling van den bodem gaf aanleiding tot uitbreiding van het verkeerswezen. Immigratie op groote schaal hielp mede om Amerika te maken, tot hetgeen het thans is. De noord-oostelijke en noord-westelijke centraalstaten vermeerderden hunne bevolking gedurende de jaren 1840—1850 resp. van 3.704.556 tot 6.506.661 en van 426.814 tot 880.335 zielen. Het voornaamste element dezer vestiging is het Germaansche en het schijnt niet gewaagd te beweren dat van de bijna zestig millioen blanken, die de Vereenigde Staten bewonen, een derde Germaansch bloed in de aderen heeft, d. w. z. bloed uit Duitschland, Nederland en Skandinavië.

Het blanke ras predomineert sterk, de negers nemen toe, de roodhuiden en Chineezen verminderen, zooals blijkt uit de volgende tabel:

	1890	1900
blanken	55.101.258	66.809.196
negers	7.488.676	8.833.994
roodhuiden	248.253	237.196
Chineezen	107.488	89.863

Vanzelf spreekt dat de blanke zijn stempel op de Amerikaansche maatschappij heeft gedrukt, maar een feit, op hetwelk misschien nadruk mag worden gelegd, is dat de nieuwe wereld in het algemeen het kenmerk draagt van noord-Europeesche afkomst te zijn. Men wordt er slechts zelden herinnerd aan het zuiden, bijna nooit aan het oosten van ons wereldeel. De Italiaan

en de Spanjaard, de Griek, zelfs de Franschman gaan er op in het Angelsaksisch-Germaansch element. De tong der Vereenigde Staten is Engelsch, het hart, de durf zullen zij wel uit Oud-Holland hebben.

De nijverheid dingt mede op de wereldmarkt ten aanzien van eene groote menigte artikelen. Vooral het oostelijk gedeelte, met New-York en Pennsylvanië aan het hoofd, wijzigde zich van akkerland tot fabrieksbodem. De vervaardiging van katoenen stoffen vermeerderde sedert 1870 met 300 %. Op het eind van 1902 waren er in de Vereenigde Staten 23 ½ millioen spindels en 550.000 weefstoelen.

Het aantal der nijverheidsondernemingen bedroeg:

in 1900:	512.268	met een kapitaal van	$ 9.859.522.023
tegen in 1890:	355.405	„ „ „ „	„ 6.525.050.759
„ „ 1870:	252.148	„ „ „ „	„ 2.118.208.769

Het bekend nijverheidsrapport, hetwelk Alexander Hamilton den 28sten Januari 1792 het Congres aanbood, was een wapen tegen Engeland, hetwelk het mogelijke aanwendde om den bloei der jonge Republiek te fnuiken. De nijverheid moest worden beschermd en òp drong zich het, bij het Verslag aangeprezen, stelsel wegens fiskale redenen, want de steller voorzag dat nog minstens één krijg te voeren was, alvorens men vast in het zadel zou zitten. De oorlog van 1812 was dan ook, uit een financieel oogpunt, alleen mogelijk omdat Hamilton's politiek gevolgd was geworden. Het bedoeld verslag was tevens een krachtig middel om de Unie, de Cohesie, te bevestigen. „To let the thirteen States, bound together in a great indissoluble union, concur in erecting one great system, superior to the control of transatlantic force and influence, and able to dictate the connection between the old and the new world."

Er zijn vele nijverheidsondernemingen thans in de Vereenigde Staten, die elk meer voortbrengen gedurende een jaar dan de geheele, door Hamilton berekende, productie van de toenmalige industrie. Het leger van fabrieksarbeiders bedraagt 5 millioen, voorts zijn er in de nijverheidsinrichtingen 400.000 aangestelden, *die ander* werk verrichten als het zuiver mechanische. De dage-

lijksche voortbrenging wordt geschat op eene waarde van bijna 50 millioen dollars.

Thans de handel. Hij bedroeg, volgens sommige statistieken, in millioenen dollars:

Invoer	100		
Uitvoer	130	=	230 in 1840
Invoer	174		
Uitvoer	144	=	318 in 1850
Invoer	354		
Uitvoer	344	=	698 in 1860
Invoer	436		
Uitvoer	393	=	829 in 1870
Invoer	668		
Uitvoer	836	=	1504 in 1880
Invoer	789		
Uitvoer	858	=	1647 in 1890
Invoer	732		
Uitvoer	1152	=	1884 in 1899
Invoer	857		
Uitvoer	1478	=	2335 in 1900

De omzet gedurende het decennium 1890—1900 laat zich verdeelen als volgt:

Invoeren van:	1890.	1900.
Europa	$ 474.656.257	$ 439.500.000
Andere Staten v. N.-Amerika	„ 151.490.330	„ 131.200.000
Zuid-Amerika	„ 100.959.779	„ 102.000.000
Azië	„ 68.340.309	„ 122.800.000
Australië	„ 23,781.018	„ 23.400.000
Afrika	„ 3.169.086	„ 9.900.000

Uitvoeren naar:	1890.	1900.
Europa.	$ 682.585.856	$ 1.111.456.000
Andere Staten v. N.-Amerika	„ 95.517.863	„ 202.436.000
Zuid-Amerika	„ 34.722.122	„ 41.384.000
Azië	„ 22.854.028	„ 60.598.000
Australië	„ 17.375.745	„ 39.956.000
Afrika.	„ 4.446.934	„ 22.170.000

De statistieken leeren voorts dat de invoer van ruwe stoffen vermeerdert en tevens de uitvoer van verwerkte artikelen, terwijl de invoer van laatstbedoelde vermindert. Van voedingsstoffen neemt de invoer af, de uitvoer neemt toe.

Blum [1]) echter geeft nog hoogere cijfers. Volgens hem is de import, ondanks het Mc. Kinley-tarief (1890) en dat van Dingley (1896) gestegen als volgt:

1860	$ 362.166.254
1870	„ 462.377.587
1880	„ 667.954.746
1890	„ 789.310.409
1900	„ 849.941.184

In 1903 was de invoer	$ 1.025.619.127
en de uitvoer	„ 1.419.991.290
zoodat in laatstgemeld jaar de omzet bedroeg .	$ 2.445.610.417

of ruim zesduizend millioen gulden. Ik merk hier op dat Nederland en zijne koloniën aan dien omzet deelnamen met:

Invoer in de Vereenigde Staten in 1903 van:

Nederland	$ 78.245.419	
Ned. O.-Indië	„ 1.194.510	
Ned. W.-Indië.	„ 1.532.957	
		$ 80.972.866

[1]) „Die Entwicklung der Vereinigten Staaten von Nord-Amerika". Gotha, Justus *Perthes, 1903.*

Tr. $ 80,972.886

Uitvoer uit de Vereenigde staten in 1903 naar:

Nederland	$ 22.710.673	
Ned. O.-Indië	„ 16.277.606	
Ned. W.-Indië.	„ 1.280.703	
		„ 40.269.102
omzet . . .		$ 121.241.988

of ruim drie honderd millioen gulden.

Nederland maakt een goed figuur in onderstaande tabel omtrent den handel der Vereenigde Staten:

Vermeerdering of vermindering van 1870 tot 1899 in 0/0.

	Uitvoer naar:	Invoer uit:
België	+ 525.8	+ 236.0
Duitschland	+ 268.3	+ 211.7
Engeland.	+ 106.5	— 29.2
Frankrijk.	+ 33.0	+ 45.4
Nederland	+ 1139.2	+ 974.9
Italië	+ 286.6	+ 273.9
Spanje	— 7.2	+ 9.7
Australië.	+ 412.8	+ 1155.9
Britsch Noord-Amerika.	+ 247.2	— 13.9
Brazilië	+ 111.9	+ 145.9
China	+ 365.1	+ 27.8
Japan	+ 2922.6	+ 775.4
Mexico	+ 334.9	+ 746.8
Overige landen. . . .	+ 210.9	+ 104.3

De vooruitgang in economischen zin der Vereenigde Staten van Noord-Amerika, gedurende de laatste dertig jaren, is mitsdien een geweldige. En het merkwaardigste bij het in zich opnemen der feiten, waarvan de bovenstaande getallen de concrete teekens zijn, is dat men steeds het gevoel heeft van nog slechts bij een aanvang te staan. Geen moord gepleegd op een President, geen „Northern Pacific Corner", geen werkstakingen, geen strijd tusschen „trusts" en verbruiker — tijdens mijn verblijf in Amerika werd juist de worsteling begonnen, op initiatief van de New-York

Herald, tegen de vleeschtrust — zullen den vooruitgang van het land kunnen stuiten. Dat is de indruk, welken men medeneemt van een bezoek aan elke belangrijke instelling van Amerikaansche bedrijvigheid.

De bodem met onuitputtelijke natuurlijke rijkdommen, de natie jong, zich jeugdig gevoelende, overvloed van kapitaal, algeheele vrijheid voor iedereen, de arbeider zelfstandig, wat zijne zaken aangaat: „All at it and always at it", onbelemmerd door bureaucratie of politiemaatregelen, eene groote mate van geestkracht bezittend, zichzelven en anderen eerbiedigend, vlijtig te eigen behoeve en voor de zijnen, doch ook met de gedachte om zijn vaderland groot te maken, wetend dat geene slagboomen van „stand" hem in den weg staan om morgen een groot man te worden, indien hij de daartoe noodige bekwaamheden bezit: deze omstandigheden hebben tot hun recht doen komen figuren als Van der Bilt, Mackay, Gould, Hill, Rockefeller en vele anderen; zij hebben het Amerikaansch spoorwegnet gebracht tot eene reuzenlengte, zij zullen de wereldmarkt van het kapitaal verplaatsen van Europa naar New-York, zij zullen de Vereenigde Staten maken tot een Rijk zonder weerga.

„Ora et labora" staat op de geboorteakte van elken Amerikaan. Indien, hier en daar in de oude wereld, men zich hem voorstelt als zenuwachtig, gehaast, overspannen, dan is dit eene dwaling. Hij beweegt stoïcijnsch, kalm, zijnen voet in den tredmolen .... het beeld is verkeerd: met vaste schreden bestijgt hij den berg, welke hem hoogerop voert; hij dweept eenigszins met zijne taak, zeker dat hij haar volbrengen zal, overtuigd dat hij den prijs zal winnen op dezelfde wijze als de fanatieke pelgrim zich bewust is van de onwankelbaarheid zijner geloofsartikelen. Werken is *het* levensdoel. Met medelijden, ja met verachting wordt neergezien in Amerika, op den man die niets om handen heeft, al moge hij ook nog zoo rijk zijn. Doodmoe komt de werker — en ik begrijp daaronder ook hem, die met het hoofd bezig is, dus zoowel den grofsmid als den spoorwegkoning — des avonds tehuis. Zijne verstrooiïng is de slaap. Des Zondags echter werkt hij niet. Daarom kan hij het uithouden. Op dien dag gaat hij naar de kerk.

De handwerksman verdient gemiddeld meer dan het dubbele

van het loon zijns confraters in Europa. Het is waar dat zelfs de noodzakelijkste levensbehoeften en de huurprijzen van woningen duurder zijn dan in ons werelddeel, doch het groote verschil in prijzen van de oude en van de nieuwe wereld begint eerst met artikelen van weelde De Amerikaansche werknemer kan mitsdien op breederen voet leven dan de Europeesche. Hij en de zijnen kleeden zich goed; ontmoet men hem en den patroon op straat, des Zondags vooral, dan is het niet gemakkelijk den een van den ander te onderscheiden. In zijne woning ziet het er gezellig uit; meestal zal men in zijn „parlor" een piano of een harmonium vinden, en ook boeken. Met deze geriefelijkheden gaat nu een groot aantal werklieden te ver; de grens van „te laag" loon is onder dergelijke omstandigheden dan ook niet gemakkelijk te bepalen; de werkman zal een hoogere som nemen voor hetgeen hij meent dat hem toekomt, dan de patroon zal goedkeuren; één der voorname oorzaken der veelvuldige werkstakingen is dáár.

Moeielijkheden van dergelijken aard worden echter meestal vrij spoedig opgelost, misschien wel vooral omdat het niet in het karakter ligt noch van den werkgever noch van den werknemer om lang buiten arbeid te kunnen zijn.

Toch is de arbeidersvraag eene zeer belangrijke, nog verre van opgelost en dus nog steeds aanleiding gevende tot strijd. In 1880 was het aantal werklieden bij de nijverheid 2.700000, ontvangende een gezamenlijk van 94 millioen dollars, in 1890 waren deze cijfers resp. 4.200.000 en 1891 millioen dollars, en in 1900 5.300,000 en 2320 millioen dollars.

Hooger loon en korter werktijd waren, reeds een tachtig jaar geleden, eischen van de arbeiders in het Noorden. Te New-York verscheen in 1825 het eerste werkmans-orgaan en talrijk waren in den loop der vorige eeuw, de verschijnselen, welke de arbeiderspartij, die zich nochtans in den regel er van vrij heeft gehouden een politieke rol spelen, tot eene machtige maakte.

Van 1881 tot 1901 hadden er bijna 23000 werkstakingen plaats, waardoor 117.509 fabrieken getroffen werden. Men berekent dat deze strikes aan de nijverheids-inrichtingen 123 millioen, aan de arbeiders echter 258 millioen dollars hebben gekost. Een eigenaardig karakter had, bij de zeer belangrijke werkstaking, welke

in 1903 plaats vond onder de mijnwerkers van Pennsylvanië, de bemiddeling van den Staatsburger — *niet* van den President der Republiek, die zich te onthouden heeft van inmenging bij aangelegenheden, welke den Staat Pennsylvanië aangaan — Theodoor Roosevelt, Bekend zijn zijne uitlatingen omtrent de trusts, o. a.: „het is beter dat eenige personen buitengewoon rijk zijn, dan dat niemand voorspoed heeft. Een persoon mitsdien die de vernietiging der trusts verlangt door maatregelen, welke de nijverheid zouden verlammen, is òf een kwakzalver òf de ergste vijand der Republiek", en „bij de noodzakelijkheid om de trusts te reglementeeren schijnt het dat men hen moet plaatsen onder het toezicht, niet in naam maar in werkelijkheid van eene souvereine macht, welke zij zouden moeten gehoorzamen en welker bevelen zij zouden moeten eerbiedigen. Aan deze souvereine macht moet gezag gegeven worden over die, op zoo kunstmatige en te duchten wijze, georganiseerde, krachten. Naar mijne meening zou die souvereine macht de nationale Regeering moeten zijn. Wanneer Zij gewapend zal wezen met het noodige gezag, dan zal Zij daarvan kunnen gebruik maken om elken schadelijken invloed na te gaan, met den wil Haar kracht uit te oefenen in een geest van gematigheid en welwillendheid."

De Amerikaansche arbeiders bemoeien zich weinig met hersenschimmen over ideale toestanden der toekomst, maar wèl streven zij naar de onmiddellijk bereikbare verbetering van hun lot. Noch de Staat in het algemeen, noch de werkgever zorgt voor den werkman in geval van ongeschiktheid voor het werk door de eene of andere oorzaak; doch hij verlangt zulks ook niet, zich daartoe te zelfstandig achtende. Hij moet ook ten deze zichzelven helpen, namelijk door te behooren tot eene vereeniging, welke, door hare eigene instellingen hem gelegenheid schenkt tot sparen en tot verzekering. De meest bekende dezer vereenigingen zijn de „Knights of Labor", de „American Federation of Labor" en de Spoorwegvereeniging. Laatstbedoelde telt 147000 leden.

Eerstgenoemde werd opgericht in 1869. Haar voornaam doel was den arbeidersstand op te heffen in zedelijke richting en zij trachtte dit te bevorderen door middelen van mystieken aard. Als machtwoord schreef zij op haar vaan: „Arbeid is edel en

heilig." Een vijftiental jaren nà hare oprichting had zij een millioen leden; verschillende oorzaken hebben er toe bijgedragen dat haar ledental thans ingekrompen is tot ruim 150.000, doch de vereeniging heeft een machtigen invloed uitgeoefend om den toestand des werkmans in de Vereenigde Staten te verbeteren.

De „American Federation of Labor" dagteekent van 1881. Zij ontstond te Pittsburg, en, verklarende dat zij zich van alle politiek wilde onthouden, plaatste zij onmiddellijk op haar programma: werkdag van acht uren, geen arbeid van kinderen beneden den leeftijd van veertien jaren en geene mededinging van gevangenen. Haar centrale zetel is te Washington.

Het heilige dat er inderdaad in werken ligt, den ernst van het bedrijvig leven beseft de Amerikaansche burger reeds op jeugdigen leeftijd. Met een jongen van twaalf jaren kan men, in den regel, een onderhoud voeren van eenige degelijkheid. Hij zal vooral toehooren, en, dòet hij eene vraag, dan zal zij bewijzen: weetgierigheid, belangstelling in het onderwerp, misschien naïveteit; doch geene kinderachtigheid meer. De leiders van handelszaken en nijverheids-inrichtingen zijn vaak jonge lieden. Zeventien jaar! Men is geschikt om alleen of gezamenlijk met vennooten aan het hoofd van eene zaak te staan. Dit wijst reeds op eene richting der samenleving, welke het kind leert vroeg op eigen beenen te staan. Op hun dertigste jaar hebben chefs, als waarvan ik daareven sprak, reeds zooveel geld verdiend, dat zij — en zulks gaarne met wat praalzucht — duizenden dollars kunnen schenken aan stichtingen van openbaar nut.

Wij weten — ook uit de werkstakingen blijkt het — dat de verhoudingen tusschen patroon en werkman in Amerika te wenschen over laten. Eén der oorzaken daarvan zal wel zijn het tot het uiterst gedreven onafhankelijkheidsgevoel van den individu. Meer dan eens heeft het mij, rondgeleid wordende in een fabriek door den bestuurder, getroffen dat van dezen geene notitie werd genomen door verreweg de meeste arbeiders, zelfs niet met een oogopslag. De twaalfjarige knaap, aan wien ik daareven dacht, doet bij den eersten aanblik gelooven dat hij aanmatiging bezit; die ondeugd is het echter niet: hij heeft met de moedermelk ingezogen de zucht naar het zichzelf zijn, den moed van naar

het hoogste te streven, den zin voor gelijkheid. Hij, die naar Amerika komt, aanspraak maakt op wat wij in Europa „Hoheitsrechte" noemen en verwacht dat zij door den Amerikaan, oud of jong, zullen worden erkend, of dat deze in ons iets anders zal trachten te ontdekken als persoonlijke verdiensten, blijve liever tehuis. Ieder individu is zichzelf genoeg. De arbeider is zijn loon waard. Elk voor allen en allen voor elk.

Is dit gevoel, die eerbied voor eigen kracht, die zorg om uitsluitend op zichzelf te steunen een euvel misschien in sommige opzichten, een daaraan onafscheidelijk verbonden voordeel is juist het besef dat de eigen kracht van ieder behoort aan het algemeen. „Mijn aandeel aan het werk is zoo goed als dat van ieder ander, mits ik dat aandeel op dezelfde hoogte brenge en houde, als die welke ik het recht heb te verwachten van elken mijner medearbeiders." Aldus redeneert de Amerikaansche werkman. En, jaar in, jaar uit, zal hij denzelfden handgreep doen en dezen tot eene volkomenheid brengen als in Europa niet kan worden bereikt. Naast de machine, welke den handarbeid vervangt, zoodra zulks voordeel oplevert: de machine van de best verkrijgbare kwaliteit, welke morgen meedoogenloos wordt vervangen, indien het blijkt dat er daar juist nòg iets beters is uitgevonden, staat de mensch tot werktuig geworden door de strengste opgezette verdeeling van den arbeid.

Hierin ligt, naar het schijnt, de gedeeltelijke oplossing der vraag waarom Amerika op nijverheidsgebied zoo veel vermag. Ik zeg „gedeeltelijke" want niet uit het oog te verliezen zijn: de schatten verborgen in den grond, de uitgestrektheid van het Rijk, de toevloed van vele bekwame Europeesche elementen en de gelukkige verdeeling van distrikten, waarin de eene of andere tak van nijverheid is geconcentreerd.

Het streven is om zich zooveel mogelijk in economischen zin los te maken van Europa. Artikelen aan welker vervaardiging, eenige jaren geleden nog, niet gedacht werd, zijn thans uitgestald in de magazijnen der Amerikaansche steden, met het zelfbewust opschrift: „made in America". Ik noem slechts zijden stoffen (jaarlijksche productie honderd millioen dollar), handschoenen, *fluweel, speelgoed,* glas, cement, mandwerk en katoenen goederen.

Overbekend is welke sterke mededinging laatstbedoelde stoffen het Europeesche artikel aandoen in het Verre Oosten. De Amerikaansche katoendrukkerijen brengen nieuwe monsters aan de markt, al moeten zij voor het ontwerpen en teekenen daarvan vakkundigen uit Europa ontbieden.

Het Amerikaansche bier vindt zijn weg naar het buitenland. De twee voornaamste brouwerijen, de eene te St. Louis, de andere te Milwaukee, produceeren elk jaarlijks meer dan een millioen barrels of 1.180000 Hectoliter.

Door de „Burnham, Williams & Co. Baldwin Locomotive works" te Philadelphia zijn, zoolang als deze fabriek bestaat, in het geheel twintig duizend locomotieven, in het jaar 1901: 1360 machines afgeleverd. Aantal arbeiders 12000.

In Amerika, het land der uitvindingen, strekt de staatsbemoeiing ten aanzien van patenten zich veel verder uit dan in andere landen, Duitschland en Oostenrijk-Hongarije misschien uitgezonderd. Men beschouwt een patent niet als een verleende gunst maar als een recht van eigendom, hetwelk de uitvinder eischt. De desbetreffende wet maakt weliswaar het voorbehoud van utiliteit, maar de uitlegging dezer bepaling is dat alleen uitgesloten kunnen worden voorwerpen van onzedelijke of schadelijke strekking.

Oorspronkelijkheid is natuurlijk de voorname vereischte. Er zijn er, die uit verre streken te Washington, alwaar het „Patent Office" zich bevindt, aankomen met een model van het produkt van hun peinzen en werken gedurende dagen en nachten, om te vernemen dat hun denkbeeld reeds jaren geleden is uitgevoerd. Bij het, uit den aard der zaak, dikwerf moeielijk, onderzoek van regeeringswege naar die oorspronkelijkheid, komen weinig vergissingen voor. Wordt eenmaal het patent verleend, dan beschermt de Staat de uitvinding in den vollen zin van het woord.

Het „Patent office", behoorende tot het Ministerie van Binnenlandsche zaken, heeft 36 afdeelingen elk onder een „principal examiner", die over een of meer assistenten beschikt. Deze afdeelingen hebben meer dan tweehonderd klassen met subklassen. De „Official Gazette" verschijnt wekelijks en bevat o. a. de teekeningen en de vermelding der rechten van de patenten verleend gedurende de afgeloopen week.

De aanvraag, welke in de meeste gevallen wordt ingediend door de bemiddeling van een rechtsgeleerde „patent lawyer", en wier indiening $ 15 kost, gaat naar de desbetreffende afdeeling ten einde daar te worden onderzocht en vergeleken met gelijksoortige Amerikaansche en vreemde patenten. Zij gaat door de handen van 52 personen. Wordt het patent verleend, dan heeft de uitvinder nog eene som van $ 20 te betalen. Deze behoort alsdan òf tot de reeks der miskende grootheden, verteerd wordende door de vergeefsche hoop van op een schoonen morgen te ontwaken als millionnair, òf tot de weldoeners der menschheid zooals: Fulton, Morse, Howe [1]) en Edison. Een patent is geldig gedurende zeventien jaren. Eene opperste commissie van drie „examiners in chief" controleert de patenten, verleend door den desbetreffenden „principal examiner". Van haar is appèl bij den „Commissioner of Patents" en eindelijk bij de „Court of appeals of the district of Columbia".

Het aantal der jaarlijks verleende patenten, dat in 1800 slechts 41 bedroeg, en in 1850 nog niet duizend, steeg in 1899 tot 25527.

Men zal te Washington te vergeefs zoeken naar de volledige verzameling van alle deze uitvindingen. Twee branden hebben er vele van vernietigd; van de teekeningen bestond gelukkig elders een tweede exemplaar. De eerste brand in 1836 vernielde 7000 modellen, een tweede, welke een dertig jaar geleden plaats had, meer dan honderd duizend.

De voortbrenging van spoorwegmaterieel heeft recht op eene meer uitvoerige behandeling dan de weinige opmerkingen, welke door mij daaraan kunnen worden gewijd. De bedoelde nijverheid heeft te voorzien niet alleen in de behoeften van nieuwe lijnen, doch tevens van wijzigingen, welke het gevolg zijn van de eischen des nieuweren tijds. Locaalsporen worden gebracht op normale breedte, de spoorstaven van bestaande lijnen vragen om vernieuwing, de oude rails, al zijn zij nog bruikbaar voor oud rollend materieel, moeten worden vervangen, omdat de thans zoo veel

---

[1]) Het model zijner naaimachine draagt een etiket met het opschrift „No. 4750 Elias Howe. Sewing machine. Patented Sept. 10. 1846". Men zeide mij te Washington dat Fulton's teekening van zijn stoomboot in 1836 was verbrand.

zwaardere goederenwaggons, passagierswagens en machines andere eischen als voorheen stellen. Rekent men nu nog hierbij den bouw van wagens, bruggen, stations en al het andere wat bij het spoorwegwezen behoort, dan is het niet moeielijk zich een denkbeeld te maken van de hedendaagsche beteekenis der hierbedoelde industrie in de Vereenigde Staten. Nog gemakkelijker wordt dit als men weet dat de ontvangsten der Amerikaansche spoorwegen hebben bedragen in 1901: veertien honderd millioen dollars of 136 millioen dollars meer dan in 1900, en dat het spoorwegnet eene lengte heeft zes maal grooter dan in eenig ander Rijk.

De vijf groote meren in het noorden bevorderen, op krachtige wijze, de gemeenschap tusschen de aan het Bovenmeer gelegen Staten, die van Dakota, Minnesota en Wisconsin, alsmede Canada en het oosten van het Rijk. Chicago, Cleveland en Buffalo, met hunne talrijke graanelevators, zijn voorname havensteden. De Mississippi is bevaarbaar over eene lengte van meer dan 2000 mijlen; de Columbia in het westen, de Hudson in het oosten, de Ohio en Missouri in het centrum zijn waterwegen van den eersten rang.

Doch, het zijn voornamelijk de spoorwegen, aan welke Noord-Amerika zijn bloei dankt. Wat ware, zonder dit verkeersmiddel geworden van het Westen! Terwijl in 1901 de lengte der gezamenlijke Europeesche lijnen 290.816 kilometer bedroeg, zijn er thans in de Vereenigde Staten ín exploitatie 325.776 kilometer spoorwegen. Het in gebruik zijnd materieel bestaat uit 41.228 lokomotieven en 1.640.220 wagens, waaronder 36.997 voor het personenvervoer. Eene menigte van 1.189.315 man is bij het spoorwegwezen aangesteld. Vervoerd werden in het dienstjaar 1901/02: 649.878.506 personen en 111.089.347 ton goederen. Vijf groote lijnen spotten met den afstand, welke den Stillen Oceaan van den Atlantischen scheidt. Het spoorwegnet wordt nog steeds uitgebreid. Voor het naast wordt beweerd dat de Amerikaansche spoorwegen jaarlijks meer goederen vervoeren dan de schepen en spoorweglijnen van Engeland, Frankrijk en Duitschland te zamen. De Amerikaansche goederenwagens hebben een laadvermogen van 45 ton maximum, de lokomotieven zijn sterker dan overal elders. Vóór de langste beladen goederentreinen heb ik, bij geene enkele gelegenheid, meer dan één lokomotief gezien.

De spoorwegtarieven zijn laag: in 1900 bijv.: gemiddeld fl 0.013 per tonkilometer. Dit is mogelijk omdat: 1° de Amerikaansche spoorwegen niet alleen ondernemingen van vervoer zijn, doch ook handel drijven, reeders zijn, mijnen bezitten en de winst hier het verlies dáár dekt; 2° het vervoer grootendeels geschiedt in massa's: granen, steenkolen, enz. bij welke alle bijzondere handelingen overbodig zijn, want alles gaat en bloc; 3° kosten van aanleg meestal goedkooper zijn dan in Europa; aankoop van grond bijv. kost veel minder in streken met nog weinig of geen kultuur; 4° geene weelde heerscht bij den bouw van spoorwegstations en weinig geld wordt besteed aan veiligheidsmaatregelen: afsluitingen van overgangen enz.; wie de bel, welke de locomotief luidt, niet hooren kan moet zich niet in de nabijheid der spoorstaven begeven; 5° voor het personenvervoer vrij hooge tarieven in werking zijn.

Alvorens uit Chicago te vertrekken, werp ik eenen blik op de werken der Deering Harvester Company aldaar. Deze fabriek vervaardigt landbouwwerktuigen. Aantal arbeiders: negen duizend. Zij heeft kantoren in zeventien plaatsen van Amerika en is een pendant van den Stockyard. Met zulke steunpilaren moeten landbouw en veeteelt in de Vereenigde Staten wel in een benijdenswaardigen toestand verkeeren.

III

St. LOUIS.

III

St. LOUIS.

In zijn laatste, te Buffalo gehouden rede, zeide wijlen President Mc Kinley: „Tentoonstellingen zijn de tijdmeters van den vooruitgang. Zij merken het voorwaarts schrijden der wereld. Zij wekken op: geestkracht, ondernemingszin en nadenken bij het volk en sterken het menschelijk genie. Zij hebben invloed in de huiskamer. Zij maken het dagelijksch leven van het volk breed en hoopvol. Zij openen den opmerker ruime magazijnen van inlichting. Elke tentoonstelling, groot of klein, heeft in zekeren zin bijgedragen tot een stap in vooruitgaande richting. Vergelijking van denkbeelden is altijd van onderwijzenden aard en doceert als zoodanig het brein en de hand van den mensch. Vriendschappelijke mededinging volgt, en zij is de spoorslag tot verbetering op het gebied van nijverheid, de ingeving voor nuttige uitvinding en tot een hoog streven in alle afdeelingen van menschelijke bedrijvigheid. Zij eischt eene studie van de behoeften, gemakken en zelfs van de grillen des volks, en erkent de heilzame uitwerking van goede hoedanigheid en lage prijzen voor het winnen van zijn gunst. De vraag naar handel is een prikkel voor mannen van zaken om te ontwerpen, uit te vinden, te verbeteren en bij de kosten van voortbrenging te bezuinigen. Het zaken doen, hetzij bij ons zelven, hetzij bij andere volken, is altijd een levendige strijd om succes. Niet minder zal het aldus zijn in de toekomst. Zonder mededinging zouden wij blijven

hangen aan de gebrekkige en verouderde wijzen op het gebied van landbouw en nijverheid, alsmede aan de manieren van zaken doen van lang geleden en de twintigste eeuw zou niet verder zijn dan de achttiende. Maar, ofschoon, op handelsgebied, wij mededingers zijn, commercieële vijanden moeten wij *niet* wezen."

Met deze gedachten in het hoofd, bereik ik, komende van Chicago, de stad St. Louis. Ik heb er niet lang vertoefd, maar toch gelegenheid gehad eenen indruk te krijgen van den zetel der „Louisiana purchase exposition".

Ten zuiden omzoomd, met eene oeverlengte van bijna twintig mijlen, door de machtige Mississippi-rivier, telt de stad, wier oppervlakte thans twee en zestigmaal zoo groot is als vijftig jaren geleden, vele parken, vele witte gebouwen, schoone bruggen en talrijke standbeelden. De bestrating laat te wenschen over en in de buitenwijken zijn rijen van woningen, welke een rustiek aanzien hebben. Het noordelijk gedeelte van „Forestpark" was het tentoonstellingsterrein. Van de heuvelachtige bodemsgesteldheid was partij getrokken om schoone aanblikseffekten te verkrijgen.

„Shaw's garden" — eigenlijk „Missouri botanical gardens" — is eene indrukwekkende inrichting voor den plantenliefhebber. Deze tuin, alsmede „Tower Grove park", alwaar standbeelden van Columbus en van Shakespeare zijn opgericht, werd aan de stad vermaakt door den in 1889 overleden millionnair Henry Shaw.

Grootsch is het Union spoorwegstation, voor het verkeer in gebruik gesteld in 1894 en gekost hebbende zes en een half millioen dollars.

De lijst der voornaamste steden van de Vereenigde Staten geeft, als bevolking, voor:

New-York	3.500.000 zielen.
Chicago	1.700.000 „
Philadelphia	1.300.000 „
St. Louis	600.000 „
Boston en Baltimore . . .	500.000 „

Daarna komen met tusschen de 300.000 à 400.000 inwoners: Cleveland, Buffalo, San Francisco, Cincinnati en Pittsburg.

Onder de zesmaal honderdduizend inwoners, welke St. Louis

tot de vierde stad in belangrijkheid van de Vereenigde Staten maken, worden er gevonden 368 van Nederlandschen oorsprong.

Dat er vele Duitschers zijn, blijkt uit de lijst der clubs, waarop voorkomen: „Aschenbrödel-club", „Deutsch-Oesterreichischer Unterstützungsverein", „German Altenheim-association", „Liederkranz-society", „St. Louis Bavarian-society", „Schiller Verein" enz.

De technicus zal er belang stellen in de Eadsbridge, eigenlijk St. Louisbridge (de architect was Captain James B. Eads) en de Merchantsbridge, in het Courthouse, het postkantoor en in de koopmansbeurs.

Het document, hetwelk heeft geleid tot het houden eener tentoonstelling te St. Louis heeft den volgenden vertaalden tekst:

„Vanwege den President der Vereenigde Staten van Amerika.

Naardien te mijner kennis is gebracht door de „„Louisiana Purchase Exposition""commissie, in overeenstemming met de bepalingen van sectie 9 der Wet, goedgekeurd door het Congres den 3den Maart 1901, getiteld „„Wet om te voorzien in de viering van den honderdsten gedenkdag van den aankoop van het Louisianagebied door de Vereenigde Staten, door het houden van eene internationale tentoonstelling van kunsten, nijverheid, fabrikaten en voortbrengselen van den grond, mijnen, bosschen en van de zee, in de stad St. Louis in den Staat Missouri"", dat maatregelen zijn getroffen voor het gebruik bedoeld in de gemelde Congreswet;

Verklaar en verkondig uit dien hoofde Ik, William Mc. Kinley, President der Vereenigde Staten, krachtens het mij door genoemde Wet gegeven gezag, dat zulk eene internationale tentoonstelling geopend zal worden in de stad St. Louis in den staat Missouri, niet later dan op den eersten dag van Mei negentienhonderd en drie [1]) en gesloten zal worden niet later dan op den eersten dag van December daaraanvolgende. En, in den naam der Regeering en van het volk der Vereenigde Staten, noodig ik hierbij alle natiën der wereld uit om deel te nemen aan de herdenking van den aankoop van het Louisianagebied, eene gebeurtenis van

[1]) Is geworden 1904.

groot belang voor de Vereenigde Staten en van blijvende uitwerking voor hunne ontwikkeling, door het benoemen van vertegenwoordigers en het ten beste geven van zulke inzendingen voor de Louisiana Purchase Exposition, als het meest geschikt en volledig zullen aantoonen hunne middelen van bestaan, hunne nijverheid en hun vooruitgang in beschaving.

Ten blijke waarvoor Ik hieronder mijne handteekening heb geplaatst en dit stuk heb doen voorzien van het zegel der Vereenigde Staten.

Gedaan in de stad Washington den twintigsten Augustus een duizend negenhonderd en een, en van de Onafhankelijkheidsverklaring het honderd zes en twintigste.

(get.) WILLIAM MC. KINLEY.
Vanwege den President
(get.) JOHN HAY,
Staatssecretaris."

Om de woorden „purchase of the Louisiana territory" goed te begrijpen [1]) moet op de kaart worden nagegaan wat de beteekenis is geweest van het afstaan van bedoeld gebied door Frankrijk, bij de overeenkomst van 30 April 1803, aan de Vereenigde Staten.

Artikel 1 dier overeenkomst luidt in vertaling:

„Naardien bij art. 5 van het verdrag, gesloten te St. Ildephonso, „den 9den Vendemiaire van het jaar 9 (10 October 1800), tusschen „den Eersten Consul van de Fransche Republiek en Zijne Katho„lieke Majesteit het volgende werd overeengekomen: „„zijne „„Katholieke Majesteit verbindt zich van Haren kant om terug „„te geven aan de Fransche Republiek, zes maanden na de volle „„en geheele uitvoering van de hierin vervatte voorwaarden en „„bepalingen met betrekking tot Zijne Koninklijke Hoogheid den „„Hertog van Parma: de kolonie of provincie van Louisiana, met „„dezelfde uitgestrektheid, welke zij thans in de handen van „„Spanje heeft, en welke zij bezat en zooals zij moet zijn na de

[1]) Ik ken eene Kamer van Koophandel, die schreef: „Uit de benaming „„Purchase Exhibition"" schijnt te mogen worden afgeleid dat op deze tentoonstelling wetenschap en kunst minder, daarentegen handel en nijverheid sterk op den voorgrond *zullen worden gesteld*"!

„„achtereenvolgens tusschen Spanje en andere Staten gesloten „„verdragen"", en, naardien, ter uitvoering van het verdrag en „in het bijzonder van art. 3, de Fransche Republiek een onbe- „twistbaar recht heeft op het domein en op de bezittingen van „gezegd gebied, wenscht de Eerste Consul der Fransche Republiek „aan de Vereenigde Staten te geven, in den naam der Fransche „Republiek, voor immer en onder vol souverein gezag, het gezegd „gebied met alle zijne rechten en wat er verder toebehoort, zoo „volledig en op dezelfde wijze, als zij werden verkregen door de „Fransche Republiek, krachtens opgemeld tractaat met Zijne „Katholieke Majesteit".

Deze „kolonie of provincie van Louisiana" beteekende meer dan de helft der Vereenigde Staten. Op den 30sten April 1803 bestonden deze uit veertien landen met eene bevolking van vijf millioen en eene oppervlakte van 827.844 vierkante mijlen, nl. het land ten oosten der Mississippi, met uitzondering nochtans van Florida en New-Orleans. In dien tijd waren St. Louis, St. Paul, Louisville, Indianapolis, Cincinnati, Cleveland, Chicago, Toledo, Pittsburg, Buffalo buitenposten, Philadelphia telde zeven of acht straten, Boston had het aanzien van een provincieplaatsje, New-York reikte tot aan Canalstreet.

Het overig gedeelte der Vereenigde Staten, groot 1.171.931 vierkante mijlen, ongerekend de zuidwestelijke staten, door welke de Unie werd aangevuld: later, nl. in de eerste helft der vorige eeuw, was die „Colony or province of Louisiana", m. a. w. het was het gebied der tegenwoordige staten Louisiana, Arkansas, Missouri, Iowa, Minnesota, Nebraska, Oregon, Indian territory Kansas, Dakota, Idaho, Montana, Washington en Wyoming.

De geschiedenis van den afstand laat zich samenvatten in het volgende: In 1682 werd door Franschen, in den naam van Lodewijk XIV, in bezit genomen de mondingen en de oevers der Mississippi-rivier. Alras ontstonden er op vele punten conflikten met de Engelschen, die zich steunden op het Charter van Virginië, waarbij door Jakob I aan de „Treasurer and Company of adventurers and Planters of the City of London" waren gegeven: „all those lands, countries and territories, situate, lying and being „in that part of America called Virginia, from Cape or Point

„Comfort to the Northward 200 miles and to the Southward „200 miles and up into the land throughout, from sea to sea."

De koloniale zetel der Fransche Regeering werd te New-Orleans gevestigd in 1722. Tien jaren vroeger was Louisiana in concessie gegeven aan Antoine Crozat, wiens plannen faalden, evenals de gelijksoortige van John Law.

Bij het verdrag van Fontainebleau van 2 November 1762 tusschen Frankrijk, Spanje en Engeland, verkreeg laatstgenoemd land het gebied ten oosten van de Mississippi, behalve de stad en het eiland van New Orleans, terwijl het vroeger Fransch gebied ten westen van bedoelde rivier aan Spanje kwam. [1]) Dit Spaansch bezit heeft geduurd van 1769 tot 1800. Den eersten October van laatstgemeld jaar kwam tot stand het boven, in den aanhef van artikel 1 genoemd, verdrag van St. Ildefonso tusschen Bonaparte en den Koning van Spanje. Daarbij herkreeg Frankrijk zijne rechten op Louisiana.

Intusschen, de Vereenigde Staten maakten er aanspraak op krachtens het vroeger vermeld charter van Jakob I, en het vredes-traktaat met Engeland van 1783. De Eerste Consul gaf toe, verkocht de kolonie voor vijf en zeventig millioen francs [2]) aan Jefferson en moet, bij de onderteekening van het verdrag, hebben gezegd: „Deze vermeerdering van gebied bevestigt voor „altijd de macht der Vereenigde Staten, en ik heb aan Engeland „een mededinger ter zee gegeven, die zijnen hoogmoed vroeg of „laat ten val zal brengen."

Jefferson, de steller der onafhankelijkheidsverklaring [3]) had

---

[1]) Bedrieg ik mij niet, dan is er sprake geweest van eene afbakening der grenzen van Louisiana bij den vrede van Utrecht. Daartoe schijnt het echter in de achttiende eeuw niet te zijn gekomen.

[2]) De Barbe-Marbois moest slechts 50.000.000 francs vragen; op eigen verantwoordelijkheid verhoogde hij den prijs en werd door Bonaparte daarvoor beloond. De waarde van het toen verkochte gebied wordt thans geschat op zes en twintig billioen dollars.

[3]) De vier andere leden der commissie ad hoc waren: Franklin, Adams, Sherman en Livingstone. De verklaring (zie pag. 25) zegt o. a.:

„Wij houden deze waarheden als van zelve sprekende: dat alle menschen zijn „geschapen als gelijken, dat zij zijn begiftigd door hunnen Schepper met zekere „*onvervreemdbare* rechten, dat onder deze zijn: leven, vrijheid en het pogen om

Fransche sympathieën. Misschien is het juister te zeggen dat hij, in tegenstelling van Alexander Hamilton, die van de Vereenigde Staten een Rijk met Angelsaksischen stempel wilde maken, het demokratische Frankrijk wilde stellen als voorbeeld aan de jonge Republiek. „Geene centralisatie der verschillende Staten" was zijn wachtwoord, „De Bondsregeering zal nooit iets anders voor „Amerika zijn als het Departement van Buitenlandsche Zaken".

Zijn aankoop van Louisiana wordt vaak herdacht als eene der anti-constitutioneele daden, waarvan het nalaten door den President een misdaad zou zijn geweest.

Ondanks de neigingen voor Frankrijk van hemzelven en van zijne partij, kon Jefferson zich toch niet ontveinzen het gevaar, hetwelk de Vereenigde Staten bedreigde uit hoofde van den weder-afstand van het Louisiana-gebied door het toen reeds zwakke Spanje aan Napoleon I. De Spanjaarden hadden onmiddellijk vernietigd hun vroeger verdrag met de Vereenigde Staten, bij hetwelk aan deze was gewaarborgd het recht van scheepvaart op de Mississippi-rivier en het vrij gebruik van de haven van New-Orleans.

Met de zekerheid dat het volk achter hem stond, kocht de President het Louisiana-gebied, zonder medeweten van het Congres.

James Monroe, de latere President der Republiek, was voor de gelegenheid naar Parijs gezonden als buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister; de gevolmachtigde minister van de

---

„gelukkig te worden; dat om deze rechten te verzekeren regeeringen onder de menschen „worden ingesteld, ontleenende hare rechtvaardige machten aan de toestemming der „geregeerden; dat, wanneer ook, eenige vorm, van regeering vernietigend wordt voor „deze doeleinden, het volk het recht heeft hem te wijzigen of af te schaffen en eene „nieuwe Regeering in te stellen, de grondslagen van deze leggende op zulke beginselen „en hare macht vestigende in zùlk een vorm, als het volk zal achten zijne veiligheid „en geluk op de meest waarschijnlijke wijze te kunnen verschaffen." Het stuk eindigt aldus: „De Vertegenwoordigers der Vereenigde Staten van Amerika verklaren de „koloniën te zijn vrije en onafhankelijke Staten met volle macht om oorlog te maken, „vrede te sluiten, verbonden tot stand te brengen, koophandel te vestigen en alle „andere handelingen en dingen te doen, tot welke onafhankelijke Staten het recht hebben. „En ter bekrachtiging van deze verklaring verpanden wij onderling aan elkander, met „een vast vertrouwen op de bescherming der Goddelijke Voorzienigheid, ons leven, „ons vermogen en onze heilige eer."

Staten te Parijs was Robert R. Livingston, die later, met Robert Fulton, de stoomvaart vooruit zou helpen. Hij verwierf nl. van den Staat New-York concessie om gedurende twintig jaren de wateren van dien Staat te bevaren met schepen, bewogen door stoomkracht. Zijn boot van dertig ton maakte drie mijlen per uur. De „Clermont", gebouwd door Fulton en Livingston, maakte vijf mijlen.

Voor de Fransche regeering teekende de Barbe-Marbois, minister van Financiën. Hoofd van het kabinet was Talleyrand, hij van wien, onder de Restauratie, iemand zeide dat het niet te verwonderen viel indien een groot vermogen zijn deel was: „car, il a vendu tous ceux qui l'ont acheté". Als „mot" niet onaardig — het doet onwillekeurig denken aan het door Bismarck in diens „Gedanken und Erinnerungen" vermeld: „Il ya quelqu'un qui a plus d'esprit que Monsieur de Talleyrand, c'est: tout le monde" — heeft het gezegde misschien de fout te vergeten dat Talleyrand in Amerika, gedurende de drie jaren van zijn verblijf aldaar, hetwelk plaats had nà het tweede bestuur van George Washington, een aanzienlijk fortuin had verworven met gelukkige speculatiën. De reden van zijne reis naar Amerika was een, op verzoek van Frankrijk, door de Engelsche politie uitgevaardigd bevel om Engeland, waarheen hij nà den val der Bastille gevlucht was, binnen vier en twintig uren te verlaten.

Jefferson had aan Monroe geschreven: „wat betreft de consti- „tutioneele moeielijkheden, het beste is: er niets van te zeggen; „het Congres zal doen wat noodig is." Inderdaad nam de Volksvertegenwoordiging, met groote meerderheid, het verdrag aan, onder bewilliging van het gevraagd krediet.

Millioenen dollars zijn besteed door de centrale Regeering te Washington, door den Staat Missouri en door de stad St. Louis ten behoeve der tentoonstelling. Ik zal over dit onderwerp niets zeggen, want tijdens mijn verblijf aldaar was alles, wat men in 1904 heeft kunnen bewonderen, nog in wording. De nijverheid te St. Louis heeft eene jaarlijksche voortbrenging van ongeveer twee honderd dertig millioen dollars en ik kom daarop in de volgende bladzijden terug.

Voor het oogenblik, gebruik makende van de vrijheid, toegestaan

aan den reiziger, die de meest uiteenloopende zaken onder de oogen krijgt en mitsdien in de voortdurende verzoeking is om over te gaan van het éene onderwerp op het andere, geef ik den tekst van een mijner uit St. Louis verzonden brieven:

Lieve Miss Ione! [1])

Des avonds laat werd ik te Evanston verwelkomd ook door U, dochter van mijnen vriendelijken gastheer. De kennismaking, een jaar te voren, in geheel andere oorden, met Uwe moeder en U zelve was meer dan eene vluchtige geweest. Zij had een band van vriendschap gevormd tusschen u, zestien jaren oud en...... in sommige opzichten nog eenigszins backfisch (gij zult mij deze uitdrukking wel vergeven) en hem, bijna driemaal zoo oud als gij, die door U bij voorkeur als „Uncle" werd aangesproken. De omstandigheden dier ontmoeting waren dan ook van zoo geheel buitengewonen aard geweest.

Nog vóór het landen in de Vereenigde Staten, had ik vernomen dat gij, jonge dochter van zeventien zomers, te huis gekomen van uwe zwerftochten in Azië, genoeg geestkracht hadt bewezen te bezitten om tot uwe ouders te zeggen: „Thans ga ik nog een jaar of zes studeeren."

Aldus waart gij vertrokken naar Monticello, de onderwijsinrichting voor jonge vrouwen te Godfrey, een uur sporens van St. Louis.

Onder meer dingen, welke kenschetsen het Amerikaansche meisje, U, had ik dàt besluit bewonderd.

Op den Vrijdagavond, vóór mijne aankomst te Chicago, hadt gij den trein genomen te Godfrey, en waart in tien uren naar Evanston gespoord. Des Zondagsavonds moest gij de terugreis naar school aanvaarden ten einde den volgenden morgen de lessen weder bij te wonen. Ik bedankte U recht vriendelijk voor al die moeite en belangstelling, en gij zeidet dat zoo iets in Amerika als geheel natuurlijk moest worden opgevat. Uwe woorden waren: „de afstand tusschen de Vereenigde Staten en Europa is veel korter dan die tusschen Uw werelddeel en het

---

[1]) Spreek: Aïone, juist als Iowa.

mijne; waarom?" Ik trok de wenkbrauwen op. „Omdat," zoo vervolgdet gij, „in Amerika vrouwen zoowel als mannen, zonder zich lang te bedenken, eene reis ondernemen, voor welke men ten uwent kaartjes p. p. c. meent te moeten rondbrengen en vrienden aan het station te laten komen."

Intusschen, bij het vertrek op dien Zondagavond, hadt gij, met den wijsvinger hoog gehouden, gedreigd: „indien gij mij geen tegenbezoek te Godfrey brengt, dan ben ik ontevreden. De directrice zal u uitnoodigen. Een „shakehands" en de locomotief had u, onder klokgelui, medegenomen.

Vijf dagen later zag ik u terug aan het station Godfrey. Wat zweefde er een spottend lachje om uwen mond, toen gij mij de kennis liet maken van uwe kamergenoote Mary R., juist alsof gij beiden even te voren geschertst hadt over de vraag: „Hoe zal hij zich houden, die eerste oogenblikken, als eenige broeder onder alle die zusteren?"

Wel, het zij erkend, het eerste half uur ben ik inderdaad wat bedremmeld geweest. Ik herinner mij dien rit met den schoolomnibus, welke ons, onder geleide van Mr. Maxfield, den eenigen man die voortdurend onder u allen vertoeft, factotum voor zulke werkzaamheden als waarbij vrouwelijke krachten te kort schieten, hoeder o. a. van mijne bagage, bracht over den modderigen, hobbeligen weg tusschen het stationsgebouw en het park van Monticello. Het was vijf uur des namiddags in de maand Maart, en nog dag genoeg om te kunnen zien dat het, midden in het geboomte liggend, opvoedingsgesticht een deftig aanzien had.

Uwe directrice Miss Haskell gaf mij een minzamen welkomstgroet. Trouwens, ik was voorbereid op de beminnelijkheid dezer thans ruim zestigjarige priesteres der paedagogie. Had ik niet de volgende bemoedigende zinsnede dienaangaande gevonden in Emily Faithful's „Thee visits to America": „Schrijvende over meisjesscholen, kan ik niet vergeten de twee „dagen, welke ik doorbracht in het „Monticello-seminary" [1]) te „Godfrey, ongeveer twintig mijlen van St. Louis. Ik geloof, dat „indien iemand mij vroeg te vermelden een van de prettigste

---

[1]) *De godsdienst*, beoefend in het „seminary", is de protestantsche.

„tijden, welke ik had gedurende mijne jongste reis in Amerika [1]), „ik zonder aarzelen zou antwoorden: de uren gesleten met Miss „Haskell te Monticello. Begaafd met eene schoone persoonlijke „verschijning, welke *al* te indrukwekkend zou kunnen zijn zonder „de geniale manier en lieve vrouwelijkheid van haar karakter, „neemt Miss Haskell den vreemdeling onmiddellijk in door eene „groote mate van zachtheid. Zelden heb ik eene vrouw ontmoet, „wier invloed zoo magnetisch en gezond was. Zij bezit eene van „die zeldzame en schoone gemoederen, welke eensklaps schijnen „te doen uitkomen al het goede, bij haar, met wie zij aanraking heeft. „Gelukkig zijn inderdaad de meisjes, die geplaatst worden onder „de weldadige leiding van deze verstandige vrouw, die, ondanks „hare groote geleerdheid en ernstige verantwoordelijkheid, zulk „een levendig, jeugdig karakter behoudt, dat, wanneer het uur „slaat, waarop zij de teugels van het bewind nederlegt, en over„gaat tot de gezonde vroolijkheid, welke een zoo belangrijke „factor is voor het welzijn van een jong meisje, de jongste leer„linge der school zich niet aan elk gepast vermaak overgeeft „met meer hartelust dan hare verstandige en geleerde meesteres. „Miss Haskell is ook dàn nog de leidster, want zij is de ziel „van de uitspanning, het vroolijkste gemoed der geheele gelukkige „bende."

Deze woorden van lof werden door Miss Faithful aan het papier toevertrouwd een kleine twintig jaar geleden. Maar zij hebben niets van hunne waarheid verloren, al zij het opgemeld boek wat verouderd, en al heeft Miss Haskell thans den leeftijd bereikt van meer dan zestig jaren. Gij zijt de eerste om ten deze met mij in te stemmen niet waar, lieve Miss Ione?

Herinnert gij U dat, onmiddellijk na mijne aankomst, de avondmaaltijd werd gehouden? Naast Miss Haskell gezeten, aan dien disch in den hoek der ruime eetzaal, was ik, in een oogwenk, nà het luiden van de bel, in het gezelschap van uwe honderd vijftig medestudenten, die plaats namen aan de lange tafels. Gij mocht voor deze gelegenheid aan dien hoekdisch zitten, ten einde uwe directrice bij te staan in hare pogingen om mij het verblijf aan-

[1]) De nationaliteit van Miss Faithful is de Engelsche.

genaam te maken. Het ging ongedwongen, natuurlijk toe, ondanks het buitengewone, dat er voor de school lag in de aanwezigheid van een mannelijken gast. Niemand echter liet daarvan iets blijken en, spoedig was hij vrij wel op zijn gemak. De kost was eenvoudig doch voortreffelijk. Ook werden de spijzen gekruid door den algemeenen goeden luim.

Daarna: muziek gedurende een vol uur, want het was Vrijdagavond; en, als laatste nummer op het dagprogramma, een half uur dansen. Ziet gij mij nog al mijnen moed vatten, naar den vleugel op het podium gaan, dien wals beginnen? Hoort gij, aan het einde daarvan, nog het algemeen applaus, en weet gij nog wel dat ik U toen zeide „zie zoo, nu begin ik mij onder u allen heelemaal tehuis te gevoelen?"

Voor de school was het toen bedtijd. Wat mij betreft, ik verlangde naar eene cigarette, en, terwijl uit den aard der zaak de maagdelijke muren van uw verblijf niet mochten worden ontheiligd door tabakswalm, stelde Miss Haskell mij voor te rooken in de tuinkamer „before the open window". Ik wist dat dit harerzijds eene groote concessie was, en juist daarom eene, welke, aangeboden, niet geweigerd mag worden; en, terwijl mijne rookwolkjes naar buiten gingen in de Maartsche lucht, luisterde ik met gespannen aandacht, tot laat in den avond naar de belangwekkende mededeelingen over de vrouw in Amerika, over de opvoeding, mij gedaan door haar, die ten deze in het bijzonder bevoegd is door roeping, ervaring en wetenschap.

De drie dagen doorgebracht te Godfrey zijn mij inderdaad een genoegelijken en nuttigen tijd geweest. Het leven geregeld, stelselmatig ingedeeld, maar geen zweem van kloostergeest; de kamer voorzien van het hoogst noodige, maar een liefelijk verblijf door orde, zindelijkheid en dàt gemoedelijke, hetgeen alleen door vrouwenzorgen tot stand komt; de stilte, gedurende de lesuren, fluistert ernst, doch de dag begint met een gegons van jeugdige, zilveren stemmen door de gangen van het statig gebouw. Daarbuiten doet de lentezon de dunne sneeuwlaag smelten. Mijne kamer ziet uit op hoog geboomte. Vlak vóór mij een kleine kapel met spitsen toren, in het groote park: de uitspanningsplaats. Reeds vroeg in den morgen zweven langs de paden gestalten

van jeugdige vrouwen, krachtig, gezond naar lichaam en geest, zich voorbereidende tot den arbeid, die binnen, haar wacht.

En, op dien Zondagmorgen, wat klonk het „Holy, Holy, Holy Lord God almighty" plechtig door die, voor de godsdienstoefening bestemde, zaal met haar machtig orgel. Na afloop van den dienst vroeg Miss Haskell mij u allen bezig te houden tot etenstijd, met een voordracht over mijn reizen in Azië, en ik voldeed daaraan gereedelijk en gerust, want ik had de overtuiging te spreken voor een gehoor aandachtig en lieftallig, vriendelijk en dankbaar. Naar mij had de goedheid te luisteren de Amerikaansche vrouw, ontloken. Wat wonder dat hare pracht en gratie bezielden het verhaal dat ik ten beste gaf!

Mijn vertrek uit Missouri is thans aanstaande. Alvorens mijne schreden verder te richten in uw gelukkig land, wilde ik U melden, lieve Miss Ione, dat het verblijf in uwe school steeds eene mijner aangenaamste herinneringen zal zijn.

Sincerely yours.

Het lust mij verband te zien tusschen het traktaat van 30 April 1803 en .... Monticello Seminary. Om het land aan gene zijde van de Alleghanies werd een strijd gevoerd tusschen twee rassen. De Spanjaard en de Franschman kwamen vóór den Hollander en den Brit. De eenen hadden losse betrekkingen met de Squaw; door haar werden de kinderen opgevoed. De anderen namen het huisgezin mede naar de wildernis. Voor een belangrijk gedeelte is het de vrouw, die het Westen, ja geheel Amerika groot heeft gemaakt en de achter-kleindochters der levensgezellinnen van de pioniers, die den overkant van den Mississippi in bezit namen, gaan voort met het bevorderen der grootheid van het Land, hetwelk op een goeden morgen is ontwaakt als Mogendheid van den eersten rang.

„Une grande Puissance ne se reconnaît pas; elle se révèle." Ik meen dat het woord is van Gortschakow.

Welnu, voor de Vereenigde Staten had deze openbaring plaats in 1898. Toen werd ontdekt een nieuw Amerika, toen deed zich op een nieuwe Stille Oceaan.

De krijg met Spanje leerde aan Amerika zelfkennis, weten-

schap van eigene macht. Hij, geen kind van den een of anderen partijgeest, geen gevolg van binnenlandsche sociale of godsdienstige staatkunde, deed het imperialisme niet ontstaan: het wàs er, maar het behoefde den ontploffingsschok van de „Maine" om aan het daglicht te treden.

Alstoen nam het volk der Vereenigde Staten het denkbeeld van imperialisme ook aan. Erkend moet worden dat het eene uitbreidingsgedachte was van vooruitgang, degelijkheid, gezond verstand en van welvaart.

Welk een belangrijk jaar dat van 1898! Begraven, voor goed, de oude veeten tusschen Noord en Zuid. Het centrum van belangen van het gemeenebest verlegd naar Californië. Dientengevolge drang, ja dwang om voorname zeemogendheid te worden.

Alexander Hamilton zeide in 1787: „wij hebben dikwijls hooren spreken van de Engelsche vloten, en indien wij doorzicht hebben, dan zal er een dag komen dat men van de Amerikaansche vloten spreekt", en de woorden van Roosevelt zijn: „wij moeten ons „zonder ophouden toeleggen op de uitbreiding onzer Marine. Het „scheppen van eene vloot, welke geducht wordt, is de eenige kans, „welke wij hebben om alle natiën zonder onderscheid te verplichten „om zich niet vroolijk te maken over de Monroeleer." Later heeft de President nog verklaard: „wij vorderen alleen dit: op „dit vasteland de voornaamste Mogendheid zijnde, zullen wij, met „alle onze krachten, vasthouden aan het beginsel, hetwelk voor „de eerste maal onder woorden is gebracht tijdens het president„schap van Monroe. En die leer, hoè is zij onder woorden „gebracht? Indien het slechts een verkiezingsleus of een toover„spreuk was, dan zou zij waard zijn noch de ademhaling door „welke zij kon worden uitgesproken, noch het papier waarop zij „geschreven werd. Die leer zal geëerbiedigd worden, zoo lang „onze macht ter zee ons zal plaatsen op den eersten rang. Geen „dag langer!"

De tegenwoordige opvattingen aangaande de Monroeleer gaan vèr genoeg. De Vereenigde Staten zullen werken voor de onafhankelijkheid der overige Staten van Amerika. De Regeering te *Washington* zal interventie uitoefenen wanneer door Haar zulks

in het belang dier Staten wordt geacht, en er zijn er niet weinigen, die meenen dat voorhands daarbij meer in het bijzonder de Staten van Midden-Amerika worden bedoeld. Panama staat reeds onder Amerikaansche contrôle. Eene revolutie tegen de Columbiaansche Regeering, scheiding van Columbia en Panama, erkenning door de Vereenigde Staten van de nieuwe kleine Republiek, onderteekening van het Panama-verdrag, dit alles ligt nog versch in het geheugen. De overdracht van het Panamakanaal is feitelijk tot stand gekomen den 4den Mei 1904. Een som van $ 40.000000 werd bij Morgan & Co. — bemiddelaars tusschen de Amerikaansche Regeering en de Kanaalmaatschappij — gedeponeerd. Het Congres stelde in 1902 de bouwkosten van het Kanaal vast op $ 130.000000, waarvoor, al naar mate de arbeid verder gaat, 2 % nationale schuldbrieven zullen worden uitgegeven.

Om terug te keeren tot 1898, zoo kenmerkt, dit jaar zich voor de Vereenigde Staten ook door belangrijke toeneming van territoir. „Grooter Amerika" werd dus op het vaandel geschreven. Men begon den oorlog eerder — vooral in het eigen bewustzijn — in naam der menschelijkheid, dan wel ten einde rechtstreeksch voordeel te verwerven voor den Staat in het bijzonder. De President begreep de natie, den toestand, en men zag een volk, welks vaderlandsliefde zich toonde van uit het diepst der ziel van elk individu. De hoop ontstond om Europa als geldmarkt te overvleugelen. Staatsuitgaven, noodig geworden door het imperialisme, het graven van een kanaal als schakel tot twee oceanen, subsidiën voor stoomvaart leidden tot eene nieuwe fiskale richting.

Tevens was 1898 een buitengewoon jaar op economisch gebied. Het leverde op: een maximum katoenoogst, een maximum graanuitvoer, een maximum-opbrengst van ijzer, steenkool, koper en goud; de zilverproduktie werd alleen door die van 1892 overtroffen, de goudvoorraad, de geldcirculatie per hoofd, de „clearings" der banken, de gezamenlijke spoorwegverdiensten, de omzet in waardepapieren waren grooter dan ooit en het aantal faillissementen was gering.

Te St. Louis, in de groote steden in het algemeen, was de indruk van die uitbreiding van stoffelijke welvaart, tijdens mijn bezoek het sterkst. Nu en dan was hij overweldigend. In den

loop dezer opmerkingen word ik er dan ook herhaaldelijk toe geleid dezen indruk terug te geven.

De Amerikaansche nijverheid bekommert zich weinig om oude banen, traditie of precedent. Zij kent geen sleur. Zij heeft geleerd vlug te vatten de voordeelen van nieuwe arbeidswijzen, moderne werkmiddelen en van het zich opwerken tot specialiteit van elk levend gedeelte der voortbrengingsmachine. In vergelijking met haar, schijnt de Europeesche industrie verouderd, met uitzondering misschien in sommige gevallen van de Duitsche.

Menige tak van Amerikaansche nijverheid plant zich dan ook over naar ons werelddeel. In Duitschland zijn fabrieken werkende met Amerikaansche modellen, met Amerikaansche machines en met Amerikaansche „foremen". Menig voorwerp van dagelijksch gebruik komt thans uit Amerika. Ik noem slechts electriciteitsartikelen, schoenen, rijwielen, schrijfmachines. Amerikaansch kapitaal en nijverheidsbelangen ontbreken niet te Parijs en te Londen maakt men zich over den Amerikaanschen ondernemingsgeest ongerust. Een Engelschman [1]) scheef onlangs:

„De gemiddelde Engelschman ontwaakt tegenwoordig door het „afloopen van een Amerikaanschen wekker, glijdt uit zijne Ameri„kaansche lakens en scheert zich met een Amerikaansch veilig„heidsscheermes, nà zich met New-Yorksche zeep te hebben „ingezeept. Over zijne sokken van West-Carolina, trekt hij schoenen „uit Boston aan. En, na zijne bretels van Connecticut te hebben „vastgemaakt, en zijn Waterbury-horloge in den zak te hebben „gestoken, verschijnt hij aan de ontbijttafel. Daar maakt hij zijn „vrouw er een compliment over dat haar blouse van Massa„chussetts zoo goed zit, evenals haar corset uit Illinois, en gebruikt „hij eenige oesters van Baltimore of ham uit Kansascity met „brood van Amerikaansch meel, terwijl mevrouw de voorkeur „geeft aan ossentong van Chicago en de kinderen H. O. eten.

„Ondertusschen leest hij zijne morgencourant, gezet met Ameri„kaansche machines, gedrukt met Amerikaanschen inkt en Ameri„kaansche persen op Amerikaansch papier, wellicht zelfs geredigeerd „door een handigen Amerikaanschen redacteur en verder bewerkt

---

[1]) *F. A. McKenzie:* „The American invader".

„op Amerikaansche wijze met aankondigingen over de Amerikaan-„sche uitgave van den een of anderen klassieken roman of „reusachtige encyclopaedie, die op Amerikaansche manier aan de „lezers op afbetaling in termijnen wordt geleverd.

„Na het ontbijt snelt hij weg in een elektrische tram, welke „te New-York is gemaakt, naar zijn kantoor, alwaar — natuur-„lijk — alles Amerikaansch is. Hij zit er op een stoel uit Nebraska, „vóór een schrijftafel uit Michigan, schrijft zijne brieven met eene „machine uit Syracuse, onderteekent hen met een vulpen uit „New-York en maakt hen droog met een vloeiboek uit New-„England; kopieën van de brieven worden opgeborgen in een „te Grand Rapids vervaardigde portefeuille. Aan zijn tweede „ontbijt neemt hij haastig wat koud roastbeef, afkomstig van „een Amerikaansche koe, met zuurtjes uit Pittsburg of wel perzik „in blik uit Delaware, om te eindigen met eene cigarette uit „Virginië. Des avonds ontspant hij zich in Adelphi of Drury „Lane, waar Amerikaansche stukken worden opgevoerd, of hij „gaat naar eene openbare vermakelijkheid van wufter soort, welke „behoort aan eene Amerikaansche trust, waar hij de nieuwste „operettes ziet, gezongen door jonge dames en magere heeren „met neusstemmen. In de pauze drinkt hij een cocktail of een „glas Californischen wijn en besluit den dag met een paar „Amerikaansche little liverpills voor de gezondheid."

De uitval is overdreven, maar dit beteekent reeds dat er eene basis van waarheid voor bestaat.

Dat men in Duitschland op nijverheidsgebied denkt aan het Amerikaansch gevaar is overbekend.

De industrietoestanden in Amerika hebben echter ook hunne schaduwzijden.

Men weet dat eenheid van wetgeving in de verschillende Staten voor interne aangelegenheden voorloopig iets onbereikbaars is. Duidelijk treedt die verscheidenheid aan het licht bij vraagstukken van socialen aard.

Hier bestaat de bij de wet geregelde arbeid van acht uren; daar wil men er niets van weten. In de zuidelijke Staten wacht de kinderarbeid op wettelijke bepalingen. In Noord-Carolina, Zuid-Carolina, Georgië en Alabama zijn in de fabrieken bezig

kinderen onder de veertien, zelfs onder de twaalf jaren en hun werkdag duurt dikwijls twaalf uren. Ook op het gebied der verzekering tegen ongelukken zou, naar Europeesche begrippen, nog veel kunnen worden gedaan; deze vraag houdt echter verband met den onafhankelijksheidszin van den Amerikaanschen werkman. Werkstakingen — het werd reeds vermeld — komen veelvuldig voor. De arbeid botst tegen het kapitaal. Beide hebben zich gecoaliseerd.

Dat er tegen de trusts, ook buiten de arbeiderskringen, eene krachtige meening in het land heerscht, is gebleken op de duidelijkste wijze.

Deze vraag staat in nauwe betrekking tot de bestaande fiskale wetgeving. Op het oogenblik betaalt de Amerikaan de voortbrengselen zijner fabrieksnijverheid niet alleen met den prijs volgens de kosten der binnenlandsche produktie, maar met het bedrag van het beschermend recht bovendien. Indien hiertegen thans ook al niet wordt opgekomen door het algemeen, een feit blijft het toch dat in menig opzicht de Amerikaan zijne levensbehoeften duurder betaalt, opdat den buitenlander, tegen wien te concurreeren is, goedkooper geleverd kunne worden. De tijd zal leeren in hoever het wenschelijk en noodig is in de toekomst verandering te brengen in dit stelsel, doch middelerwijl is het zeker dat de industrie en ook het verkeersstelsel in het vrijheidlievend Amerika in vele gevallen niet in vrijheid werkt.

Ik vroeg aan een industrieel te St. Louis: „Hoe zoudt gij de trusts omschrijven?"

Zijn antwoord, in beknopten vorm, was:

„De trust is eene associatie, welke zich ten doel stelt invloed uit te oefenen op het vaststellen der marktprijzen. Zij moet daarom trachten te omvatten een zóó groot gedeelte van de geheele produktie van den desbetreffenden nijverheidstak, dat zij den prijs in haar macht heeft door den invloed, welken zij doet gelden op het aanbod. Men berekent dat zulks reeds mogelijk is wanneer de trust 40 % der geheele productie omvat; stijgt dit cijfer tot 80 %, dan beheerscht de coalitie de markt geheel en al."

De „Standard oil Company" heeft in 1882 het voorbeeld tot *dergelijke* coalitie geleverd. Zij ontstond uit een aantal petroleum-

raffinaderijen in Pennsylvanië, Ohio en de naburige Staten. Reeds geruimen tijd te voren waren deze fabrieken met elkander in overleg getreden over het rayon, hetwelk door elke, voor afzet, zou bewerkt worden en over het vaststellen van éénvormige prijzen.

Het kenmerk van de trustvorming was nu dat de aandeelhouders der gezamenlijke maatschappijen de macht, waarvan zij krachtens hunne actiën, in de algemeene vergaderingen gebruik konden maken, overdroegen aan een beperkt aantal „trustees", die naar eigen goedvinden kunnen handelen. In plaats van „shares", kregen de aandeelhouders „certificates", welke hen in staat stelden de dividenden te innen, doch hun ontnamen het recht van stemmen. Dat voor het welslagen van een trust veel afhangt van de bekwaamheid der „trustees" behoeft nauwelijks te worden vermeld. De ervaring heeft het overigens gestaafd.

De trusts zijn bevorderd door de buitengewone welvaart gedurende de jaren nà 1898. Overvloed van kapitaal en het Dingley-tarief gaven het aanzijn aan honderden nieuwe fabrieken.

Het werken in het groot, het vermijden van versnippering van krachten, de coöperatie zoo ruim mogelijk opgevat, dit zijn in theorie de voorname doeleinden der trusts. Immers, in algemeene termen gesproken, gaat de arbeid van de huiskamer naar de gewone werkplaats, dan naar de fabriek, deze wordt er toe gedrongen deel uit te maken van eene naamlooze vennootschap, van eene maatschappij; de „pools" komen tot stand en eindelijk de trusts.

Terwijl de „pools", welke in Amerika zijn gevormd, niet krachtig genoeg waren, natuurlijkerwijze de voortbrenging der enkelen niet konden regelen, bovendien als onwettig werden beschouwd omdat zij de handelsvrijheid beperken, hebben de trusts als voorname schaduwzijden getoond: de speculatie, de overkapitalisatie.

Men schatte eenigen tijd geleden het bedrag der in trusts belegde kapitalen op negen milliard dollars. Twee en vijftig dezer handels-combinatiën vertegenwoordigden, volgens Littlefield, den afgevaardigde voor den Staat Maine, op 1 Jannari 1903, meer dan zes milliard; daaronder de „United States Steelcorporation"

met 1600 en de Tabakstrust met 260 millioen. In den zomer van 1902 stichtte J. Pierpont Morgan de „International Mercantile Marine Company". Alle lijnen, met uitzondering van de minder beteekenende „Allan" en „Anchor" van Glasgow en de „Compagnie Générale Transatlantique", welke het verkeer uitoefenen tusschen de Amerikaansche Oostkust en het noordwesten van Europa, maakten daarvan deel uit. Men kent den uitslag dezer poging. De preferente aandeelen hebben nooit op pari gestaan, wel op 75 %, maar zij daalden in den loop van 1903, tot 20 % en lager. De zaak is op niets uitgeloopen, evenmin als de vroeger gewaagde ondernemingen om de koren- en kopervoorraden der wereld te monopoliseeren. Morgan's scheepsbouwtrust en staaltrust ondergingen hetzelfde lot.

Krachtens de, in den aanvang van 1903 afgekondigde wet, de zoogenaamde „Littlefield bill", zijn „corporations", naamlooze vennootschappen en trusts onderworpen aan het toezicht van een „Commissioner of Corporations", welke één der chefs is van het nieuw opgerichte Departement van Handel. Of deze wet de gewenschte uitwerking zal hebben, blijft de vraag. De vroeger in dit opzicht genomen wettelijke maatregelen hebben weinig vermocht. Aan tegenkanting, vooral van de zijde der demokraten, ontbreekt het den trusts niet. Zij hebben geenen gunstigen invloed uitgeoefend op de betrekkingen tusschen patroon en werkman. Dezen treft het in den zak, wanneer de binnenlandsche prijzen van levensbehoeften, zooals steenkolen, vleesch, petroleum, suiker op een hoog punt worden gehouden en de concurrentie onder de werknemers vermindert, tengevolge waarvan de loonen worden gedrukt.

De overkapitalisatie van de trusts heeft Amerika in den zomer van 1903 eene ernstige financieele crisis gebracht. Zij heeft bewezen dat er voor de „trustees" nog veel te leeren valt en dat economische wetten niet ongestraft worden verkracht. Het kapitaal eener onderneming hoe groot ook, kan niet worden geregeld naar haar verondersteld voortbrengingsvermogen.

Om nog eens van het jaar 1898 te spreken, zoo legde Amerika alstoen zich met verdubbelden ijver er op toe den uitvoer te vermeerderen. Niet alleen werd de blik gericht naar Europa,

doch ook naar Oostelijk Azië. De Stille Oceaan gaf ruimte tot ademen aan de wereld, in de eerste plaats aan de nieuwe. De zee beheerscht den handel en de menschheid beheerscht de zee. Ontwikkeling van deze is ten nauwste verbonden met den vooruitgang.

De kaden te Tacoma, te Seattle, te San Francisco liggen vol goederen voor export via den Stillen Oceaan. Negen stoombootlijnen voorzien in het vervoer naar Azië. Het was het Westen vooral dat het behouden der Philippijnen verlangde, het Westen dat in zoo menig opzicht belangen heeft verschillende van die van de andere Staten der Unie. Immers, welk eene verscheidenheid! Landbouw in Indiana, Iowa, Nebraska, Kansas, Noord- en Zuid Dakota en een gedeelte van Illinois. In Pennsylvanië en Ohio petroleum, ijzer en steenkool. Koperdelving en houtproductie in Michigan, Wisconsin en Minnesota, terwijl van fabrieken en van handel leven de Staten: Connecticut, New-Hampshire, Maine, Massachussets en Rhode-Island. De Staat New-York levert appelen en melkerijprodukten op, en Californië: wijn; het zuiden brengt voort: rijst, suiker, katoen, tabak, en het noorden; ijzer, hout, visch, pelterijen, maïs, tarwe en andere granen; goud, zilver, koper, lood, zouten worden in het rotsgebergte opgedolven. En welke hoeveelheden! Ik neem het jaar 1900. Toen was de oogst aan maïs: 2.105,102.516 bushels tot eene waarde van $ 751.220.034, aan tarwe 622.231.475 bushels, tot een waarde van $ 326.683.527, aan rogge 23,995,927 bushels, waard $ 12.236.313, aan haver 809.125.989 bushels, waard $ 208.669.223, aan gerst 58.925.833 bushels, waard $ 24.075.561, aan aardappelen 210.917.898 bushels, waard $ 90.511.162, aan hooi 50.053.475 ton tot een waarde van $ 444.889.900, aan katoen 3.657.135.200 pond, waard $ 334.847.868. Voorts 1.261.000 ton suikerriet, 698.418.146 pond tabak, 94.120.000 pond hop en 8.034.400.000 pond vlas.

De katoengordel der Vereenigde Staten gaat van het Oosten naar het Westen. Van Virginia, Georgië, Noord-Carolina en Zuid-Carolina bewoog zich de katoenbouw naar de Mississippi. Thans komt de oogst voor drie vierden uit de ten Westen van dien stroom gelegen Staten. De zuidelijke landen aan den Atlan-

tischen Oceaan spinnen hunnen eigen oogst voor het grootste gedeelte; het voorname katoencentrum schuift intusschen voort naar den Stillen Oceaan. De oppervlakte van den bodem, welke thans katoen voortbrengt, wordt geschat op twintig millioen acres en om die produktie af te zetten behoeven de Vereenigde Staten het Verre Oosten.

Hier volgen de woorden, uitgesproken door Senator Depew bij eene zekere gelegenheid in het Auditorium te Chicago.

„De open markten van Japan en China zullen niet alleen „opnemen alle de tarwe, welke de kust van den Stillen Oceaan voort-„brengt, maar den geheelen oogst, welken zij kàn voortbrengen. „Die markten zullen zoo groot zijn voor onze stalen spoorstaven, „onze machines, onze elektrische artikelen en onze landbouw-„werktuigen, dat, met een handelsvloot in den Stillen Oceaan, „Oregon en Californië in weinige jaren de rijkste en meest „voortbrengende Staten der Unie zullen zijn. Er is in den handel „de opening van een nieuw arbeidsveld en nieuwe gelegenheden „voor kapitaal. De congestie van onze markt zal genezen worden „en oorzaken tot paniek zullen verminderen; de scherpe mede-„dinging onder ons zelven zal worden beperkt; de landbouwers „van het Westen, van het westelijk centrum en van het noord-„westen zullen beter in staat zijn de mededinging vol te houden, „op de markten van Europa, met de Argentijnsche Republiek, „Rusland, Egypte en Indië. Het koren van den Stillen Oceaan „zal naar het Oosten gaan in plaats van naar Liverpool; be-„schaving, christendom en ordelievende vrijheid volgende de „vlag, zullen onschatbare weldaden brengen aan half barbaarsche „en vreemde rassen in de verte. Er zullen voor ons eigen volk „wederkeerige weldaden zijn, komende van duizend millioen en „niet van zeventig millioen menschen, die wachten op de voort-„brengselen van onzen grond, de resultaten van onzen landbouw, „het produkt onzer mijnen en het surplus van onze fabrieken „en van onze hoogovens."

Alle middelen worden aangewend om aan het buitenland te verkoopen. De in den vreemde gevestigde handelsagenten van Amerika berichten snel en nauwkeurig over alle economische *onderwerpen,* aan de orde van den dag in de Rijken, waar

zij geplaatst zijn. Het Departement van Handel en Arbeid zift deze inlichtingen en stelt ze onmiddellijk ter beschikking van belanghebbenden.

Dit Departement is nog niet lang geleden ingesteld. De daaraan verbonden ambtenaren waren, nadat het in Maart 1903 zijne werkzaamheden had begonnen, op 1 Juli d. a. v. 10125 in getal, nl. 1289 aan het Departement zelf en 8836 in de verschillende Staten der Unie. Omvangrijk is de taak der nieuwe instelling. Behalve met de belangen van den Handel en van den Arbeid heeft zij zich bezig te houden met het mijnwezen, visscherijen, nijverheid in het algemeen, kustverlichting, statistiek, immigratie en eene harer eerste verplichtingen is het onderzoek naar de inrichting en het beheer van alle handeldrijvende lichamen.

Met dit laatste belast is de afdeeling: „Bureau voor corporaties"; dus voor de „trusts". Dit Bureau is wellicht de voorname oorzaak geweest tot het oprichten van het geheele Departement. Demokraten noch Republikeinen wilden geacht worden de trusts in bescherming te nemen; tegelijkertijd durfde geen van beide partijen deze beweging recht aan, en ook werden de goede zijden dezer reusachtige corporaties door niemand over het hoofd gezien. President Roosevelt begreep intusschen dat er iets moest worden gedaan; dat er gezorgd moest worden dat deze consortia geen misbruik maakten van hunne macht. „The capitalist who, alone or in conjunction with his fellows, performs some great industrial feat, by which he wins money is a welldoer, not a wrongdoer; provided only he works in proper and legitimate lines" zeide hij. Om de bereiking van dat doel voor te bereiden werd bovengenoemd Bureau opgericht en het heeft reeds sedert zijn bestaan weldadig gewerkt.

Het jaar 1898 heeft gebracht: vergrooting, ontwikkeling, hervorming. Aangaande eenige onderwerpen van Staatszorg kan, te rekenen van dat tijdstip, gesproken worden van wedergeboorte. Het leger bijvoorbeeld. Te St. Louis krijg ik dienaangaande de volgende inlichtingen.

Hier, evenmin als in andere groote steden, zag voorheen de Amerikaansche burger weinig of niets van het leger. Brak er oproer uit, moest de sterke hand worden gebruikt tegen eene

werkstaking, dan kwamen de soldaten. Zij trokken zich terug, zoodra de toestand weder normaal was geworden. Zij waren vooral politie, wier diensten, in gewone tijden, noodig waren op de grenzen. Een aantal van vijftien duizend man was, dertig jaren geleden, voldoende om de prairiën te zuiveren van den Indiaan, en het Westen voor te bereiden tot zijne taak van heden. De bedoelde arbeid van den militair was afgeloopen bij den aanvang van 1891.

Het staand leger was toen samen samengesteld uit tien regimenten kavalerie, vijf regimenten artillerie en vijf en twintig regimenten infanterie; in het geheel 28000 man.

Toen deze strijdmacht, over welke de centrale regeering te Washington en niet de een of andere Staat in het bijzonder beschikte, niet langer noodig was op de grenzen, betrok zij de garnizoenen Fort Myer bij Washington, Fort Sheridan bij Chicago Fort Crook bij Amaha, enz.

Bij het uitbreken van den oorlog met Spanje zijn er — het is algemeen bekend — gebreken aan het licht gekomen omtrent de administratie, organisatie en bewapening van het leger, welke moesten verholpen worden, wilden de Vereenigde Staten de rol vervullen, welke zij op zich hadden genomen. In het gevecht van Santiago was één der vrijwilligersregimenten voor den vijand een gemakkelijk mikpunt, omdat het bewapend was met het verouderd Springfield-geweer en rookvoortbrengend kruit. Een generale staf ontbrak. Het vervoer der troepen ging langzaam. Er waren daartoe, onder Staatssecretaris Alger, geen voldoende voorbereidende maatregelen getroffen. Politieke kuiperijen ondermijnden het gehalte der officieren.

Spoedig werd ingezien dat deze toestand niet kon blijven voortbestaan, dat nieuwe denkbeelden noodig waren.

De heer Root werd Staatssecretaris voor het Departement van Oorlog.

Er zijn mij bijzonderheden medegedeeld aangaande de wijze hoe, sedert zijn optreden, het Amerikaansch leger hernieuwd is en verder zal worden hervormd, doch, ter zake onbevoegd zijnde, mag ik daarop niet ingaan en bepaal er mij toe te vermelden *dat in zijn* eerste jaarbericht, hij algeheele reorganisatie van het

leger verdedigde op grond van de stelling dat „het ware doel van een staand leger is: voorbereiding tot oorlog", verklarende dat „het tegenovergestelde de theorie was, waarnaar het leger behandeld werd gedurende de drie en dertig jaren liggende tusschen den burgerkrijg en den oorlog met Spanje. Oogenblikkelijke utiliteit was de heerschende overweging en de mogelijkheid van oorlog scheen te allen tijde zóó vaag en weinig voor de hand liggend, dat zij geen vormende kracht gaf voor wetgeving betreffende het leger."

Elihu Root, geboren in 1845 in den staat New-York, was tot aan zijn optreden als Minister van Oorlog, advokaat van groot aanzien in New-York City. Men noemt hem als toekomstig President der Vereenigde Staten. [1])

Het Congres heeft voor het naast het aantal manschappen van het Amerikaansch leger vastgesteld op 60.000 man minimum en 100.000 man maximum. In 1902 waren er ruim 84.000 man, behalve 5000 man inlandsche troepen op de Philippijnen.

Onwillekeurig brengt de legervraag mij, verblijvende te St. Louis, in het hart der Vereenigde Staten, op het Pan-Americanisme: een denkbeeld van de toekomst als men wil, maar dat zich toch opdringt, thans nu het kanaal door Amerika op zijn smalst wordt gegraven. In de groote hal van het Planters-hôtel besteed ik aan het neerschrijven van eenige punten dienaangaande den tijd, welke mij rest tusschen het pakken mijner koffers, die reeds verzonden zijn, en mijn rit naar het „depôt" (spoorwegstation) te St. Louis, om terug te keeren naar Chicago, waar ik nog eenige dagen wil vertoeven.

---

[1]) Hij heeft thans den overleden heer John Hay opgevolgd als staatssecretaris voor Buitenlandsche Zaken.

IV

NOG EENS CHICAGO.

IV

NOG EENS CHICAGO.

De positie der Vereenigde Staten tegenover de verschillende landen van het zuidelijk gedeelte des Continents is, te rekenen van den aanvang der vorige eeuw, eene positie van invloed geweest. Tot in 1898 echter was men te Washington te dezen opzichte eenigszins schuchter, al was de terughoudendheid ook allengs minder geworden.

Bolivar, de Zuid-Amerikaansche bevrijder, riep in 1826 te zamen het Panama-congres van Amerikaansche Staten. Het was gericht tegen de Heilige Alliantie en ten gunste van de onafhankelijkheidsverkrijging der toen nog overgebleven Spaansche Koloniën. De uitnoodiging, gericht tot de Vereenigde Staten om deel te nemen aan dit congres, vermeldde expresselijk dat het niet te doen was om militairen bijstand van Noord-Amerika, maar wèl om te waken tegen Europeesche inmenging in Amerikaansche zaken.

Dit laatste was de Monroeleer.

Te Washington evenwel verklaarde men „naar de meening „van dit Huis (van Volksvertegenwoordigers) moeten de Ver„eenigde Staten geen verbond vormen met alle of met eenige „der Zuid-Amerikaansche republieken, noch deelnemen aan eenige „kollektieve verklaring met het doel om te verhinderen dat eenige „der Europeesche Mogendheden zich mengen in de vraag hunner „onafhankelijkheid of van hunnen regeeringsvorm, ook niet aan „eenig verdrag ten doel hebbende om kolonisatie op de vaste-

„landen van Amerika te voorkomen, maar het volk der Vereenigde „Staten moet vrij gelaten worden om, bij eenige crisis, te handelen „op zulk eene wijze, als te eeniger tijd zal worden voorgeschreven „door hunne eigene gevoelens van vriendschap jegens die repu-„blieken of door hun eigene eer en staatkunde."

De afgevaardigden der Vereenigde Staten kwamen te laat aan ter bestemde plaats, en het Panama-congres mislukte. De Zuid-Amerikaansche Staten kregen den indruk dat zij door de Unie uit de hoogte werden behandeld, en deze indruk kan wel juist zijn geweest, indien men er slechts bij bedenken wil, dat hij, die gevoelt dat zijne kracht zich ontwikkelt, doch zijn tijd nog niet gekomen acht, geneigd is tot voorbehoud.

De bedoelde gezindheid der Staten van Zuid-Amerika werd er niet beter op door de inlijving van Texas in 1845, den laatsten slavenstaat, welke tot de Unie werd toegelaten.

Texas, oorspronkelijk behoorende tot Mexico, was in de jaren 1820—1830 bevolkt geworden door lieden uit de Vereenigde Staten. Zij kwamen in opstand tegen het Mexikaansch gouvernement, maakten zich vrij en vormden een republiek, welke zij als slavenstaat bij de Unie wenschten ingelijfd te zien. Het Noorden verzette zich gedurende langen tijd daartegen, doch toen het eindelijk geschiedde, kwamen er grensgeschillen met Mexico, welke eindigden met een oorlog. Mexico moest het gelag betalen, de Unie werd vermeerderd met een staat zoo groot als half Europa.

In 1854 stelden de Vereenigde Staten, welker burgers reeds de meening hadden verkondigd: „indien Spanje ons Cuba niet „wil over doen tegen een redelijken prijs, dan zijn wij op grond „van elke menschelijke en goddelijke wet gerechtigd het met „geweld te nemen" aan Spanje voor het eiland te verkoopen, waarop men te Madrid het antwoord gaf dat de verkoop van Cuba, de verkoop van Spanje's eer zelve zou zijn.

De Latijnsche volken in Amerika voelden zich nog sterk, al kwam het Amerikaansche ras ook krachtiger voorwaarts dan zij.

Juarez was aan den vóóravond van den burgerkrijg, door President James Buchanan als heerscher van Mexico erkend. *Toen* die oorlog ten einde was gebracht, deelde Seward den

Franschen Gezant te Washington mede dat het terugtrekken der Napoleontische troepen uit Mexico door de Vereenigde Staten gewenscht werd, en aan dien wensch gaf Frankrijk gevolg.

Het overwicht der Unie in Zuid-Amerikaansche aangelegenheden begon zich toen meer en meer te doen gelden. Hier moet Chili „amende honorable" doen voor te Valparaiso vermoorde Amerikaansche matrozen; dáár wordt bij de vredesvoorwaarden tusschen Chili eenerzijds en Bolivia alsmede Peru anderzijds, den toestand der overwonnenen verzacht door toedoen van den Noord-Amerikaanschen Staatssecretaris [1]; nu eens bewijst de Unie diensten als „ehrlicher Makler" bij een grensgeschil tusschen Mexico en Guatemala, dan weder steunt het Noorden de Braziliaansche Republikeinen om hunne omwenteling te doen zegevieren.

In 1883 had zich een aantal vertegenwoordigers van Latijnsch-Amerikaansche Staten, te Caracas, rendez-vous gegeven, om te beraadslagen over eene algemeene staatkundige gedragslijn; daarna werd eene dergelijke conferentie gehouden te Buenos Ayres, en in 1890 had te Washington de eerste werkelijke pan-Amerikaansche conferentie plaats, alwaar vertegenwoordigd waren alle Staten van het Continent, behalve San Domingo, welke Republiek intusschen instemming had betuigd met het doel der conferentie.

De voorname aldaar behandelde onderwerpen waren arbitrage bij geschillen van internationalen aard, verbetering van handelsbetrekkingen, instelling van stoomvaartlijnen, een intercontinentale spoorweglijn en een éénvormig stelsel van douane-bepalingen.

Het resultaat dezer bijeenkomst was in schijn gering; niets anders als een pan-Amerikaansch bureau voor handelsinlichtingen. Maar, de ideeën schrijden voort: de conferentie van '90 was de voorloopster van het pan-Amerikaansch congres, gehouden te Mexico in 1901/02. En, al moge dit congres niet zijn gehouden op grondgebied der Unie, al mogen de uitnoodigingen tot het bijwonen daarvan zijn uitgegaan van den President van Mexico, het waren de Vereenigde Staten, welke daar ter plaatse het meest gezag hadden, glorievol als zij waren getreden uit den krijg van 1898, geopenbaard als zij zich hadden als eene wereldmacht.

[1] Frelinghuijsen, doch vooral door toedoen van diens voorganger Blaine.

Hier zij slechts aangestipt, dat te Mexico met algemeene stemmen werd beslist, dat alle de Amerikaansche republieken — hun aantal, vertegenwoordigd te vermelder plaatse, was negentien — hunne adhaesie zouden betuigen aan de Haagsche Conventiën van 1899 en dat aan het Hof van Arbitrage te 's-Gravenhage zouden worden onderworpen alle eventueele geschillen tusschen de Regeeringen van Amerika nopens vorderingen van partikuliere personen, indien het bedrag dier vorderingen zulks der moeite waard maken.

Vele andere onderwerpen werden nog behandeld, welke hier worden voorbijgegaan. Niet vergeten mag echter worden het besluit, dat spoedig een nieuwe pan-Amerikaansche conferentie zal worden gehouden. Een wijd gezichtspunt krijgt men bij het overdenken van deze toenadering, welke in de Nieuwe Wereld plaats grijpt, in verband met den loop der dingen in de toekomst; in verband, om voorloopig bij iets concreets te blijven, met de doorgraving der landengte van Panama.

De Vereenigde Staten vonden, gedurende een halve eeuw, bij de medewerking tot dit plan, een hinderpaal in traktaatsverbintenissen met Engeland. De oorlog in Zuid-Afrika heeft de Regeering te Washington een geschikte gelegenheid geboden om de ten deze bestaande moeilijkheden op te lossen, en het kanaalplan zal er slechts toe kunnen bijdragen om haar reeds groot overwicht bij de Zuid-Amerikaansche Staten te bevestigen en verder te ontwikkelen.

Wat het gebruik van dit overwicht aangaat, zoo moge worden gedacht aan den onlangs overleden John Hay, Staatssecretaris voor Buitenlandsche Zaken, dien ik de eer heb gehad te Washington te ontmoeten, en die bij zekere gelegenheid ter zake heeft gezegd: „Ik geloof te mogen vaststellen, dat onze zusterrepublieken ten zuiden van ons, volkomen overtuigd zijn van de oprechtheid onzer houding. Zij weten, dat wij den voorspoed wenschen van elk harer. Wij willen haar grondgebied niet meer, dan wij de bergen in de maan begeeren. Wij betreuren als er geschillen tusschen haar zijn, maar zelfs dàn denken wij er niet aan om te trachten eenige dier strijdvragen op te lossen, tenzij op verzoek van de beide belanghebbende partijen. Zelfs onze ernstigste wensch tot vrede

tusschen haar zal ons niet leiden tot eenige handeling, welke zou kunnen beleedigen hare nationale waardigheid of haren gerechtigden zin voor onafhankelijkheid. Wij zijn haar hetzelfde aanzien verschuldigd, dat wij voor onszelven eischen."

De Vereenigde Staten kregen dus, ten aanzien van de doorgraving der landengte, de handen vrij, krachtens het Hay-Pauncefote-verdrag. Het jaar 1898 maakte hen tot een groote Mogendheid; dit bracht mede het vermeerderen der vloot, welke bij den eersten grooten zeeslag zal moeten opereeren; vermoedelijk eerder in den Stillen Oceaan dan in den Atlantischen. De reis van de „Oregon" van San Francisco naar Florida, vóór het uitbreken der, en tijdens de vijandelijkheden met Spanje, is voor vele Amerikanen eene nachtmerrie geweest, niet het minst voor het Departement van Marine te Washington, hetwelk aan den commandant zóó herhaaldelijk bevelen seinde, dat het op het laatst van dezen tot antwoord ontving het bekend telegram: „Don't hamper me with instructions, I can take care of myself". Het oorlogsschip was uit Californië vertrokken den 19den Maart, had kolen ingenomen te Callao den 4den April, was, natuurlijk via de straat van Maggellan, den 30sten te Rio de Janeiro aangekomen en bereikte den 25sten Mei Florida, om onmiddellijk daarop deel te nemen aan den slag van Santiago, waar het aan de Spaansche „Colon" het genadeschot gaf.

Die reis maakte indruk in Amerika. Moesten de Vereenigde Staten niet zoeken naar een middel tot vereeniging der eskaders op een kritisch oogenblik?

En dan: welk eene vermeerdering van invloed in West-Indië stond niet te wachten van de doorgraving!

De golf van Mexico is feitelijk een Amerikaansche watervlakte, maar de Caraïbische Zee?

Door het bezit der Bermuda's, door den „Union Jack" op Jamaica, heeft Engeland nog steeds een zeer machtige marinestelling in laatstbedoelde wateren. President Harrison zeide in 1841: „Het is met onzen vrede en met onze veiligheid onvereenigbaar, dat een kunstmatige waterweg tusschen onze oostersche en westelijke stranden beheerscht wordt door welke Europeesche Mogendheid ook", en in 1898 verklaarde Mc.Kinley, van het Kanaal

sprekende: „zijn bouw is noodzakelijker dan ooit en onze staatkunde eischt gebiedend, dat wij het beheerschen."

Jamaica, met zijn thans geducht versterkt wordende haven Kingston, ligt op een afstand van slechts duizend mijlen van Colon, de oostelijke monding van het Panamakanaal. Westwaarts naar de golf van Mexico, liggen nog de drie aan Engeland behoorende Kaaimaneilanden, en in noordoostelijke richting naar de Bahama's voert de „Windward passage" naar den heirweg voor schepen, komende van de Amerikaansche Atlantische havens en bestemd naar de Caraïbische Zee.

Het is er voor de Vereenigde Staten om te doen aan deze kracht van Engeland, welke nog vermeerderd wordt door het bezit der kleine Antillen, in midden-Amerika gelijk te komen.

Het Clayton-Bulwer-verdrag van 19 Januari 1850 belette de Amerikaansche Regeering uitsluitend gezag uit te oefenen over een kanaal tusschen de beide Oceanen. Het kanaal moest, gemeenschappelijk met Engeland, beschermd en zijne onzijdigheid gewaarborgd worden. Andere Staten konden tot de overeenkomst toetreden, m. a. w. het kanaal zou internationaal zijn. Deze verhindering is weggenomen. Het bloed van den Zuidafrikaanschen boer vloeide óók opdat het Amerikaansche ras in bedoeld opzicht zijne vrijheid zou herkrijgen. Het Amerikaansch gezag over het kanaal *is* er.

Thans zal er voor gezorgd worden, dat dit gezag ook ten allen tijde blijve gehandhaafd.

Gedurende mijn verblijf in Amerika wordt de kanaalaangelegenheid druk besproken. Het publiek, door couranten, tijdschriften, redevoeringen, gesprekken zich op de hoogte houdend, heeft in het hoofd cijfers, bijzonderheden dienaangaande: lengte van oceaan tot oceaan bijna vijftig mijlen, juist een vierde van den Nicaraguaweg; bevaarbare diepte 35 voet, bodembreedte 150 voet, geschatte tonnenmaat voor het naast tien millioen. Men wisselt van gedachten over de wenschelijkheid om Panama en Colon tot vrijhavens te maken, over de noodzakelijkheid van het recht der Vereenigde Staten om het kanaal te verdedigen, over de vraag van het waarborgen der souvereiniteit van Columbia, op voorwaarde, dat het feitelijk bestuur in handen zij van de Unie.

In de Chicago'sche „Union League Club", alwaar ik de te St. Louis gemaakte aanteekeningen uitwerk, is een partij vóór het Nicaraguakanaal, doch de meerderheid prijst aan het Panamakanaal, hetwelk ten slotte zal worden goedgekeurd.

De indruk, welken ik in Amerika kreeg, was, dat men daar, voorloopig althans, eene nog grootere politieke, dan economische beteekenis hechtte aan de doorgraving van Panama. Mexico en de republieken van Centraal Amerika behooren thans bijna tot de Vereenigde Staten, en meer dan eens vernam ik van Amerikanen: „wij moeten het kanaal bouwen, teneinde den Stillen Oceaan te maken tot „eene Amerikaansche Zee".

Het is de wensch, de drang naar krachtsontwikkeling, op te merken bij allen en te allen tijde in het jonge Amerika, die aldus doet spreken en die bestond, toen het gunstig oogenblik kwam voor het ten uitvoer leggen der Panama-plannen. De onderneming van De Lesseps, welke van 1881 dagteekende, had gefaald. Eene nieuwe Fransche maatschappij was ontstaan op de ruïnes der oude, doch het ontbrak haar aan vertrouwen en dus aan kapitaal. Zij verkocht de zaak voor tweehonderd millioen francs aan het Amerikaansch Gouvernement; in Juni 1902 werd de zoogenaamde „Spoonerbill" aangenomen en het, door John Hay met den gezant van Columbia gesloten, verdrag van Januari 1903 gaf aan de Vereenigde Staten het toezicht over een strook gronds van zes Engelsche mijlen op de landengte.

De Regeering van Columbia désavoueerde echter haren vertegenwoordiger en weigerde het verdrag goed te keuren.

Toen stond Panama op tegen San Fé de Bogota, verklaarde zich onafhankelijk, werd te Washington erkend en den 24sten Februari 1904 keurde de Amerikaansche Senaat, nà ontvangen te hebben van den President twee uitvoerige, zaakrijke boodschappen over de aangelegenheid, met 66 tegen 14 stemmen goed het Panamaverdrag. Het bepaalt dat de Vereenigde Staten de onafhankelijkheid der republiek Panama waarborgen en dat deze aan gene voor altijd afstaat gebruik, bezetting van en gezag over een strook gronds van 8 kilometer aan beide zijden van het kanaal, voorts een eeuwig monopolie voor den bouw, het onderhoud en de exploitatie van kanaal en spoorwegen der

landengte van zee tot zee. De steden Panama en Colon, welke niet zijn begrepen in de genoemde zone, zulks in tegenstelling der in de Panamabaai gelegen eilanden Naos, Perico, Culebra en Flamenco, worden vrijhavens. Het verdrag blijft van kracht, ook wanneer Panama in de toekomst een deel mocht worden van een anderen Staat of Statenbond.

De nog te maken kosten worden geraamd op 150 millioen dollars. Vergraven moesten nog worden in 1903: 73 millioen kubieke meters grond, waarvan bijna de helft is gelegen in het bekende Emperador—Culebra distrikt.

Alvorens het werk gereed komt, zullen mitsdien nog eenige jaren verloopen, doch thans reeds is het tijd zich voor te bereiden op de wijzigingen, welke van de voleindiging van het groote werk het gevolg zullen zijn. Melbourne, Hongkong, Yokohama komen dichter bij New-York, Nieuw Zeeland dichter bij Hamburg, van San Francisco tot Sandy hook is thans nog de afstand 15000 zeemijlen, via het Panamakanaal wordt deze verkort tot ruim 5000; ook worden geringer de distantiën tusschen Californië en Rotterdam en tusschen de westelijke havens van Zuid-Amerika en de oostelijke der Vereenigde Staten.

De drang naar krachtsontwikkeling, naar expansie van den Amerikaan zal er voor zorgen dat dit alles spoedig tot stand komt. Hij, die naar den Oceaan wil, viert tijdens mijn tweede verblijf te Chicago, in de schitterende zalen van het Auditorium-gebouw, Prins Heinrich, den rondborstigen zeeman, overbrenger aan de burgers der Unie van den groet zijns Broeders, den keizer van Duitschland. Groot is de luister ten toon gespreid.

Als ik des avonds tehuis kom van dat feest, dicteeren mij de dingen, welke ik dien dag gehoord en gezien heb, de volgende beschouwingen:

Het gadeslaan van krachtsontwikkeling, van inspanning om te geraken tot iets, tot veel, is het gewaar worden van iets goddelijks. Het „Heil!" trilt door de ziel. Heil, het kind bij zijnen eersten stap! Heil der jeugd, wier instinkt in beweging geraakt om zich voor te bereiden tot het onledig zijn! Heil den aanwassenden mensch, die begint te durven, die de vleugels *beproeft*, al schijnt de voorgenomen vlucht ook wat overmoedig!

Heil, den man in vollen groei, die zich toch nooit rijp genoeg acht om niet langer moed en vertrouwen in zichzelven aan te kweeken! Heil den grijsaard, wiens verleden helpt tot den bouw van eene toekomst zonder berouw, zonder neerslachtigheid, doch met kracht en met lust om het leven te leven zoo lang als het dag is! Heil eindelijk het volk, hetwelk, jong, fier, zijne groote bestemming beseft en naar dat besef handelt. Het wagen, waar het niet ontaardt in overdrijving en aanmatiging, waar het zich niet versnippert met kleine of onmogelijke dingen, is aanstekelijk. Het prikkelt als voorbeeld tot den arbeid. De luiaard, zijne vadsigheid liefhebbende, blijve dan ook buiten Amerika. De jongman, die, steunende op vader's geld, — met opzet bezig ik hier niet het woord „fortuin", want het vermogen, hetwelk wij zelven niet gemaakt hebben, voor zoover het ons verder helpt dan tot de noodige voorbereiding voor de levenstaak, *is* geen fortuin — zich voorstelt een rustig leven te leiden, nu en dan eens afgebroken door een „reisje", begeve zich om 's Hemels wil niet naar de Vereenigde Staten. Men zal hem daar vragen wat hij uitvoert; misschien zal hij dan een blos niet kunnen onderdrukken. Hem zal in elk geval bevangen een gevoel van te *willen*, van te *zullen*, hem zal bezielen de drang tot pogen; op een goeden morgen zal hij zich aldaar de oogen uitwrijven en bedenken, dat werken is leven, dat bijdragen tot het geluk van anderen eigen geluk bevordert, dat er oogenblikken zijn, dat een doelwit te bereiken is, het doelwit, dat men zich na zorgvuldig wegen heeft gesteld, het doelwit dat eischt: het omverwerpen van hinderpalen, het breken desnoods met alles, hetwelk dat ééne Goede in den weg staat, het zwoegen met het lichaam of met de ziel, het worstelen met omstandigheden; en het verblijf in Amerika zal hem kunnen nopen om den blik naar omhoog te richten, biddend om kracht voor den strijd.

Amerika toont het frissche leven vol hoop, vol moed, vol werklust! Ik zie het nog te Chicago bij een paardenkoning, een bejaard man, begonnen met niets, thans millionnair. Zijne stallen zijn gevuld met spannen van het beste allooi, van de edelste rassen. Duizenden dollars is hun prijs. Zij gaan naar de vier hoeken der Vereenigde Staten. Het oog des meesters waakt van

des morgens vroeg tot des avonds laat over deze inrichting, eene der voornaamste van Amerika. Drie uren besteedt de eigenaar, teneinde mij aangenaam te zijn, aan het in actie brengen van zijn schoonste exemplaren van het Amerikaansche paardenras.

Het frissche leven vol welwillendheid voor den medemensch! Toevallig leidt mijn weg voorbij een der voornaamste brandweerposten. Een uur geleden heeft men er gemanoeuvreerd voor Prins Heinrich, die de laatste oogenblikken van zijn verblijf te Chicago heeft willen besteden aan het bezichtigen dezer inrichting. De deuren staan nog open. Mijn Chicago'sche vriend treedt binnen, maakt mij bekend als vreemdeling en verzoekt dat men de oefeningen moge herhalen. Zonder aarzelen wordt dit verzoek ingewilligd! Bovendien wordt mij verteld dat Chicago voor brandweer is verdeeld in 17 distrikten, welke zich concentreeren tot drie hoofdafdeelingen, elk met een chef staande onder de bevelen van den hoofdcommandant. Het personeel telt 1179 man en werkt met 87 stoomspuiten, 5 drijvende brandspuiten, 24 toestellen om op chemische wijze brand te blusschen, 2 watertorens en 481 paarden. Elke wijk heeft een brandinspecteur, die de oorzaken der branden te onderzoeken heeft. In verdachte gevallen kan hij aan getuigen een verhoor onder eede doen ondergaan. Des nachts wordt wacht gehouden op torens ad hoc. Telegrafisch alarm wordt gegeven door de brandstations, welke over de geheele stad zijn verspreid. In 20 minuten kunnen 35 stations hunne manschappen en werktuigen naar eene plaats van onheil zenden; de eerste brandweerkapitein (er zijn er 116) die aldaar verschijnt, neemt het bevel over alle andere spuiten welke daarna aankomen, tot dat zijn meerdere in rang aanwezig is.

Voor de genomen moeite en gegeven inlichtingen dank zeggende, begeven wij ons vervolgens naar de wijdsche „Athletic assocation", de club bij uitnemendheid voor lichaamsoefening met ruime gymnastiekzalen, kegelbanen, zwembassin met weelderigen restaurant, lees-, conversatie- en muziekzalen.

Alvorens aan het plan om Chicago voor goed te verlaten uitvoering te geven, word ik nog herhaaldelijk in verhoor genomen door mannen van de pers. Men houdt mij voor een *zendeling* der Boerenzaak. Zij staat zwak in de lente van 1902.

Weliswaar willen hare verdedigers zulks nog niet openlijk toegeven, doch zij, die eenigszins op de hoogte zijn, vreezen reeds het ergste.

Mijne vrienden geven mij den raad geene dagbladmannen te ontvangen. Ik volg die raadgevingen niet op. Het is er mij in tegendeel om te doen zooveel mogelijk vertegenwoordigers der pers te leeren kennen en ik heb aanraking gevonden met minstens een dozijn hunner. Ongedeerd liet mij die kennismaking; andere onderwerpen, als die welke ik zelf wenschte, werden niet besproken; geen enkele journalist heeft getracht mij te deren.

De Amerikaansche dagbladman is een type op zichzelf. Herinnert gij u die bijzonderheden van zijn beroep, welke de oude heer geeft aan Patience Sparhawk [1])? „Nu zal ik u vertellen," zegt hij, „wie ik ben en dan kunt gij over u zelve spreken. Er is niets zoo verleidelijk als egoïsme. Mijn naam is James E. Field. Ik ben eigenaar van één der groote dagbladen van New-York, en tevens de uitgever. Weet gij wat dat beteekent? Wel, zoo neen, laat ik het u dan vertellen. Het moet een man zijn machtiger dan de President der Vereenigde Staten, want hij kan presidenten maken: iets dat de President zelf niet doen kan. Hij weet meer aangaande de particuliere zaken van de menschen dan hunne naaste betrekkingen; hij heeft den vinger op den barometer van het brein zijner lezers, hij kan hen opgewonden of ingetogen maken, geestelijk onverschillig of veeleischend; hij kan hen in onwetendheid houden van alles wat het best waard is gekend te worden van de zaken der wereld, door groote gebeurtenissen en bewegingen van den dag links te laten liggen en hunne hersenen op te vullen met plaatselijke misdaden en schandalen, of hij kan hun verstand verlichten en hunne hersencellen wijder maken door niet alleen stil te staan bij hetgeen elk verstandig mensch moet weten, maar door zulk een onderwerp te maken tot een van levendige belangstelling; hij kan wetenschap verduisteren of het licht ontsteken bij vele honderdduizenden; hij kan bijdragen tot het geluk van het menschelijk geslacht door misbruiken en verborgen

---

[1]) Gertrude Atherton „Patience Sparhawk and her times".

misdaden bloot te leggen, of hij kan zwijggeld aannemen en de wonde laten etteren; hij kan de onrust der lagere klassen opzweepen of deze chloroformiseeren; hij kan gebruiken den grooten hamer, het rapier en het vitriool, of zijne bladzijde met tekst offeren aan niets-zeggende phrases; hij kan staatkundige „bosses" afbreken of hunne loopbaan verlengen; kortom zijne macht is grooter dan die van Alexander was, want hij is een generaal over gemoederen, in plaats van over brutale kracht."

Te San Francisco werd mij het verhaal gedaan van een hoofdredacteur, die zijn beroep misbruikte om, voor het sussen van een schandaal, hetwelk plaats had met de dochter eener vermogende familie, een buitenverblijf ter waarde van vele duizenden dollars te vorderen, welke eisch werd ingewilligd.

Het feit staat zonder twijfel niet op zichzelf.

Ook is berucht de Amerikaansche sensatiepers, het „Yellow Journalism". [1])

Door vele niet-Amerikanen wordt de pers in de Vereenigde Staten dan ook veroordeeld, en, zeker maakt zij zich schuldig aan nieuws van verdacht allooi, hetwelk niet zelden met zeer vette letters staat aangekondigd op de eerste bladzijde van de courant, aan onbescheidenheden, aan het blootleggen van persoonlijke aangelegenhen, aan schandaal zelfs.

Doch, men heeft wel te onderscheiden tusschen het eene en het andere blad, te overwegen dat in de Vereenigde Staten iedereen zijn dagelijksch geestelijk voedsel wil hebben, dat behalve de advertentiën, de verkoop op straat, evenals in Rusland, de voornaamste inkomst van de meeste dagbladen is en vooral: dat niet zelden een euvel voor het volk wordt verzacht of opgeheven door de macht van de Pers.

---

[1]) Vgl. het onlangs bij Methuen & Co. te Londen uitgekomen werk van Elisabeth L. Banks „Autobiography of a newspaper girl".

V

HOLLAND CITY.

V

HOLLAND CITY.

Reeds dadelijk in de Inleiding tot zijn „Nieuwe Wereld" [1]) pakt Tutein Nolthenius den lezer — ik bedoel den lezer, die het klappen van de zweep kent — diep in de ziel.

Dat zich los maken van hetgeen men lief heeft voor een langen tocht in het onbekende, noemt die schrijver iets als te gaan sterven. „Het vervreemt," zegt hij „van alles, doet alles zien als door een nevel...., men voelt zich machteloos, als dood."

Bij het landen in Amerika, had ik vele lentes niet in Nederland zien ontluiken, sedert langen tijd was ik niet dáár geweest om op te helderen hetgeen misverstaan was geworden, in honderden gevallen had ik niet kunnen aansporen tot meer kracht, kunnen wijzigen als de omstandigheden zich wijzigden; onbekend was mij gebleven ook het boek van den warmen vaderlander over het Rijk, van hetwelk, aan boord der huiswaarts spoedende stoomboot, zijn Amerikaan zegt dat het is: „zoo vele malen wonderlijker dan dat Holland, waarvan uwe voorvaderen slechts den *bodem* deden verrijzen uit het niet! Want, op onzen vetten grond, in onze levenwekkende atmosfeer heeft zich zelf geschapen een *menschenras*, overtreffende al de andere door jeugdige kracht en dan ook bestemd de wereld te overheerschen; ons onovertrefbaar Amerikaansche ras!"

---

[1]) Bij H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem 1902.

Wat nòg erger is: ik wist niet, het was mij op school niet ingeprent, het leven in Nederland vroeger had met gloeiend stempel er bij mij niet ingebrand dat daar ginds, aan de overzijde van den Atlantischen oceaan, machtige loten van den Nederlandschen stam zich hadden ontwikkeld, en een belangrijk aandeel hebben in de vorming van dat Amerikaansche ras.

Ook ten aanzien van deze wetenschap had mijn voortdurend verblijf in den vreemde mij gevonnisd bij verstek.

Toch was ik, nà het verblijf van eene maand in de Vereenigde Staten, niet geheel onvoorbereid op hetgeen onze vriendelijke consul te Chicago, de Heer George Birkhof, mij mededeelde over de Amerikanen van Hollandsche afkomst. Reeds stond in mijn dagboek: „waarheen de Nederlander zich ook moge begeven buiten het eigen land en de koloniën, nergens zal hij een volk vinden, zóó gelijk aan hemzelven als in de Vereenigde Staten."

Tot die gedachte was ik gekomen door vergelijking. Het ziften had alleen overgelaten Engelschen en Duitschers. Ook de laatste waren door de zeef gegaan. Engelschen dan? Angelsaksisch ras, taal? Driewerf neen! De zoon van Albion is hoogstens de neef van den gemiddelden Amerikaan; diens broeder is de Hollander, met dìt onderscheid: dat de fouten van dezen naar bejaardheid wijzen en de feilen van genen doen denken aan den overmoed der jeugd.

Vóór ik verder ga, nog even het boek van Tutein Nolthenius. Daarmede maakte ik eerst kennis na terugkomst in het vaderland. Sommige zinsneden merkte ik met streepen in margine, en toen.... begon voor mij alweder de roes van het reizen.

Vooral had ik aangedikt de opmerking: „Misschien heeft hij (de Amerikaan) nog het meest van een Nederlander, althans in vele steden van Amerika, waar stellig geen Hollandsch bloed was te bekennen, kwam het mij voor alsof daar enkel stamgenooten woonden.

Ook:

„Niet het minst wordt Amerika als leerschool aanbevolen, omdat er geen volk ter wereld is waar de Nederlander zich zóó thuis zal gevoelen."

Eindelijk bonst, bombardeert, dondert in mijn hoofd, met duizend-

voudige echo, mannelijke taal als: „Menig nu vergeten graf zoude getuigen kunnen van zedelijken en lichamelijken strijd door Nederlanders, gestreden in alle deelen der aarde, ver van hen, die zij liefhadden. Er is geen helpen aan: die bittere pil moet weder geslikt worden; de negentiende eeuw is als het ware eene vacantie-eeuw geweest, eene eeuw op pantoffels — vooral voor Nederland. Maar *nu* moeten onze jongens het zeegat weer uit."

Ja, zij moeten er weer uit! Het eerst in toenemende mate naar ons heerlijk Indië en naar de West. Onmiddellijk daarop moeten volgen: oorden, waar loten van onzen stam tieren: Zuid-Afrika en Noord-Amerika, oorden, welker verwaarloozing gedurende lange jaren het Nederlandsche stamvolk weinig tot eer strekt. Hier — ik ben reeds in Michigan, de Heer Birkhof heeft mij er heen geleid — houdt men van Holland, doch men heeft tot nu toe wel degelijk het gevoel gehad, dat „the old country" zich niet veel bekommerde om hen, die in de Vereenigde Staten de eer van den stam ophouden. En genegenheid, slechts van éénen kant komende, heeft zich zoo bijzonder in te spannen om niet mank te gaan.

Door de Hollandsche Amerikanen wordt inderdaad de eer van den stam opgehouden.

Ik herhaal het feit gaarne. Men ga in het Rijk der Vereenigde Staten waar men wil, overal zal men hen hooren roemen. Zoowel de „Hollanders", die opgaan in de bevolkingen van vele groote steden, als zij, die min of meer aanééngesloten blijven in Michigan, in Iowa, New-Jersey, Minnesota, Kansas, Illinois, Ohio, Wisconsin en Dakota. En, de eer van het deel is de eer van het geheel.

De Nederlander, het zeegat uitgaande, vindt in die Staten warme harten, welke hem gaarne tegemoet komen, natuurlijk indien hij zulks waardig is.

Ik heb slechts korten tijd doorgebracht onder de Hollanders in Michigan, maar elk uur daar was goud waard.

Nauwelijks was ik gezeten in het rijtuig van Professor Boers van „Hope College", of mijn vriendelijke gastheer begon zijne inlichtingen aangaande de plaats zelve en de streek er omheen. De stad Holland telt tien duizend inwoners, en deze zijn nagenoeg allen van Hollandschen oorsprong.

Ras vernam ik vele bijzonderheden aangaande de eerste „settlers" in Michigan. Aan hun spits staat de stoere figuur van Dr. A. C. van Raalte. In Nederland, het land van godsdienstige vrijheid bij uitnemendheid, had hij met zijne volgelingen harde tijden door te maken, zóó hard, dat tot emigratie werd besloten. Het plan was eerst koers te zetten naar Java, doch dit kon niet worden uitgevoerd. De volgelingen van Calvijn besloten te trekken naar Noord-Amerika.

Bij aankomst te New-York in 1846, vonden zij aldaar mannen en vrouwen van hunnen stam, wier vaderen gedurende twee eeuwen, taai hadden vastgehouden aan de moedertaal. Met haar ging het echter, juist op dat oogenblik, bij de nakomelingen van de emigranten der zeventiende eeuw, niet goed. Een nieuwe dageraad brak aan met de komst van Van Raalte, doch ook hij zeide: „Ik vrees meer dat wij zullen moeten arbeiden om het Hollandsch als taal te behouden, dan om het Engelsch aan te leeren."

Michigan, waarvan men tegenwoordig zegt dat het is „the best all around state in the Union", werd arbeidsveld voor de volgelingen van Van Raalte. De onderneming is geslaagd, maar groot waren de te overwinnen moeilijkheden. Bosschen moesten worden omgehakt, land worden ontgonnen, levensmiddelen aangevoerd, ziekten worden bestreden. In het begin werd gepredikt onder den blooten hemel, daarna werd een blokkerk gebouwd. Vele onzer landgenooten: Hollandsch, onafhankelijk, stijfhoofdig, gingen hunnen eigen weg; te Milwaukee had zich in 1851 eene gemeente gevormd, aan wie Van Raalte schreef: „onze harten bloeden, zoo wij gade slaan de losheid en verstrooiing welke onder de Hollanders heerscht." Ook te Buffalo waren vele geïsoleerde Hollanders.

Dr. Scholte arbeidde te Pella in Iowa. De gemeente aldaar beriep op een gegeven oogenblik Van Raalte, doch deze nam de uitnoodiging niet aan en ging voort met zijne krachten t wijden aan Holland, Michigan.

In Zeeland, een bloeiend dorp in de omstreken van Hollan was Ds. C. van der Meulen de pionier.

Niet minder bloeiend werden langzamerhand de Hollandsc nederzettingen te Drenthe, Vriesland, Graafschap, East Saugatu

Grandhaven, Jamestown, Kalamazoo, Muskegon, Ebenezer, Grandville, Allegan, Springlake, Groningen en Overijssel.

Reeds in 1850 werd ernstig gedacht aan het stichten van eene inrichting voor hooger onderwijs, al bevond men zich midden in de wildernis. Spoedig werd „Hope College" opgericht.

Den 30sten October van dat jaar deelde Van Raalte aan de Classis mede [1]), dat „een zekere Engelschman van plan is een weekblad uit te geven, waarin hij eenige kolommen in het Hollandsch wil plaatsen," over welke hij aan A. C. van Raalte het opzicht wil geven, hetwelk Z.Ew. aannam „om het volk te nutten met godsdienstige stukken niet alleen, maar ook met de geschiedenis van den dag en toelichtingen omtrent velerlei noodzakelijke aangelegenheden." Hieruit ontstond later: in 1866, „de Hope", het te Holland nòg in het Nederlandsch uitgegeven wordend „weekblad in het belang van maatschappij, school en kerk".

In zijn „Varia Americana" [2]) vermeldt Dr. A. Kuyper een twintigtal dag-, week- en maandbladen, welke in de Vereenigde Staten in onze taal verschijnen.

Uit het in 1871 door brand vernielde Holland is eene nieuwe voor de toekomst belovende stad verrezen. Haar aanzien heeft op het oogenblik nog iets landelijks, rustigs, zindelijks, Hollandsch; de huizen liggen eenigszins van den weg af en zijn meestal door tuinen omgeven. De straten hebben een flinke breedte, hooge boomen geven er schaduw in den zomer. Er is nijverheid; men vindt er o. a. vier meubelfabrieken, twee leerlooierijen, eene suikerfabriek en eene fabriek van verduurzaamde levensmiddelen. Behalve „Hope College", op hetwelk ik nader terugkom, zijn er vijf openbare inrichtingen van onderwijs en een tiental kerken.

Het Makatawameer geeft, over een lengte van zes mijlen, gemeenschap met het meer van Michigan. Er is dagelijks gelegenheid des zomers om per stoomboot naar Chicago te gaan. Twintig treinen houden per dag stil aan het station van Holland.

Geestdriftig, trotsch, dankbaar is, gelijk reeds vroeger opgemerkt,

---

[1]) Rev. Henry E. Dosker. Levensschets van Rev. A. C. van Raalte, Nijkerk, C. C. Callenbach 1893, fo. 175.

[2]) Bij Höveker en Wormser, Amsterdam.

de Amerikaan, waar het zijne instellingen, zijn werk geldt. Onze stamgenooten doen daarin niet onder voor hunne medeburgers. Ziehier de vertaling van een besluit van den „Common Council" van Holland City, gedagteekend 7 Juli 1896, toen het er op aankwam te herdenken op 25 Augustus 1897, het vijftigjarig bestaan van de plaats:

„Naardien het jaar 1897 den vijftigsten gedenkdag zal teekenen van die landverhuizing uit de Nederlanden, welke in hare uitbreiding en historisch doel, onder het beheer van haren grooten leider A. C. van Raalte, omvat niet alleen de stichting der tegenwoordige stad Holland en de vestiging van de Hollandsche kolonie, maar wier numerieke kracht en plaatselijke belangrijkheid gedurende de daaropvolgende halve eeuw zich duidelijk hebben getoond en erkend zijn geworden over een groot gedeelte van westelijk Michigan; en naardien, uithoofde van hun verleden en van hunne tegenwoordige centrale betrekkingen tot die beweging, het niet meer dan passend is dat de bewoners van de stad Holland het initiatief nemen tot eene algemeene geschikte herdenking van die historische gebeurtenis, zoowel ten aanzien van de kolonie als van een meer uitgebreid standpunt, gelijk het denkbeeld werd aangegeven door den Burgemeester bij zijne inwijdingsrede; daàrom worde besloten dat Wij, de gemeenteraad van Holland, bij ontstentenis van een meer rechtstreeksch lichaam, van hetwelk een dergelijke maatregel zou kunnen uitgaan, het initiatief nemen in deze aangelegenheid, door aan te wijzen de verschillende personen hierbij genoemd in hunne vertegenwoordigende hoedanigheden met anderen, als hieronder aangeduid om zich, als een passend comité, te belasten met het treffen van de noodige maatregelen voor eene geschikte viering van dit ons „Holland halve eeuwfeest", te weten:

„Burgemeester J. de Young en een ander lid van den gemeenteraad; G. J. Kollen, Voorzitter van „Hope College"; W. H. Beach, Voorzitter van de commissie van onderwijs; C. J. de Roo, Voorzitter van de commissie van Openbare Werken; A. van der Haar, opzichter van de gemeente Holland."

Er *is* feest gevierd met geestdrift op die dagen van 25 en 26 Augustus 1897. Van alle Amerikaansche Staten, waar stam-

genooten gevestigd zijn, kwamen afgevaardigden naar Holland. De kleine stad herbergde een aantal bezoekers, hetwelk wordt geschat op 25.000. De eerepoort, opgericht in éene der voornaamste straten, prijkte, behalve met onze driekleur en de „Stars and stripes", met het trio van de veel beteekenende zinnen:

„one in origin
one in aim
one in destiny."

Eén van oorsprong! De woorden doen ons goed. Hoort gij het wel, mijne landgenooten? Onze broeders dáár zijn trotsch op hunne afstamming.

En, te recht!

Aan den Nederlander van het heden kan niet genoeg worden voorgehouden — want hij moet het zeegat weer uit! — dat hij, als deel van den stam, zijne waarde heeft; althans niet zóó klein is als hij zoo vaak voorgeeft te zijn.

Zulks tot bevordering voor den eerbied voor zichzelven.

Het is mij overkomen, dat nà gedurende langen tijd niet „tehuis" geweest te zijn, ik ergens op Java, bij het wakker worden, een welbekenden militairen marsch, in de verte hoorende spelen, op eens een gevoel kreeg van stichting, van kerngezonde zalving. Het was de vonk, die eensklaps gloed in de ziel werpt, die ons voor een oogenblik tot halfgod kan maken, de vonk, gekend door den veroveraar, den vrome, den kunstenaar, den gelukkigen, den scheppenden mensch, den patriot.

Welnu, het kan gebeuren, dat diezelfde vonk van gelukzaligheid den Nederlander zal bezielen, die de Hollandsche Koloniën in de Vereenigde Staten bezoekt.

Het is de Hollander, die voor een groot gedeelte zijnen stempel heeft gedrukt op dat rijke land.

God geve, dat onze taal er moge blijven voortleven! Voor het uiten van dien wensch bestaat elke aanleiding. Maar, in elk geval, de Hollandsche geest heeft aan Amerika gegeven datgene wat in hem het edelst was.

Dáárom gevoelen wij er ons op ons gemak; dáárom misschien is het land geworden wat het is.

De geschiedenis der Vereenigde Staten, der Koloniën waaruit

die Staten zijn verrezen, verdient studie. Onder nieuwe voorwaarden heeft zich in die landen waar gemaakt de stelling: dat de geschiedenis der menschheid de geschiedenis der menschelijkheid is.

Ons volk, onze stam is bij die geschiedenis nauw betrokken.

Ten tijde van het Twaalfjarig Bestand stuurt het schip „de halve Maen" van Texel westwaarts. Het behoorde aan onze Oost-Indische Compagnie. Hudson was de gezagvoerder. Hij gaf zijnen naam aan de bekende rivier. De „Nieuwe Nederlanden" ontstonden.

Spanje's macht was aan het tanen. De triomf der Vereenigde Nederlanden beteekende onder meer, dat Noord-Amerika niet Latijnsch zou worden. De stichting van Nieuw-Amsterdam in 1623 ging langzaam. Wij lezen, dat in 1644 slechts 400 menschen woonden op het eiland Manhattan. Doch van dáár was het Hollandsch element reeds verder het land ingegaan.

Vergeten mag ook niet worden, dat de „Pilgrimfathers" uit Engeland waren verdreven, dat zij, gedurende de twaalf jaren van het Bestand, te Leiden hadden vertoefd, en dat het van uit Delftshaven was dat zij de reis naar hunne nieuwe bestemming aanvaardden. Langzamerhand voegden zich bij hen als pioniers vele hunner Leidsche vrienden.

Toen Engeland in 1664 ons Nieuw-Amsterdam ontnam, telde de stad twee duizend inwoners, waarvan de groote meerderheid uit Hollanders en Hugenoten bestond.

Het was een aanval in vollen vrede. Van Engelschgezinden kant zegt men er van: „a mere piece of buccaneering, but it was succesful". Karel II had de „Nieuwe Nederlanden" zoogenaamd ten geschenke gegeven aan zijn broeder, den Hertog van York. Deze kwam met zijne vloot. Peter Stuyvesant, de Gouverneur, die één been van hout, maar een hart van ijzer had, weerstond de overmacht zoo goed hij kon, doch het mocht niet baten. Toch werd in 1673, in oorlog, door ons New-York hernomen van de Engelschen. Bij den vrede van Breda waren wij gedwongen het voor goed af te staan.

En, de New-Yorkers van heden zijn trouw aan hunne oud-*Hollandsche* traditiën, want, gelijk één der redenaars van 1897

zich te Holland City heeft uitgedrukt: „de praktische, spaarzame, volhardende Hollandsche geest is in den bodem geplant geworden. De geest van stoere, Hollandsche pioniers heeft gegoten, in de geheele bevolking, elementen van grootheid, welke nooit zullen uitsterven en gelegd de grondslagen van eene gemeenschap op beginselen van vrijheid en deugd, welke voor immer de reinheid en macht der natie zullen vermeerderen."

En, toen het Westen der Vereenigde Staten zich begon te ontwikkelen, hebben wij nog eens onzen stempel op het Amerikaansche leven gedrukt. Al mag ons volk zich niet verhoovaardigen op deze emigratie, toch strekt zij tot roem aan den Hollandschen stam.

Indien dan ook het Amerikaansche volk zijn ridderlijkheid heeft van den Spanjaard, zijn plichtsbesef van den Engelschen Puritein en zijn nijverheidszin van den Franschen Hugenoot, dan zijn toch Hollandsche volharding, Hollandsche eenvoud, Hollandsche zelfopoffering en Hollandsche vaderlandsliefde zijne meest voorname kenmerken.

Deze verheffende gedachte was de grondtoon voor mij van het lied, geruischt door de boomen, daar buiten, van Holland City, toen, in het gastvrije huis van Professor Boers, ik de oogen sloot om te rusten aan het einde van dien dag.

Den tweeden dag van mijn verblijf te Holland City voert mijn vriendelijke gastheer mij naar de omstreken. Het seizoen is daartoe niet zeer gunstig. Intusschen de voorjaarszon schijnt toch helder. De natuur begint te ontwaken. De morgen zingt met Longfellow:

The sun is bright, the air is clear,
  The darting swallows roar and sing,
And from the stately elms I hear
  The bluebird prophesying spring.

Het is een schoon uitzicht op de Macatawabaai. Heel in de verte zijn „Ottowabeach" en „Macatawapark" gelegen op den Oostelijken oever van het Michiganmeer, 95 mijlen van Chicago en 30 mijlen van Grand Rapids.

Mijne metgezellen hebben zaken te bespreken, die een daar in de buurt liggende hoeve betreffen. Ik zonder mij voor eenigen

tijd van hen af, willende alleen zijn met gedachten aan hetgeen hier gedurende ruim vijftig jaren werd tot stand gebracht.

Turende in de verte, naar het meer van Michigan, zie ik de aankomst van onze stamgenooten, welke hier historie hebben gemaakt, die de wildernis van voorheen hebben herschapen in het tegenwoordig veld van vruchtbaarheid.

„Brave little Holland" hoor ik op eens naast mij uiten.

Het hoofd keerende naar den kant van waar de woorden komen, zie ik een roodhuid: zwarte oogen; sluik, gitkleurig haar, hooge jukbeenderen, baardeloos gelaat.

Hij reikt mij zijn kaartje. Ik lees „Simon Pokagon, laatste afstammeling der Pottowatomieheerschers."

De grijsaard vertelt mij de eerste Indianenchef te zijn geweest, die zijne opwachting heeft gemaakt bij den President der Republiek, toen dat ambt namelijk werd vervuld door Lincoln. Ook bezocht hij, in White House, Generaal Grant. „Ik verwachtte," zegt hij, „dat deze mij behandelen zou op militaire wijze, kortaf, maar neen, hij was zeer minzaam. Wij rookten te zamen de vredespijp."

Dan verhaalt hij van zijn volk. Er waren drie groote afdeelingen: *a.* de weinig belangrijke Puebloindianen, levende in het Zuiden, zelfs tot Chili toe; *b.* de zoogenaamde wilde Indianen, zooals de Attabaska's, Bannocks en Apachen: zuivere nomaden, zwervende ten westen der Hudsonbaai en zuidelijk tusschen den Stillen Oceaan en de Rockie's tot aan Noordelijk Mexico, *c.* de barbaarsche Indianen, die zich, ten oosten van de Rocky Mountains, bezig hielden, tot op zekere hoogte, met landbouw; elke „clan" bij hen had een naam, gewoonlijk dien van een dier. Zij: de Maskoki, de Irokeezen en vooral de Algonquins, skalpeerden gaarne hunne vijanden; aan den anderen kant hadden zij een oostersch begrip van de rechten en voorrechten van den gast.

Tot de machtige afdeeling der Algonquins behoorden de stammen der Ottawa's en Pottowatomies. Deze, met den stam der Chippewa's deelden onder elkander, krachtens, met het Gouvernement der Vereenigde Staten in 1821 en 1833 gesloten, overkomsten, het genot van landen in Michigan, Indiana en Illinois.

„*Uwe land*genooten," zegt mij Pokagon, „kwamen in 1847 in

aanraking met de Ottawa's. Zij jaagden tijdelijk hier met goedvinden van ons, Pottowatomies, aan wie dit land was toebedeeld. Wij hadden ons hoofdkwartier meer naar het zuiden toe. Wij leefden daar op kleine hoeven, nadat mijn vader aan de Regeering had afgestaan al het land ten zuiden van Grand River met inbegrip van de plek, waar thans Chicago is gebouwd, voor ongeveer drie dollarcenten per acre."

Na eenige oogenblikken in gepeins verzonken te zijn geweest, hervat het Indianenhoofd: „O, ik heb, wat ook ons lot moge zijn, achting voor uw stamland. Het bewijst de leer van den „Survival of the fittest". Zij, die hier aankwamen om een nieuwe plaats voor uwen stam te stichten, waren niet de slechtste zonen des oorspronkelijken gronds. En, die grond van oorsprong, hoe klein ook, wat heeft hij reeds niet opgeleverd voor de wereld! En hij, met zijn volk, zij bestaan nòg, terwijl ons eigendom is verdwenen. Weet gij hoe ik uwe stamgenooten heb toegesproken in 1897, toen ik bij het vijftigjarig bestaan te Holland hun gast was? Ik heb als volgt gezegd: Dames en Heeren! Ik verwelkom U, elk en allen als de ware aanzienlijken van dit land. Ik ben inderdaad verheugd U te ontmoeten in deze belangrijke vergadering der Vaders en Moeders, die uit eene dichte wildernis gemaakt hebben een paradijs, indien er zoo iets op aarde wordt gevonden. Ik wensch niet dat gij zult denken dat ik mijzelven vlei hier te zijn uitgenoodigd wegens mijn faam van vernuft, want, ik geef er mij volkomen rekenschap van dat gij naar mijne komst hebt uitgezien met een soort van nieuwen trots, opdat gij mij aan uwe kinderen mocht wijzen, en zeggen: „zie een levend exemplaar van het ras, met hetwelk wij in nabuurschap leefden, een ras van hetwelk wij eenmaal hielden, en toch was die genegenheid vermengd met vrees en met wantrouwen."

Onze lieden, die slapen onder uwen grond, kwamen hier van de kusten des Atlantischen Oceaans. Zij waren in hunnen tijd pioniers zooals gij heden ten dage zijt, en toen zij voor het eerst in deze schoone vlakten van boschgronden kwamen, zeiden zij bij zich zelven: „zekerlijk zijn wij in het grensland van de gelukkige jachtgronden aan de andere zijde van het graf."

Ik smeek U, begeert niet de weinige aarde, welke hun tot

rustplaats dient; ontheiligt en verbergt niet aldus hunne laatste woning. Voor het best van U zelven en van uwe kinderen zoudt gij er beter aan doen boven hunne overblijfselen een eenvoudig gedenkteeken op te richten met het epitaphium: „Hier ligt begraven een onbekende Roode man."

Onze vaderen vonden hier wild in overvloed; de buffel en het hert hadden nog niet geleerd het gelaat van den mensch te vreezen en zij schrikten slechts van het trillen des boogs.

Hier bouwde ons volk zijne wigwams en zijne kinderen speelden onder het groene dak der machtige wouden, even zoo gelukkig als uwe kinderen thans spelen in het open veld of op uwe bloemende weiden.

Ik spreek hier niet bij wijze van klacht, want ik heb mijn volk steeds voorgehouden om niet te zuchten over lang vervlogene jaren, noch te gaan over de bloedige sporen, welke onze Vaders betraden. Ik geef er mij volkomen rekenschap van, dat, als pioniers van dit land, gij bergen van moeilijkheid te overkomen hadt, welke ons ras niet kende.

Hetzelfde woud dat op U nederfronsde, glimlachte naar ons. Hetzelfde bosch, dat ziekte en dood voor U beteekende, was een bolwerk en verdediging voor ons. De boomen, welke gij hebt omgehakt, werden door ons bemind, en onze groote vrees was juist, dat de Blanke, bij zijn voorwaarts dringen naar het westen, die zou beschadigen of vernielen.

Ik kan mij goed verbeelden hoe hard gij hebt gewerkt dag in dag uit, het eene jaar na het andere, teneinde aan de maagdelijke wouden uwe hoeven te ontworstelen, totdat uw arbeid bekroond werd met goeden uitslag en de wildernis uitbotte en bloemde als de roos. Inderdaad, gij verdient grooten lof voor hetgeen gij hier hebt tot stand gebracht en ik bid dat uwe kinderen naar de volle waarde mogen schatten het erfdeel, dat zij uit uwe handen ontvangen zullen.

Bij den aanblik van dit land kan ik niet nalaten, tot uwe zonen en dochteren te zeggen: „vergeet het gebod niet: Eert uwen Vader en Moeder, opdat uwe dagen verlengd mogen worden in het land, hetwelk de Groote Geest U gegeven heeft." Ten einde *hen te eeren*, moet gij goed voor uzelve zijn, uwe monden vrij

houden van onheiligheid; en, evenals uwe ouders hebben omgehakt de machtige bosschen, welke het land bedekten, zult gij vooruitstuwen het groote voertuig van hervorming, totdat alle vijanden, die het Goede onderdrukken en het Kwade staande houden, omvergeworpen zullen zijn.

Vaders en Moeders! Hoe dierbaar deze namen. Terwijl ik hier sta onder vreemdelingen, heeft mijn hart voortdurend tot mijne ooren gefluisterd: „„Pokagon, uw Vader en Moeder, eene eeuw geleden, gingen gedurig over deze zelfde plaats bij het volgen der kronkelende paden.""

Mijne ouders woonden vroeger bij Plymouth Indiana. De Heer Prentice, een geëerd burger van dit land, die juist naar eene betere wereld is gegaan, zou, indien hij nog leefde en hier was, U heden vertellen hoe, toen hij een jongmensch was, verdwaald en uitgehongerd, hij onze wigwam vond, en onze eenvoudige maaltijden, alsmede ons dak, deelde gedurende vele maanden. Wij hielden veel van hem en weenden allen toen hij ons verliet. Het verheugt mijn hart te gevoelen dat hij en mijn vader in die groote wigwam zijn, waar vele woningen bereid worden door onzen Hemelschen Vader.

Ik word oud en zwak, en gevoel, dat mijne éène voet reeds is opgeheven om in de andere wereld te treden. Ik heb gedurende mijn geheele leven gestaan als een vredestichter tusschen uw volk en mijn volk, trachtende vooroordeelen der beide rassen tegen elkander weg te nemen. Ja, zonder boog noch geweer heb ik gestaan als iemand, zich bevindende tusschen twee legers tegen elkander optrekkende voor het gevecht, ontvangende duizend wonden van uw volk en van mijn eigen volk.

Veroorlooft mij ten slotte te zeggen dat ik mij met kinderlijke vreugde er over verblijd dat gij aan een zoon van het Woud het recht hebt verleend om tot u te spreken; het gebed mijns harten zal zijn, zoo lang als ik leef, dat de Groote Geest U en uwe kinderen zegenen moge en dat de nog ongeboren geslachten mogen leeren te weten dat wij allen broeders zijn en dat God de Vader van allen is."

Ik had het „Amen" nog niet uitgesproken en was nog een en al verwondering over de redevoering van den Roodhuid, toen

deze reeds was verdwenen in de voorjaarsnevelen van het Michiganmeer.

Het oogenblik van peinzen was voorbij. Mijne begeleiders kwamen naar mij toe. Het rijtuig stond gereed om ons naar Holland City terug te brengen.

Onderweg werd besproken de eigenschap van onze broeders in de Vereenigde Staten om de eigenaardigheden van den Stam te bewaren, dezen te blijven eeren, hem aanhankelijkheid te betoonen bij voortduring, en toch oprechte Amerikaansche burgers te zijn. In de eerste dagen van den burgeroorlog schreef Van Raalte aan zijn vriend Brummelkamp: „het verstrekt mij lang niet tot eere dat nog geen mijner zoons de wapenen tegen oproer en verraad heeft opgevat." Toen die zoons werkelijk ten strijde togen, zeide de vader bij het afscheid te Kolomazo tot één hunner: „Jongen, je gaat naar het slagveld. Denk er om, ik zie je liever dood thuis komen, dan dat je ooit als lafaard een smet wordt voor je geslacht." Deze kwam terug uit den veldtocht met één arm.

„Hope College" noemt zich „An institution of the Reformed Church in America."

De statige gebouwen der inrichting liggen in een groot park.

Wij worden er op hartelijke wijze ontvangen door den president: professor G. J. Kollen.

Verreweg de meeste leden van den „Council" dragen echt hollandsche namen. Zij zijn gevestigd o. a. te New-York City, te Vriesland Michigan, te Oranje City Iowa, te Murion Dakota, te South Holland Illinois.

De redactie van het dagblad „De Hope" bestaat uit de Heeren Professor C. Doesburg, Ds. H. E. Dosker en Ds. D. Broek.

Onder de Faculteit treft men de volgende namen aan: Boers (geschiedenis), Kleinheksel (mathesis), Sutphen (Latijn), Nijkerk (Engelsch), Yntema (scheikunde en natuurkunde), Bergen (theologie), Veghte (Fransch en Duitsch), de Jonge (Nederlandsch).

Omtrent het onderwijs in onze taal heet het in een geschrift uitgegeven door Hope College: „De studie van de Nederlandsche taal- en letterkunde, hoogst belangrijk en loonend op zich zelve, *is in het* bijzonder van waarde voor vele studenten van „Hope

College", die van Nederlandschen oorsprong zijn. Het Nederlandsch wordt nog gesproken in de huizen van velen hunner en zal nog gedurende een tal van jaren in de toekomst gebezigd worden op de kansels en op godsdienstige bijeenkomsten van bijna alle Hervormde Kerken der bijzondere Synode van Chicago en in vele onzer Kerken in het Oosten."

Hier bedenk ik mij dat nog een woord valt te zeggen over de feestelijkheden van Holland City. Links van het programma van den eersten dag, hetwelk wordt uitgevoerd in „Centennial Park" is alles Engelsch; doch rechts, waar vermeld wordt hoe er zal worden feest gevierd in „Hope College grove", vind ik nummers als: „Eerste worstelingen", toespraak van Rev. Jacob van der Meulen van Graafschap Michigan. „Oorzaken van het welslagen onzer volksplantingen", toespraak van Rev. M. Kolijn, Orange City Iowa. „De Hollander als Amerikaansch burger", toespraak van G. Birkhof Jr. Nederlandsch Consul Chicago Illinois.

Ook: Koorzang „de teleurgestelde landverhuizer" door het Van Lente koor. Den tekst van dezen koorzang schrijf ik hier af als curiositeit:

Vol moed en vuur en weltemoe
Trok men naar 't verre Westen toe,
Daar dolf men, 't was de moeite waard
Het goud bij schoppen vol uit d'aard.
Doch de verwachting was te groot
Voor tarwe at men korenbrood. [1])

Men zei: „Daar loopen, lieve wijf,
De varkens met het mes in 't lijf;
De peren hangen om en rond
Gebraden voor uw fijnen mond."
Doch de verwachting was te groot,
't Was korenpap en korenbrood.

Ja zeg mij of het armer kan:
Men smeerde met de kaars de pan,
En menig weeldrig lekkerbek
Moest leven als een ware vrek.
En voor het sponzig heerlijk brood
At men er kost zoo zwaar als lood.

---

[1]) Koren, corn, indian corn = maïs waarvan brood en pap gemaakt wordt.

Waar toch, waar kon het beter zijn?
De beken vloeiden zelfs van wijn
Maar ach! men dronk, dat Neerland zat,
Voor Javakoffie, roggenat.
Hun uitzicht was wat al te stout,
Doch vond geen dronkenlui in 't woud.

Maar eindlijk wendt zich, dank zij God
Hun arm en deerniswaardig lot;
Herschapen uit een wildernis
Is het een land als 't heden is.
Was de verwachting eerst te groot
Men heeft er nu zeer goed het brood.

Thans viert men feest na vijftig jaar,
Men is hier vroolijk bij elkaâr,
En over Gode's doen voldaan,
Heft men Hem, blij, een danklied aan.
Men juicht: Gods goedheid is zeer groot,
Voor armoê vindt men nu het brood.

Op het programma voor den tweeden dag staan veertig toespraken allen in het Nederlandsch. Deze werden in twee kerken gehouden terwijl in twee andere kerken redevoeringen in het Engelsch werden ten beste gegeven. Van eerstbedoelde teeken ik hier op: No. 4, „De Hollandsche nederzetters te Grandville Michigan" door den heer A. G. van Hees Zeeland Michigan, No. 8 „Historische schets van Groningen Michigan" door Rev. A. Stegeman New-Holland Michigan, No. 15 en „de Hollandsche nederzetters in Albany N.Y. 1847—1897" door den heer A. H. Donner.

Om op Hope College terug te komen, zoo zij hier vermeld dat de „Reformed Church in America" reeds in 1836, dus lang voor de komst van Van Raalte, er aan dacht inrichtingen van hooger onderwijs te stichten in het Westen.

Voor Hope College zijn nu vier jaartallen van groote beteekenis. Het geeft deze aan als volgt: „five acres" (tegenwoordige oppervlakte zestien acres) donated by Rev. A. C. van Raalte D.D. as a site for an academy 1850, pioneer school 1851, Holland Academy 1857 en Incorporated as Hope College 1866."

Tijdens mijn bezoek zijn er honderd vijf en zeventig studenten.

Sedert 1878 is de inrichting open voor vrouwelijke studenten, die, tegelijk met de jonge mannen, de lessen bijwonen.

De bibliotheek telt vijftienduizend deelen en is elken dag open voor de studenten; de vrienden van „„Hope College"" zegt het Bestuur „kunnen verzekerd zijn dat hunne schenkingen, aan de bibliotheek, van goede boeken zullen worden verzorgd, op prijs gesteld en nuttig gemaakt door hun eene plaats te geven in het schoone brandvrije bibliotheekgebouw."

Verder lees ik in het desbetreffend geschrift: „De Ulfilas Club (één der vijf letterkundige genootschappen van „Hope College") doet uitmuntend werk door het beoefenen van de Nederlandsche taal", en eindelijk „Jonge lieden met edele bedoelingen maar met beperkte geldmiddelen behoeven niet moedeloos te zijn. In „Hope College" zullen zij velen vinden in denzelfden toestand als zij; sommige hunner zijn van verre gekomen om eene opvoeding te zoeken. Zij, onder hen, die ernstig zijn, tevreden met eenvoudige wijze van leven en gevraagd de bezuinigingen toe te passen, tot welke hier mogelijkheid bestaat, slagen er in hunne uitgaven te beperken binnen zeer nauwe grenzen. Hier volgt eene raming van de noodige uitgaven, behalve kleeding en reiskosten, welke elkeen voor zichzelven kan bepalen, voor één jaar in den voorbereidenden cursus:

Voeding (in de Club)	$	60
Huur van eene kamer (twee personen in eene kamer) .	„	20
Boeken $ 10, wasch $ 10, licht $ 3	„	23
Brandstof $ 7, collegegelden $ 18	„	25
	$	128

Deze raming is een antwoord aan hen, die verlangen te weten hoeveel geld volstrekt noodzakelijk is en heeft de bedoeling die zoo dikwijls herhaalde vraag duidelijk te maken. Van de meeste studenten zijn de uitgaven natuurlijk meer."

Met de professoren van Hope College bespreek ik de toekomst van onze taal in de Vereenigde Staten. Zij is niet hoopvol, al is Nederlandsch er nog meer verbreid dan ten onzent algemeen is bekend. Dat men echter nog van hare toekomst spreken durft,

dat zij niet reeds sedert lang is uitgestorven, dat dankt de Nederlandsche stam in het algemeen aan de Hollandsche burgers van Amerika; minder aan Nederland, hetwelk, al is hierin in den laatsten tijd verbetering te bespeuren geweest, gedurende lange jaren te dezen aanzien koelheid en onverschilligheid heeft betoond. De Amerikaansche tak van den Nederlandschen stam is zelf mans genoeg, maar vraagt desondanks niets liever dan toenadering tot zijnen oorsprong.

Te berde komt de bekende brief van den Heer Leonard Charles van Noppen, „lecturer" in de Nederlandsche letterkunde aan Columbia University New-York, de brief, tijdens mijn verblijf te Holland, juist openbaar gemaakt in „Neerlandia".

In dien brief wordt het denkbeeld aan de hand gedaan van een onzerzijds te verleenen beurs voor Nederlandsche letterkunde aan één der groote universiteiten van Amerika „en" zegt hij — ik voel nòg het branden in mijn gelaat van de, bij het lezen ontvangen, striem zijner, wèl verdiende bestraffingen, uitdeelende zweep — „de letterkunde van het duistere IJsland, zoowel als die van Zweden en Noorwegen, van Rusland, Italië, Hongarije, Spanje en Portugal is beter bekend in Amerika dan die van Holland."

Men begrijpt het doel van hen, die het wèl met ons meenen daar ginds: moet het Hollandsch ook slinken als spreektaal in het groote Rijk der Vereenigde Staten, laat ons tenminste er voor zorgen dat het als wetenschappelijke taal wordt beoefend.

En, zij wachten niet eens.

Eene mededeeling van de „New-York Times" werd als volgt beknopt teruggegeven in de „Hope" van 16 December 1901.

„Het schijnt bijzonder gepast dat Columbia University de eerste hoogeschool in dit land zij om een stelselmatige studie van de Hollandsche taal- en letterkunde aan te bieden. Waar elders in Amerika kan deze studie zoo geschikt voortgezet worden als aan een Universiteit, gevestigd in de stad, die gesticht werd door Hollanders? Niet weinig van de tegenwoordige grootheid van New-York moet toegeschreven worden aan het Hollandsche bloed, dat er vloeit in de tegenwoordige bevolking. Deze sterke Hollanders, nadat zij tegen de zee en tegen wreede Span-

jaarden gevochten, hun land aan het water ontwoekerd, en vrijheid voor zichzelven verkregen hadden, trokken uit om nieuwe koloniën te stichten. De grootste van deze nederzettingen is de tegenwoordige stad New-York, die eenmaal bestond uit een groep visschershutten, waar alleen de Hollandsche taal werd gesproken. Na de overgave van New Amsterdam aan de Engelschen in 1664, werd de Hollandsche taal nog gesproken, en hield niet geheel op een levende taal te zijn tot het begin van de 19e eeuw. De vernieuwing van de studie van deze taal in de stad New-York verdient bijzondere aandacht. Niet slechts wordt de letterkundige studie van het hedendaagsch Hollandsch daar voortgezet, maar pogingen worden aangewend om aan het licht te brengen alle sporen, welke het gebruik der Hollandsche taal nagelaten heeft op de Engelsche taal, in die streken waar eenmaal het Hollandsch gesproken werd. Er werd een circulaire uitgezonden met verzoek dat alle oude Hollandsche boeken en documenten mochten geschonken worden aan de Bibliotheek van Columbia Universiteit om daar verzameld en bewaard te worden. Verder begeert men te verzamelen een lijst van alle Hollandsche woorden, die thans nog gebruikt worden. Sommige van deze woorden zijn in de Engelsche taal opgenomen met slechts weinig verandering in den vorm, zooals „stoop" (stoep), „boss" (baas), „bowery" (bouwerij), en een groot getal andere woorden, die zouden kunnen genoemd worden. Behalve soortgelijke woorden, zijn er vele anderen in bijzondere plaatsen, die enkel een plaatselijken invloed op de taal gehad hebben. Men acht de verzameling van zulke woorden noodig, dewijl zij dagelijks minder gekend en verstaan worden. En een ieder, die met zulke woorden of gezegden bekend is, wordt verzocht deze op te zenden, om de verzameling der Columbia Universiteit zoo volledig te maken als mogelijk is. Een elk behoorde zijn best te doen om de woorden van de voorouders, welke in de dagelijksche taal zijn ingelijfd, te bewaren.

Het is opmerkelijk, dat in de laatste tijden de aandacht bijzonder werd gevestigd op de roemrijke geschiedenis der Hollanders, hun invloed op het nationale leven en volksbestaan, beide in Engeland en Amerika, en dat er thans opnieuw belangstelling wordt getoond in de studie van de Hollandsche taal."

Vermelden wil ik nog dat, van Angelsaksischen kant, er, in de Vereenigde Staten, eene zekere neiging bestaat om apodictisch te verklaren dat ook het Duitsche element aldaar veroordeeld is. De bewering is misschien juist, indien bedoeld wordt een levensondergang als die van Methusalem. Het schijnt althans dat de Duitscher-Amerikaan, dien men dooden wil, zich redelijk wèl bevindt, en niet te loochenen valt dat dit wèl bevinden zich, meer dan vroeger, toont in den laatsten tijd, nu de landverhuizing uit Duitschland naar Amerika betrekkelijkerwijze zeer gering te noemen is.

Is dat zich sterk gevoelen van den Duitscher-Amerikaan een geluk voor de Vereenigde Staten te noemen? Zeer zeker! Reden van bestaan heeft immers de klacht: dat te groot zijn de Latijnsche en Slavische immigratiën en dat het negerelement in al te sterke mate toeneemt. Alsdan heeft, om tegen die elementen zich te handhaven, de Angloamerikaan noodig zijnen stamverwant: den Germaan. Het aanzien in de Republiek van dezen: Duitscher, Scandinaviër, Nederlander zal in dit verband ten slotte afhangen van de vraag of hij zich van zijne eigene waarde bewust is.

De Duitscher, nu, doet voorloopig geen afstand van zijne taal. Sedert twee eeuwen spreekt o. a. in Pennsylvanië de Pfaltzer het eigen idioom en blijft daarbij. Ook wordt Duitsch gesproken door de vijf duizend luthersche predikanten en in 1531 luthersche scholen met 86000 leerlingen; ook door de duizend dominee's der „Deutsch Evangelische Synode" en door de 1658 voorgangers der „Deutsche Reformirte Synode".

Zie, ik wil, om weder aan onze Nederlandsche taal te denken, geene vergelijkingen maken.

Maar toch, indien Nederland werkelijk eens het hoofd in den nek wilde werpen bij de gedachte om zijn „je maintiendrai", wat zijn taal in de Vereenigde Staten aangaat, gestand te doen....

Als ik afscheid neem van Holland City komt Simon Pokagon mij nog even de hand drukken. „Brave little Holland" zegt hij nog eens.

En ik antwoord: „Zeker Simon, „„brave"" steeds, als het slechts gelegenheid heeft, en „little" alléén, dàn, wanneer het niet groot *wil* zijn, dáár waar het zulks kan."

VI

GRAND RAPIDS.

VI

GRAND RAPIDS.

Mijn dagboek zegt:

Grand Rapids, Maandag 10 Maart 1902
5 uur des morgens.

Gewaakt heb ik niet, maar toch ook niet geslapen. Rustte het lichaam, de geest heeft zich bezig gehouden met de indrukken, opgenomen sedert het vertrek uit Holland City. Ds. Dosker, die gisteren hier moest prediken, bood welwillend aan mij op den weg te vergezellen, en van nacht was met hèm nog bezig: mijn ander „ik", dat vergelijkingen maakte en getroffen was door het feit dat mijn pad van nomade in het bijzonder schijnt gekruist te worden door geestelijken van alle richtingen. Zeer moderne leerstellingen heeft de wandelaar hooren verkondigen van een Nederlandschen protestantschen kansel in een Grieksch-orthodoksche stad; eene reis van tien dagen heeft hij ondernomen om bij te wonen de wijding van een Nederlandschen bisschop der Lazaristen, in eene streek, welke men „het einde der wereld" zou kunnen noemen; als hij, in het hart van Japan, gadesloeg de „Kannushi", de priesters van den Shintodienst, offerende wierook aan Amaterasu, dan hadden deze, misschien wel wegens het gemis aan oneerbiedige nieuwsgierigheid in zijnen blik, hem verwelkomd met heusch, hoffelijk Japansch gebaar; tot zijn vriend was geworden een regiments-predikant, luthersch in merg en been, in wiens oor het „Gott helfe mir" geëchood had, als hij

des zondagsmorgens betrad, bij wijze van preekstoel, het podium van een, tot garnizoenskerk ingericht Chineesch theater; Mushtehids zijn tot hem gekomen om inlichtingen en raad; te midden van Russische monniken heeft hij eene vacantie gesleten; met Franciskaners is hij in overleg getreden over hunne veiligheid als zendeling; met Ulemah's en Mufti's heeft hij gepolemiseerd over plaatsen in den Koran; voor de belangen der achtergeblevenen van eenen in Thibet vermoorden Nederlandschen protestantschen zendeling heeft hij een lans gebroken; een Armenisch priester heeft hem verzocht om een exemplaar van Renan's „Vie de Jésus" en het boek uit zijne handen medegenomen naar de sacristy; lama's, met kaal geschoren hoofd, bewakende te Oerga in Mongolië den Buddhistischen tempel van Maïder, hebben hem bewijzen van vertrouwen geschonken; pope's hebben hem uitgelegd de beteekenis voor Europa, voor de wereld, van de daad van Grootvorst Wladimir, verbrandende in 988 te Kiëff de afgodsbeelden en omhelzende het geloof van Byzantium; gebeden heeft de wandelaar in de Engelsche kathedraal te Shanghaï; eerbied voor den Profeet heeft hij niet uit het oog verloren bij het betreden van eene Schiïtische moskee in Chorassan; aan boord van een Russisch oorlogsschip, staande onder officieren en matrozen, die zich bekruisden onder de Mis, heeft hij God gedankt voor redding; den „clergyman", omringd door duizenden Sikhs en Goerka's, heeft hij, bij plechtige stilte, in het heiligdom der Noordelijke Hoofdstad van het Rijk van het Midden, ter nagedachtenis aan Koningin Victoria hooren zeggen: „Man that is borne of a woman, hath but a short time to live and is full of misery"; en thans hier, te Grand Rapids, is hij geweest in een Hollandsche kerk, de ooren spitsende bij de melodie zijner eigene, rijke, gespierde, Nederlandsche taal, onder het gehoor van zijnen cicerone, den volgeling van Calvijn, die tot tekst had gekozen het woord van Paulus aan de Romeinen: „wordt van het kwade niet overwonnen, maar overwint het kwade door het goede", die met geestdriftig vuur, naar aanleiding van dat woord, sprak over de in Afrika worstelende broederen, wiens rede eene opwekking was tot het kweeken van den eerlijken, heerlijken, in den grond *krachtigen* Nederlandschen stam.

Zaterdags te twee uur in den namiddag uit Holland City vertrokken, waren wij gesneld per elektrischen tram door eene streek, waar de dominee, teneinde mij te wijzen welvarende dorpen als: Overijssel, Graafschap, Zeeland, Vriesland, nu en dan afbrak zijn betoog over de belangen van ons, lidmaten van „Grooter Nederland" in het algemeen; Vlaanderen kwam er bij te pas en de langen tijd geduurd hebbende Hollandsche stugheid tegenover de Zuid-Nederlandsche broeders; ook de strijd in het Zuiden van dat andere werelddeel; maar het voorname onderwerp was: het belang der koloniën in Amerika voor den oorspronkelijken boom, voor Oud-Holland zelf. Al moet ook hier zijn gebladerte ruischen op een anderen toon als daarginds, toch breidt zijne schaduw zich uit. Van oceaan tot oceaan schat mijn zegsman het aantal der Hollandsche Amerikanen op één millioen.

Van dat aantal zijn er hier te Grand Rapids reeds meer dan dertig duizend. Zij behooren tot de tweehonderd en vijftig duizend, die zich bevinden in het consulair distrikt van Chicago. Naardien Grand Rapids eene totale bevolking heeft van tachtig duizend zielen, vormt het Hollandsch element dus een derde der bewoners. Van de honderd kerken zijn er 26 „dutch reformed". Gisteren heb ik de keus gehad tusschen acht kerken, waar ik in mijne eigene taal een preek kon hooren.

Grand Rapids schrijft op haar stadsvaandel „Furniture City". Het in de nijverheid aangelegde kapitaal bedraagt twintig millioen dollars, de „bankclearings" beliepen in 1900 ruim twee en zestig millioen dollars. Er zijn acht en dertig meubelfabrieken, in sommige dezer inrichtingen arbeiden meer dan zeshonderd Hollandsche Amerikanen en hunne „homes" maken den indruk van welgesteldheid.

De meubelmakers van Grand Rapids hebben zich aaneengesloten en een bijzonder handelsmerk aangenomen voor al het aldaar vervaardigd huisraad. Immers, terwijl navolging het beste compliment is, hetwelk men iemand kan maken, drijven vele concurrenten in andere plaatsen hunne zaken onder den naam van „Grand Rapids furniture Company".

De stad is voorts eene markt voor glaswerk, aardewerk,

lampen, tapijtbezems, sehoenwerk, vliegenpapier en huishoudelijke artikelen in het algemeen.

Bij het binnentreden van het hotel „Mortonhouse" werd ik verwelkomd door den heer Steketee, Nederlandsch vice-consul, afstammeling van een der eerste nederzetters in Zeeland

Met hem heb ik dienzelfden avond en gisteren de stad doorkruist en hare statige gebouwen bezichtigd: o. a. het uitsluitend door vrouwen opgericht en bestuurd wordend concertgebouw en het „Ladie's litterary Clubhouse", het oudste letterkundig genootschap voor vrouwen in Amerika. Hij maakte mij opmerkzaam op de „Streetcar letterdropbox", eene instelling, welke elke elektrische stadstram tot een postrijtuig maakt; op een centraalpunt worden de tram-brievenbussen geledigd en de inhoud wordt verzonden naar het hoofdkantoor.

Den eersten avond gebruikte ik den maaltijd alléén, in het hotel. Bediend wordt men er door vrouwen en meisjes in het zwart, met wit voorschoot en heldere muts. Als ik eene halve flesch wijn bestel aan de zedige Hebe mijner tafel, ziet zij mij aan, ondanks de spijskaart, waarop wijnen vermeld staan, alsof ik haar gevraagd hadde om een pijp en een lamp ten einde opium te schuiven. Zij brengt nochtans het gewenschte, maar met een stug, weerzinnig gebaar, en voor de rest aan het maal heb ik het bij haar verkorven, ten spijt mijner thans toenemende vriendelijkheid. Immers, waar ik tegenover mijne meerderen en gelijken minzaamheid facultatief acht, lettende op de houding, welke zij tegenover mij aannemen, is welwillendheid tegenover minderen mij een gebod, ook indien zij door hen niet wordt uitgelokt. Aldus, schijnt mij eene straf opgelegd aan een kind, welke niet gericht is uitsluitend op verbetering van het jeugdig gemoed, slechts eene uiting van hardvochtigheid. En, als ik, bij het weggaan, tegenover de booze juffrouw de opmerking maak dat ik wijn drink op voorschrift van mijnen arts, krijg ik ten laatste een glimlach, want ééne harer zusteren heeft gezegd: „Women love the lie that saves their pride, but never an unflattering truth".

In de Hollandsche kringen te Grand Rapids, in welke ik mij gedurende de twee dagen bevind, merk ik op eene groote sympathie met de Boerenzaak, waarover ik niet wil uitweiden. Tevens

een wensch om zich in onze taal uit te drukken, doch tegelijkertijd, vooral bij den aanvang der ontmoeting met den volbloed-Hollander, eene zekere beschroomdheid om zulks te doen, voortspruitende uit.... ongewoonte. Een schrik slaat mij om het hart. Hoe? Hier zelfs? Niet te ontkennen valt dat onze taal in Amerika, vooral onder het jongere geslacht, in onbruik geraakt. Wij zullen dus middelen moeten beproeven om den tak zijnen oorsprong geheel niet te doen vergeten.

Als geschenk krijg ik een fraai uitgevoerd exemplaar van het programma van het derde jaarlijksche banket van het Knickerbockers Genootschap van Grand Rapids. Nagenoeg alle bestuurders van dat genootschap dragen echt Hollandsche namen: Kuyper, Van Leeuwen, Van Keulen, Hulst enz. Onder de toosten tref ik aan: „De stichting der Hoogeschool van Leiden, de vruchten van de heldhaftige verdediging der stad tegen de Spanjaarden" door Prof. M. L. d'Ooge van Ann Arbor, en „de invloed der Leidensche hoogeschool op de beschaving van Europa" door Rev. P. Moerdijke van Chicago; ook „de immigranten van Holland en hun invloed op de instellingen der Vereenigde Staten" door Rev. J. Ossewaarde. Eindelijk heeft de geheele vergadering gezongen het „nieuwe" (volgens het programma) „Wien Neêrlandsch Bloed". Ik schrijf het hier af:

Wien 't harte klopt voor Neerlands grond,
De plek aan zee en vloed
Ontwoekerd, en door Volk en Vorst
Geheiligd met hun bloed,
Wie driekleur en Oranjevaan
Vereenigd wapp'ren ziet,
Stem' meê 't „Wilhelmus van Nassauw"
Der vaad'ren hartig lied.

Toen Spanje's zwaard en Rome's vuur
Beproefde Neerlands trouw,
Was leus der vaadren 't Prinsenlied:
't „Wilhelmus van Nassauw."
Had God betrouwd het roer van Staat
Aan Vader Willem's hand,
Met hem streed, steunend op God's woord,
Een vrome burgerstand.

't Wilhelmus blijve leus en lied
En tot in 't verst geslacht!
God's zegen op der Vaad'ren strijd
Door vorst en volk herdacht!
Dan, wat gevaar of nood ons dreig'
Staan jeugd en grijsheid pal;
Voor Koningin en Vaderland
Voor God's woord bovenal.

De te Grand Rapids gemaakte aanteekening in mijn dagboek sluit hiermede. Toen de inkt droog was, begaf ik mij naar het spoorwegstation om een biljet te nemen naar Buffalo. Onderweg zou ik uitstappen aan het station Ann Arbor. Tot die plaats was de bovengenoemde heer Steketee mijn vriendelijke reisgenoot.

VII

ANN ARBOR.

VII

ANN ARBOR.

Van Grand Rapids gaat mijn weg weder Oostwaarts. In die richting ligt Ann Arbor. Vier uren, per Michigan Central Railway, scheiden de beide plaatsen. De reis geschiedt dwars door het schiereiland, hetwelk, tusschen de meren van Michigan en Erie gelegen, het grootste gedeelte van den staat Michigan vormt.

De stad Ann Arbor heeft ruim veertien duizend inwoners. Haar roem, haar reden van bestaan is de hoogeschool.

De New-Yorkers noemen dit gedeelte van de Staten reeds het Westen. Eén blik op de kaart van het geheele Rijk toont aan dat deze aanduiding niet juist is. De gewoonte der dwaling bestaat echter. Aldus zegt men dat Ann Arbor de grootste Universiteit van „het Westen" is; het zou misschien beter zijn haar aan te duiden als de tweede hoogeschool der Vereenigde Staten. Zij is eene Rijksinstelling. De bekende professor James B. Angell is haar President.

Gij verlaat den trein, ziet eene met boomen omzoomde rivier, beklimt eenen onaanzienlijken heuvel, wandelt gedurende een kwartier door de lange, breede „Mainstreet" en de „Campus" der Universiteit ligt vóór u.

Een kolossaal hoofdgebouw met een auditorium voor 3000 personen, niet *te* ruim, want het aantal studenten is 3200, waarvan een vijfde gedeelte vrouwelijke. Voorts een dozijn collegekamers. Dit opvoedingspaleis wordt gekroond door een koepeltoren. Er

omheen liggen het bibliotheekgebouw met zijn ruime leeszaal en 75000 boekdeelen, het Museum met zijn kunstgalerij en eene verzameling van Chineesche voorwerpen, welke de Regeering te Peking heeft ingezonden ter tentoonstelling te New-Orleans en daarna aan Ann Arbor vermaakt, de „Recitation hall", de physische en mechanische laboratoria, de gebouwen der Ingenieurs-afdeelingen, de departementen der scheikunde en der tandheelkunde, eindelijk het Watermangymnasium, geschenk van wijlen den Heer Joshua Waterman van Detroit, alsmede het Vrouwengymnasium („Gymnasium" is op te vatten in de antieke beteekenis: voor lichaamsoefeningen).

De studenten der Amerikaansche hoogescholen duiden hunne clubs aan met Grieksche letters. Te Ann Arbor zijn clubwoningen met benamingen als: „Sigma Phi House", „Zeta Psi House", „Psi Kappa Psi", „Delta Sigma Delta."

Buiten het erf liggen de hospitalen; het eene allopathisch, het andere homoeopathisch. Aan de universiteit zijn leerstoelen zoowel voor allopathische als voor homoeopathische geneeskunde.

Een aantal gedachten rijst bij het betreden van dezen aan Minerva gewijden grond. Bij de resultaten, welke men ziet in Amerika van het individu als lid der gemeenschap, van de pogingen tot vooruitbrenging van de natie, vragen onwillekeurig de aandacht onderwerpen als: opvoeding, vorming van den mensch, coëducation (onderwijs zonder afscheiding van sexen) leerprogramma's, studietermijnen. En, zij vermenigvuldigen zich als wij, mijn metgezel en ik, spreken met professor Angell, als wij worden rondgeleid door één der leeraren, als wij binnentreden kamers, waar juist college wordt gegeven. Professor en auditorium laten zich slechts eene seconde afleiden; wij zijn vrij om te luisteren, te blijven of weg te gaan, en, waar toevallig, bij onze aanwezigheid, een college ten einde loopt, worden wij hartelijk verwelkomd en ontvangen alle gewenschte inlichtingen.

Op de ontwikkeling der persoonlijkheid wordt het in Amerika vooral aangelegd. Deze wordt, op voorwaarde dat zij gemeenschap houdt met hetgeen voor haar het Hoogste Wezen is, aangezien als *de* te vormen kracht. De opvoeding geschiedt niet, *in de eerste* plaats, om het kind te doen volgen eene bijzondere

loopbaan: als geleerde soldaat of koopman; maar wèl om er van te vormen een volkomen voor het „mensch zijn" ontwikkeld, zichzelf beheerschend, in het algemeen welzijn levendig belang stellend burger. De school, neutraal, maar daarom niet ongodsdienstig, staande alléén boven sectebelangen, onderwijzende de rechten van den mensch, gelijkheid van publiek- en privaatrecht voor elken individu, prent den leerling aldus in: rechtvaardigheid, naastenliefde en vooral zelfstandigheid.

Het zesjarig kind begint met de lagere school; na vier jaren bezoekt het de school voor middelbaar onderwijs, en als het veertien jaar is, de hoogere school. De „college", voor welke de leeftijd achttien jaar is, vormt de brug tusschen de hoogere school en de eigenlijke universiteit. Het doel is om aan iedereen, welke loopbaan hij ook moge kiezen, de hoogere school te laten doorloopen, i. e. onderwijs te laten genieten tot zijn 18de jaar.

Bij weinige vragen in Amerika is het aandeel der vrouw grooter dan bij die van het onderwijs.

Daareven heb ik gelezen het verslag der onlangs te Boston gehouden „forty second annual Convention of the National education association". Vijf en twintig duizend onderwijzers en onderwijzeressen, welke laatste de meerderheid vormen [1]), zijn aldaar bijéén gekomen, uit vier en dertig Staten en territoriën, alsmede uit Canada, ter bespreking van opvoedingsbelangen. Een en veertig vergaderingen zijn gehouden, 294 sprekers waren ingeschreven, de eerste algemeene vergadering werd bijgewoond door tien duizend personen. Er moeten daar geweest zijn breedgeschouderde paedagogen van de flanken der „Rockies", zuidelijke opvoedsters, met zachte stem, uit de streken van den Katoengordel, schoolmeesters uit Texas met vertrouwen in zichzelven, provinciale matrones der prairiën en van het tarweland van Manitoba.

Met oplettendheid heb ik dat verslag gevolgd, steunende op de inlichtingen, welke ik verzamelde in Amerika in het algemeen, te Ann Arbor in het bijzonder. Ook daarvan heb ik den indruk

---

[1]) Bij het lager onderwijs waren in 1903: 127.529 leeraren van het mannelijk, 293.759 van het vrouwelijk geslacht.

dat de Amerikaansche paedagogie bedoelt: het vormen van den jongen tot een zelfstandigen man, van het meisje tot eene zelfstandige vrouw. Daarnaast het streven naar eerbaarheid, edelmoedigheid en eerbied voor de rechten van den medemensch. Terwijl karaktervorming op den voorgrond staat, komt vervolgens het verstrekken van wetenschap; in het algemeen wil men niet geleerden bij uitnemendheid maken, maar mannen en vrouwen voor de meest breede opvattingen van nuttigheid voor de maatschappij en voor den Staat.

Een flink gedeelte van den tijd des leerlings wordt besteed aan lichaamsoefening.

Vóór mij ligt ook een prospectus van de Cascadilla School te Ithaca aan het Cayugameer in den staat New-York, eene voorbereidende inrichting tot de Universiteit. Het hoofddoel, zoo wordt er gezegd, in dat keurig uitgevoerd boekje, ten behoeve van elken jongen is: „oefening van den geest, ontwikkeling van het lichaam en het vormen van een hoog zedelijkheidsbegrip als de richtsnoer van het dagelijksch leven." En onmiddellijk daarop volgt: „de physieke ontwikkeling van den leerling wordt onontbeerlijk geacht voor het bereiken der hoogste doeleinden in het leven." Dit ziet in het bijzonder op den aanstaanden student, die geregelde lichaamsoefening noodig heeft, niet alleen om zijne gezondheid te bewaren, maar ook om zijn gestel te steunen en krachtig te maken voor het tijdperk van werken aan de Universiteit.

De Cascadilla School zendt hare leerlingen in de eerste plaats naar de, onmiddellijk naast haar gelegen Cornell University, voorts naar Yale, Harward, Princeton en de hoogescholen in Pennsylvanië, Michigan, Wisconsin, e. a.

Een model inrichting van hooger onderwijs voor vrouwen is Wellesley College in de nabijheid van Boston.

Professor Münsterberg van Harward schreef [1]): „Met genot denk ik terug aan den namiddag in Wellesley College! Hoe harmonisch en gedistingeerd was de docente — als ik mij niet vergis, dan was zij doctor in de wijsbegeerte —, hoe frisch en geestkrachtig waren alle die jonge gezichten in het laboratorium!

---

[1]) „*American* traits from the point of view of a german".

En wat eene heerlijke verrassing, toen wij bij het verlaten van het, in het verrukkelijk park gelegen, collegegebouw, daar de leden van eene roeivereeniging in eene rij geschaard vonden staan, allen gekleed in wit en lichtblauw, allen jong en mooi; de kapitein een beeldschoon meisje. Alles ging even voorbeeldig ordelijk toe: het roeien, het sturen, het in- en uitstappen. Toen zij in het midden van het meer waren, zeide de kapitein: „Now, let's sing, girls!" en weldra klonken de heldere stemmen over het water."

Om toegang te erlangen tot een „College" — gelijk reeds boven gezegd een medium tusschen het gymnasium en de universiteit — is noodig eene vrij grondige kennis van mathesis, Latijn en Grieksch.

De jonge vrouw blijft in Wellesley College, onder leiding der bekende presidente Miss Hazard, vier à vijf jaren. Komt zij, op zeventien, achttienjarigen leeftijd aldaar aan, dan overschrijdt zij den drempel van eene republiek van kennis. Zij zal haar leven verbreeden met al hetgeen zij verwerken kan, en vrij worden door gehoorzaamheid. Het gemiddeld aantal der vrouwelijke studenten van de „College" is achthonderd, het onderwijzend personeel — allen vrouwen — is samengesteld uit tachtig personen; studie wordt afgewisseld door paardrijden, roeien, wandelen, collegefeesten, opvoering van tooneelstukken, zang en dans. De jonge vrouwen hebben eene groote mate van vrijheid. Na vier jaren van vruchtbaren arbeid is de jonge vrouw „Bachelor of arts"; met nog een jaar studie kan zij het diploma van „Master of arts" verdienen.

Bij het onderhoud te Ann Arbor lok ik nu en dan een woord uit over het lager onderwijs en verneem dat in iederen staat der Unie een aantal scholen zijn, waar het onderricht kosteloos geschiedt. Hier en daar worden zelfs boeken gratis verstrekt. Men wil aan elk talent, ook het armste aan geld, gelegenheid geven zich te ontwikkelen. In de meeste Staten is het schoolgaan zelfs verplichtend gesteld bij de wet. In de lagere onderwijsinrichtingen bepaalt men zich tot het doceeren van lezen, schrijven, rekenen, vaderlandsche geschiedenis, aardrijkskunde en zingen. Boven de school waaien de „Stars and Stripes" en indien de immigrant: de Ier, en de Rus, de Italiaan en de Hongaar, ook al het kleed van zijne vroegere nationaliteit niet gemakkelijk kan af-

leggen, zijn zoon zegt met trots: „ik ben Amerikaansch burger."

Het is de Amerikaansche burger, namelijk de vermogende, die zorgt voor de ontwikkeling zijner jonge landgenooten, dáár waar aanvangt datgene, wat men geoorloofde weelde van de opvoeding zou kunnen noemen: volkstuinen, openbare speelplaatsen, bibliotheken. In dezen zin treedt hier Carnegie op als Croesus om het volk te voorzien van lektuur, daar vermaken Sharon, Crocher en en anderen duizenden aan den „Kindergarten" in het Golden Gate Park te San Francisco.

Vele vrouwen schenken legaten aan onderwijsinrichtingen. Zijn deze instellingen alleen voor het mannelijk geslacht bestemd, dan ontgaat de erflaatser niet een verwijt van partijdigheid van de zijde der kampioenen voor wetenschappelijke opvoeding der vrouw, en der voorvechters van het stelsel van „coëducation".

Deze gaan uit van het feit, dat godsdienstoefening, theatervoorstellingen en wereldsche vermaken in het algemeen door de beide seksen tegelijk worden bijgewoond. Zij vragen: „waarom wordt eene uitzondering gemaakt voor de school, voor wetenschappelijke oefeningen?"

Te Ann Arbor bestaat coëducation, althans voor twee der groote afdeelingen: letterkunde en schoone kunsten, alsmede de rechten. Wat medicijnen en chirurgie aangaat, wordt afscheiding in acht genomen. Bij mijne aanwezigheid, werd het medisch college voor de vrouwen onmiddellijk gevolgd door dat voor de mannelijke studenten, aan wie juist hetzelfde werd gedoceerd. Wat het inspannende van den geestelijken arbeid voor de vrouwen betreft, zoo is bekend het woord van Professor Angell: „Elke vrouw, die verdragen kan de inspanning, welke moderne kleeding en het moderne gezelschapsleven van haar vorderen, kan zekerlijk verdragen de colleges van elken cursus van onderwijs."

Ik haal nog aan eene opmerking van één der andere professoren, welke mij trof: „Het is ijdel te veronderstellen dat hoe meer tijd een leerling besteedt aan studie, hoe meer hij weet en hoe meer hij vooruit gaat. Of hij vooruit gaat bij de studie, hangt geheel af van de vraag of hij studie wijdt aan onderwerpen, geschikt voor zijne behoeften, zijne belangen en zijne vermogens." Het gezegde is een variant op Spielhagens: „Nicht auf Das was

man will, kommt es an, sondern darauf: dass man kann was man will, und man kann es nicht, wenn Einem die Gaben fehlen, die zu der Sache gehören."

Kansas was de eerste staat die — reeds in 1864 — „coëducation" aannam bij de wet. De oorspronkelijk bestaande vrees voor het volgen door de vrouwelijke studenten, alléén van de slechte gewoonten der mannelijke collega's, heeft zich niet bewaarheid; evenmin als tegenzin tegen het huwelijk en afkeer van het moederschap.

Eene vrouwelijke autoriteit op onderwijsgebied, Mrs. Stanton, klaagde een twintig jaar geleden: „Harward has received three gifts, of 25.000 dollars each, from Miss Plummer, Mary Townsend and Sarah Jackson, and from other ladies 30.000 dollars, and yet for years returned her thanks by closing her doors against all New Engeland's daughters". Kort daarna echter opende de bekende hoogeschool hare „Society for the Collegiate education of women", en in het algemeen is er in dien tusschentijd belangrijke arbeid verricht voor de verbetering van de positie en van de geestesontwikkeling der vrouw.

Mrs. Stanton is van dien strijd één der voornaamste kampioenen geweest. Geboren in den staat New-York, als dochter van den rechtsgeleerde Cady, woonde Elisabeth, in hare meisjesjaren, de lessen bij van de Johnstown academy en verwierf daar den eersten prijs voor het Grieksch. Toen zij wenschte te worden ingeschreven als student van de Union College te Schenectady, wees men haar af, omdat zij geen man was.

Toen zij met haren echtgenoot, den advocaat Stanton, bekend voorstander der anti-slavernij-beweging, naar Londen ging in 1840, om tegenwoordig te zijn ter internationale conferentie tegen de slavernij, werd zij niet toegelaten, op grond van haar sexe.

Mrs. Stanton verschafte zich voldoening door in 1848 tot stand te doen komen, te Seneca Falls, de eerste „Women's Rights convention". Zij kwam daar voor den dag met het kiesrecht voor de vrouwen, werd dientengevolge aanvankelijk bespot door hare eigene zusteren, zelfs door haar, die medegewerkt hadden aan de bijeenroeping der vergadering; maar deze nam desondanks eene motie in bedoelden zin aan, vooral na een pleidooi ad hoc van

den rechtsgeleerde Douglass, evenals Stanton een leider der anti-slavernij-beweging. Thans heeft de vrouw kiesrecht in sommige staten der Unie. De nieuwsbladen brachten onlangs het bericht van het overlijden van Mrs. Stanton, op zeven en tachtig-jarigen leeftijd. Haar zoon, Theodore Stanton, is de schrijver van een werk „The women-question in Europe".

Aan één der jongste berichten omtrent eene Amerikaansche Rijksuniversiteit ontleen ik: De straten zijn vol van jongens en meisjes „for here we take coeducation as a matter of course, never having thought of anything else".

De Amerikaansche student, vooral in het westen, is over het algemeen niet bemiddeld. Hij huurt eene kleine kamer, ergens in de Universiteitsstad, heeft zich tevreden te stellen met sobere maaltijden en zijn haard geeft slechts warmte, indien hij de door hem zelf gekochte en te huis gebrachte brandstof met eigen hand doet ontvlammen. Als regel, in het grootste gedeelte der Vereenigde Staten, geldt dat het de ferme eigen wil van den student is, die hem de wetenschap doet beoefenen, zulks, in vele gevallen, ondanks den — misschien passieven — tegenstand zijner ouders, die dikwijls in hunne zaken een hoofd, op hunne hoeven een paar handen kunnen gebruiken.

Kan een student bewijzen dat hij niet in staat is collegegelden te betalen, zoo wordt hij niet zelden van de kwijting daarvan vrijgesteld. Dergelijke vrijstellingen zijn iets anders als een „beurs", veeleer afmakingen tusschen den president der Hoogeschool en den bevoorrechte, die een eereschuld aangaat, welke in de meeste gevallen later wordt afgedaan.

Tusschen den leeraar en den leerling bestaat dan ook over het algemeen eene goede verstandhouding. Dikwerf gaan de studenten met hunne mentors op reis, soms op kosten der Regeering en met de instrumenten der onderwijs-inrichting, ten einde proeven te nemen op landerijen, in bergwerken en fabrieken. Nijverheid en wetenschap gaan in Amerika hand in hand. De industrieel beschikt over den geleerde als vriend, als raadsman, laat hem plannen ontwerpen en onderzoekingen doen.

Meer dan 17 millioen Amerikaansche burgers gaan ter school, ongerekend de honderdduizenden van arbeiders van beiderlei kunne,

welke avondlessen nemen of onderricht onderricht ontvangen per post: de zoogenaamde correspondentie-scholen; ongerekend ook de bijzondere colleges voor onderwijs in de kennis van spoorwegen, vervoer in het algemeen, bankwezen, handelskennis en andere op zichzelf staande wetenswaardigheden.

De Amerikaansche jongen vat het onderwijs op met ernst, en deze vermindert niet wanneer de gymnasiast student wordt. Met zijne kameraden gaat hij om op vriendschappelijke wijze, onverschillig of zij van zijnen stand of van zijn geloof zijn, of hunne vaders evenveel geld bezitten als de zijne.

De meisjes, te verdeelen in *a* onverschilligen, *b* zij die eerst naar hun boek en dan in den spiegel zien en *c* zij die het kweeken van vrouwelijke uiterlijke bekoorlijkheden nòg hooger stellen dan het beoefenen van wetenschap, komen hierin overeen dat allen eene groote mate van onafhankelijkheid bezitten. Help yourself: de studente komt zonder vader of moeder aan de Universiteit, huurt hare eigene woning en doet haar best om het nuttige met het aangename te vereenigen. Dikwijls blijftzij langer aan de hoogeschool dan strikt noodig is: zij rekt hare „good times".

Van „goede tijden" gesproken, ik rangschik daaronder mijn oponthoud te Ann Arbor. Eerst tegen duister verlaat ik den gastvrijen „Campus", waar ik veel heb opgenomen. Den heer Steketee, die met den trein naar Grand Rapids terug moet, begeleid ik tot aan het station. Klokgelui, twee vurige reuzenoogen naderen, staken hunne vaart voor een oogenblik, staren naar de universiteitsstad en voeren mijnen metgezel weg. Nog drie uren resten mij vóór de nachttrein naar Buffalo vertrekt. Deze breng ik door in het „Cookhouse", den grooten restaurant van Ann Abor. Mijn eenzame maaltijd wordt begoten met ijswater. Als de kaas wordt gebracht, vraag ik, nà de spijskaart te hebben ingezien, om een glas portwijn. Ook hier krijg ik daarop van de vrouwelijke bediende een blik, waarin met vurige letters de zelfbeschuldiging van den alcohol gegrift is:

„Unde rogas veniam, quaeris que commoda, portem?
Inferni Styx sum, commoda nulla fero,"

een blik, alsof ik bij Mohammed te gast ware en . . . het bestelde

wordt niet gebracht. De weigering komt van eene vrouw, dus ik kan niet boos worden — misschien heeft zij ook wel gelijk? —; maar toch, door de stille straten mij naar het station begevend, meen ik, dat de elektrisch verlichte klok van den City Hall mij eenigszins meewarig aanziet, en schijnt te zeggen: „Aan U, vreemdeling, hadde men het afscheid van mijn Athene door een slok wijn kunnen opvroolijken." Hoe ook, ik heb Ann Arbor verlaten zonder wrok tegen de voorvechtster der geheelonthouding. De eerste gelegenheid, welke ik had, greep ik aan om haar een dronk te wijden. Iō vivat!

VIII

NAAR BUFFALO.

VIII

NAAR BUFFALO.

De neger, die dienst doet als oppasser in den slaapwagen naar Buffalo, heeft mij, toen ik binnentrad, bij wijze van glimlach, zijn ivoor laten zien. Zijn ras ben ik dankbaarheid verschuldigd. Hoe dikwerf heb ik niet gelachen om de onschuldige grappen zijner „minstrels" en om de „cakewalk", ook in.... Europa, het gebied van de menuet vol deftige gratie, van de statige wals; alwaar thans wordt nagebootst de door de „coons" en „gallies" van de Indianen van Florida overgenomen, krijgsdans.

Al gaan de blanken, wat dansen betreft, nu in de leer bij de zwarten, toch hebben deze veel te verduren en hun wordt weinig vergeven. Is het wegens de algemeene bekendheid van het verhaal van den zieken neger, die beloofde, indien hij mocht komen te sterven, zijnen vijand vergiffenis te schenken, er onmiddellijk op latende volgen: „But if I gets well, that darkie must take care"?

Het lynchen behoort nog niet tot het verleden, vooral niet in de Staten Mississippi, Texas, Louisiana, Alabama en Tennessee, al is het ook verminderd gedurende de laatste twintig jaren. In 1893 werden, volgens de amerikaansche „Review of Reviews" 200 menschen gelyncht, in 1901: 135 en in 1902: 96. Daaronder zullen zich echter ook wel bevonden hebben eenige blanken, Roodhuiden en menschen, van wie Bret Harte heeft gezegd:

„For ways that are dark and for tricks that are vain
The heathen Chinee is peculiar."

In den wagen zijn slechts weinige passagiers. Mijn vriend heeft het dus niet druk. De enkele benoodigde slaapplaatsen zijn spoedig in gereedheid gebracht. Voor de geriefelijkheid, welke ik gedurende den nacht zal genieten, geeft hij zich bijzondere moeite en hij heeft mij reeds gezegd dat zijn naam Nat Jones is. Bij zijne voorkomendheid, denk ik onwillekeurig aan het verwonderlijke dat op den langen tocht van San Francisco tot hier, mij nog geen enkele reisonaangenaamheid is overkomen. Alles glijdt als op staven, ook buiten de spoorbaan, en ik heb moed genoeg om den kwelgeest des zwervelings te tarten en zelfs het „unberufen" niet uit te spreken.

Nat wenscht een praatje en ik stoot hem niet af.

Vrijwillige, ongedwongen toenadering van dieren, kinderen en naïeven stel ik immers steeds op hoogen prijs. Hunne vrijmoedigheid is mij een compliment. Zij zijn oprecht. Geen dwang kan hun afkeer, als deze er is, overwinnen. De hond bromt nijdig onder de sopha tegen hem, dien hij als indringer beschouwt; de jonge wereldburger laat zich niet paaien tot voorkomendheid tegenover den vreemdeling, welke hem niet bevalt en de neger gevoelt bij instinkt de verachting of de genegenheid bij den blanke, dien hij aantreft op zijn pad.

„Verachting? Waarom?" moet hij, toen zijne breincellen tot groei kwamen, zich hebben afgevraagd. Wellicht heeft hij verder kunnen denken en gepeinsd over het feit dat hij misschien een vermogen zal kunnen verdienen, wellicht een knap man zal kunnen worden, liefde, vriendschap, toewijding zal kunnen geven en ontvangen, maar dat nooit, nimmer, zijn geheele leven lang, weg te nemen zal zijn het veroordeel tegen zijne huid, zijne lippen, zijn haar, zijne jukbeenderen, zijn ras, en dat dit vooroordeel hem het streven naar geluk steeds in den weg zal staan. Kàn hij zoo ver denken, dan moet die gewaarwording, op dat psychologisch oogenblik, er eene van ontzetting zijn bij hem en bij alle gekleurden, welke voldoende aanraking hebben met den blanke, om te kunnen peilen de diepte des afgronds, welken deze gesteld heeft tusschen *zich*zelven en den minder bevoorrechten broeder.

Het moet iets wezen als valsch te worden beschuldigd, als ten onrechte te worden verdacht, indien niet vreeselijker.

„Hoe? de kleur van mijn vel? Zij is mijne zonde? Welk onvergeeflijk kwaad kan mijn voorvader wel hebben bedreven, en hoe, indien ook al, kan ik, bij mijne geboorte reeds, daarvoor verantwoordelijk zijn en, sedert dien, met verachting worden gestraft?"

Nat is spraakzaam. Hij vertelt mij veel en belangrijks.

Zijn geboortegrond is Virginië, de, ten tijde van den onafhankelijkheids-oorlog, meest bevolkte en rijkste staat van de dertien, die Engeland gehoorzaamheid opzegden. Hij kent zijnen land-, ras- en tijdgenoot Booker Washington, den President van Tuskegee College.

Reeds te Ann Arbor heb ik over dezen merkwaardigen man hooren spreken.

Hij is een goede veertiger en dus geboren ten tijde van den burgeroorlog.

Flauw herinner ik mij, als kind, over dien strijd discussiën te hebben aangehoord. In de boeken over algemeene geschiedenis van mijnen tijd werd slechts op zeer beknopte wijze melding gemaakt van de oorzaken, welke daartoe hebben geleid.

Het jongere geslacht zal er wel beter aan toe zijn. Toch wil ik aan het volgende herinneren.

Het algemeene denkbeeld is dat de oorlog gevoerd werd uitsluitend over de vraag: zal slavernij al dan niet behouden blijven? Moeten de stoffelijke belangen van het Zuiden worden opgeofferd aan de groote wet van vrijheid voor den mensch, ja of neen?

Het wil mij voorkomen dat zijne voorname oorzaak echter nog veel dieper lag en in verband stond met een wijden blik op het hedendaagsch imperialisme: den grooten drang naar samensmelting, naar éénheid, welks aanvang te bespeuren was in de tweede helft der vorige eeuw.

Dit neemt niet weg dat de negervraag, behalve een belang van ras en van staatkunde, eene hoogst gewichtige economische beteekenis had, dat deze den strijd het aanzijn schonk en dat de geheele aangelegenheid diep ingreep in het stoffelijk leven der Vereenigde Staten.

George Washington en andere groote mannen, die zijne tijdge-

nooten waren, beschouwden haar als een kwestie, welke mettertijd zich zelve zou oplossen.

Intusschen werd de katoenzuiveraar uitgevonden door Whitney; de katoenbouw werd uitgebreid en wie anders als de negerslaaf zou den daardoor vermeerderden veldarbeid verrichten? Deze bouw put den bodem uit. Het Zuiden wenschte mitsdien vermeerdering van grondgebied en beschouwde met achterdocht de gezindheid en plannen van anti-slavernij van het Noorden. Tot aan het tijdstip dat Lincoln President werd, was echter de staatkunde der Republiek de staatkunde van het Zuiden.

De beide partijen vonden aanvankelijk een modus vivendi in de bepaling dat geen Staat, welke slavernij toeliet, aangenomen zou worden als lid der Unie, indien niet daartegenover stond de toetreding van een anderen Staat, welke slavernij verbood, en omgekeerd.

Dit stelsel van evenwicht hielp gedurende eenigen tijd. Indiana (1816), Illinois (1818), Maine (1821) waren anti-slavernijstaten. Hunne toetreding werd voor het Zuiden opgewogen door Mississippi (1817), Alabama (1819) en Missouri (1821). Toen reeds kreeg de strijd een heftig aanzien. Bij het zoogenaamd „Missouri-compromise" stelde het Congres vast dat geen slavernij langer geduld zou worden ten noorden van de parallel (36°, 36'), welke ongeveer de zuidelijke grens vormt der tegenwoordige Staten Virginië, Kentucky, Missouri, Kansas, Colorado, Utah en Nevada. Ten Zuiden dier lijn konden nieuwe, toe te treden Staten ten aanzien der slavernij, doen wat zij verkozen.

Maar het duurde niet lang of ook deze regeling bleek onvoldoende te zijn.

Het Noorden ging voort krachtig tegen de slavernij te agiteeren. Mannen als Frederick Douglas (een gewezen slaaf uit Maryland), Emerson, Thoreau, Lowell, Whittier, Channing, streden met hart en ziel, met overtuiging en vuur, met woord en pen, tegen hetgeen de Zuidelijke hunne „peculiar institution" noemden. Te Boston was, in 1831, Lloyd Garrison begonnen met de uitgave van een weekblad „The liberator" geheeten, welks denkbeelden ten voordeele van de onmiddellijke vrijlating van den negerslaaf, verwekten in het Noorden: buitengewone geestdrift, in het Zuiden buitengewone ergernis.

In 1845 waren toegetreden de twee slavernijstaten, Florida en Texas; in 1846 en 1848 twee anti-slavernijstaten resp.: Iowa en Wisconsin. De toetreding van Texas had, zooals bekend, tot gevolg den oorlog met Mexico.

Het was het werk eener vrouw: „Uncle Tom's Cabin", hetwelk de anti-slavernij-beweging een merkwaardigen stap vooruitbracht. Harriet Beecher Stowe verzamelde in het Zuiden de gegevens voor dat boek in 1850.

Filmore, Franklin Pierce, James Buckanan, die elkander opvolgden als President der Republiek, waren er de mannen niet naar om de zoo moeilijke kwestie op te lossen. Onder het bestuur van laatstgenoemde werd door het Amerikaansch Hooggerechtshof uitgemaakt dat een neger geen mensch was, maar eene zaak; dat hij geene rechten tegen den blanke had en dat zijn meester hem kon medenemen van slavernijstaten naar anti-slavernijstaten, op dezelfde wijze als het paard dat hem toebehoorde, zijne beurs, zijn horloge.

Toen kwam, uithoofde van verdeeldheid onder de partij der Democraten, die tot dusver onder den invloed van het Zuiden het land hadden geregeerd, tot het Presidentschap een Republikein en een anti-slavernijman: Abraham Lincoln.

Bij zijne proclamatie van 22 September 1862, verklaarde hij, te rekenen van 1 Januari 1863, als vrij te zullen beschouwen alle slaven, in welk gedeelte van het land ook, dat in opstand mocht zijn tegen de Vereenigde Staten. Maar, zijne biographen verklaren eenstemmig dat, zelfs op dat oogenblik nog, de oorlog voor Lincoln minder een strijd was om de slaven te bevrijden, dan wel eene worsteling *om de Unie te bewaren.*

Wij hebben gezien hoe verschillend de elementen waren uit welke de Vereenigde Staten bestonden, ten tijde der onafhankelijkheidsverklaring. Ook werd reeds vermeld dat de desbetreffende acte de bepaling bevatte dat alle menschen gelijk waren en dat die acte aan elken Staat het recht gaf om alle handelingen te verrichten, tot welke onafhankelijke Staten gerechtigd zijn. Washington had toen de klacht geuit: „Heden zijn wij ééne natie, morgen zijn wij er dertien. Wie zal met ons op deze wijze willen onderhandelen?", evenals Alexander Hamilton

had vermaand: „Welk ook het tijdstip der ontbinding van de Unie moge zijn, op dàt oogenblik zal Amerika met den dichter kunnen zeggen: „ „Vaarwel, vaarwel! voor immer aan alle mijne grootheid." "

Al hadde Jefferson, met neigingen van decentralisatie, grooten invloed uitgeoefend op het land in demokratischen zin, toch vreesde men te Washington, gedurende de geheele eerste helft der negentiende eeuw, dat te veel vrijheid voor elken Staat zou uitloopen op dwang van buiten af voor elk hunner en voor het geheel.

Lincoln zou dat gevaar bezweren. Uitgemaakt moest worden de vraag: Was de Unie der Staten eene natie op zich zelve of blootelijk een Statenbond? Anders uitgedrukt: Was de Constitutie eene wet of een opzegbaar verdrag? Kon elke Staat, als Souverein zich, gelijk het Zuiden beweerde, uit de Unie terugtrekken, en aldus in den toestand van algeheele zelfstandigheid treden, dan was er ook geene macht om Hem te dwingen Zijne inzichten en bepalingen ten opzichte der slavernij prijs te geven. Het Zuiden ware dan niet in opstand, het hadde in casu *eene andere meening* als het Noorden.

Lincoln beweerde dat de geheele Unie de Amerikaansche natie vormde, dat het Zuiden mitsdien rebelleerde door zijne houding ten aanzien der slavernij.

Dat Zuiden erkende, zooals Prof. Dr. H. E. von Holst zegt [1]) „die Notwendigkeit mit dem Kulturgange der übrigen Welt fort zu schreiten, aber das Bleigewicht der Sklaverei hielt ihn festgebannt. Er klammerte sich an das in immer gewaltigerem Schwunge fortrollende Rad der Zeit und berauschte sich an dem Traum, dass er von heute auf morgen den Norden und alle anderen Kulturstaaten überflügeln werde; und dabei stemmte er die Schultern mit ganzer Kraft dagegen, weil jede Bewegung mit zermalmender Wucht über die Sklaverei wegging. Jede Fiber hatte er angespannt um noch einmal dem Norden einen zweifelhaften politischen Sieg abzuringen, einen Sieg, der nicht die Slavokratie gestärkt, sondern nur dem Fortgange der Freiheit Hemmnisse in den Weg geworfen hätte. Er sah den Norden,

---

[1]) *Verfassung* und Demokratie der Vereinigten Staaten von Amerika. Deel 1, 3. f°. 474.

dem Riesen der Fabel gleich, bei jeder Berührung des Bodens von grösserer Kraft durchströmt werden, während ihm selbst das Fleisch an den Knochen welk und die Sehnen schlaff wurden. Ein geistig und sittlich ausgemattetes Geschlecht war diese in ihren höchsten Schichten so hoffärtige und in ihren tiefsten Schichten so verwilderte Aristokratie nicht. Das Blut schoss heisz und in starken schlägen durch ihre Adern. Eine furchtbare Energie durfte und musste von ihrem letzten Ringen gegen das Geschick erwartet werden, aber ihre Gesundung und Regenerierung war slechthin unmöglich. Diese könnte erst beginnen, wenn sie aufgehört hatte zu sein was sie war. Durchschnitten werden mussten die Pulsadern, damit der Strom des Lebensblutes das Gift mit fortschwemme."

Het Noorden won den strijd, en aldus was hecht gemaakt de basis voor de tegenwoordige machtsstelling der Vereenigde Staten. Men stelle zich voor dat het Zuiden meester van het terrein ware gebleven, dat thans in Amerika nog slavernij bestond, dat verschillende Staten of groepen van Staten onafhankelijk, min of meer vijandig — zooals in Europa, in Zuid-Amerika — tegenover elkander stonden. Hoe geheel anders zou de kaart der nieuwe wereld er dan uitzien, hoe verschillend van het heden zou de politieke houding van het Rijk tegenover andere volken wezen!

Professor Booker T. Washington, „the foremost representative of his race" en mijn niet beroemde Nat hadden dezelfde jeugd. Houthakken, water aanbrengen, veldarbeid verrichten op de plantage. In de meeste gevallen stonden de negers gelijk met het vee van den planter. Hij kocht en verkocht hen op de markt. Nu en dan, als zij aan het werk waren, gevoelden zij den op hen gerichten blik van den kenner, van den slavenhandelaar, die, met de armen op de omheining geleund, eene keuze deed; en eenige uren later zochten ouders naar hunnen zoon, zusters naar den broeder, makkers naar den kameraad. De afwezigen „had gone down South". Zij werden nooit meer terug gezien.

De negers huisden in eene hut. De voorname zorg des planters, waarbij hij door den blanke in het algemeen werd geholpen,

was dat de zwarte niet zou leeren lezen en schrijven. Het naar school gaan was den gekleurde, van welken leeftijd ook, ten strengste verboden.

Toch waren de negers — Nat verhaalt het mij — vrij goed op de hoogte van hetgeen er tijdens den burgeroorlog voorviel. Een zwarte boodschapper, naar eene naburige stad gezonden, zou uren dolen in de nabijheid van het postkantoor ten einde nieuws te vernemen; werd hij gebezigd in het huis des planters, om bijv. de eetkamer zooveel mogelijk te zuiveren van vliegen, dan zou hij de jacht rekken om op te vangen hetgeen aan tafel werd besproken; en een belangrijke tijding werd des avonds, misschien ietwat verminkt, overgefluisterd in het donker van mond tot mond, van hut tot hut. Bovendien, werd hier en daar de eigenaar of zijn zoon niet dood of gewond te huis gebracht, en was een dergelijk voorval er niet het meest sprekend bewijs van dat er in de buitenwereld iets heel gewichtigs voorviel?

En, hoe grooter de spanning in de gemoederen der zwarten, hoe meer intens hun dorst naar het alphabet. Een jongen, wiens moeder de letters kende, was de wereld te rijk, verklaarde zijne wetenschap zoo goed als hij kon aan zijne kameraden, en een opgeraapt, bedrukt stuk papier dat de een of de ander kon ontcijferen, was een voorwerp van trots, een vrucht van kennis, welke naar meer smaakte.

Slavernij was in de Unie wettelijk afgeschaft op 1 Januari 1866; doch daarmede waren de moeielijkheden niet ten einde. In het Zuiden heerschte de grootste armoede. De negers waren vrij; zonder dwang, zoo dacht men dáár, zouden zij echter niet willen werken; hoe was het mogelijk arbeidskontrakten met de vroegere slaven aan te gaan? Inderdaad, toen men wel gedwongen was, nà een zekeren tijd, tot arbeidshuur zijn toevlucht te nemen, wàren er negers die weg liepen, die luierden en het gevolg daarvan, op sommige plantages, was mishandeling van gekleurden, hier en daar met doodelijken afloop. Van Staatswege waren ingesteld de zoogenaamde „freedmen's bureaux". Deze moesten toezicht houden op het maken en het ten uitvoer leggen van arbeidsovereenkomsten, de zwarte bevolking helpen met voorlichting, raad en bescherming. In vele gevallen beantwoordde de werking

dezer bureaux niet aan de gestelde verwachtingen, omdat de ambtenaren niet berekend waren voor hunne taak. Bovendien vatte een aantal gemeenteraden in het Zuiden de belofte van President Johnson: om den Staten aldaar zoodra mogelijk eene eigene regeering terug te geven, ten einde het militair bewind te vervangen, op in een zin, dat, indien de zwarten ook al vrij waren verklaard, hunne vrijheid toch een zeer nauw karakter had, en zij handelden overeenkomstig die opvatting.

Het militair bewind in de zuidelijke Staten moest — daarover was men het algemeen eens — zoo spoedig mogelijk ophouden. Het terugkeeren tot den normalen toestand bracht echter mede het stemrecht voor de zwarten. Het tijdperk kwam van de „carpet-baggers": lieden, die de negers bij het uitoefenen van hunne burgerplichten moesten leiden. Zij brachten het Zuiden meer schade toe dan de burgeroorlog had gedaan. Toen deze periode ten einde was, toen namelijk bij de wet van 30 Maart 1870 uitdrukkelijk was bepaald dat het stemrecht niet kan worden opgeheven door de Vereenigde Staten, noch door een enkelen Staat der Unie, uithoofde van ras, kleur of een vroegeren toestand van dienstbaarheid, en de blanken, de vroegere slavenhouders, weder de macht in handen kregen, bleef er niets anders over voor deze als: de beperking zooveel mogelijk van het stemrecht der zwarten, zoodat deze toch steeds staatsburgers van den tweeden rang zijn, en voor de gekleurden — naardien de rechtmatigheid dier beperking gegrond werd op hunne domheid, op hun gebrek aan ontwikkeling — het onderwijs.

In 1900 bedroeg het aantal negers in de vereenigde Staten:

Mannen	4.386856
Vrouwen	4.447439
	8.835295

Deze massa naar Liberia terug te zenden is natuurlijk onmogelijk. Er schijnt geen andere uitweg te zijn als langzamerhand — uitwissching van rassenhaat aan den tijd overlatende — den neger zóóver te brengen dat hij het recht heeft op staatsburgerschap bij de wet: niet alleen in naam maar ook in de daad.

Het sociaal vraagstuk, dat hier voor ons ligt, is zeer belangrijk

en in verband daarmede vragen de aandacht de pogingen, uitgegaan van de zwarten zelven om het op te lossen. Daarmede moet ik terug komen øp Booker T. Washington.

De professor van Tuskegee College kreeg zijnen naam „Booker" als slavenkind. Zij, die hem het leven schonk, voegde er „Taliaferro" aan toe en hij zelf doopte zich „Washington".

Na vrij verklaard te zijn, ging hij met zijne moeder naar Malden in West-Virginië. De boeren in vele landen van Europa leven, met onverschilligheid, voort als analphabeten. Niet aldus de negers, indien zij kunnen. Booker F. Washington nam een ouden soldaat in den arm, die hem het een en ander bij bracht. Hij vond werk in eene zoutfabriek. De arbeid dáár liet hem nog tijd om eene avondschool te bezoeken. Hij hoorde van het „Hampton Normal Agricultural Institute", dicht bij Hampton in Virginië. Het was in 1868 opgericht door Generaal Armstrong, met het doel om jonge mannen en vrouwen van de neger- en indianenrassen op te leiden tot onderwijzers onder hunne rasgenooten.

Daarheen ging hij, te voet, met een paar dollars in den zak, en zonder meer bij zich, dan hetgeen hij in een doek had kunnen knoopen. De afstand tusschen Malden en de school was vijfhonderd mijlen.

Hij werd er aangenomen als huisknecht, werkte van des morgens vroeg tot des avonds laat, en zijn weg was gemaakt.

In vacantietijden verrichtte hij arbeid in de stad Hampton en verdiende daarmede genoeg om, met niet al te groote ongerustheid uit hoofde van geldzaken, den aanstaanden cursus tegemoet te gaan.

Toen zijne studiën aan het Hampton Institute voltooid waren, ging Booker Washington naar Malden terug, werd schoolmeester, en stelde zich met de opbrengst van zijne lessen in staat om te Washington verdere wetenschap op te doen.

Weinige jaren later is hij weer te Hampton, doch thans als professor. Over dag geeft hij les aan Roodhuiden, des avonds aan lieden van zijn eigen ras.

Generaal Armstrong, die, als hoofd van de Hamptonschool, den zwarten leeraar had aangesteld, ontving op zekeren dag een brief van blanke vrienden in Alabama, houdende het verzoek om

hulp bij hunne pogingen om de negers aldaar te onderrichten. Zij wenschten een negerschool, volgens het model van Hampton op te richten in de kleine provinciestad Tuskegee. Booker F. Washington werd door Generaal Armstrong daarheen gezonden.

Dit was in 1881.

Het kapitaal, waarmede werd aangevangen bestond uit: „nothing but ideas, ambition and a few friends, none of whom could do much in the way of contributions".

Thans beslaat de inrichting van Tuskegee eene oppervlakte van 2000 acres, waarop veertig gebouwen staan. Zij vertegenwoordigt eene waarde van *f* 1.200.000. De kosten van opleiding van meer dan 1100 leerlingen bedragen *f* 180.000 per jaar. Booker Washington heeft zijn Instituut aldus ingericht dat negers niet alleen worden opgeleid tot doctoren, rechtsgeleerden en geestelijken, maar ook tot meesters in handenarbeid. Er wordt onderricht gegeven in muziek en welsprekendheid, doch ook in het rijtuigmaken, in bouwkunde en verven; voorts, wat de meisjes betreft, in het strijken, koken en vrouwenkleederen maken. Er worden steenen gebakken, matrassen gemaakt, er is een drukkerij en er wordt tuinbouw bedreven.

Den reiziger in de Vereenigde Staten treft de maatschappelijke ongelijkheid, welke tusschen den blanke en den neger bestaat. In een hotel waar men een gewonen landlooper zal opnemen, verkeert een zwarte professor in gevaar zich den toegang geweigerd te zien. Die verachting, dat uit de hoogte neerkijken op den gekleurde bestaat in elke Britsche kolonie. Dáár niets ongewoons, schijnt het eene anomalie hier in het land der vrijheid, het Rijk van den Arbeid. Want, deze is in den neger verpersoonlijkt. Weliswaar verrichtte hij vroeger het werk ongaarne, omdat het gedwongen moest geschieden; maar typisch is toch het gezegde van dien neger, die, bij zijne vrijmaking uitriep: „I'se afeard I'll work myself to death now. I'se so glad to work for myself and the family, that I can 't stop nohow."

Intusschen zal de vreemdeling, nagenoeg door de geheele Republiek, de stelling hooren verkondigen dat, geletterd of ongeletterd, het gekleurd ras maatschappelijk zóó laag staat dat het nooit op den voet van gelijkheid zal kunnen komen met het blanke ras.

Lincoln zelf — en hieruit moge nog duidelijker blijken dat de negervraag voor hem meer was eene kwestie van uniepolitiek dan eene sociale — verklaarde: „Ik keur niet goed en heb nimmer goedgekeurd dat men de maatschappelijke en staatkundige gelijkheid tusschen den blanke en den zwarte zou vaststellen. Ik ben er niet voor dat men van negers make rechterlijke autoriteiten, kiezers of ambtenaren, ook niet dat men hen veroorlove huwelijken aan te gaan met blanken en ik voeg er bij dat tusschen het blanke en het zwarte ras een physisch verschil bestaat, hetwelk altijd de beide rassen zal beletten om, naast elkander op den voet van maatschappelijke en staatkundige gelijkheid te leven. En, aangezien zij in dien toestand, dáár waar zij met elkander in aanraking komen, niet leven kunnen, moeten zij, tegenover elkander, in de verhouding zijn van die van een meerder ras tegenover een minder. Ik, als de eerste de beste, ben nu van oordeel dat de meerdere plaats toekomt aan de blanken."

Tegen die stellingen is gericht de strijd van Booker T. Washington.

En, indien door mij eenigszins wordt uitgeweid over de vraag, welke voor den zwarten professor eene levenstaak vormt, dan is het omdat, terwijl de Roodhuiden uitsterven, de negers snel vermeerderen. Bij de onafhankelijkheidsverklaring was hun aantal nog geen millioen; in 1865 waren er vier millioen en thans negen millioen. De negerkwestie — het zij herhaald — is mitsdien eene belangrijke. De Amerikaan raakt daarover moeilijk uitgepraat. Aan de orde van den dag wordt zij herhaaldelijk gebracht door gebeurtennissen als die, welke onlangs hebben plaats gegrepen te Evansville, Indiana. Een neger, Lee Brown genaamd, die van moord beschuldigd wordt, schiet den politie-agent dood, die hem wil gevangen nemen. De menigte wil Lee Brown lynchen. Dit wordt verhinderd door de overheid; maar middelerwijl is de stad gedurende drie dagen in oproer, en hebben tusschen zwarten en blanken gevechten plaats waarbij zes dooden en vijf en twintig personen ernstig worden gewond.

Hieronder laat ik nu volgen de vertaling van een artikel openbaar gemaakt in de „Washington post", eenige dagen nadat bedoeld oproer had plaats gevonden.

„Ik heb" zoo schrijft de correspondent van Tuskegee „Professor Washington om zijne inzichten gevraagd aangaande de algemeene rassenvraag. Ik was eerst onlangs van Atlanta gekomen, alwaar ik een eenigszins gelijksoortig onderhoud had met een negerprofessor, die persoonlijk de theorie vertegenwoordigde dat de redding van het ras alléén kon komen door de uitoefening van het kiesrecht. Ik begon dus het gesprek door Mr. Washington te vragen mij zijne inzichten te doen kennen over dat onderwerp, en hij antwoordde onmiddellijk: „Het is volstrekt niet waar dat de kleurling in het bijzonder bewerkt wordt met politiek. Hij spreekt niet over politiek en hij zoekt ook geene staatsambten in het algemeen."

„Hebben de toestanden in het Zuiden U aanleiding gegeven om in eenig opzicht uwe meening te wijzigen! Ik wil zeggen: denkt gij dat de tijd is gekomen voor den neger om te staan op zijn kiesrecht hier in het Zuiden?"

Sprekende met de grootste voorzichtigheid zeide de leider van Tuskegee:

„Het is wel bekend dat ik van meening ben dat geen ras, in dezelfde economische en opvoedings-omstandigheden als de massa der zwarten, in den tegenwoordigen tijd, van het onderwerp van politiek moet maken eene vraag van het eerste belang, in verband met hare ontwikkeling. Er zijn andere belangen, die vóór moeten gaan en die staatkundigen voorrang tegen moeten houden. Ik leg deze verklaring af, niet zoozeer omdat ik van den neger spreek, maar omdat dezelfde voorwaarden zouden gelden voor elk ander volk in dezelfde phase van ontwikkeling. Ik geloof echter, evenals ik vroeger reeds gezegd heb, dat in het Zuiden zoowel als in het Noorden den neger voortdurend moest voor gehouden worden eene hoop op belooning voor eene rechte levenswijze, en de wet, welke eene rechte levenswijze beloont, moet dezelfde zijn voor beide rassen."

Ik merkte op dat er beweerd werd dat de opgevoede neger niets te doen vindt, nadat hij uit de school of uit de College komt, en genoodzaakt is òf naar het Noorden te gaan òf teruggedreven te worden naar de maatschappelijke stelling, welke hij bezat, toen hij zijne intrede deed in de school.

„Het is volstrekt niet waar, volgens onze ervaring," zeide de professor, „dat de opgevoede neger geen werk in het Zuiden vindt en naar het Noorden wordt gedreven. Integendeel, de letterkundige colleges hebben moeite om te voldoen aan de aanvragen om onderwijzers; en ik weet stellig, ten aanzien van onze eigene leerlingen, dat zij, die opgeleid zijn voor nijverheidsvakken, onmiddellijke plaatsing kunnen vinden. De groote moeilijkheid is inderdaad om hen hier te houden gedurende een volledigen cursus, omdat zij gelegenheid tot plaatsing vinden tegen hooge salarissen, geruimen tijd vóór zij gereed zijn om te worden gegradueerd; en de verleiding om in de wereld te gaan, ten einde hunne positie te verbeteren, is dikwijls te groot om er weerstand aan te bieden. De ontwikkeling van het Zuiden in de nijverheidsvakken is zóó groot geworden dat de vraag naar nijverheidskundigen in alle soorten van bedrijf het aanbod verre overtreft."

„Vindt gij bij uw werk hier eenige aanduiding voor de gegrondheid der beschuldiging, die zoo dikwerf door blanken wordt gemaakt, dat namelijk de neger een gebrekkig intellectueel vermogen heeft, geheel afgescheiden van het gemis aan opvoeding als ras, en dat hij niet slagen kan in eenige bezigheid welke het gebruik van geestvermogens in belangrijke mate vereischt?"

„Ik heb tot dusver nog nooit ontdekt eenige aanduiding van verhindering tot de intellectueele ontwikkeling des negers. Zijn vermogen tot logica schijnt evengoed ontwikkeld te zijn als eenige andere geestelijke hoedanigheid. Zijn logisch vermogen schijnt, betrekkelijkerwijze gesproken, ongeveer hetzelfde te zijn als bij de blanken. Inderdaad het ras ontwikkelt zich in richtingen, welke tot het gebruik maken van zijn redeneervermogen dwongen, in eene buitengewone mate, en zulks onder voorwaarden, waarbij het slagen onmogelijk ware geweest zonder deze geschiktheid tot concludeeren. Tot vóór ongeveer tien jaren, hadden wij groote moeielijkheden om negers te vinden, bekwaam om met onze electrische machine om te gaan, en natuurlijk om in het electrisch vak les te geven, want alles moet hier beschouwd worden van het opvoedingsstandpunt. Wij hadden er ook last mede om mannen te krijgen, die op geschikte wijze waren opgeleid in het werktuigkundig en bouwkundig teekenen; ook zulke, die

chemische proefnemingen konden leiden voor de landbouwkundige afdeeling, en eindelijk zulke, die opgeleid waren voor algemeen wetenschappelijk werk. Dit alles is thans veranderd. De wetenschappelijke afdeelingen kunnen gereedelijk bezet worden met negers, die eene hooge technische opvoeding hebben genoten. Dit bewijst vrij duidelijk dat de capaciteit van den gekleurde niet te wenschen overlaat, want hij begint zijne bekwaamheid te toonen in richtingen, die volstrekt vereischen het nauwkeurig gebruik van het redeneervermogen."

„Ik verwees," zoo vervolgt de correspondent, „naar de opmerking van professor Ashmore, schoolopzichter te Savannah, dat nl. de neger behept is met een gemis aan doorzicht, hetwelk eene noodlottige uitwerking heeft op zijne waarde als zelfstandig landbouwer.

Daarop antwoordt Booker Washington. „Ja, het is waar, gelijk wordt gezegd, dat de neger doorzicht mist. Als eene volksklasse ziet hij niet vooruit, en hij is dikwijls geheel argeloos wat tijd en geld betreft, maar dit is geen constitutioneele fout. Deze komt van zijnen vroegeren omgang, en zij verdwijnt, naarmate hij ontwikkeld wordt, zoodat hij ten laatste niet zorgeloozer zal zijn dan ieder ander, in het algemeen gesproken. Ik geloof echter nauwelijks dat zijn gemis aan doorzicht zich voordoet bij zijn werk als landbouwer, gelijk verschillende personen U gezegd hebben. Integendeel, alle onze negers schijnen vrij wel te varen als individueele landbouwers. Zij hebben moeilijkheden gehad met geldzaken en dikwijls hebben zij geld geleend en panden gegeven, wanneer zij het niet hadden moeten doen. Ook kochten zij vele dingen, welke zij niet noodig hadden; maar, voor zoover landbouw aangaat, arbeid verrichten in één jaargetijde met het vooruitzicht op het volgende, zoo schijnen zij zonder moeite van te voren te zorgen. Onze eigene studenten worden natuurlijk afgericht op wetenschappelijken landbouw, en wij trachten hen de oorzaak der dingen te onderwijzen, opdat zij met oordeel zullen optreden. De gegradueerden van onze landbouwkundige afdeeling werken bijna allen met goeden uitslag als zelfstandige planters.

Ten slotte de vraag omtrent de persoonlijke meening van Professor Washington aangaande de bijzondere neiging of be-

kwaamheid van den neger, als leidsman in de toekomst. Hierop antwoordde de ondervraagde:

„De belangrijkste karaktertrek des negers is zonder twijfel zijne verbeeldingskracht. Deze zou later eene neiging in het ras kunnen veroorzaken voor muziek, poëzie en schoone kunsten. Op het oogenblik echter schijnt de verbeeldingskracht den neger voornamelijk te leiden naar welsprekendheid. Zijne verbeelding vindt hare gemakkelijkste uiting in welbespraaktheid, en dit waarschijnlijk is de reden der voorliefde voor politiek bij sommige negers, terwijl deze trek van het ras, bij anderen, uitdrukking vindt in het aantal hunner, die gereedelijk het ambt van prediker aanvaarden, waarbij zij kunnen doen gelden hunne gave van welbespraaktheid en het werken op de verbeelding en de gemoedsbewegingen hunner toehoorders."

Tot vóór korten tijd had van Europa geene immigratie van blanken plaats naar de zuidelijke Staten. De weinig gunstige economische toestanden aldaar zullen er de oorzaak van zijn geweest; misschien ook wel de instinktmatige weerzin van den Europeaan om zich te begeven naar het gebied van den vroegeren slaaf, alwaar verhoudingen en klimaat veel verschillen van hetgeen de landverhuizer over het algemeen gewend is.

Intusschen, ook het Zuiden geniet thans van de welvaart des geheelen lands, en het is te hopen dat het blanke ras zal toenemen, dáár waar het zwarte nog de meerderheid vormt, want zulke streken zijn er niet weinige; in den Staat Mississippi bijv. waren in 1900: 641.200 blanken en 907.630 gekleurden. Werkt de neger, volgens het plan van professor Booker T. Washington zich op, en leert de blanke hem beter kennen als mensch, als zijnen naaste, dan zal rassenhaat misschien getemperd worden. Onder de blanken zijn er tegenwoordig reeds niet weinige, die ten voordeele daarvan werken.

Nat verhaalt mij dat de negers, nà hunne vrijmaking, weldaden genoten hebben ook van vele vrouwen van het blanke ras. Hij heeft een verfrommeld exemplaar van eenige tijdschriften, welke hij mij geeft, en waarin ik later gevonden heb een artikel van Laura S. Haviland, over den moed betoond, ten voordeele der zwarten, door eene zekere onderwijzeres Prudence Crandall ge-

heeten, van Windham County, Connecticut. Op hare school waren eerst uitsluitend blanke meisjes van goede familie. Zij krijgt aanvraag tot toelating van een gekleurde, welke wordt ingewilligd. De blanke ouders protesteeren en dreigen met hunne kinderen van de school te zullen afnemen.

Miss Crandall, de uitvoering dier bedreiging niet afwachtende, zendt alle blanke kinderen naar huis, en maakt bekend, dat hare inrichting voortaan eene kostschool voor gekleurde meisjes zal zijn. Daartegen worden verontwaardigingsvergaderingen gehouden, zelfs eene waarbij verkondigd wordt dat die instelling, verkeerdelijk „school" genoemd, bestemd is door hare oprichters als een tooneel, waar propaganda moet worden gemaakt voor hunne „walgelijke theorie van vermenging en voor hunne verderfelijke gevoelens om de Unie te ondermijnen." „These pupils were to have been congregated here from all quarters, under the false pretence of educating them, but really to scatter firebrands, arrows and death among brethern of our own blood".

Nadat aan de onderwijzeres en aan haar gekleurde leerlingen de toegang geweigerd was tot de gewone godsdienstoefening in de „Congregrational Church", aan de ouders van Miss Crandall verboden haar te bezoeken, zij zelve bedreigd met gevangenneming als een misdadigster, de vensters en deuren van hare school eerst vernietigd en toen het schoolgebouw zelf in brand gestoken, moesten de lessen aan de gekleurde kinderen worden opgegeven.

Onder de papieren, die Nat mij heeft gegeven, vond ik nog een verhaal van Charles W. Chesnutt, getiteld „the March of progress", hetwelk kenschetsend genoeg is voor het onderwerp, hetwelk ons bezig houdt, om er hier de vertaling van te geven:

De gekleurde bevolking van Patesville had eindelijk bereikt het doel, waarnaar zij gedurende langen tijd had gestreefd: de instelling van een comité van hare eigene menschen om de stedelijke scholen van gekleurden te beheeren. Zij had aangevoerd, met eenigen grond van billijkheid, dat zij het meest belang had bij de opvoeding van hare eigene kinderen, en in staat was om te weten, beter dan welk comité van blanken ook, wat het best was voor de behoeften harer telgen. De benoemin-

gen waren geschied door de „County-commissioners" gedurende de laatste helft van den zomer, en eene week later werd eene vergadering bijeen geroepen om een onderwijzer te kiezen, die zich zou belasten met de lagere school, bij den aanvang van den herfstcursus.

Het comité bestond uit Frank Gillespie of „Glaspy", een barbier, die een belangrijk aandeel nam in het plaatselijk openbaar leven, Bob Cotten, een smid, die eigenaar was van verschillende huizen en beschouwd werd als een burger, die er „warm inzat" en Abe Johnson, in de wandeling genoemd „Ole Abe" of „Uncle Abe", die een groot huisgezin had, met een kar reed en nu en dan sleeperswerk verrichtte; hij was bovendien een „class leader" van de Methodistenkerk.

Het comité was gekozen uit een groot aantal kandidaten: Gillespie wegens zijn politiek aanzien, Cotten als vertegenwoordigende het degelijk element der gekleurde bevolking en Old Abe, met demokratische onpartijdigheid, als waarschijnlijk voldoening gevende aan de nederige klasse van nederige lieden. Terwijl de keuzen niet iedereen tevreden hadden gesteld — bijvoorbeeld sommige van de andere kandidaten — zoo vonden zij toch vrijwel de algemeene goedkeuring.

In de eerste vergadering van het nieuwe comité werd groot openbaar belang gesteld, gedeeltelijk wegens de nieuwigheid, maar bovenal omdat er twee sollicitanten waren voor de betrekking van leeraar der lagere school.

De vroegere onderwijzeres Juffrouw Henrietta Noble had gesolliciteerd. Zij had de gekleurde kinderen van Patesville gedurende vijftien jaar onderwezen. Toen het „Freedmen's Bureau", nà de militaire bezetting van Noord-Carolina, eene oproeping had gedaan naar liefhebbers, die de kinderen der bevrijden wilden onderwijzen, had Henrietta Noble hare diensten aangeboden. Opgevoed in Nieuw-Engeland, door ouders, welke haar leerden God te vreezen en hare naasten lief te hebben, had zij gezien hoe het stoffelijk overschot van haren vader van een slagveld in het Zuiden naar huis werd gebracht en te ruste werd gelegd op het kerkhof van het dorp; en, nauwelijks zes maanden later, had zij hare moeder naast hem begraven. Henrietta had broeders noch zusters en

hare naaste bloedverwanten waren neven, die in het Verre Westen woonden. Het eenige menschelijke wezen, in hetwelk zij een bijzonder belang stelde, was een zekere kapitein in haar vader's regiment, die haar eenige oplettendheid had bewezen. Eene diep gaande genegenheid had zij voor dezen man gekoesterd op jonkvrouwelijke, bescheidene wijze; maar hij was heengegaan zonder een woord te zeggen en had sedert dien tijd niet geschreven. Hij was aan het noodlot van velen ontsnapt en lag, toen de oorlog geëindigd was, gezond en wel, hier of daar in het Zuiden, in garnizoen.

Toen hare moeder stierf, had Henrietta zich in het bezit gezien: alleen van het huis, hetwelk zij bewoonde en van de meubelen, welke het bevatte; het een en het ander van weinig waarde, en zij was op zichzelve aangewezen om in haar levensonderhoud te voorzien. Zij had eene vrij goede opvoeding genoten en vele nuttige boeken gelezen. Het was niet gemakkelijk eene bezigheid te vinden gelijk zij deze wenschte. Zij schreef aan hare neven in het Westen, en deze gaven haar den raad over te komen, daar zij geloofden iets voor haar te kunnen doen, als zij ter plaatse was. Zij had bijna besloten hun aanbod aan te nemen, toen er navraag kwam naar docenten in het Zuiden.

Hetzij aangedreven door de eene of andere neiging van avontuurlijk bloed van „Pelgrim-voorvaderen" of wel door verstandigen trots, welke schrikte voor afhankelijkheid, of eindelijk door eene zekere flauwe, en niet in eigen boezem erkende, hoop dat zij eenmaal, ergens, op de een of andere wijze, Kaptein Carey zou ontmoeten; òf om één dezer redenen, òf om alle te samen genomen, gepaard met iets van de bezieling der zendelinge: zij besloot naar het Zuiden te gaan en schreef dit aan hare neven, voor hun vriendelijk aanbod bedankende.

Zij was te Patesville aangekomen, toen de kinderen voor het grootste gedeelte een hoop vuile, kleine bedelaars waren. Zij had onder hen verdeeld de afgelegde kleederen, welke kwamen van negervrienden in het Noorden; zij had hun geleerd het gezicht te wasschen en hun haar te kammen; en geduldig, het éene jaar in, het andere jaar uit, had zij gezwoegd om hun bij te brengen de beginselen van het onderwijs, alsmede van gods-

dienst en van zedeleer. En, te vergeefs had zij niet gewerkt. Andere oorzaken weliswaar hadden in tijds geholpen bij haar pogen, maar ieder, die den loop der gebeurtenissen had gevolgd, was genoodzaakt toe te geven dat de zeer gunstige vooruitgang der gekleurden te Patesville, gedurende de vijftien jaren volgende op de vrijmaking, voornamelijk te danken was aan den onbaatzuchtigen arbeid van Henrietta Noble, en dat haar karakter haren naam niet tot schande maakte,

Vijftien jaren is een langen tijd. Juffrouw Noble had Kaptein Carey nooit ontmoet, en toen zij later had vernomen dat hij een meisje uit het Zuiden in de nabijheid van zijn garnizoen had gehuwd, had zij in stilte tranen gestort en zijn beeld uit haar hart verbannen. Zij had een eenzaam leven geleid. De blanken der stad, ofschoon, nà verloop van tijd, geleerd hebbende haar eerbied toe te dragen, en haar werk op prijs te stellen, hadden nooit haar bestaan erkend door meer dan de bloote uiterlijke beleefdheid, welke betoond wordt door welke verzameling van menschen ook, aan iemand die in hun midden leeft. De toestand was natuurlijk in het eerst zóó gespannen, dat zij geene sympathie van de blanken verwachtte; en later, toen de tijd sommige scherpe kanten van den oorlog had glad gemaakt, werd zij zóó bezig gehouden door haren arbeid, dat zij geen tijd had gehad om te treuren over hare maatschappelijke uitsluiting. Eens of tweemaal had de natuur zich doen gelden: zij had verlangen gehad naar haar eigene menschen en haar thuis in Nieuw-Engeland bezocht. Maar haar kring van vrienden was verbroken, en zij vond niet veel genoegen in het leven in een kosthuis; bij haar voorlaatste bezoek aan het Noorden, had zij zich zóó eenzaam gevoeld dat zij verlangd had naar de zwarte gezichten van hare leerlingen, en met tevredenheid het uur begroet, waarop hare taak weder moest beginnen.

Maar om verschillende redenen was de school te Patesville voor juffrouw Noble van meer belang op dit bijzondere tijdstip, dan ooit te voren het geval was geweest. Een hartkwaal van denzelfden aard als die, waaraan hare moeder gestorven was, al hinderde deze niet merkbaar bij den arbeid, was hoe langer hoe lastiger geworden, en, verergerd door nauwlettende plichtsbe-

trachting, veroorzaakte zij haar groote ongerustheid. Zij had geen volkomen vertrouwen in de wetenschap der doctoren van Patesville, en was, om den besten medischen raad te verkrijgen, naar New-York gegaan, gedurende den zomer, en er eene maand gebleven, onder de behandeling van eene der eerste specialiteiten. Dit was natuurlijk kostbaar geweest en had opgeteerd de spaarpenningen, van een klein salaris gedurende jaren bijééngegaard; en, toen de tijd kwam dat zij naar Patesville moest terugkeeren, had zij, nà hare reiskosten te hebben betaald, nog slechts een banknoot van tien dollars over.

De groote man had bij haar laatste bezoek gezegd: „Het is zeer gelukkig dat de omstandigheden u veroorloven in het Zuiden te leven, want ik vrees dat u geen winter in het Noorden zou kunnen verdragen. Thans gaat het goed met u, en indien u zich in acht neemt en opwinding vermijdt, dan zal u wel beter worden." Toen zij weg was, zeide hij tot zich zelven: „Het is alleen eene kwestie van tijd; maar dat is voor ons allen waar; en een knap geneesheer doet even zoo veel goed met wat hij verzwijgt als met hetgeen hij zegt."

Juffrouw Noble had niet gedacht aan eenige moeielijkheid met de school. Toen zij vertrok, was hetzelfde comité van blanken in functie, dat toezicht op de school had gehad, sedert deze deel had uitgemaakt van het openbaar schoolstelsel van den Staat, toen het „Freedmen's bureau" ophield met steun te geven. Terwijl er geene vormelijke verbindtenis was aangegaan voor het volgend jaar, had de Voorzitter, toen zij dezen, vóór haar vertrek, was gaan zien, opgemerkt dat zij er wat vermoeid uitzag, haar vaarwel gezegd en de hoop uitgesproken dat zij in goede gezondheid zou terugkeeren. Zij had haar huis overgelaten aan de zorg der gekleurde vrouw, die bij haar inwoonde en het gewone huiswerk deed; aannemende natuurlijk dat zij haren schoolarbeid in den herfst weder zou beginnen.

Zij was ten zeerste verwonderd in het eerst, en naderhand ongerust er over, dat zij een mededinger vond naar hare betrekking als onderwijzeres aan de lagere school. Vele harer vrienden en leerlingen hadden, bij haar terugkeer, haar een bezoek gebracht en zij had een aantal menschen ontmoet in de Methodistenkerk

voor kleurlingen, alwaar zij les gaf in de zondagsschool. Zij had vele vrienden en veel voorspraak, maar zij ontdekte toch spoedig dat haar tegenstander vrij krachtig gesteund werd. Er was een tijd geweest dat zij zich zou hebben teruggetrokken en hem vrij baan gelaten, maar thans was het verkrijgen van de benoeming bijna eene vraag van leven en dood voor haar; in elk geval eene vraag van het levensonderhoud te verdienen.

De andere sollicitant was een jong mensch, die in vroegere jaren één der meest belovende leerlingen van Juffrouw Noble was geweest. Nà het beëindigen van den cursus in de lagere school, was hij door zijne ouders, die eene groote opoffering deden, naar eene hoogere onderwijsinrichting voor gekleurde jongens gezonden. Hij had vlijtig gestudeerd, gedurende de vacantiën ijverig geld verdiend somtijds met handenarbeid, somtijds met het geven van onderwijs in een school op het platte land en op den bepaalden tijd de „college" verlaten, nà met lof zijnen graad gehaald te hebben. Hij was tehuis gekomen, aan het einde zijner schooljaren en zocht zeer natuurlijk de bezigheid, voor welke hij zich had bekwaamd. Hij was een „flinke" mulat, met stijf haar, een verstandig gezicht en een goed gebouwd lichaam. Hij had zich sommige gewoonten der beschaving eigen gemaakt, droeg een sluitjas en een hoogen boord, had eene scheiding in het midden, en toonde, door zijne manieren, een vrij hoogen dunk van zich zelven te hebben. Hij was de uitverkoren kandidaat van het vooruitstrevend element der bevolking en zelf vrij zeker dat hij de benoeming zou krijgen.

De vergadering van het Comité had plaats in de Methodistenkerk, waar ook de lagere school werd gehouden, bij gebreke van een afzonderlijk schoolgebouw. Na de voorloopige maatregelen te hebben genomen om de noodige orde te betrachten, nam Mr. Gillespie, die tot voorzitter gekozen was, het woord.

„De voornaamste, door deze vergadering van avond te behandelen, aangelegenheid," zeide hij, „is de benoeming van een onderwijzer voor onze lagere school voor het volgend jaar. Twee sollicitanten hebben hunne verzoekschriften ingediend, welke, indien daartegen geen bezwaar bestaat, ik aan het Comité zal voorlezen. Het eerste is van Juffrouw Noble, die de onder-

wijzeres is geweest zoo lang als de lagere school bestaan heeft."

Hij las toen Juffrouw Noble's brief voor, in welken zij de aandacht vestigde op haren langjarigen dienst, op hare behoefte aan de betrekking alsmede op hare genegenheid voor de leerlingen, en voorts in den vorm verzocht om gedurende het volgend jaar de school te mogen hebben. Zij vermeldde, om redenen van eerbied voor zich zelve, niet dat zij in uitersten nood verkeerde, evenmin haren gezondheidstoestand, daar deze laatste gebruikt zou kunnen worden als een argument tegen haar aanblijven.

Mr. Gillespie las daarna voor de petitie van den anderen aanvrager Andrew J. Williams. Deze gaf uitvoerige bijzonderheden omtrent zijne geschiktheid voor de betrekking: zijn graad aan de „Riddle university", zijne kennis van de doode en levende talen en van hoogere mathesis, zijne inzichten omtrent de tucht; eindelijk kwam eene narede, waarin hij den wensch te kennen gaf om zich zelven te wijden aan de verheffing van zijn ras en den loop van den vooruitgang te steunen door middel van de lagere school te Patesville. De brief was goed geschreven met eene forsche ronde hand, met vele krullen en zag er zeer uitdagend en overmoedig uit, zooals hij daar op de tafel lag naast het vel klein postpapier, met het zwakke en eenigszins krampachtige handschrift van Juffrouw Noble.

„Gij hebt de verzoekschriften dus hooren voorlezen," zeide de voorzitter. „Mijneheeren, wat wenscht gij te beslissen?"

Daar er niet onmiddellijk werd geantwoord, zoo vervolgde de Voorzitter: „Aangezien het hier eene belangrijke aangelegenheid geldt, met zich brengende niet alleen de welvaart onzer scholen, maar ook de vooruitgang van ons ras, en dewijl onze handelwijze zal worden gekritiseerd, wat wij ook mogen besiissen, is het misschien het best dat wij over het onderwerp beraadslagen alvorens te handelen. Als niemand anders iets te zeggen heeft, dan zal ik een paar woorden in het midden brengen."

Mr. Gillespie schraapte zijn keel, en, eene redenaarshouding aannemende, ging hij voort:

„De tijd is in de geschiedenis van ons volk aangebroken, dat wij elkander moeten bijstaan. In deze eeuw van organisatie vereischt de loop van den vooruitgang, dat wij ons zelven moeten

helpen, of voor immer achteraan blijven. Altijd, sedert den oorlog, hebben wij onze kinderen naar school gezonden en hen laten leeren; en nu is de tijd gekomen dat zij de scholen en universiteiten verlaten en gereed zijn om aan het werk te gaan. En wàt zullen zij doen? De blanken willen hen niet aannemen als bedienden in hunne magazijnen en fabrieken en spinnerijen, en wij hebben geene eigene magazijnen of fabrieken of spinnerijen. Zij kunnen nog geen rechtsgeleerden of geneesheeren zijn, omdat wij geen geld hebben om hen naar medische hoogescholen of naar rechtsscholen te zenden. Wij kunnen velen van hen om verschillende redenen niet aan een ambt helpen. Er zijn net twee dingen, welke zij kunnen vinden om iets om handen te hebben: te prediken op onze eigene kansels en te onderwijzen op onze eigene scholen. Als dàt niet zoo was, dan zouden zij voor immer de blanken moeten bedienen, zooals hunne voorvaders gedaan hebben, omdat zij niet anders konden. Als wij verwachten dat ons ras zal vooruit gaan, dan moeten wij onze jonge mannen en vrouwen opvoeden; als wij hen willen aanmoedigen om naar ontwikkeling te streven, dan moeten wij bezigheid voor hen vinden, wanneer zij afgestudeerd zijn. Wij hebben thans eene gelegenheid zulks te doen in het geval van onzen jeugdigen vriend en medeburger den heer Williams, wiens welsprekende en schoone brief ons trotsch moet maken op hem en op ons ras.

Natuurlijk heeft de vraag twee zijden. Wij moeten overwegen de aanspraken van Juffrouw Noble. Zij is gedurende langen tijd bij ons geweest en heeft ons volk veel goeds gedaan en wij zullen nooit haren arbeid en vriendschap vergeten. Maar, alles wèl bekeken, zij is daarvoor betaald geworden; zij heeft geregeld en gedurende langen tijd haar salaris ontvangen, en zij heeft waarschijnlijk wat gespaard; want, voor zoover wij weten, heeft zij niet royaal geleefd en, voor zoover wij weten, hebben hare ouders haar wel wat nagelaten. En dan ook: zij is eene blanke en heeft hare eigene menschen om voor haar te zorgen; zij hebben al het geld en alle de ambten en alles wat er nog overblijft: alles wat zij verdiend hebben en alles wat wij verdiend hebben gedurende vierhonderd jaren; en zekerlijk zij zullen voor

haar zorgen. Als zij deze school niet krijgt, dan is er waarschijnlijk een dozijn andere in het Noorden voor haar te krijgen. Nog iets: zij wordt ook vrij zwak, en het komt mij voor dat zij nauwelijks in staat is om het onderwijzen aan zoo vele kinderen te verdragen en een lange rusttijd zou voor haar het allerbeste zijn.

Deze dus, mijne heeren, is de stand van zaken: zullen wij juffrouw Noble houden of zullen wij ons eigen volk bijstaan? Het schijnt mij toe dat er nauwelijks iets anders als één antwoord mogelijk is. Zelfbehoud is de eerste natuurwet. Zijn er andere opmerkingen te maken?"

Old Abe schoof rusteloos heen en weder op zijn stoel. Hij zeide echter niets, en de Voorzitter keerde zich naar het andere lid:

„Broeder Cotten, wat is uwe meening over de door dezen Raad behandelde kwestie?"

Mr. Cotten stond op met de langzaamheid en waardigheid, welke een degelijk burger passen, en merkte op:

„Ik meen dat de beschouwingen van den Voorzitter van zeer veel gewicht zijn. Wij allen hebben niets anders als vriendelijke gevoelens voor juffrouw Noble, en ik kwam van avond hier eenigszins onzeker hoe over deze vraag te stemmen. Maar, nà geluisterd te hebben naar de juiste en krachtige argumenten van broeder Glaspy, schijnt het mij dat, alles in aanmerking genomen, de vraag welke vóór ons ligt, geene vraag van gevoel is, maar van zaken. Als zakenman, zou ik denken dat broeder Glaspy gelijk heeft. Als wij onszelven niet helpen wanneer de gelegenheid zich aanbiedt, wiè zal ons dan helpen?"

„Indien het geval zóó ligt" zeide de Voorzitter „zullen wij overgaan tot stemmen? Allen die vóór de benoeming van broeder Williams zijn...."

Op dit oogenblik stond Old Abe, met veel voorbereidend geschuivel, op van zijne plaats en viel den spreker in de rede.

„Meneer de Voorzitter," zeide hij, „ik veronderstel dat ik het recht heb in deze vergadering te spreken. Ik *veronderstel* dat ik een lid ben van dit comité?"

„Zeker, broeder Johnson, zeker; wij zullen u gaarne aanhooren."

„Ik veronderstel dat ik het recht heb mijne meening uit te

spreken, al ben ik arm en zwart, en al draag ik niet zulke mooie kleederen als sommige andere leden van dit comité?"

„Zeer zeker, broeder Johnson", antwoordde de Voorzitter met de zachtmoedigheid van een barbier, „gij hebt even veel recht gehoord te worden als ieder ander. Het voornemen bestond geenszins om u links te laten liggen".

„Ik veronderstel," ging Abe voort, „dat eenen man met veertien kinderen vergund zal worden om iets te zeggen te hebben aangaande de scholen van deze stad?"

„Het spijt mij, broeder Johnson, dat gij u geraakt gevoelt, maar er was niet het minste plan om geene notitie te nemen van uwe rechten. Het comité zal met genoegen vernemen wat uwe inzichten zijn".

„Indien het geheel en al erkend wordt en besloten is, dat ik een recht heb om in deze vergadering te worden gehoord, dan zal ik zeggen wat ik heb te zeggen, en het zal mij niet veel tijd kosten om het te zeggen. Indien ik zou trachten alle de dingen te vertellen, die juffrouw Noble voor de negers in deze stad heeft gedaan, dan zou ik werk hebben tot morgen-ochtend. Gedurende vijftien lange jaren heb ik haar doen en laten nagegaan. Haar vader was colonel van de Yankee's; hij is gestorven vechtende voor onze vrijheid; zij kwam hier, toen wij — ja, meneer de Voorzitter, gij en broeder Cotten — juist vrij gemaakt waren en toen geen van ons een stuk kleeren aan het lijf hadt.

Zij kwam hier en zij nam uwe kinderen en mijne kinderen, en zij onderwees hun gezond verstand en manieren en godsdienst en boeken-geleerdheid. Toen zij hier kwam hadden wij geene kerk. Wie schreef naar het Noorden en kreeg gedaan dat ons werden gezonden een predikant, en de fondsen om ditzelfde kerkgebouw, waarin wij van avond zitten, op te richten? Wie verkreeg het geld van het „Bureau" om de school te steunen? En, toen dat ophield, wie verkreeg het geld van het Peabody-fonds? Er over te spreken dat Juffrouw Noble salaris heeft ontvangen! Wie betaalde dat salaris tot vóór vijf jaren? Geen dollar daarvan kwam uit onze zakken!

En dan, wat kreeg zij voor de andere dingen, die zij gedaan *heeft*? Wie betaalde haar voor het onderwijs in de zondagsschool?

Wie betaalde haar voor de meisjes, die zij verhinderde zich zelve weg te gooien? Wie betaalde haar voor de jongens, die zij uit de gevangenis hield? Ik had een zoon, die het plan scheen opgemaakt te hebben om rechtstreeks naar de hel te gaan. Ik liet hem de zondagsschool bezoeken, en een paar woorden van die vrouw troffen zijn hart; hij veranderde zijn gedrag, en ik heb geen reden om over hem beschaamd te zijn. Ook kan ik mij den tijd herinneren, Broeder Cotten, toen gij geen eigenaar waart van vier huizen en van eene boerderij. En toen uwe eerste vrouw ziek was, wie zat bij haar bed en las haar voor uit het Goede Boek, toen er niemand anders was die lezen kon, en wie troostte haar op den weg over de koude, duistere rivier? En dat is alles wat ik mij kan herinneren, Meneer de Voorzitter. Toen uwe dochter een zuigeling was, en ziek, en niemand wist wat haar scheelde, wie zond om den dokter en betaalde zijne visite, en wie hielp dat kind verplegen en gaf raad aan uwe vrouw wat zij doen moest en redde het leven van dat kind, net zoo zeker als de Heer mijn ziel gered heeft?

En nu, nà vijftien jaren te hebben geslaafd voor ons, die van haar niets te vorderen hebben, nà vijftien jaren dat zij onder ons heeft geleefd en zich zelve heeft gemaakt tot één der onzen, en heeft moeten verduren dat hare eigene menschen op haar neerzien; nadat zij oud en grijs is geworden, werkende voor ons en onze kinderen, praten wij er over om haar weg te doen en haar te laten sterven als een oud paard! Het komt mij voor dat sommige menschen povere geheugens hebben! Waar zouden wij geweest zijn, indien hare menschen in het Noorden niet beter aan ons gedacht hadden? En wij hadden nièts gedaan voor hen om aan ons te denken! De man, die vergeten kan wat Juffrouw Noble voor ons heeft gedaan, is den naam van neger niet waard! Hij moest maar sterven en plaats maken voor een fatsoenlijken hond!

Broeder Glaspy zegt dat wij een opgevoed jong mensch hebben en dat wij hem iets te doen moeten geven. Laat hem wachten; als ik het niet heelemaal mis heb, dan zal hij op dit baantje niet lang hebben te wachten. Laat hem onderwijzen in de bewaarscholen, hier op het platte land, en als hij dat niet kan doen, laat hem wat werken onder de hand. Het kan een man, die wat

geleerd heeft, nooit kwaad om wat te werken; zijne voorvaders hebben honderden van jaren gewerkt; wij zijn nòg hier, en wij zijn vrij, en wij krijgen onze eigene huizen en gronden en paarden en koeien .... en onze gestudeerd hebbende jonge mannen. Maar laat het eerste ding, dat wij doen als Comité, niet iets zijn waar wij ons over zouden moeten schamen, zoo lang als wij leven. Ik stem voor Juffrouw Noble het eerst en het laatst en den geheelen tijd."

Toen Old Abe ging zitten, had des voorzitters gelaat een verlegen uitdrukking. Hij herinnerde zich hoe zijn dochtertje, het eerste zijner kinderen, welke hij metterdaad zijne eigen had kunnen noemen, op hetwelk geen Meester een vroeger recht had kunnen doen gelden, stervende in de armen had gelegen van zijne wanhopige, jonge vrouw; en hoe de magere, eenvoudige, bijziende, blanke onderwijzeres als een engel in zijn hut gekomen was, en de kleine had teruggebracht van den rand van het graf. Het kind was nu eene jonge vrouw, en Gillespie had de gegronde hoop om van den geleerden jongen Williams een schoonzoon te maken, en hij gaf er zich met eene zekere schaamte rekenschap van dat dit laatste verlangen hem zóó verblind had, dat de herinnering aan vroegere dagen er door was verduisterd.

Mr. Cotten evenzeer was niet onbewogen gebleven en er waren tranen in zijne oogen, terwijl hij dacht aan zijne eerste vrouw, Nancy, die met hem de ontberingen der slavernij had gedragen, en met de hand der onderwijzeres in de hare was gestorven alvorens de vruchten der vrijheid te hebben kunnen genieten. Want, zij hadden veel van elkander gehouden en haar dood was hard en bitter geweest voor beiden. En, terwijl Old Abe sprak, had hij zich kunnen herinneren zóó duidelijk, alsof zij slechts een uur geleden waren uitgesproken, de woorden van troost, welke de onderwijzeres aan Nancy had toegefluisterd in haar stervensuur en aan hem in zijne verlatenheid.

„Na overweging, meneer de voorzitter," zeide hij, met eene poging om te verbergen eene verdachte trilling in zijne stem, en om te spreken met de waardigheid, vereenigbaar met zijne hoedanigheid als welgesteld burger, „wensch ik mijne stem uit te brengen op juffrouw Noble."

„De voorzitter," zeide Gillespie, genadiglijk toegevende aan de meerderheid en bijzonder er door opgelucht dat de verantwoordelijkheid van de nederlaag zijns kandidaats niet bij hèm berustte, „zal de beslissing éénstemmig maken, en broeder Cotten en broeder Johnson aanwijzen als leden eener commissie, om naar juffrouw Noble's huis, hier om den hoek, te gaan en haar de benoeming mede te deelen."

De twee commissieleden zetten hunne hoeden op, en, vergezeld van verschillende personen, die aan de deur hadden gewacht om den uitslag der vergadering te vernemen, gingen zij om den hoek naar juffrouw Noble's woning: een afstand van een paar „blocks".

In de woning was nog licht, dus zij wisten dat zij nog niet naar bed gegaan was. Zij traden binnen door het hek, en Cotten klopte aan de deur..

De gekleurde dienstbode deed open.

„Is juffrouw Noble tehuis?" vroeg Cotten.

„Ja, komt u binnen, zij wacht op bericht van het comité."

De vrouw liet hen in de zijkamer. Juffrouw Noble stond op van de tafel, waaraan zij had zitten lezen en ging hen tegemoet. Zij bemerkten, gedurende een oogenblik, niet dat zij, den stap naar hen toe doende, waggelde. Zij, in hare zenuwachtigheid, was zich zelve daarvan nauwelijks bewust.

„Juffrouw Noble," zoo begon Cotten, „wij zijn hier gekomen, om u aan te kondigen dat u benoemd zijt tot onderwijzeres aan de lagere school voor het volgend jaar."

„Dank u, o, hartelijk dank!" zeide zij. „Het verheugt mij zeer; Mary...." zij legde plotseling hare hand op hare zijde en wankelde; „Mary...."

Een hevige aanval van pijn trok hare gelaatstrekken te zamen en belette haar verder te spreken. Zij zou zijn gevallen, indien Old Abe haar niet hadde opgevangen, en haar, met Mary's hulp, op een sofa hadde gelegd.

De medicijnen, haar toegediend door Mary en door den geneesheer, die onmiddellijk was ontboden, bleken nutteloos te wezen. De onderwijzeres kwam niet weder tot bewustzijn.

Indien het gegeven is aan allen, wier oogen de dood heeft toegedrukt, om, gedurende een oogenblik, met smart te verwijlen

bij het tijdperk van hun verblijf op aarde, of wel om, van het een of ander hoog standpunt van Genade, daarop neder te zien, dan moet Henrietta Noble's verdraagzame ziel gevoeld hebben, vermengd met de smart, eene voldoening gevende trilling van genot; want niet alleen zij, voor wie zij gezwoegd had, treurden om haar, maar de menschen van haar eigen ras, van welke velen, in de verblindheid van trots, niet, gedurende haar leven, wilden toegeven dat zij ook hèn zou dienen, zagen zoo veel meer helder, thans, nu zij zorg droegen voor haar arm omhulsel, daaraan vriendelijke eer bewezen en het zacht te ruste legden te midden van het stof hunner eigene beminde en geëerbiedigde dooden,

Twee weken nà juffrouw Noble's begrafenis, was de andere sollicitant hoofd der lagere school, welke werd voortgezet zonder eenige verdere beletselen voor den loop van den vooruitgang.

Naast de vele niet beroemde amazones in den strijd voor de negeropvoeding, zooals Miss Noble er ééne was, staat de bekende Dr. Emily P. Newcomb. Zij stichtte ééne der eerste scholen voor gekleurden te Kansas city.

Die strijd wordt nog voortgezet, maar de negerzaak is vooruitgaande. „Howard University" is voornamelijk voor gekleurde studenten. Van de wijze waarop de fondsen werden bijeengebracht voor de Fisk University te Nashville Tenessee, zegt een daarop betrekking hebbend werkje het volgende:

„De geschiedenis der Jubileumzangers schijnt bijna even zoo weinig een hoofdstuk uit het werkelijke leven als de legende der moedige Argonauten, die met Jason zich inscheepten voor den beroemden tocht naar het Gulden Vlies. Het is de geschiedenis van een klein gezelschap vrijgemaakte slaven, die er op uit gingen om door hunnen zang, machtig te worden de fabelachtige som van twintig duizend dollars voor de verarmde en onbekende school, waarvan zij de studenten waren. De wereld was aan die onbereisde menschen even zoo weinig bekend, als de landen, door welke de Argonauten moesten trekken; de maatschappelijke vooroordeelen, welke hun in den weg stonden, waren even zoo verschrikkelijk ais de vuur brakende stieren of *de krijgers*, die opsprongen uit den met drakentanden bezaaiden

bodem; en geene zeeën waren ooit onstuimiger dan de ervaringen, welke gedurende een zekeren tijd hun vertrouwen en hunnen moed op den proef stelden. Er zijn tijden geweest dat zij geen geld hadden om de noodige kleederen te koopen; toch kwamen zij in minder dan drie jaren terug, medebrengende bijna honderd duizend dollars. Hun was de toegang geweigerd tot hotels en zij waren gejaagd uit wachtkamers van spoorwegstations om de kleur van hunne huid; maar zij waren met eer ontvangen geworden door den President der Vereenigde Staten, zij hadden hunne slavenliederen voor de Koningin van Engeland gezongen, en zij waren te zamen genoodigde gasten geweest aan de ontbijttafel van Haren eersten Minister. Hun welslagen was merkwaardig, evenals hunne zending eenig in hare soort was."

Nat heeft mij ook nog gebracht een maandschrift „The Southern letter" geheeten. Het wordt uitgegeven door Booker Washington. Ik vind er o. a. een brief in van een dame die in het voorjaar van 1901 aan den professor schreef: „God geve voorspoed aan Uw edel werk! Wanneer ik hoor zeggen: „het kaukasisch bloed van Booker Washington is de oorzaak van zijn succes en volharding", dan antwoord ik steeds: „Het is Beginsel". Ik ben een blanke vrouw uit het Zuiden, eene vroegere eigenares van slaven, opgevoed om te meenen dat het juist was en er van overtuigd te zijn dat gekleurde menschen niet in eigene behoeften kunnen voorzien, maar dat zij weder kannibalen zouden worden als zij onder de leiding vandaan kwamen van hunne meesters; en aldus geloofde ik dat het iets verschrikkelijks zoude zijn voor beide rassen als de negers werden vrijgemaakt. Lang geleden heb ik de dwaasheid van zulke meeningen ingezien, en niemand meer dan ik is verheugd, den vooruitgang, voorspoed en ontwikkeling van de gekleurden waar te nemen."

Carnegie gaf in 1901 aan Tuskegee College een bibliotheekgebouw van fl. 50.000. Zijn de berichten juist, dan heeft hij onlangs bovendien eene som van $ 600.000 ter beschikking der school gesteld.

Booker Washington is lid der commissie van Toezicht van de „Calhoun Coloured school" in Lowndes Country Alabama. Evenals

te Hampton en te Tuskegee, is het onderwijs hier voor een groot gedeelte gericht op industrieele doeleinden. In dit gedeelte van Alabama zijn er zeven zwarten tegenover een blanke.

Het was laat toen het onderhoud met Nat Jones eindigde. Hij vooral had daarbij gesproken, verstaanbaar niet altijd door woorden, maar steeds door toon, houding, gebaren, blikken en door de in zijn betoog gelegde „ziel". De trein snelde voort door Canada; de Canadeesche douane had, bij wijze van formaliteit, blauwe papiertjes op mijne reisgoederen geplakt en mij overigens niet den minsten last bezorgd; wij gingen langs de noordelijke kust van het meer Erie; de duisternis was volkomen.

Toen ik den volgenden morgen wakker werd en, naar buiten ziende, de heldere dagstralen over Buffalo gewaar werd, dacht ik, bij wijze van kontrast tusschen mijne nachtelijke reis en den zonnigen morgen, aan die Amerikaansche dame, die, ten einde de blankheid van haar „teint" beter te doen uitkomen, zich steeds doet vergezellen door een neger.

Aangekomen te Buffalo en weggaande, gaf ik Nat de hand, en eerst toen ik weder alleen was, peinsde ik nog eens over het gezegde dat elke daad van vriendelijkheid eigenlijk is eene machtsvertooning, welke ons rijker maakt aan vriendschap en welwillendheid, „en" — zoo gaat Bentham voort — „waarom zou men er zich niet in oefenen met zijne macht liever blijdschap dan verdriet in het leven te roepen?"

IX

BUFFALO.

IX

BUFFALO.

De ervaring leert dat het voorstellingsvermogen aangaande dingen, welke ons persoonlijk nog onbekend zijn, ons dikwijls parten speelt. Hoe velen zijn er voor de eerste maal naar Napels gegaan, die, toen zij het gezien hadden, toch niet wilden sterven. Reizen — eene kunst! — waarschuwt voortdurend tot het niet koesteren van te hoog gespannen verwachtingen omtrent plaatsen, streken, landen, menschen en toestanden.

Maar, aan den anderen kant, schenkt het trekken door de wereld, niet zelden, onverwachte genoegens. En — heerlijke troost, evenarend ons voorrecht van aangename herinneringen in het geheugen te kweeken en treurige ondervindingen dáár te laten afslijten en verloren te doen gaan! — de vreugde over het vinden op onzen weg van een edelsteen, welken wij glas waanden, is grooter dan de teleurstelling over een kleinood, hetwelk zich niet zóó schitterend opdoet, als wij het ons van te voren wel verbeeldden. Faam overigens dwingt tot het zien in den spiegel van het hart. Doorgaans bevat zij een kern van waarheid. Een slecht handelsartikel kan niet op den duur worden geadverteerd. Hij, die bij den aanblik eener erkende schoonheid, het hoofd omwendt, zal het best doen met aan zijne aesthetica te gaan werken; en de man, onbekwaam om het genot te smaken van „Napoli vedere", oefene zich in het „zien", of sterve aan gemis van appreciatie-vermogen van der goden weldaden. Deelen wij niet, althans tot op zekere

hoogte, het algemeen gevoelen over iets schoons, dan hebben wij den leelijken kant der zaak, dien wij daarin ontdekken, in de meeste gevallen bij onszelven te zoeken.

Aanvankelijk wilde ik mij, voor de bezichtiging van Buffalo bepalen tot het.... spoorwegstation. Waarom er op te houden? Te nauwernood kon de stad aan het Eriemeer bekomen zijn van den roes der Pan American Exposition. Ook moest nog loodzwaar op haar drukken de helsche daad van Czolgosz. En dan: geene voorzorgen had ik genomen om er iemand te ontmoeten. Onder de vierhonderdduizend inwoners zou ik geheel alleen zijn.

Zulk eene eenzaamheid is eene zonderlinge gewaarwording. Velen zullen dagelijks een oogenblik van eenzaamheid hebben, maar, in de eigene omgeving zijnde, gevoelen zij haar niet, misschien is zij dáár wel iets, naar hetwelk nu en dan wordt verlangd, gezocht. Wie is wel niet eens de poort uitgeloopen om daarbuiten, in de afzondering, eene wereld te zoeken, verschillend van de gewone, en te mijmeren?

Het tegenovergestelde van een en ander is het zich als wild vreemde bevinden in een groote onbekende stad. Niemand aan wien men zijne gedachten kan mededeelen. Men gevoelt zich als de eenige niet vermomde op een gemaskerd bal, als de indringer op de effektenbeurs, als het vliegend balletje op de roulette: onbekend, onbestemd, besluiteloos, niet wetende waar men zal belanden. De weg moet gevraagd worden; geen enkel bekend gebouw; Baedeker is de veder, welke de vreemde eend in de bijt verraadt; men raadpleegt het boek vlug, als stond het op den index, en stopt het weder weg; men is op een wanhopigen afstand van de geestelijke liefkozing, welke ligt in de nabijheid eener ziel, door wie men wordt verstaan, tegen wie men zich kan uiten.

De goede kant van dat alléén zijn is dat het moet verdreven, vergeten worden. Eén der middelen is de arbeid van het opletten. Weinige verwachtingen had ik van Buffalo. Schittert er wellicht iets? Mag het misschien den naam van kleinood dragen? Aan mijne oogen geef ik den kost, en mijn geest ziet ook hier een centrum van den vooruitgang des lands, van welken nog onlangs in deze zelfde stad werd gesproken door den eersten burger der Republiek, alvorens hij de oogen sloot voor eeuwig.

De Niagara ligt van Buffalo twintig mijlen af. De val verschaft de beweegkracht voor de electrische trammen, welke in alle richtingen daarheen suizen.

Eene eeuw geleden richtte hier de eerste blanke zijne woning op. Naar den oorsprong van den naam der stad behoeft men dan ook niet ver te zoeken. Aan de monding der tegenwoordige Buffalo river graasden buffels.

Handel wordt er thans gedreven, en een voorname, vooral met het Noordwesten. Daarheen gaan: granen (gezamenlijk draagvermogen der elevators 16 à 17 millioen bushels), timmerhout, steenkolen, vee; ook de eigene nijverheidsvoortbrengselen, van welke in het algemeen voor honderdmillioen dollars geproduceerd wordt: metaalwaren, stijfsel, olie, zeep, bier, geestrijke dranken enz.

Het bezoek herinnert aan drie presidenten der Republiek. Terwijl ik daar juist uit mijn dagboek heb overgeschreven eene aanteekening van economischen aard, noem ik — nog eens — William Mc. Kinley, als nummer één.

Het was hier, dat hij zijne medeburgers wees op den voorbeeldeloozen voorspoed van het land gedurende de laatste jaren, een voorspoed, welke o. a. bewezen werd door de vermeerdering der deposito's in de spaarbanken. Het volgen van een breede handelspolitiek beveelt hij aan; de uitvoerhandel moet worden vermeerderd „we must not repose in fancied security that we can for ever sell everything and buy little or nothing", de stoomvaartlijnen, de nieuwe, welke uitgaan van de, aan den Stillen Oceaan gelegen, havens van de Vereenigde Staten, van Mexico, van Midden- en Zuid-Amerika, moeten worden gevolgd door rechtstreeksche lijnen tusschen de Oostkust en Zuid-Amerikaansche havens. De handelsvloot moet vergroot worden en de schepen moeten varen onder de Amerikaansche vlag, zij moeten zijn gebouwd, bemand door en toebehooren aan Amerikanen.

Weinige oogenblikken, nadat deze wooren door Mc. Kinley waren uitgesproken, ging het schot af dat deze als het ware tot een grafschrift zou maken.

Mijne schreden richtende van het Union-depôt, westelijk naar Mainstreet, kom ik alras vóór het „Ellicott Square-building" op den hoek van Swanstreet. Men zegt, dat dit het grootste kantoren-

gebouw „in the world" is. Laatstgenoemde uitdrukking heb ik, op allerlei dingen toegepast, reeds zoo vaak gehoord sedert mijne aankomst in San Francisco, dat ik haar niet meer letterlijk opvat. Zij moet in het oor worden opgenomen ongeveer als ons „*vreeselijk* mooi". Intusschen heel sterk kan toch niet worden overdreven bij een kolossus, in welken 16 heffers stijgen en dalen en vijf duizend menschen plaats vinden om hunnen dagelijkschen arbeid te verrichten.

Rechts daartegenover, op den hoek van Swanstreet, is „Weedblock", waar president Grover Cleveland woonde, toen hij nog advokaat te Buffalo was. Hij was een man „selfmade"; bediende in een magazijn op het platte land, professor in een New-Yorksch blinden-instituut, later klerk op een procureurskantoor, burgemeester van Buffalo in 1881, gouverneur van New-York in 1883, ziedaar zijn curriculum vitae. Democraat, volgde hij den republikein Chester Allan Arthur op als President der Vereenigde Staten. Moet ik herinneren aan zijn bestuur, hetwelk de eigenaardigheid heeft van verdeeld te zijn in twee tijdperken: het eerste rustig, kalm, zich nauwelijks kenmerkend door de tariefvraag; het tweede voorafgegaan door eene republikeinsche administratie onder Benjamin Harrison, veel bewogen, druk, woelig? Te worstelen had hij met de annexatievraag der Sandwich-eilanden, welker Koningin hij op haar troon wilde herstellen; met lastige kwestiën van financieelen en fiskalen aard; met den arbeidsstrijd van 1894, veroorzaakt door eene werkstaking onder het talrijk personeel van de „Pullman Palace Car Company", tengevolge waarvan Illinois in vuur en vlam stond; en met bijzonder koele verhoudingen tusschen Washington en Londen over het grensgeschil tusschen Britsch-Guyana en Venezuela, welk geschil ten slotte werd onderworpen aan arbitrage.

Later op den dag, nadat ik op „Forest Lawn Cemetry" het graf van Millard Fillmore heb gezien, sta ik, op den hoek van Niagarasquare en van de grootsche Delaware avenue, vóór het huis, hetwelk dezen tot woning heeft gediend. Ook Fillmore was lid van de Buffalo'sche balie. Hij was het geworden, nà geboorte in een blokhuis in de wildernis. Van boerenzoon, de Bijbel en een gezangboek steeds onder zijn bereik, was hij opgeklommen:

eerst tot vrachtrijder, later tot.... Vice-president der Vereenigde Staten en President, toen namelijk Generaal Zacharias Taylor, die in Mexico zijne sporen had verdiend, overleed; nauwelijks nadat het Opperbestuur des Lands door hem was aanvaard. Met Fillmore begint de negerkwestie een waarlijk acuut karakter te krijgen. Californië was in de Unie gekomen als anti-slavernij staat, in het distrikt van Columbia was slavernij juist afgeschaft: het Zuiden eischte evenwicht, compensatie; Fillmore onderteekende in 1850 de „Fugitive slave law", welke aan de eigenaars van zwarten het recht gaf deze te vatten in anti-slavernijstaten, en hen, zonder vòrm van proces, naar de plantage terug te doen brengen. De burgeroorlog was toen nog slechts eene kwestie van tijd.

Van tentoonstellingsroes geen zweem; of liever — want ik vergis mij — Buffalo is vòl van de tentoonstelling te.... St. Louis. De Pan American Exposition heeft afgedaan, leve de aanstaande World's fair! Gene is oud, ligt aan den achtersteven; deze is jong, bevindt zich vooruit; „onze zorgen, belangstelling, geestdrift, dus voor alles wat de boeg vraagt."

Ei! Is dìt misschien het geheim der Nieuwe Wereld? Niet òmzien, maar steeds den blik in de toekomst? Het ter wereld verschijnend wicht, dat weent, met een glimlach te beschouwen en er toe bij te dragen dat, als zijn stervensuur zal slaan, de omstanders zullen weenen en het gelaat van den scheidende zal stralen door een glimlach van geluk; te helpen opdat de jonge burger wasse in verstand, welzijn, welvaart en zelfstandigheid, en het een zoowel als het ander zonder bekommering voor de ouders en de ouderen, die geleerd moeten hebben voor zich zelven te zorgen? Het kind in te prenten dat het op eigen beenen vooruit moet komen door zich niet neder te leggen bij het, voor verbetering vatbare, Bestaande en door het beoefenen van zelfstandigheid. Wel gelijk heeft de schrijfster van „Briefe, die ihn nicht erreichten" [1]), waar zij zegt: „Reeds daardoor hebben de Amerikanen zoo vele kansen om hunne doeleinden te bereiken, omdat zij alles, met hun grooten zin voor het praktische, aan

---

[1]) Berlin, Gebr. Paetel 1903.

hunne organisatietaak weten aan te passen; omdat het eene natie van zelfstandige menschen is, die, individueel genomen, hooger staan dan de Europeaan. Oorspronkelijk stammen zij af juist van hen, wien het in Europa te benauwd, te onvrij was, van menschen, die, door hun onafhankelijkheidsgevoel, naar nieuwe werelden werden gedreven, alwaar zij hunne persoonlijkheid ongestoord konden ontwikkelen. Deze overgeërfde eigenschap vormt den voornamen karaktertrek van het nieuwe ras; en in dat ras hebben zich een geheel ander initiatief en persoonlijk verantwoordelijksgevoel ontplooid als in het oude Europa. Vóór alles leeren de Amerikanen om voor zich zelven te zorgen en zich niet te verlaten op de leiding van anderen."

Die schrijfster zal, bij dit oordeel over het volk, waaronder zij vertoefde, zeker hare eigene sexe niet hebben vergeten. De Amerikaansche vrouw is inderdaad met groote schreden vooruitgegaan sedert de oprichting, in 1869, te New-York, van „the Sorosis": de eerste vrouwenclub, die ten doel had geestelijken arbeid en aangename sociale betrekkingen voor vrouwen te bevorderen. De eerste 38 leden verbonden zich om te werken in het belang der bevrijding voor de vrouwen van de hindernissen, welke haar beletten deel te nemen aan de belooningen van industrieelen en professionneelen arbeid.

Ongeveer vijftien jaren later moedigde Mrs. Henry Field, de bekende strijdster voor de rechten der vrouw, hare zusteren aan „to avoid an idle, aimless life, dependence upon friends, or, what is worse: marriage, to escape work or to gain a position". Zij voegde er bij: „Indien gij niet met uwe hersenen kunt werken, werkt dan met uwe handen, moedig, openlijk, den eerbied voor u zelve en onafhankelijkheid bewarende. Arbeid was nooit bedoeld een vloek of een schande te zijn; hij is de hechtste grondslag voor groei en geluk. Het is beter eene goede modiste te wezen dan een slechte onderwijzeres of een zwak medewerkster van tijdschriften. Bij de vrouwen berust de macht om hare sekse in het gelijk te stellen tegenover dom vooroordeel, en zij, die weelde, talent of maatschappelijke positie bezitten, moeten nooit nalaten de eerlijke werkster, hoe nederig ook, met volle sympathie te erkennen."

Sedert dien is de strijd voortgezet op alleszins hoopvolle wijze voor de vrouw. Te Buffalo heb ik gelegenheid vele bladen in te zien, welke, door vrouwen geredigeerd, medehelpen. Ik leer daaruit bijzonderheden aangaande de beweging voor het stemrecht der vrouw, welke over de geheele Unie is georganiseerd en waarvan ééne der voornaamste leidsters Mrs. Carrie Chapman Catt is. Bijna elke stad heeft eene Vereeniging, welke dat doel bevordert. In den Staat Wyoming, alwaar de vrouwen reeds sedert 24 jaren stemrecht hebben, gaan 90 % harer naar de stembus op. Bij de verkiezingen voor schooltoezicht stemden te Boston in 1879: 934 vrouwen, doch in 1899: 7090 en in 1901: 11622. De „highschools" in de Unie worden bezocht door 189.187 jongens en 260.413 meisjes. Tijdens mijn verblijf in Amerika begon Mrs. Carrie Chapman Catt eene campagne ten gunste van de invoering van het stemrecht voor de vrouw in den Staat New Hampshire, welke op dit punt tot dusver onverzettelijk was gebleven. Zij heeft het pleit gewonnen.

Ter tentoonstelling te St. Louis is voor de eerste maal geen onderscheid gemaakt tusschen inzendingen van mannen en inzendingen van vrouwen. Men heeft, met dezelfde conditiën om voor bekroning in aanmerking te brengen, niet geacht op de vraag, wiè de arbeid heeft verricht, doch op de waarde van het werk zelf.

Aldus zal men er zich op moeten voorbereiden dat aan de hersenen der vrouw de eer worde gegeven waarop zij recht hebben. Mettertijd zal ook in Europa ten volle worden ingezien dat het oordeel eener verstandige vrouw meer — het *is* nog geen axioma, dat ik daar neerschrijf — waard is dan van een mannelijken idioot. Wij zijn reeds op weg. De Amerikaansche vrouwen, die in de oude wereld gevestigd zijn, strekken als vingerwijzing. Zij weten zich gemakkelijk vreemde toestanden eigen te maken en verliezen toch hare persoonlijkheid niet. Het is de Amerikaansche „adaptability", welke haar, in menig geval, een belangrijke rol doet vervullen in de staatkundige, diplomatieke en letterkundige kringen van het oude Europa.

Uitgesloten hiervan is natuurlijk het aantal Amerikaanschen, welke hier, in ons werelddeel, gaarne van zich doen spreken

uithoofde van de wijze, waarop door haar verspild worden de verdiensten van den tehuis hard werkenden echtgenoot. Zelfs te New-York ontbreekt het niet aan vrouwen, die aan duizend minder bedeelden een gelukkig jaar zouden kunnen schenken, indien zij zich ééns in de twaalf maanden de weelde wilden ontzeggen van een nieuw balkleed te bestellen; die geen hooger genot kennen dan dat van in de courant te lezen haren naam, gekoppeld aan het geld, dat zij hebben uitgegeven om éénen avond te kunnen schitteren. De werkelijke Amerikaansche vrouw verdient dat men haar beoordeele naar een ander staal.

X

NIAGARA.

X

NIAGARA.

Toen de „Golden Gate" naderde, had ik mijzelven de vraag voorgelegd: Natuur of mensch?

Voor den tocht door het nieuwe continent had ik ter beschikking slechts eenige maanden, en tusschen de beide genoemde onderwerpen van belangstelling ging, in mijn binnenste, de weegschaal op en neder.

Voor „natuur" was het seizoen in het algemeen niet gunstig. Februari stond op den kalender. Toch won „mensch" het niet onmiddellijk. Een gedeelte van Yellowstone-park, van Yosemite-vallei, zou ik wel hebben kunnen bezichtigen. En vooral: het zonnige Zuiden lag open. Te Los Angeles en te Pasadena bloeiden de oranjeboomen; van Mount St. Helena, een blik werpende in de Napa-vallei, zou het oog schakeeringen ontwaren van het wit der kersen, van het rosa der perziken en van des appelbloesems teeder rood. Geen pels noodig in Arizona en Texas! Aantrekkelijk was New-Orleans; door Mississippi, Alabama en verder noordwaarts kon ik gemakkelijk Washington en New-York bereiken. Een gedeelte van het gezelschap, waarmede ik uit zee was gekomen, koos dien weg.

Gedurende jaren, had ik als bespotting van vrouwelijk schoon, vóór oogen gehad: rood gesminkte koonen, lippen misvormd door een streep van karmijn, wanstaltige kapsels, een kunstbloem achter het grof gevormd oor als opschik, voeten als stompjes, of

wel, natuurlijk gebleven, lomp geplaatst op een onmogelijk hoogen Tartaarschen hak, een soort van stelt. Reeds zag ik de creole, met oogen van kool en tanden als paarl, trillend van levensgenot, zwevende als eene fee over de Spaansch-Amerikaansche landouw: haar katoenland; koesterende hare matgetinte huid van fluweel in de zuidelijke stralen, badende den sierlijken voet in 't azuur van Mexico's golf.

Dat visioen rees en verdween. In de schaal werden gelegd: praktijk, bankwezen, nijverheid, onderwijs, methodes van zaken doen. Dat alles woog zwaarder. Zijnde voor de eerste maal in Amerika, moest ik trachten na te vorschen waar de nervus rerum van den jongen Titan te vinden was, den sterk geschofte te ontleden, te zoeken in de eerste plaats naar zijnen geestkrachtigen schedel, te weten komen, in het algemeen de oorzaken van zijn gigantensterkte. Weelde zou ditmaal zijn: het bewonderen van zijne bloemen, van zijne vruchten, van zijn tooi en zijn praal, van zijne zuidelijke sterren, fonkelende aan den kalmen, wolkeloozen hemel van Florida, van zijne poëtische maan, luisterende naar de muziek der kabbelende baren van Chatham-bay. Een geurige havanna zou niet kunnen stillen den honger, dien ik naar zijn brood had.

Ik koos dus het Noorden, het ongestadige weder, de nevelen der steden, liggende aan de rechtstreeksche trans-continentale verkeersaderen. Geen weelde, geene poëzie, maar het feit der werkelijkheid, de prozaïsche daad, het zwoegen in de fabrieksplaatsen, de arbeid in de kantoren der „Skyscrapers", de tabellen, de cijfers, de programma's van scholen, de vrouw bezig met arbeid van het meest praktische allooi, de mensch als bij in den korf.

Toch had ik mijzelven beloofd van dat gewoel één oogenblik rust, één stuk natuur te genieten: de Niagara.

Grauwe, sneeuwerige morgen. De zon zou misschien doorbreken. Het was nòg winter, maar naar de eerste zwaluw werd ùitgezien. Gedurenden den nacht waren vlokken gevallen. De ochtendvorst had deze hard gemaakt.

Reeds sedert den vorigen avond roffelde de groote, de ontzaggelijke R mij in de ooren. Bij het sluiten der oogen, hadden *zich toen* beelden opgedaan van de prisma's van den Giessbach, zich

vermengende in wilden dans met vijf zilveren kolommen in de buurt van Tjibodas; broederschap had ik zien drinken de vallen van Trollhättan met die van Shira-ita-no-taki aan Fujiama's basis, bruiloft zien vieren: Laufen en Imatra. De muziek tot dit alles verschafte, in de harmonie der sferen, het geweldig akkoord, geschapen door den klinker — want Gods R is gèen consonant — des Waters, dien ik hier, op zeer verren afstand, hoorde ruischen, rommelen, ratelen, grommelen, donderen met een alles overtreffenden klank.

Hìer...... Gij, onstuimige Imatra, wat zuìgt, dwarrelt, spat, bruist gij van de éène rots naar de andere, hortend en schokkend, ziedend en schuimend, nu eens zigzag, dan weder rechtuit; kind van het Saïmameer, wringt gij U haastig, ongeduldig, beëngd, sidderend, gedrukt, gestooten, beknepen, langs de ruwe steenwanden van graniet des Finschen gronds, totdat gij eindelijk beneden in het meertje, weder langzamerhand Woeöksi wordt. Wat hebt gij U die vierdehalf honderd meter driftig gemaakt!

Hìer...... Lang geleden is het, o Giessbach! dat ik uw kristal van den noordelijken wand des Faulhorns, over rotstrappen heilig in hun zevental, te midden van Helvetia's eeuwig groenende dennenbosschen, zag blinken op zijne baan naar het meer van Brienz. Toch, gietende en glinsterende beek, in het land der Alpen van Bern gaf Natuur nog andere wonderen te aanschouwen als U!

Hìer...... Het ongebaand pad van het Oerwoud daar boven Tjipanas leidt moeielijk naar U toe, schoon vijftal van den Preanger! Gij beloont den wandelaar ruimschoots voor den langen tocht van Tjibodas; slingerend heeft zijn voet moeten voortschrijden tusschen de tropische reuzenstammen, groen van mos en liaan, met de bladrenkroon hoog in de lucht; eensklaps op die open plek gekomen, ontwaart hij de kuische stralen van uwe cataracten, en, van bewondering verstomd, heft hij een lied aan van lof over uw reinheid, uw pracht. Grootscher tooneelen nochtans dan het uwe biedt Indië, het rijke.

Hìer...... Ruwe rapids der Götaelf, uw snellen, uw koken, uw warrelen, uw krommen doen U in opvliegendheid niets toe-

geven aan de klein-aziatische Meïnder. Uwe dartelheid dwong uwe landslieden de rotsen en klippen te mijden, want het gevaar, dat zij bieden, herhaalt zich tot vier malen toe. De schepen maken een omweg voor U door het kunstig gegraven kanaal van Trollhätta. Uw omgeving is nu eens vol eenvoud en dan weer wild, ruw en rotsachtig. Het geheel: een schoon beeld van Europa's Noorden, hetwelk de herinnering gemakkelijk bewaart.

Hìer...... In de schaduw van Fuji, bij de meren aan zijnen voet, bij het dorp Kami-Ide aan zijn westelijke flank, stort zich, over de zwarte lava, sierlijk, eenigszins oostersch droefgeestig, naar beneden een veertigtal cascades. De beide grootste dezer dragen de namen van Odaki: de „mannelijke", en Medaki: de „vrouwelijke". Ik groet hen uit de verte. Zij maken weer levend het beeld van het lieflijk, volhardend, vooruitgaand Japan.

Hìer...... Aan Vader Rijn kan geene vergelijking onrecht doen. De overlevering geeft hem een aureool, even voordeelig als den man van aanzien de nimbus zijner bekendheid bij de menigte. En, wie zal dan ook gering schatten de pracht van den, uit het wit der Schaffhauser golven gewevenen, mantel, met welken hij zich tooit, wanneer hij tusschen Neuhausen en Laufen, gereedstaat om de Thur te huwen en om op te treden als arbiter tusschen Zwitserland en Baden?

Maar, hier bij het naderen van den Niagaraval, den „Donder der Wateren", gelijk de Indianen hem noemden, wordt de sterveling gepakt door Majesteit en door Majesteit alléén. Heeft hij geleerd te „zien", dan geraakt hij nagenoeg plotseling onder de bekoring van het Verhevene: onmiskenbaren stempel van dit wonder der Natuur. Het licht, waaronder ik het beeld nog steeds vóór oogen heb, is gedempt; de omgeving: een sneeuwlandschap met hier en daar een vlek van dennegroen; de lucht bewolkt; slechts bij tusschenpoozen wordt het grijs wat lichter.

Een binnenzee, telg van het Oppermeer, van de meren Michigan, Huron en Erie, spoedt zich voort. Plotseling, stuitende op haren weg tegen Goat Island, hetwelk dwingt tot eene splitsing, rechts naar den Amerikaanschen oever, over eene breedte van honderden Meters en links, langs eene nog veel langere hoefvormige lijn in de *richting* van Canada, verliest zij haren bodem! De vloedgolf,

werktuig van Geweld, doch in dit geval geen onheil brengende, zich tot dusver voortbewogen hebbende, statig, deftig, zonder veel vertoon, met sobere pracht, ontdekt eensklaps, zonder een uitweg, den diepen afgrond. Geen schrik, geene wanhoop, geene vertwijfeling bij haar! Het Lot in de oogen ziend, plooit zij met voornaam gebaar, met uitstekende gratie, eerbiedwekkend, breed, kordaat, vol betoovering, hare massa tot een giganten-kussen van goddelijke smaragdtinten, stort zich in de diepte, en hare vlekkelooze, lichtende, blinkende, stuivende en bruisende atomen verliezen zich daar beneden verder en verder, eindelijk in het meer Ontario.

Van vele zijden kan genoten worden de aanblik van dat Heerlijke. Het domineert alle andere punten van den Niagara-cañyon, vele in aantal, elk beziens-, bewonderingswaardig op zich zelf, doch klein in vergelijking met dat ééne grootsche schouw-spel van *den* Val.

Voor een gering bedrag kan de bezoeker zich begeven onder den Val, naar de zoogenaamde „Cave of the Winds". Men reikt hem een oliejas en een zuidwester, geleidt hem naar een heffer, waarmede wordt afgedaald naar een in de rotsen gehouwen gang. Daaruit gekomen, ziet hij den uit de hoogte stortenden vloed: iedere minuut eene hoeveelheid van vijftien millioen kubieke voet. De wateren loeien en dreunen; er zijn er die beweren dat de haren hier te berge rijzen van ontzetting en angst.

De geheele streek kan gemakkelijk bezichtigd worden door middel van de elektrische tramwagens der „Great Gorge route". Hier zijn de „Whirpool rapids" waarin Captain Webb, in 1883, trachtende te zegevieren over de macht dezer stroomversnellingen, om het leven kwam. Daar ontwaart men het bekken van de „Grand Whirlpool", de uitholling van den rotsachtigen bodem door de sedert eeuwen borende wateren. De Niagararivier noodigt hier waternimfen en gnomen tot een wals, en laatstgenoemde kunnen op den duur de vermoeiende beweging niet volhouden. De middelpuntvliedende kracht des maalstrooms overwint het weerstandsvermogen van het graniet, en verwijdt het bekken langzaam maar zeker. De oevers zijn wild, de rotsen begroeid

met pijnboomen, grimmig nederziende op den onstuimigen stroom, welke dreigend hun voetstuk ondermijnt.

Waar het water, eindigende den dans, weder geregeld verder gaat, ligt, aan de Amerikaansche zijde, het Ongiarapark, aldus geheeten naar den naam, met welken de Roodhuiden oorspronkelijk den Val hebben aangeduid.

De dennen bij „Bloody Run Creek" fluisteren nog van het bloed, gevloeid in 1763 bij de hinderlaag, gelegd door Roodhuiden van den Senecastam, aan een Engelsch transport van 90 man, van welke slechts drie militairen konden ontsnappen.

Over wreede oorlogen van voorheen kan ook mede spreken het plaatsje Lewiston, bij hetwelk de Niagararivier kalmer en breeder wordt. Fenemore Cooper schreef er eenige van zijne romans. Ook dáár hebben de Roodhuiden menigmaal op bloedige wijze huis gehouden.

Later werden deze de bondgenooten der Britten tegen de Amerikanen.

Als ik over de New Suspension bridge (de oude brug, de eerste, welke de beide oevers van den cañyon verbond, werd een slachtoffer van den stroom bij een storm in 1863) aan de Canadeesche zijde ben gekomen, staat vóór mij het standbeeld van Generaal Brock. Aan het hoofd zijner troepen sneuvelde hij den 13den October 1812 dáár te Queenston Heights tegen de Amerikanen.

Het was de tweede oorlog tusschen de Vereenigde Staten en Engeland. Zijn oorzaak was het „recht van onderzoek" naar Engelsche matrozen aan boord van Amerikaansche schepen, of liever: de toen reeds bestaande bezorgdheid van Engeland over de vlucht, welke de handel der Vereenigde Staten nam. Engeland wenschte dat deze zijn bondgenoot zouden worden tegen Frankrijk; de Staten zelven verlangden onzijdig te blijven en Napoleon I meende dat, indien de Amerikaansche handel vernietigd moest worden, ook hem een deel daarvan toekwam. In Amerika was eene machtige partij, met Henry Clay als aanvoerder, welke hoopte van de gelegenheid te kunnen gebruik maken om Canada te dwingen zich aan te sluiten bij de Staten der Unie.

Het schijnt niet gewaagd te zeggen dat Clay, Amerikaan, dus

steeds handelend in den geest van Mirabeau's woord: „l'art de créer le génie, n'est peut être que l'art de le seconder", heeft „ontdekt" één der staatslieden, welke in de eerste helft der vorige eeuw het meest uitblinken. Ik bedoel Daniel Webster.

In Mei 1813 kwam hij als volksvertegenwoordiger naar Washington. Daar kende hem niemand. De Republikeinen waren aan het roer. Het Presidentschap werd vervuld door James Maddison. Gelijk wij boven gezien hebben, wenschte deze geen oorlog tegen Frankrijk.

Webster was Federalist. Desondanks koos Clay hem, bij wijze van uitzondering, als lid van het Comité voor de buitenlandsche betrekkingen. Aan het hoofd van dat Comité stond Calhoun. Ik heb daar juist nedergeschreven de namen van een vermaard trio in de parlementaire geschiedenis der Vereenigde Staten, van de eerste helft der vorige eeuw.

Webster, als Federalist, was gekant tegen den toenmaligen oorlog met Engeland, misschien wel vooral omdat hij Maddison's politiek in het algemeen bestreed. Kenschetsend is de wijze waarop, bijna onmiddellijk nadat hij had zitting genomen, door hem gebruik gemaakt werd van eene gunstige gelegenheid om het oppositiemandaat, hetwelk New England hem gegeven had, te vervullen. De Federalisten beweerden dat ook Frankrijk de onzijdige schepen aangreep, dat Napoleon handhaafde de desbetreffende decreten van Berlijn en van Milaan, en dat er dus evenveel aanleiding bestond om oorlog te voeren tegen Frankrijk als tegen Engeland. „Neen," zeiden de Republikeinen, „volstrekt niet! De Fransche decreten zijn immers reeds ingetrokken".

Maddison, dit nader willende bevestigen, deed nu het Congres kennis nemen van een brief van Barlow, den in 1812 te Parijs geaccrediteerden Gezant. Deze hield in dat de Hertog van Bassano hem, Barlow, had verzekerd dat de decreten buiten werking gesteld waren in April 1811, en dat de Regeering te Washington onmiddellijk daarmede was in kennis gesteld.

„En hiervan," zoo viel Webster de Regeering aan, „was het Congres onkundig gelaten! Maddison had dus aan Engeland verstrekt het eenig voorwendsel tot het weigeren van de intrekking der „Orders in council", van gelijken aard als de Fransche decreten,

welke weigering de aanleiding zelve tot den oorlog was geweest!" Hij eischte overlegging aan het „House of Representatives" van de stukken waaruit bleek: wanneer, door wien, en op welke wijze de intrekking der Fransche decreten ter kennis van den President was gebracht. Webster won het pleit, een groot gedeelte der Republikeinen stemde, nà een stormachtig debat van vier dagen, vóór zijne resolutiën, welke aldus met eene belangrijke meerderheid werden aangenomen.

Zes weken waren voldoende geweest om Webster te maken tot leider zijner partij.

Door den President werd de zaak intusschen op de lange baan geschoven. Hij zond een antwoord; doch beraadslaging daarover had nimmer plaats; al werd ook in de volgende zitting, die van 1814, een dag daarvoor vastgesteld. Nadat gedurende die zitting door den President was gevraagd en verkregen een embargo tegen Engelsche schepen, die, vermond als onzijdigen, goederen losten in de havens van New England, viel er te Annapolis een schip binnen met tijding van Castlereagh, die aanbood te onderhandelen over vrede. Het was het tijdperk nà den slag van Leipzig. Reeds in Maart 1814 werd het embargo weder ingetrokken. Tot vrede kwam het echter nog zoo spoedig niet.

De oorlog, welke een aanvang had genomen in 1812, en eindigde met den Vrede van Gent in 1815, bracht, ofschoon door de Amerikanen met goed gevolg ter zee gevoerd, hun te land weinig voordeel. Generaal Hull, nà een vruchteloozen inval in Canada te hebben beproefd, had zich verplicht gezien naar Detroit terug te trekken; eene andere Amerikaansche strijdmacht had zich moeten overgeven bij de Raisinrivier om door de Roodhuiden te worden afgemaakt; de Indianen, onder aanvoering van het berucht Hoofd Tecumseh, waren over het algemeen opgetreden als bondgenooten der Engelschen en de Britsche generaal Ross had, op bevel van admiraal Cockburn, de toorts in de hand genomen, door welke een groot gedeelte der stad Washington in de asch werd gelegd; een legerkorps lag doelloos aan de oevers der Niagara; een ander, hetwelk Montreal had moeten aanvallen, had de winterkwartieren opgeslagen te New-York.

Met de gedachte aan deze historische gebeurtenissen, ga ik,

voorbij de Cantileverbridge, via de Upperarchbridge, terug naar de Amerikaansche stad.

In het Hotel Kaltenbach wordt ik gewacht door een vermogend industrieel van de plaats: den heer S. en zijne minzame familie. Reeds des morgens had deze heer mij wenken gegeven voor het bezoek aan het Wereldwonder. In dit aangenaam gezelschap bezoek ik nog eens de voornaamste gezichtspunten, thans per rijtuig. De bewoners van de plaats „Niagara Falls" — aan hovelingen gelijk van een goed Koning, die nimmer eindigen over de deugden van den Heer — zijn nooit uitgepraat over den waterval.

Met een tandradbaan dalen wij naar de diepte om te zien hoe het water wordt gebezigd als beweegkracht om electriciteit op te wekken. Deze wordt hier geleverd tot eene sterkte van 45000 paardekracht, doch weldra zal dit cijfer 100.000 wezen. In het geheel worden thans aan den Niagaraval onttrokken vier honderd duizend paardekracht voor industrieele doeleinden: een speldeprik in een harnas.

Houtpulp zie ik maken, en ook aanschouw ik daarna de machines van de „Natural food Company", malende tarwe tot zuivere „shredded whole wheat biscuit" zonder menschenhanden. Het eenige levend wezen, hetwelk bij dat proces dienst doet, is de werkman, die toezicht houdt op de machines.

Mijne gastvrije kennissen doen mij uitgeleide tot aan het station, en ik neem afscheid van hen met de woorden: „Hartelijk dank er voor dat gij mij gemakkelijk gemaakt hebt het bewonderen van het embleem der kracht van het jong Amerika: den Donder der Wateren."

XI

NEW-YORK.

XI

NEW-YORK.

Dien morgen, bij het naderen van Amerika's emporium, was Charis, zwevende op vleugelen van aether, gekomen door het coupévenster van den voortsnellenden trein; Charis „Moeder" zeggende misschien tot Eurynome, wellicht tot Eglè of wel tot Hera, wier vader Helios is of wel Zeus zelf; die nu eens met hare zuster het *paar* der Chariten vormt als Kleta en Phaennae te Sparta, als Auxo en Hegemone te Athene; dan weer de eerste is van den *trits*: Aglaïa, Euphrosyne en Thalia, met, in Boeotië, Eteokles als priester. Overal echter verpersoonlijkt zij de Bevalligheid; haar gemaal Hephestos, kenner van het schoone, en vele dichters hebben gezongen dat, tenzij in gezelschap der Gratiën, Aphrodite geene vereering waard was.

Met Charis onderhield ik mij over poëzie, muziek, welsprekendheid en schilderkunst, over het bekoorlijke van de gaven der vrouw; en, toen de gelegenheid zich aanbood, smeekte ik om de gunst van te New-York te mogen ontmoeten een trio, geschikt om, bij het vertrek uit Amerika, gegrift te worden in 't geheugen met dezelfde diepte als de heerlijke groep van haar en hare zusters, de groep zoo bekend van Canova. Zij had mij daarop hoop gegeven en was verdwenen.

Eenige jaren vroeger was, in een oostersch land, mij een bezoek gebracht door een schilder met een uiterlijk à la Rembrandt. Het was op dat tijdstip reeds eene hernieuwde kennismaking met den landgenoot; want, toen wij jong waren en zijn atelier zich bevond

in de buurt van het South Kensington-museum, had ik geleerd te waardeeren de vruchten van zijn veelbelovend palet, hetwelk zich thans had gewijd aan portretten van soesoehoenans en radjahs, van lama's en bonzen, van mandarijnen en ambans [1]), en ook, bij voortduring, aan het conterfeitsel van Charis: gezellin op zijnen levensweg en dus op zijne zwerftochten in het verre Oosten.

Eene reis naar den Grooten Muur, ondernomen met dit echtpaar en eenige andere vrienden, had mij doen kennen de geestesgaven dezer vrouw. Bovendien: van hooge gestalte, met bekoorlijke vormen, een weelderigen haartooi van zwart satijn, oogen van git, een klassieken neus, een mond regelmatig versierd met ivoor van nobele matheid, een buste beantwoordende aan de strenge eischen des kunstenaars, eene stem verradende dat het alphabet harer moedertaàl vijf klinkers onder slechts twaalf letters telt, is zij de incarnatie der beste giften, welke zuidelijke goden den man hebben kunnen deelachtig doen worden. Haar prinselijke stamboom stond in het dal van Nuuanu, bij de hoofdstad der „parelen van de zee".

Toen ik haar en den echtgenoot terugzag te New-York, was door mij, een paar maanden vroeger, afgelegd de weg van Honolulu — de naam beteekent „beschutte vallei" — naar den berg Pali, langs de groetend wuivende koningspalmen der Nuuana-avenue en het graf van koning Kamehameha, die, om de opperheerschappij over de acht eilanden, den koning van Oahu in den Pali-afgrond dreef. Op den top gekomen, in bewondering voor het kleurig, schitterend beeld der dalen met velden van suikerriet, met parken, met de paarlhaven daarginds, met ruischende watervallen en beeken, welke bevochtigen hier en daar rotsen scherp en stomp; gadeslaande talrijke pieken in den omtrek, vriendelijke, door lachend tropisch groen omgeven, hôtels daar beneden, beemden van verre en nabij, had mijn geestesoog ontwaard: Haar, Kaïkilani, lieftallig, als steeds vol gratie, de ééne hand wijzende, met trotsch en toch eenvoudig, met verheven en

---

[1]) Volgens ambtelijk bericht van den Consul der Nederlanden te Tientsin, schilderde hij in Juni 1905, in het Winterpaleis te Peking, het levensgroot portret van de Keizerin-Weduwe van China.

toch bescheiden gebaar naar de landouwen rondom; de andere hand houdende de „lee": de nationale krans van Hawaï, den van roode en witte anjelieren en purperen „mailee"-bloemen gevlochten tuil. Mijne ooren hadden vernomen haar zangerig motto, het devies van het „Paradijs des Stillen Oceaans: „Wa mou ki ea o Ka aina i ka pono". (Het leven des lands is gegrondvest op het goed zijn).

Een merkwaardig gebied dat Paradijs! Een groep van bergen en vulkanen. De, 14000 voet hooge, Mauna Kea is steeds met sneeuw bedekt. De Mauna Loa heeft dezelfde verhevenheid. Zijn krater Kilanea werkt altijd, doch heeft op vrij geregelde tijden groote uitbarstingen, en wie zal zeggen of niet, op een gegeven oogenblik, een nieuwe uitgestrekte archipel ontstaan zal; hier, waar het van Azië naar Amerika vertrokken schip voor de eerste maal land ontwaart? Cook heeft vermoedelijk niet geweten dat in 1542 één der eilanden door den Spanjaard Gaetano ontdekt werd. Misschien is het feit, gedurende twee eeuwen opzettelijk geheim gehouden. De Engelsche gezagvoerder zeilde van de Zuidzee-eilanden naar de Behringstraat, en zijne ontdekking van de Sandwich-eilanden moet te danken geweest zijn aan toeval. Hij schatte — waarschijnlijk met overdrijving — op 300000: de bevolking, welke goed is gebouwd, met eenigszins grove, doch innemende gelaatstrekken, donkere huid, schoone oogen, gitzwart haar, dunne baard en vrij breede lippen. Zij behoort tot het maleisch-polynesisch ras. Behoeften heeft zij weinig. Kleeding is weelde, kàn het zijn, daar de natuur deze menschen verwent: wellicht àl te zeer, want zij sterven uit. De volkstelling van 1896 leverde als uitkomst op: ruim honderd duizend zielen, onder welke zich slechts 31000 werkelijke inboorlingen bevonden; en hun aantal is niet toegenomen, al vermeldt de jongste statistiek ook voor de geheele bevolking — de westerlingen vermeerderen — het cijfer 154000.

Toen Cook er landde in 1778, vond hij op elk der eilanden een afzonderlijk Hoofd. Over Hawaï regeerde een vorst, die weldra plaats maakte voor den bekenden Kamehameha II. Deze kreeg in 1792 van Vancouver onderricht in scheepsbouw en andere wetenschappen. Zijne kennis, ofschoon niet diep liggend,

stelde hem in staat om de andere inlandsche hoofden tot onderwerping te brengen. Bij een bezoek aan Engeland overleed hij te Londen in 1819.

Zijn opvolger Kamehameha III stierf in 1854. Onder hem had de Amerikaansche invloed op de eilanden zich sterk uitgebreid. In 1826 onderteekende de Amerikaansche kapitein Jones het eerste verdrag met Hawaï, hetwelk nochtans door de Regeering te Washington nooit werd bekrachtigd. Het toenmalige Amerikaansche oorlogsschip „Potomac" trad een jaar daarna op tegen woelingen op de eilanden, veroorzaakt door Fransche priesters. Het Britsche Gouvernement onderhandelde met Hawaï over een verdrag in 1836, het Fransche in 1839 en in 1843 kwam Lord George Paulet in den Britschen oorlogsbodem „Carysfort" eischen dat Kamehameha zijn rijk zou afstaan aan de Engelsche Kroon. Amerika verzette zich tegen deze daad, — de Koning had toegegeven — welke ongedaan werd gemaakt. Engeland en Frankrijk kwamen overeen de Sandwich-eilanden te beschouwen als een onafhankelijke Staat en nooit bezit te nemen van eenig gedeelte van het gebied, waaruit de eilanden bestaan. Toch bezette Frankrijk de eilandengroep in 1849, maar, na langdurige onderhandelingen, was het, op aandringen van de Vereenigde Staten en van Engeland, genoodzaakt zich terug te trekken.

Volgens een ontwerp van den Amerikaanschen rechtsgeleerde Lee, was in 1852 eene vrijzinnige constitutie tot stand gekomen. De monarchie was daarbij erfelijk verklaard. De Kroon werd bijgestaan door een Huis van Edelen, met 20 door den Koning benoemde leden, en om de twee jaren hadden verkiezingen plaats voor het Huis van Vertegenwoordigers met 24 leden. Het staand leger telde 60 man.

Weinig bijzonders valt te zeggen van de volgende Koningen: Kamehameha IV, Kamehameha V en Lunalilo. Deze stierf in 1874. Hij was de laatste der dynastie.

De wetgevende Vergadering had een Souverein te kiezen. De leus was: „Hawaï voor de Hawaïers". Kalakaua verkreeg 39, de pretendente Emma 6 stemmen. De volgelingen dezer laatste waren niet tevreden en zetten eene beweging op touw. Hieraan werd een eind gemaakt door twee Amerikaansche oorlogsschepen.

Kalakaua deed in 1874 eene reis om de wereld en deze is hem van groot nut geweest. Veel rust heeft hij, aan het bestuur, echter niet genoten. Ik behoef slechts te herinneren aan een staatsstuk, geschreven in 1881 door den secretaris Blaine, waarin het heet: „Deze Regeering (te Washington) is van de stellige meening dat de ligging der Hawaï-eilanden, als de sleutel van het gebied des Amerikaanschen Stillen Oceaans, hare welwillende onzijdigheid vereischt, tot welk doel zij ernstig zal medewerken met de inlandsche Regeering", en aan de nota van den Britschen Gezant te Washington d.d. December 1887, waarin wordt gezegd: „Engeland en Frankrijk zijn, krachtens de overeenkomst van 28 November 1843, gehouden de Sandwich-eilanden te beschouwen als een onafhankelijke Staat en nooit bezit te nemen, hetzij rechtstreeks of onder den naam van protektoraat of in eenigen anderen vorm, van eenig gedeelte van het gebied waaruit zij zijn samengesteld. De beste wijze om dit doel te verzekeren ware, naar de meening van H[r] M[s] Regeering, dat de Mogendheden, welke de voornaamste belangen hebben bij den handel in den Stillen Oceaan, gezamenlijk eene vormelijke verklaring aflegden van gelijken geest als de bovengenoemde van 1843 en dat de Regeering der Vereenigde Staten, met Engeland en Duitschland, waarborgen de onzijdigheid en toegankelijkheid der eilanden en van hunne havens, op gelijken voet voor de schepen van alle natiën zonder onderscheid."

Nadat in 1889 een opstand was uitgebroken, welke weder door Amerikaansche matrozen werd onderdrukt, overleed koning Kalakaua in Januari van het daarop volgend jaar. Zijne zuster Lilio Liluokalani werd Koningin, doch slechts voor korten tijd. Het land ging in 1893 over tot den republikeinschen regeeringsvorm met Stanford B. Dole als president. Zijn bestuur was de voorbereiding tot de inlijving bij de Vereenigde Staten, welke eenige jaren later plaats had. Een der pleitredenen voor die inlijving was: de vrees voor eenen opstand tegen genoemden President en eene poging om op den troon te plaatsen de prinses Kailulani, erfgename der Kalakaua-dynastie. Deze prinses overleed in Maart 1899. Haar moeder was prinses Miriam, gehuwd met een Schotschen koopman, den heer A. S. Gleghorn.

De boodschap van den President der Vereenigde Staten naar aanleiding der inlijving van de Sandwich-eilanden, luidde: „Terwijl de Vereenigde Staten, gedurende zeer langen tijd, steeds hebben bezwaar gemaakt tegen eene onvriendelijke opnëming van de Hawaï-groep, zoo heeft eene reeks van verklaringen, gedurende drie vierden van eene eeuw, aangetoond het overwegend belang dezer Staten bij het onafhankelijk leven der eilanden en hunne groote afhankelijkheid in een handelsopzicht van dit land. Tezelfdertijd is herhaaldelijk vastgesteld dat het wezen van Hawaï, als Staat, in geen geval kon ophouden door het overgaan der eilanden naar het gebied of den invloed van eene andere mogendheid als de Vereenigde Staten. Onder deze omstandigheden vereischte de logica der gebeurtenissen dat eene inlijving, voorheen aangeboden, doch afgeslagen, in de rijpheid van tijd tot stand moest komen, als het natuurlijk gevolg van de sterke banden, welke ons aan die eilanden hechten, en vrijwillig zou erkend worden door den Staat van Hawaï."

Japan protesteerde tegen die inlijving, voor welke gekozen werd door de Amerikaansche regeering de eenvoudige territoriale vorm, zooals Alaska, op grond van het gestoord evenwicht in den Stillen Oceaan, en van het gevaar voor de rechten van Japansche, op de eilanden gevestigde, onderdanen. Doch, een en ander kon het te Washington ten deze genomen besluit niet doen veranderen.

De treinen van de „elevated" gaan over de hoofden der ontwakende New-Yorkers. De „trolley cars" suizen reeds door de straten. Voertuigen van allerlei aard beginnen den arbeid. Het is acht uur des morgens. Het onmiddellijk noodige is mij een bad en verwisseling van kleederen. Twee uren later uit het hôtel komende, tracht ik mij te oriënteeren in fifth Avenue. Spoedig bereik ik de woning van den schilder en van Charis, wier wieg op Hawaï stond.

Kaïkilani verwelkomt mij in het atelier van haren echtgenoot, op de achtste verdieping van een huis in den omtrek van fifth Avenue. Smaakvol ingericht is de werkplaats des kunstenaars. In één der hoeken staat een vleugel, bedekt met een kleed

van fluweel om te dempen den glans van het houtwerk. Dit instrument, benevens een viool en een mandoline, bewijzen dat Kunst hier niet eenzijdig wordt beoefend. Het ruim vertrek, dat het licht van boven ontvangt, bergt eene menigte schilderijen aan den wand en op ezels. Achter de toetsenrij hangt een beeld te voeten uit van de vrouw des huizes. Een ouderwetsche Hollandsche haard, met eenige uitheemsche pronkers op den schoorsteenmantel, schraagt één der bekende stukken van den artist: een binnenhuis, waarin een, in gebed verzonken, boerenvrouw met twee kinderen. De titel is „Angelus aan de Zuiderzee", en de gebeeldhouwde lijst draagt het randschrift: „Daar luidt de klok, het biduur slaat, tot God het hart, tot God de zinnen". Voorts is het vertrek gestoffeerd met Aziatische curiositeiten, twee met paarlemoer ingelegde leuningstoelen uit Canton en met portretten van menschen van allerlei aard en ras. Boven de deur bevindt zich een eikenhouten balkon, toegang gevende tot woonkamers boven. Andere dergelijke vertrekken zijn naast het atelier. Tot het portaal der buitendeur wordt men van den algemeenen ingang tot het huis, beneden aan de straat, natuurlijk opgelicht met eenen heffer.

In deze omgeving, hoog in de lucht en artistiek gezellig, heb ik bij verschillende gelegenheden menschen aangetroffen, merkwaardig op het gebied van maatschappelijke vragen, literatuur en schilderkunst. Vele belangrijke onderwerpen deden er mij de ooren spitsen.

Was het toeval dat ook hier vooral de vrouw schitterde? Wie heeft ook weer gezegd dat de Amerikaansche het glanspunt vormt van het land, ongeëvenaard in de wijze waarop zij uiterlijke bekoorlijkheid, geestigheid, vastheid van wil en geestkracht weet te paren aan goedhartigheid?

Ik verneem er bij eene zekere gelegenheid dat in de Vereenigde Staten ongeveer vijf en een half millioen vrouwen hun eigen brood verdienen. De landbouw houdt een millioen vrouwenhanden bezig, de huisarbeid twee millioen; handel, nijverheid en wetenschap in uitgebreiden zin verschaffen brood aan de rest.

Eene Bostonsche spreekt op degelijke wijze over Fransche letterkunde; eene dame uit Philadelphia verwijt mij, als Europeaan,

dat ik het zóó doe voorkomen alsof de Amerikaan, door zijn zucht om geld te verdienen, bezig is zich in Europa een slechten naam te maken; volgens haar is het doel van den Amerikaan, van de Amerikaansche, veeleer positie dan geldbezit; ook is de man in de Vereenigde Staten er nòg meer op uit om ridderlijkheid te beoefenen dan om een fortuin te maken.

Ruskin wordt geciteerd: „De plicht der vrouw, als lid van het Gemeenebest is om bij te dragen tot de orde, tot het gemak, tot de versiering van den Staat. Wat de vrouw moet zijn binnen hare poorten als het centrum van orde, de balsem in nood en de spiegel van schoonheid, dat moet zij ook zijn buiten hare poorten, alwaar orde moeielijker is, nood meer dringend, lieftalligheid meer zeldzaam".

Eene Pittsburgsche maakt vergelijkingen tusschen de nijverheid van Engeland en die van de Vereenigde Staten, wijst op het feit dat minder de werkman dan wel de patroon in Amerika hooger staat dan in Engeland. De eene is vooral self made, de andere heeft de fabriek geërfd van zijn rijk geworden vader. In de oude wereld wordt in de eerste plaats heil gezocht in de ervaring, in de nieuwe bouwt men vooral op den ondernemingsgeest. Dáár geldt alléén rijpheid; hier stelt men ook vertrouwen in de jeugd en geeft haar een kans.

Het was in het „home" van den schilder, dat ik de beide andere beloofde gratiën ontmoette.

Nummer twee — over de derde zal ik eerst later spreken — was het echte kind der Vereenigde Staten: groot, bevallig, voortbrengsel der kruising van rassen, uiterlijk en innerlijk krachtig, nu en dan grillig, vriendelijk van uitdrukking, met een tint als de lelie, een paar oogen als Gods woning, eene houding als die eener majesteit, op de hoogte van verschillende economische toestanden, en met een in den handel hard werkenden echtgenoot, wiens dagelijksche verdiensten, in eene wereldbekende zaak, duizenden dollars bedragen.

Bij den eersten tocht door de straten, werd ik genomen onder de vriendelijke hoede van haar, dochter van New-York, kennende de geschiedenis harer stad en wenschende dat elk bezoeker, vooral hij, die Hollandsch bloed heeft, belang zal stellen in het verleden der haven.

Als sportswoman bestuurt zij zelve de paarden van haar sierlijk rijtuig, mij medenemende naar de „Riverside drive," en onderweg verhalende van Stuyvesant, die den 24sten Mei 1653 een charter gaf aan de Hollanders der toenmalige nederzetting Nieuw Amsterdam, van welke Arendt van Hattem en Martin Kregier tot burgemeesters werden benoemd; ook van Nieuw Oranje op het eiland Manhattan, zooals Nieuw Amsterdam, nà onze herneming der plaats in 1673, werd geheeten. Het aantal der stoere lieden, die zich in 1653 op Manhattan vestigden, was 1120; de stad had 60.000 zielen in het jaar 1800, Grooter New-York bezit een net van straten van 430 mijlen, eene oppervlakte van 823 vierkante kilometer en het geheele bevolkingscijfer bedraagt thans 3.600.000. Men herinnert zich de opwinding in de lente van 1897, toen dit cijfer werd bereikt, door aanhechting van grondgebied, bij een besluit des Gouverneurs van den Staat New-York. Aldus werd Chicago zóó overvleugeld, in een opzicht van bevolking, dat dit vooreerst niet zou kunnen mededingen.

Grooter New-York bestaat in den tegenwoordigen tijd uit de borough of Manhattan (de vroegere, eigenlijke stad; behalve Hoboken en Jersey city op den rechteroever der Hudsonrivier, welke plaatsen tot den staat New Jersey behooren); ten oosten van het op het vasteland liggend gedeelte van dezen borough ligt de tweede: Bronx; welke zich uitstrekt tot aan de grens van Connecticut. Op Long Island liggen Queens-county en Kings-county. Tot het laatste behoort Brooklyn. Het vijfde en laatste gedeelte is Richmond County of Staten island.

Riversidepark begint bij de 72ste straat en loopt langs de oevers der Hudsonrivier, deftig stroomende langs lachende heuvelen en zich verliezende in de verte, in hare eigene nevelen. Het graf van Generaal Grant, op de hoogte van Claremont, ligt tegenover de groene hellingen van New Jersey.

Toen Grant het presidentschap (1869—77) aannam, schreef hij aan het slot van zijnen desbetreffenden brief d.d. 29 Mei 1868: „Laat ons vrede hebben", doelende op de verbroedering tusschen Noord en Zuid, drie jaren nadat hij als overwinnaar tegen Lee, bij Appomattox een einde had gemaakt aan den burgeroorlog.

De reeks der veldslagen, welke hij won, en waartoe nog als

voornaamste behooren: die van Vicksburg op den eersten Juli 1863, van Chattanooga op den 24sten November d. a. v. en bij Fredericksburg in Mei 1864, begon nadat de door Ericsson uitgevonden monitor, den 9den Maart 1862, het panterschip „Merrimac" der Zuidelijken had vernield. De Noordelijken kregen toen vrijheid van handelen ter zee; Grant kon voorbereiden zijn marsch met het, door hem bereikt, doel om het leger van het Zuiden in te sluiten.

Van dezen even genoemden uitvinder zegt een ambtelijk Amerikaansch bericht: „In het jaar 1838 kwam te New-York, aan boord van het schip „„British Queen"" van Londen, een Zweedsche landverhuizer, bekend als kapitein John Ericsson. Wat was zijne waarde voor dit land te schatten op den 9den Maart 1862? Was zij achthonderd, achthonderdduizend of acht millioen dollars?

Grant's Mausoleum vermeldt slechts den bovenaangehaalden wensch naar vrede, namelijk boven den, een dubbele rij van dorische zuilen vormenden, ingang. Het monumentaal gebouw, gedekt door een tempel met Ionische pilaren, heeft eene hoogte van 50 meter.

Het binnengedeelte: een koepelhal, vertoont niets anders als twee rood marmeren sarkophagen; de eene, waarop, tijdens mijn bezoek, nog frisch zijn de bloemen van den krans, den amerikaanschen generaal gewijd door Prins Heinrich van Pruissen, draagt het opschift „Ulysses S. Grant"; de andere is die van de echtgenoote des krijgsmans.

Aan de noordzijde van het gebouw trekt mijne aandacht een boom en daarbij een bronzen tablet met den volgenden tekst in het Engelsch (en in het Chineesch): „This tree is planted at the side of the tomb of General U. S. Grant, ex-President of the United States of America, for the purpose of commemorating his greatness by Li Hung Chang, Guardian of the Prince, Grand Secretary of State, Earl of the first order. Yang Hu, Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary of China, Vice President of the Board of Censors. Kwang Hsü 23d year 4th Moon, May 1897." Men weet dat eene innige vriendschap bestond tusschen Grant en Li. Toen deze door President Cleveland (1885—89) werd ontvangen in het „Whitney House" in fifth Avenue — William C. Whitney was toen Minister van Marine; thans wordt

het bewoond door zijnen zoon Harry Paine Whitney — verklaarde de Chineesche gast niet te kunnen gelooven dat die woning geen staatseigendom was. Een partikulier huis kon, volgens zijne begrippen, niet met eene dergelijke weelde zijn ingericht.

Wij rijden terug naar fifth avenue. Het is het uur van „shopping".

Het verkooppaleis dat wij binnen traden, was zoo iets als het „Louvre" te Parijs, als de „Army and Navy stores" te Londen, doch meer Amerikaansch, op nòg grooter schaal ingericht. Personeel: ongeveer vier duizend mannen, vrouwen en kinderen, behalve de inkoopers, de koetsiers, de stalbedienden en andere arbeiders, die werk verrichten buiten de eigenlijke verkooplokalen.

De rijke vrouw te New-York doet hare inkoopen in fifth avenue liefst van des morgens elf tot des namiddags één uur. Bekend zijn haar de winkels in de achtste straat en Broadway tot aan de vier en dertigste straat, evenals die in het gedeelte van sixth avenue tusschen de veertiende en drie en twintigste straten. Zij weet weinig van de magazijnen in de achtste avenue, in Grand-street, in de twee en zeventigste straat en niets van die, beneden Washington square gelegen. Dit plein dient als scherm, ten einde fifth avenue te beschutten tegen het gezicht op de lagere buurten. Zijn noordzijde is deftig, zijn zuidkant plebeïsch, Washington's woorden „Let us raise a standard to which the wise and honest can repair. The event is in the hands of God" staan gebeiteld op den hem gewijden triomfboog, welke den ingang tot de vijfde avenue vormt.

Ik teeken aan dat, terwijl de straten in het benedengedeelte der stad eigennamen dragen en willekeurig zijn aangelegd, zij in het noorden d. w. z. drie vierden van Manhattan island, volgens het z.g. Amerikaansch plan zijn ingedeeld en aangeduid worden. Van het noorden naar het zuiden loopen de avenues; rechthoekig daarop, gaande van de Eastriver naar de Hudson, staan de dwarsstraten. Door de vijfde avenue worden laatstbedoelde gedeeld in eene oostelijke en eene westelijke helft en de huisnummers loopen van die avenue af. In dezelfde straat: de 10^{e} bijvoorbeeld, heeft men mitsdien: 24 *East* 10th Street en 24 *West* 10th Street. Aan den oostkant zijn thans 190 straten, terwijl aan de west-

zijde het aantal 219 bedraagt. Eene uitzondering op dit stelsel maakt Broadway, welke dwars door de verschillende zijstraten van den westkant gaat.

Fifth Avenue is de straat der aanzienlijken. De magazijnen behooren er eigenlijk niet te huis. Zij hebben zich ingedrongen tusschen de woningen van patriciërs, tusschen de deftige huizen van hen, die reeds een veertig jaar geleden over fortuinen beschikten. Driemaal zooveel als in andere straten kosten er het bontwerk, de dameshoeden, het linnengoed, de costumes en de natuurlijke bloemen: een handelsartikel van groot belang en hoog in prijs.

Tegen den middag staan in fifth avenue vele eigene rijtuigen, hansoms, automobiles met livereibedienden vóór de groote magazijnen, geurig door de reukwerken, waarvan de Amerikaansche zich gaarne bedient. Het is het gala-uur. De cylinders groeten, dankend, terug. Het glimlachend hoofdknikje — het wapen der vrouw, hetwelk zij negatief aanwendt tegen den man, van wien zij geene beleefdheid wenscht te ontvangen — herhaalt zich vele malen; de „latest novelty" wordt besproken en de zonnestralen streelen Charis, bezig met het kiezen van tooi.

De winkelier van New-York is vrij goed op de hoogte van de financieele gesteldheid zijner klanten. Hij houdt daarvan boek en die dienststaat zijner begunstigers wordt aangevuld door vereenigingen, welker specialiteit is: na te gaan de verantwoordelijkheid van ieder, die rekeningen heeft te voldoen. Onder den grooten winkelstand is het aldus bekend dat A prompt betaalt, dat B laat wachten, dat C een zorgeloos karakter heeft, dat tegen D een vonnis van wanbetaling is uitgesproken en dat E stipt zijne eigene schulden voldoet, maar zich niet bemoeit met de regeling van het debet zijner wederhelft. Het geval is bekend van eene oude dame, die, gedurende jaren hare rekeningen op den tweeden der maand betaalde; eens — door eene toevallige omstandigheid — liet zij dit na, en binnen weinige dagen kwam de eene leverancier nà de andere, tegen alle gewoonte, aan haar huis geld vragen, met de kwitantie in de hand.

De „floorwalker" (controleur) van een groot magazijn laat niemand een pakje medenemen, tenzij hij er zich van hebbe

vergewist dat daarbij geen gevaar bestaat voor zijnen werkgever of liever voor hemzelven, want meestal is hij verantwoordelijk voor elk bedrag, dat op deze wijze voor de firma mocht verloren gaan. Hij plaatst als fiat zijn paraaf op de „schedule" der winkeljuffrouw.

In de meeste magazijnen wordt slechts bij uitzondering contant betaald. Het wisselen, het zoeken naar klein geld neemt te veel tijd. Evenmin houdt de winkelier er van dat de klant (van goed krediet) zijne inkoopen zelf medeneemt: zij worden bezorgd en betaald op rekening of wel c. o. d. (collect on delivery). De begunstigster mag niets houden — betaald of niet — dat haar niet bevalt, want zij moet bij hare vriendinnen niet kunnen klagen: „dat leelijke ding heb ik in een onbewaakt oogenblik bij X. gekocht." Eindelijk zal de winkelier beweren dat hij geenszins wenscht gebruik te maken van de onwetendheid der koopers, dat zijn doel is: zijn eigen goeden naam hoog te houden, dat het geen verschil maakt of gij zelf komt, uw kind of uwe dienstbode, dat er slechts ééne prijs is, ook omdat hij geen reden ziet „waarom de royale vrouw die, zonder af te dingen, betaalt wat gevraagd wordt, niet dezelfde kansen zou hebben als de andere, die veel geld heeft, doch afdingt en voor niets betaalt zonder te protesteeren".

Het is, naar mijne overtuiging, geene naïeveteit aan de eerlijkheid van den New-Yorkschen winkelier, die aldus spreekt, te gelooven. Wie denkt, bij dezen gedachtengang, niet aan ons „eerlijk duurt het langst". Terwijl niets angstiger is dan zorgeloosheid, niets duurder dan gierigheid, is ook onbetrouwbaarheid een kostbaar euvel voor den koopman, die daaraan lijdt. Hoe meer de handel in het groot of in het klein zich onthoudt van list of bedrog, hoe grooter zijn kans van slagen is. Het best komt vooruit de koopman, die de grootste stiptheid in acht neemt, het meest rechtschapen gemoed bezit en in den vollen zin van het woord gentleman is. Koop en verkoop is eene daad, welke van beide zijden vertrouwen vereischt. De oosterling wrijft zich ook thans nog in de handen, wanneer hij er iemand in heeft laten loopen, doch zijne handelstoestanden zijn dan ook verre ten achteren.

Hieraan wordt niets afgedaan door het feit dat de New-

Yorksche winkelier, op de hem eigene wijze uitlokt tot koopen met uitmiddelpuntige advertentiën, overdreven aanprijzingen, „bargain counters" : afdeelingen alwaar artikelen aan elken kooper zonder onderscheid verkocht worden voor de helft van hunne oorspronkelijk genoteerde waarde, „special sales", „special offerings" en door andere middelen om het publiek in het magazijn te krijgen.

De zuinige huismoeder doet hare inkoopen in de buurten beneden Madison-Square. Daar wemelt, van des morgens acht tot des avonds zes uur, de menigte, koopende speelgoederen, levende dieren, galanteriën, dassen, huishoudelijke artikelen van allerlei aard in bijzondere winkels, en ook in „Stores", alwaar vrouwehoeden gelden van één tot vier dollars, alwaar de bestuurster van het huisgezin uit de provincie, aangekomen met één der ochtendtreinen, om acht uur binnentreedt om er des avonds uit te komen, nà alles te hebben bezorgd wat zij en de haren behoeven: van boter tot een phonograaf; en nà bezichtiging van de „regular goods", de „bargains" en de „latest novelties", omtrent welke een bijzondere catalogus haar van te voren tehuis heeft ingelicht.

Vele plaatsen der stad vertoonen een armzalig winkeltje naast een Mercurius-tempel van kolossale afmetingen. In Broadway kan men vinden bij de 23ste straat, het „Strijkijzer": platte, spitse, hoekige, wolkenschraper, die met onaestethischen, ijzeren blik neerziet op de woninkjes aan zijnen voet; ook het metalen gevaarte, bij de 42ste straat, in hetwelk de demokratische „Times" wordt geredigeerd, dat zich, barok, laat kronen door een hemelhoog torentje in den trant van den florentijnschen Campanile, en dat, als eene nachtmerrie, met de zwaarte van een rots, schijnt te drukken op de onaanzienlijke huisjes daar beneden; ik heb in Broadway uitstallingen gezien van de grofste nietigheden en daarnaast: van voorwerpen, welke alleen den verfijnde kunnen tevreden stellen; de schoonste parel flankeert er den ongehouwen steen; in een zeker gedeelte loopt men er rond in de duisternis, doch de boulevardier, die tusschen de 23ste en 24ste straten de weifeling van het kiezen ondervindt bij de verschillende schouwburgen, koffiehuizen, tingeltangels, hotels, concerten en restaurants, *wordt dáár* verblind door het elektrisch schijnsel van booglampen

en bewegelijke reclame-opschriften. Meer dan eenige andere straat maakt Broadway aanschouwelijk de tegenstellingen, welke men te New-York aantreft. In de clubs worden mondelinge afspraken gemaakt voor zaken, bij welke millioenen zijn gemoeid, de politieagent heeft er den naam van omkoopbaar te zijn. Als de bus vol is, legt men er de brieven op, zonder gevaar dat zij zullen worden weggenomen, doch er zijn buurten te New-York, waar men zelfs overdag niet veilig is. De toegang tot de koopmanskantoren is vrij, ook al heeft de binnentredende er niets te doen, maar de bezoeker van eene rijks-instelling wordt zorgvuldig in het oog gehouden.

Den avondmaaltijd houd ik in gezelschap van mijne begeleidster en van haren echtgenoot in het Waldorf-Astoriahotel. Het is algemeen bekend. Toch moet men het hebben aanschouwd om niet door de verbeelding in den steek te worden gelaten, wanneer men aan zijnen omvang denkt. Bouwkosten vijftien millioen dollars, verdiepingen 17, kamers 1500, personeel 1636 personen, maandelijksche loonen $ 40.000, voorraad wijnen $ 200.000, jaarlijksch verbruik van enveloppes één millioen: de Amerikaansche schoonen uit de provincie laten hunne vriendinnen gaarne weten dat zij intrek hebben genomen in het grootste hotel der wereld.

Fifth Avenue is de verkeersader der hoofdstad met welken ik het eerst kennis maakte, van welken ik het laatst afscheid nam.

Negen kilometer van Washingtonsquare via Central-park tot aan de Harlemrivier! Kaleidoskoop van het weeldeleven! Alles is rijk: kerken en clubs, hotels en magazijnen, bibliotheken en partikuliere woningen.

Den Goeden Vrijdag, op welken ik den dienst bijwoon in de, op den hoek der 29ste straat gelegen voormalige, „Church in the fort" van Nieuw-Amsterdam, de „first reformed Church in America" zooals zij zich noemt, gesticht in 1628, thans bekend onder den naam van „Marble collegiate Church", treft mij de weelde der inrichting, van het orkest, van de zangers en van de leden der gemeente. Iets hooger, bij de 48ste straat is de „Collegiate Church". Zij geeft aan de kerkgangers keurig uitgevoerde boekjes, programma's als men wil, versierd met haar,

door het devies „Eendracht maakt macht" (in het nederlandsch) gesteund wapen. Daarin wordt elke week herhaald: „This, the oldest Church in the city, has always a cordial welcome for strangers", eene bewering welke aan mij is waar gemaakt. Ook vermelden die boekjes dat het Charter aan de kerk werd gegeven onder het zegel van Willem en Marie, koning en koningin van Engeland in 1696, dat haar oorsprong en geschiedenis verbonden zijn met de Hollandsche immigranten in Amerika, en dat de thans nog gebruikt wordende klok werd gegoten te Amsterdam in 1728. Op dienzelfden Goeden Vrijdag werd in deze ééne kerk geofferd — behalve de opbrengst der gewone kollekten —: ten voordeele van de „Speedwell Society" (vacantie-koloniën voor herstellende en verlaten kinderen) $ 402.12 en van de kinderzaal van het „Postgraduate-hospital" $ 5000, met de toezegging door denzelfden gever gedaan van eene jaarlijksche bijdrage van $ 200 voor hetzelfde doel; ten behoeve van zendingswerk: $ 407.80 en van bijzonderen kerkarbeid $ 60.07. Rijk is ook de „ultra-fashionable" protestantsch-episkopale St. Thomas-church bij 53th street, en, opdat de katholieken niet voor de protestanten onder zullen doen, staat vlak bij deze de kathedraal van St. Patrick, groot (2500 zitplaatsen) grootsch en gothisch als eene zusterkerk van de kathedralen te York, Amiens en Rheims. De, bij 78th street gelegen, synagoge Beth-el, met haren door goud belijnden koepel, heeft drie kwart millioen dollars gekost.

Nopens de godsdiensten in de Vereenigde Staten geef ik hier een overzicht van hetgeen dienaangaande is gezegd door Dr. S. A. Eliot van Boston op het, te Amsterdam in 1902 gehouden, internationaal congres van vrijzinnige godsdienstigen: „Er is in Amerika geen staatskerk. Er zijn godsdienstige organisaties ontstaan door vereeniging der inwoners, waaronder de Unitariërs onder de protestanten domineeren. Onder hen vindt men de afstammelingen der oude pelgrimvaders, de mannen van de „Mayflower". Het gebed van hun leider op het Amerikaansche strand is beantwoord door de groote christelijke genootschappen zonder bisschop. Wij beoordeelen de oude Puriteinen niet naar hunne wortelen, maar naar hunne vruchten. In de oude kerken lag reeds de kiem van het vrijzinnige geloof. De prediking, ook in

behoudende kringen, wordt steeds minder doctrinair, liberaler en praktischer. In Nieuw-Engeland is zelfs het oude Calvinisme dood, Van de souvereiniteit Gods komt men tot Gods Vaderschap, van het uitverkoren zijn van velen tot het kind zijn van allen. De vrijzinnige predikanten bestudeeren maatschappelijke verschijnselen naast theologie. Zij hebben een geestelijke levenskracht en een ernst, die zelfs door de orthodoxie worden erkend. De invloed van de roomsche kerk op de protestantsche genootschappen, en omgekeerd, is zeer gezond.

Het liberalisme is in alle kerken vertegenwoordigd, maar voornamelijk in de congregationalistische. Aan de kwakers heeft men te danken het hooghouden van den zedelijken levensstandaard, aan het liberale Jodendom de rijkste godsdienstige gemeenschap en een verstandige praktische armenzorg. Het evangelie in zijn eenvoud is bij de vrijzinnigen. Zij scheiden godsdienst niet van de andere menschelijke belangen. Ondanks alle verschil is het gevoel van gemeenschap onder hen steeds toenemend."

In fifth Avenue, tot dusver vrijgehouden van tramstaven en van spoorwegviadukten, alleen bereden, als openbaar middel van vervoer, door ouderwetsche omnibussen, van Washington-Square tot 89th street, is men in Clubland. Aan elke der clubs, welke ik heb bezocht: de „Union-league" met 1800 leden, de „University-club" en de „Metropolitan" (de zoogenaamde millionnairsclub) zijn ontzaggelijke sommen besteed. De vreemdeling, die over eenige introducties kan beschikken, vindt ook hier in alle clubs vriendelijke gastvrijheid.

De paleizen der multimillionnairs staan hier in een rij. Miss Helen Gould's biljartkamer, tevens schilderijenkabinet, heeft faam. Haar broeder George, de Wallstreet potentaat, wonende op den noordhoek der 67ste straat heeft, alleen op „Georgian Court" te Lakewood in New Jersey, niet minder dan twaalf koetsiers. En dan de woningen der talrijke Vanderbilt's in die Avenue! Vóór het stille paleis van de weduwe van Cornelius schrijdt de wachter met deftigen tred. Verder is het „home" van Cornelius Vanderbilt Junior; dáár de „Vanderbilt tweelinghuizen", toebehoorende aan George en aan zijnen zwager W. D. Sloan, iets hooger de „mansions" van W. K. Vanderbilt en van de

dames W. Seward Webb en Mc.Twombley, dochters van W. H. Vanderbilt. De reeds genoemde William C. Whitney betaalde $ 650.000 voor het huis aan de noordzijde van 68th street en liet het toen ombouwen. Zijn landgoed „Wheatley hills", met eene overdekte renbaan van een kilometer, ligt in Westbury. Het „Pickhardt House" — onbereikt levensdoel van een handelaar in chemicaliën — op den hoek van 74th street, heeft een dozijn architekten tot wanhoop gebracht. De bouw werd begonnen in 1875. Toen een som van $ 100.000 was uitgegeven, vond de eigenaar geene tevredenheid in de uitvoering der plannen. Nauwelijks stonden de muren der eerste verdieping, of het projekt moest opnieuw worden gewijzigd. Eindelijk kwam de derde étage gereed, doch, niet voldaan, liet de zonderling twee verdiepingen weder naar beneden halen. Na veertien jaren zwoegens kreeg het huis een dak. Een millioen dollars was er mede gemoeid geweest, maar de ontevreden huisheer liet het zes jaar ledig staan en het werd ten slotte in publieke veiling verkocht voor $ 500.000.

Een millioen dollars heeft voor zijne, door boomen omgeven, woning in fifth avenue, uitgegeven de demokratische staalkoning Andrew Carnegie: klein, grijs, vriendelijk en willende zijn vermogen zoo veel mogelijk verdeelen vóór hij overlijdt. Men berekent dat hij tot 1902 eene som van twee honderd millioen gulden heeft weg geschonken. Hij gaf 120 millioen voor het Carnegie Institute te Washington. Is het noodig te vermelden dat dit niet het eenige bewijs zijner grootmoedigheid is? In de Amerikaansche couranten is openbaar gemaakt geworden de hieronder volgende tekst van stukken, betrekking hebbende op zijne schenking van anderhalf millioen voor het gebouw van het Hof van Arbitrage te 's-Gravenhage:

„Imperial Embassy of Russia
Washington D. C. May 28 1903

Andrew Carnegie Esq.

Sir!

His Majesty the Emperor, has learned with the utmost satisfaction of the generous donation of $ 1.500.000 given by you

for the purpose of erecting a building at the Hague to be held as the permanent seat of the international Court of Arbitration and for a library in connection with the same.

His Majesty directs me to convey to you the expression of his deep and heartfelt appreciation of this munificent gift, bestowed on a cause, the initiative of which belongs tot My most gracious Master, who trusts that its further development will prove of inestimable value to the future peace of the world and the happiness of all mankind.

Acquitting myself with the greatest pleasure of the agreeable duty intrusted to me, I remain sincerely yours

(get.) COUNT CASSINI
Ambassador of Russia."

Het andere stuk luidt volgens bedoelde nieuwsbladen:

„Wilhelmina Queen of the Netherlands, Princess of Orange Nassau, etc. etc. etc. to Andrew Carnegie Esquire:

In order that the institution originated by the Peace conference may attain its full development, not only the cooperation of sovereigns and governors is necessary, but the sympathy of private persons also is needed. You, Sir, have felt this, and suiting the action to the sentiment with characteristic energy, you have offered a princely gift for the establishment of a palace and library worthy of the Court of Arbitration.

May the Palace of Peace, which will owe its existence to your munificence, remain throughout time the imposing symbol of the humane endeavor to solve the differences between nations by peaceful means. Your contributing so largely toward the realization of this end is a noble deed, which I and my people appreciate the more highly, because an international decree having placed the seat of the Court of Arbitration in this country, the State of the Netherlands considers itself the guardian of the idea of peace, which it was the aim of the Hague conference to see fulfilled.

The object of this letter is to offer you these, our most heartfelt thanks.

Given at the Palace Soestdyk the eleventh of June 1903.

WILHELMINA."

Carnegie's inkomen wordt geschat op 62 millioen gulden per jaar, de toeneming van zijn kapitaal op bijna twee ton per dag. Zijne raadgevingen zijn: „Heb groote plannen. De jonge man, die in zichzelven niet reeds den vennoot of het Hoofd eener belangrijke zaak ziet, is mij niets waard. Wees in uwe gedachten geen oogenblik tevreden met de betrekking van eersten klerk of meesterknecht, in welke zaak ook, hoe omvangrijk die moge zijn. Zeg tot u zelven: „„mijne plaats is vooraan."" Wees in uwe droomen koning. Gebruik geen sterken drank. Speculeer nooit. Stel u nooit borg zonder voldoend bezit van contant geld. Op nijverheidsgebied is de geoefende arbeider de stichter en bestuurder van beroemde ondernemingen. Op commercieel terrein is het de arme kantoorjongen, die bewezen heeft een vermomd vorst in den handel te zijn, wien zeker zijn erfdeel te beurt valt. Dat zijn de opkomende klassen. De arme bediende en de fabrieksarbeider zijn het, die ten slotte in elken tak van zaken zullen heerschen, zonder een kapitaal in het begin, zonder familieinvloeden en zonder akademische opleiding. Zij zijn het, die zich naar het front vooruit gedrongen, en het commando op zich genomen hebben, die gesalarieerde betrekkingen in den steek gelaten en dapper alles gewaagd hebben om eene zaak op te richten; akademisch gepromoveerden zal men gewoonlijk eene vaste bezoldiging zien genieten: het is waar in betrekkingen van vertrouwen, doch ondergeschikt. Kapitaal noch invloed, akademische geleerdheid noch dit alles te zamen zijn in staat gebleken met goed gevolg in zaken den strijd aan te binden tegen de geestkracht en den ontembaren wil, welke het gevolg zijn der alles veroverende armoede."

Het „Steel and Iron Institute" in Engeland benoemde Carnegie tot president voor 1903. Bij die gelegenheid hield hij eene rede, waarin werd gewezen op het groot onderscheid tusschen de werktuigen der nijverheid van voorheen en thans, en ook op het nòg grooter verschil in de wijze van zaken doen. Groot Britannië zeide hij, dat in den loop der 18e eeuw de leidende industriestaat der wereld werd, bracht mannen voort die, bij den aanvang hunner loopbaan, hadden: hun hoofd en hunne handen *zonder* meer. In den loop der tijden breidde de omvang der

nijverheidsondernemingen zich steeds uit. Maatschappijen op aandeelen vervingen de partikuliere firma's. Aan deze nieuwe manier van zaken doen is verbonden het gevaar dat de persoonlijke bekwaamheid niet meer het loon verkrijgt, waarop zij recht heeft. De Carnegie Steel Company kwam tot het inzicht dat het deugdelijk beheer eener onderneming afhangt van de leidende persoonlijkheden, en zij was er daarom op uit jonge, begaafde mannen in dienst te nemen en dezen aandeel te geven in de winst, en wel op de volgende manier: dat hun dit aandeel niet dadelijk uitbetaald, maar te goed geschreven werd. Zij werden dus deelhebbers, zonder op eenigerlei wijze betrokken te zijn in de financieele verplichtingen der zaak. De vrees voor mogelijke verliezen bleef hun bespaard en zij konden al hun geestkracht richten op de vervulling van hunne dagelijksche plichten Op deze wijze nam het aantal deelhebbers in de maatschappij jaarlijks met 40 toe, die echter eerst dàn werkelijke deelhebbers worden, als de winstinschrijvingen voor hun aandeel een bepaald bedrag hebben bereikt. Tegenwoordig zijn zij allen rijk. Aldus, werden deze mannen, zoo lang zij jong waren, wakker aan den arbeid gehouden. Zij leerden met hun inkomen genoeg te hebben; zij waren potentieele, maar geene essentieele millionnairs. Carnegie acht het niet goed jonge mannen rijk te maken; daarmede moet gewacht worden tot hun rijperen mannelijken leeftijd, want in jonge rijkaards ontwikkelen zich licht eigenschappen, waardoor zij van ingespannen arbeid afgehouden worden. Bij de voortschrijdende ontwikkeling van Carnegie's ondernemingen, bleek het echter dat het succes voornamelijk afhing van de meesterknechts en opzichters, die men nog niet tot het deelhebberschap toegelaten had. Men wilde dus ook hun aandeel in de zaak geven. De eerste opzichter, wien het voorstel daartoe gedaan werd, Jones geheeten, een man later beroemd geworden in nijverheidskringen, sloeg het echter af. „Ik heb zorg genoeg," zeide hij, „met op den arbeid te letten; laat mij blijven wat ik ben, maar betaal mij goed." En dit geschiedde ook. „Captain" Jones klom langzamerhand op tot een traktement, even hoog als dat vau den President der Vereenigde Staten. Later echter werd het deelhebberschap der werklieden in de winst algemeen,

zeer ten bate der maatschappij; daar ieder er belang bij kreeg zijn werk zoo goed mogelijk te doen, ten einde aldus de maatschappelijke winst grooter te maken. Langzamerhand werd dit stelsel, met het oog op het risico, dat in alle zaken bestaat, in dezen geest gewijzigd dat de winstaandeelen der arbeiders te hunnen bate als aan de Maatschappij geleend en als bevoorrechte schuld erkend werden, zoodat zij hunne spaarpenningen, bij een faillissement der zaak niet konden verliezen. In de meeste Amerikaansche Staten vormen tegenwoordig de spaargelden der werklieden de eerste hypotheek op de onderneming, waarbij zij werkzaam zijn.

Wordt het eenmaal algemeen, aldus besloot Carnegie zijne rede, dat ieder arbeider ook aandeelhouder in de zaak is, dan zullen de meeste twisten tusschen kapitaal en arbeid uitblijven. Hij houdt er zich van overtuigd dat, bij eene dergelijke verhouding tusschen werkgevers en werknemers, alle ondernemingen, waarbij de geheele winst uitsluitend in den zak der bestuurders vloeit, onmogelijk de mededinging kunnen volhouden. In dat stelsel van toekenning van een aandeel in de winst ligt de oplossing van één der geweldigste vraagstukken van onzen tijd en het dient door alle industrieelen in ernstige overweging te worden genomen. Het is met de Siameesche tweelingen: werkgevers en werknemers, zóó geschapen dat zij gemeenschappelijk moeten welvaren of lijden; eene scheiding hunner belangen beteekent den dood.

Eene bijzondere beschermeling van Carnegie is de millionnair Charles Schwab. Hij begon zijne loopbaan als koetsier van een plattelands-omnibus in Pennsylvanië.

Schatten van meubelen en kunstvoorwerpen zijn opgehoopt in de woningen der multimillionnairs van fifth Avenue. Velen moeten hier onvermeld blijven. Bij 65th street is de dubbele woning van Mrs William Astor, wier echtgenoot bekend is wegens zijne Engelsche neigingen, en van haren neef John Jakob Astor. Bij laatstgenoemde doen zich dikwijls theater-beroemdheden hooren. Het tooneel in zijn huis is ingericht naar de strengste eischen des tijds. Het paleis van wit marmer, graniet en brons des koperkonings William Clarke werd met de grootst mogelijke weelde

ingericht: kunstgalerijen, een bal-, theater- en concertzaal en een Turksch bad.

Een huis moet ik nog noemen: dat van 54th street toebehoorende aan John Rockefeller van de Standard Oil-Company. Hij gaat door voor de rijkste man der wereld te zijn. Op 1 Januari 1899 werd zijn vermogen geschat op twee honderd millioen dollars, vier jaren later op vier maal zooveel of twee milliard gulden Nederlandsche courant. Blijft dit fortuin in stand, dan zal het eene hoogte bereiken, zóó fabelachtig dat elk voorstellingsvermogen daarbij te kort schiet. Aan de universiteit te Chicago, o. a. heeft Rockefeller bij verschillende gelegenheden millioenen dollars geschonken; in 1903 nog het noodige voor de oprichting van een gebouw ten dienste der medische faculteit, met laboratoria en verzamelingen. Van hem wordt zijn broeder William, die ook multimillionnair is — beide zijn zoons van een landbouwer uit het, in den Staat New-York gelegen, dorp Richford — onderscheiden als „poor Rockefeller".

In de bovenstad, van welke fifth Avenue een concreet beeld geeft, heb ik musea en parken aanschouwd, theaters bezocht, kostbare avondmaaltijden genoten, waarbij meer dan eens, vooral door emblemen bij het nagerecht, „Holland, the old country" eer werd aangedaan en herdacht; bij Tiffany had ik gelegenheid te bewonderen kostbaarheden: edelgesteenten en paarlen, heerlijken arbeid van den goudsmid, glaswerk en wedgewood; bloemenpracht was in de huizen verspreid met verkwistende hand; orchidäen prijkten op ontbijttafels, in salons en hotels; orchidäen welke der schrijfster van „Briefe die ihn nicht erreichten" voorkomen „wie manche schöne Frauen, in deren Nähe man gleich fühlt dass sie wunderbare geheimnissvolle Dingen erlebt haben müssen". Welk een rol speelt de bloem niet in het New-Yorksche leven! Voor de minste beleefdheid, verschuldigd aan eene dame wendt de man zich tot Flora: een bundel van „American beauties" is een goed paaschgeschenk, een disch is een bloemtapijt, een bruiloft een bloemenfeest, het vertrek eener dame naar Europa geeft aanleiding tot offeranden van alles wat geurt, sierlijke doozen met cotillonruikers gaan in overgroote menigte naar elk huis, waar gedanst wordt. Wat aan bloemen niet kostbaar is, wordt het aanzien niet

waard geacht. Het geld moet rollen in de bovenstad, het geld dat „down town" wordt gemaakt.

De benedenstad is het zuidelijkste gedeelte van Manhattan. In 1612 kocht Peter Minuit, voor onze West-Indische Compagnie, Manhattan van de Roodhuiden voor zestig gulden. Drilveld voor de bezetting van het fort was de grond, welke honderd jaren later, onder Engelsch bestuur, in huur werd gegeven „to some of the inhabitants of the said Broadway in order to be enclosed to make a Bowling Green thereof, with walks therein for the beauty and ornament of said street, as well as for the recreation and delight of the inhabitants of the city". Die plaats, welke ook verder in de geschiedenis een rol heeft gespeeld, heet nog steeds „Bowling Green".

Nieuw-Amsterdam begon bij de „Battery". Deze plek kreeg eerst in 1693 haren naam van eene batterij, opgericht tegen de Fransche vloot. In den Engelschen tijd was de „Battery" de wandelplaats van den beau monde. Thans is zij de aanvang van het New-York dat geld verdient. De statige kade belijnt de haven, den Oceaan.

O, ik wil den tijd vooruit loopen en trachten terug te geven den indruk, genoten van boord op den dag van vertrek. De blik gaat naar Hoboken, Jersey-city, naar de torens van Babel, welke aan New-York karakter schenken: de bodem is kostbaar, Excelsior! De „Produce Exchange" in Whitehallestreet, waar de koopman eene telegrafische bestelling uit Europa op eene lading graan ontvangt, de order uitvoert, een schip bevracht en, zijnen wissel verkoopt in een minimum van tijd, beslaat eene oppervlakte als die van een groot plein, heeft tweeduizend vensters, bijna duizend deuren en binnen de muren wordt jaarlijks omgezet voor een billioen dollars. Dertigduizend personen gaan dagelijks op en neder in de heffers. Hooger dan dit zijn de gebouwen van de „Washington", van Bowling Green in byzantijnschen stijl, en vooral van de, meer dan honderd meter hooge kantoren der „Manhattan Life", „St. Paul", „World", „Empire" (om slechts enkele te noemen); eindelijk het, 130 meter in de lucht borende, gevaarte van Park Row, met fondamenten 75 voet onder den beganen grond aanvangende, er op gemaakt om te dragen een gewicht van 31000 ton, met dertig verdiepingen en 950 kantoren.

Daar zijn gele en roode, treinen vervoerende, ferry's: arken van den modernen tijd, sleepbooten welke aan driemasters hulp verleenen om te komen op het pad van zilt, rivierstoomers met eene menschenmenigte op dek, ranke politievaartuigen en plompe lichters, mailbooten daareven binnengevallen, jachten en kotters met gezwollen zeilen, drijvende hospitalen, petroleumschuiten en schepen om brand te blusschen; een bont gewoel te water, kenmerkt de wereldhaven aan Amerika's oostkust. Landverhuizers doen op Ellis island hun eerste schrede op den bodem der Vereenigde Staten. New Jersey wordt besproeid door de rivier, welke een lint van rustig zilver gelijkt: contrast met den gouden dom van de „Pullitzer building", alwaar de „World" in één uur hare editie van acht bladzijden bedrukt en vouwt, ten getale van zeven honderd duizend; de Eastriver bespoelende de oostelijke kust van Manhattan en verbindende de Upperbay met het water van Longisland, het eiland, dat een reus schijnt die, nà slaap, zich langzaam, loom, de leden uitrekt. Dáár is de brug, die naar Brooklijn den weg geeft, het gewrocht der nieuwere wetenschap, dat, met zijne tallooze draden, uit de verte, het aanzien heeft van het web eener arachnide. Staten island is bedekt met wouden en „Liberty island" prijkt met Bartholdi's geweldige „Vrijheid", wier licht, des nachts, over den oceaan straalt als symbool van helderheid, rijkdom en kracht. De forten der „Narrows" zullen New-York verdedigen. Sandyhook maakt spoedig de kust tot eene flauwe lijn.

En thans mijne derde fee. Toen ik haar voor de eerste maal ontmoette, hoorde ik plotseling Pope zingen, in geestdrift voor Lady Mary Wortly Montagu:

„The playful smiles around the dippled mouth,
That happy air of majesty and truth,
So would I draw (but oh! 't is vain to try
My narrow genius does the power deny)
The equal lustre of the heavenly mind,
Where every grace with every virtue is joined;
Learning not vain and wisdom not severe,
With greatness easy and with wit sincere,
With just description show the soul divine,
And the whole princess in my work should shine."

Met hare boeken verdient zij een fortuin. Een zevental is reeds verschenen van hare hand. Als ik haar wordt voorgesteld en vraag of juist is mijne inlichting dat „the book of the day", het hare, bij duizendtallen exemplaren wordt verkocht, krijg ik een, geenszins pralend, bevestigend antwoord. Het onderhoud vlot onmiddellijk. Ik herinner mij eene opmerking harerzijds, welke mij trof in den loop van het gesprek, en welke ik terugvind in haar nieuwsten roman, in den vorm van raadgeving eens vaders aan zijn zoon: „Het leven is eene worsteling. Millioenen missen hun doel. Alleen de sterken winnen. Het falen is erger dan de dood. De innerlijke kracht van den Mensch wordt geschapen door het bespieden, als een valk, van de Gelegenheid; door het Haar tegemoet komen, elke lente, rechtop en in de positie; lachende om Hare valkuilen, welke, in den aanvang van het leven, zijn: overmaat, overmaat en steeds overmaat en alle soorten van oneer. Kracht wordt geschapen door tegenspoed, door het pogen om te winnen: eerst de kleine gevechten van het leven, dan de groote; door het uitwerpen van vrees, door het oefenen van den geest om, bij alle dingen, te beheerschen: het hart, de hartstochten, de aandriften, welke, indien daaraan wordt toegegeven, het brein tot slaaf maken in plaats van tot meester. Het slagen, voor hetwelk alléén de mensch leeft, als hij eerlijk tegenover zich zelven is, beloont hen die sterk, sterk, sterk zijn."

En, toen zij aldus tot mij sprak, stampte zij met den kleinen voet op den parketvloer.

H. B. Mariott Watson, die het, in de „Nineteenth Century", eenigen tijd geleden, heeft gehad over den schadelijken invloed van Amerikanisme op vrouwen, zou geglimlacht hebben als hij bij dat onderhoud ware tegenwoordig geweest. Volgens hem geeft Amerika te zien de uiterste ontwikkeling eener industrieele maatschappij, zijn de afmatting en de inspanning van het hedendaagsch commercieele leven aldaar schadelijk voor de gezondheid van lichaam en ziel, en heeft daaronder zóó zeer geleden dat zij onherstelbaar is: de Amerikaansche vrouw, wier grootste fout bestaat in het zich er op beroemen dat zij zelden haar hart en nooit haar hoofd verliest.

Hm! Nooit? In de theorie zullen er wel zijn, die beweren niets

aan het hart te offeren; ook in de praktijk? Ik geef hieronder een onuitgegeven gedicht van eene gelukkig gehuwde Amerikaansche, hetwelk zij tijdens hare verloving had gemaakt:

We two sat all alone;
The young moon hung in regal splendour
O'er a star gemmed sky; herself alone,
Tho' Queen of all things nigh.
Above our heads a tired bird,
That all day long had sung a joyful cadence,
Crooned to his mate a sleepy song.
My heart beat hard — so hard:
Me thought 't would break its silken covering;
My quivering nerves were all awake,
And waiting for the magic touch of Love.
He slipped, my lover, to his knees,
And I, leaning o'er him above,
Looked in his eyes ('t was shadow neath the trees);
And so our lips met, met in one long kiss,
That made moon, earth and skies
Grow dim, and doubts and fears depart
In its unending bliss.

Mijne romanschrijfster echter — niet sentimenteel — zou den heer Watson, ware hij tegenwoordig geweest in dat salon, hebben geantwoord (ik citeer hier): „the truly masculine man never understands a woman and has only a fleeting desire to do so, when anxious or uncomfortable".

Gelijk zij daar vóór mij staat, is zij vrouw, in de volle beteekenis, zelfs in den ouden zin van het woord. Zij doet niet eens aan sport, heeft geene bruine wangen, is geen lid van een club en dweept geenszins met inrichtingen als het „Martha Washington-hôtel" alwaar elke man wordt geweerd; ja, zij heeft geschreven: „Als gij mooi zijt, dan heerscht gij over mannen; zijt gij het niet, dan beheerschen de mannen u. Als gij mooi zijt, dan is uw echtgenoot uw slaaf; zijt gij het niet, dan zijt gij zijne eerste dienstbode. Al de hersenen welke de blauwkousen zullen verzamelen, zijn niet zooveel waard als ééne „complexion". Vrouwelijker kan het niet, naar het schijnt.

Terwijl in het salon, dien namiddag, gezongen, muziek gemaakt werd, de sorbets werden rondgedragen, de atmosfeer vol was

van geur van violettes de Parme, de gardenia's prijkten in knoopsgaten, de vragen van den dag werden besproken door staatslieden en kunstenaars, geldkoningen en sportsmen, schertste men in onzen hoek over Mark Twain's beschrijving van de vrouw der kannibalen, die, in huis, om inkoopen te doen, om bezoeken af te leggen, altijd hetzelfde toilet draagt: haar *teint;* welke haar geheele uitzet vormt, het lichtste kostuum der wereld is, ofschoon gemaakt van de allerdonkerste stof, hetwelk altijd past, ongetwijfeld de meest praktische dracht in het geheele rijk der mode en altijd gereed is. „Als men bij eene dame, die dat kostuum huldigt," zegt de Amerikaansche humorist, „eene visite wil maken, behoeft men nooit bang te wezen dat de dienstmaagd de boodschap zal brengen: „„Wil u even plaats nemen? Mevrouw is aan haar toilet, over drie kwartier komt zij beneden"". O neen, mevrouw is altijd gekleed, en, zoodra de deur opengaat, is zij present. Die dames gaan dan ook nooit naar de kerk, alléén om te zien wat die of die aan heeft, en, als zij tehuis komen, hebben zij evenmin ook den mond vol van de mooie toiletten, waarbij deze of gene draagster allicht eens een veer moet laten".

In onze omgeving ritselde de zijde, trilden de struisveeren op hoeden van hoogen prijs, schitterden de diamanten. Lachend, met den duim in de richting van den linkerschouder, wijzende naar de gonzende menigte, achter mij, van vrouwen, met hare duizend en één artikelen van smaak en van weelde, merkte ik op: „Mark Twain's menscheneetster is aan de pool; wij, aan den evenaar hebben rekening te houden met Voltaire's:

Il est une déesse inconstante, incommode,
Bizarre dans ses goûts, folle en ses ornements,
Qui paraît, fuit, revient et naît dans tous les temps:
Protée était son père et son nom c'est la mode."

Nà Mark Twain kwamen op het tapijt: Bret Harte, Longfellow, Motley; ook Ruskin wiens „poetry is the suggestion by the imagination of noble grounds for the noble emotions" werd te berde gebracht.

Mijne fee vond blijkbaar genoegen in de belangstelling, die ik toonde voor de letterkunde en geschiedenis van haar land. Op

een gegeven oogenblik zeide zij: „Mijn nieuwe roman is vooral van historischen aard; indien het u aangenaam is, wil ik u, voor zoover New-York aangaat, eenige voorname plaatsen wijzen waar de handeling voorvalt."

Den volgenden morgen liet ik mij bij haar aanmelden. Wij begaven ons op weg naar de benedenstad. Haar held is Alexander Hamilton. Geboren op Nevis den 11den Januari 1757, eene handelsopleiding hebbende genoten op St. Croix, komt hij te New-York in 1773, op het oogenblik dat de koloniën ongeduldig zijn, in hun verlangen naar vrijheid. Het volgend jaar gaat hij toevallig naar Boston, het brandpunt van kalmen, doch vastberaden wederstand tegen de Kroon sedert de eerste zegelwet van 1765; juist beraadslaagden de patriotten aldaar over de houding, aan te nemen tegenover de bestraffing, opgelegd door de Engelsche Regeering aan hen, die schuldig en medeplichtig waren aan het in zee werpen van 342 kisten thee.

Te nauwernood zal behoeven te worden herinnerd aan deze episode: Koning George zond een leger van tienduizend man naar de koloniën en wilde door deze een gedeelte der kosten van die expeditie doen betalen namelijk door middel van een zegelwet, welke de eerste, aan de koloniën opgelegde, belasting voor inkomsten des Rijks was. Zij weigerden onder de leus: „no taxation without representation". De zegelwet werd ingetrokken door het Parlement in 1766; doch een jaar later, een recht ingesteld op sommige artikelen: oliën, verwen, lood, glas en thee. De kolonisten voerden deze waren echter niet in, en het recht werd opgeheven, met uitzondering van dat op thee. Dit artikel werd toen uit Holland binnengesmokkeld. De benadeelde Engelsche Oost-Indische Compagnie verkreeg de intrekking van het, tot dusver bestaand hebbend, uitvoerverbod van thee uit Engeland, en stelde agenten aan te Philadelphia, New-York, Charleston en Boston, aan wie zij de waar zou consigneeren. De eerste zending in laatstgenoemde plaats werd door de Amerikanen in zee geworpen, en, toen de haven, als bestraffing daarvoor, gesloten werd verklaard, begon de opstand.

Het is te Boston dat Hamilton wordt gewonnen voor de Amerikaansche zaak. Het is dáár dat hij zich zelven er reken-

schap van geeft dat drie millioen menschen, waarvan eene aanzienlijke meerderheid achtenswaardig, vlijtig en ontwikkeld is, behandeld worden als onmondigen, en dat tegen hen geweld wordt gebruikt, indien zij niet gehoorzamen aan de, volgens hen tyrannieke, bevelen uit Londen.

Te New-York teruggekeerd, schrijft hij, als student van Kings College, waarvan Myles Cooper, de bekende Toryman, president was, in het oppositieblad van Holt, artikelen ten gunste der autonomie. Toen uit Engeland bevelen kwamen tot sluiting der haven van Boston, stond Hamilton op de bres. Als jongere vriend, als medestrijder van Washington, als „little lion", later als econoom en financier der Vereenigde Staten, vurig bemind en heftig gehaat; hij, van wien Adams, in een bui van naijverige woede, met ironie schreef: „Hamilton is commander in chief of the Senate, of the House of Representatives, of the heads of Departments, of General Washington and last and least, if you will, of the President of the United States", heeft aan de revolutie, aan het vestigen op vaste basis der jonge republiek de grootste diensten bewezen.

Ik mag over Hamilton niet uitweiden. „Zijne beminnelijke biograaf heeft hem geïdealiseerd," zeggen sommige critici. Het zij zoo! Heine, sprekende van Salome, vraagt: „Würde ein Weib das Haupt begehren eines Mannes, den sie nicht liebt?"; in dit geval zou men er zich over verwonderen indien de pen eener vrouw geen aureool hadde geteekend om het hoofd van een in elk geval groot staatsman, dien zij bemint. Want, geen Phidias heeft meer liefde kunnen koesteren voor zijn beeld dan deze schrijfster voor haren held. Als zij over hem spreekt, dan is zij devoot. Zijne nagedachtenis is haar: die van een Heilige.

Overigens wordt zij bezield door de deugd van vaderlandsliefde. Als wij in de benedenstad geraken, maakt zij mij opmerkzaam op „Fraunces tavern", in de buurt van de Beurs, waar Hamilton en zoovele andere historische personen hunne avonden plachten te slijten, waarheen Washington zich begaf den 25sten November 1783, toen de Engelsche troepen New-York voor goed hadden verlaten. In Battery Park heeft zij mij gewezen de plek van den vrijheidsmast, aan welks top, op dienzelfden „Evacuation

day", de Britsche vlag werd neergehaald door David van Arsdaal, die in den, met vet bestreken mast, klom en de Amerikaansche kleuren liet wapperen. Daar komen wij op den doodenakker van Trinity-church: indrukwekkend toevluchtsoord voor hen, die naar een oogenblik van stille verpoozing snakken, die even willen bekomen van de beklemming des gewoels van Broadway en Wallstreet. De eerste Drieëenheidskerk en de begraafplaats daaromheen lagen in 1697 buiten de stad, welke zich thans mijlen en mijlen naar het noorden uitstrekt. Op het eind der achttiende eeuw werd het oorspronkelijk gebouw vernield door brand. Een tweede moest in 1846 worden afgebroken. Het werd vervangen door het tegenwoordig monument in gothischen stijl, dat omringd is door de dooden, die gebleven zijn, rustende te midden van de haast en het gejaag naar het tijdelijke der, buiten het hek, met geruisch, wemelende menigte; òver het lijden des strijds om het dagelijksch bestaan, om het leven.

Hier liggen begraven Robert Fulton, de uitvinder van het stoomvaartuig; Livingston en Lewis, onderteekenaars der onafhankelijkheidsverklaring, alsmede andere personen, te talrijk om op te noemen. Wij zijn meer bepaaldelijk gekomen voor een wit marmeren graf aan den kant van Rectorstreet. Daarop staat gebeiteld: „To the memory of Alexander Hamilton the Corporation of Trinity have erected this monument in testimony of their respect for the patriot of incorruptible integrity, the soldier of approved valour, the statesman of consummate wisdom whose talents and virtues will be admired by grateful posterity long after this marble shall have mouldered to dust. He died July 12th 1804, aged 47."

En, fluisterend, met dien weemoedigen pathos van de vrouw, die zich uit over het onderwerp, hetwelk hare ziel gevangen houdt met banden van de hechtste teederheid en tevens van de diepste smart, vertelt zij van hem, die daar rust; van zijne mannelijke schoonheid, van zijn genie, zijnen moed, zijne menschlievendheid, zijn plichtgevoel als staatsman, van zijne deugden, welke aanvulden datgene wat aan Washington ontbrak, van zijn huwelijk met Elizabeth Schuyler „adorable and pretty, sprightly and sympathetic, yet accomplished in every art of the dutch

housewife", en eindelijk van het noodlottig duel met Burr „the author of municipal corruption in New-York, the noble grand sire of Tammany Hall."

Langs Broadway voert ons de weg naar City Hall Park. Het stadhuis bewaart een goed geslaagd portret van Hamilton. Zijn standbeeld staat vóór de Hamiltonclub te Brooklijn.

Rustig Brooklijn, ik ben u veel verschuldigd! Het was een leerrijk, genoegelijk samenzijn dien middag in de Hamiltonclub. Er waren eenige vertegenwoordigers van de pers. Aan de overzijde der brug, bij Parkrowbuilding, lag Newspaper Row.

Daar glinstert de gouden dom van „the World", daar neemt het publiek kennis van de extratijdingen van „Press" en „New York times", van „Tribune" en van „Sun". Naar de drukkerijen worden gebracht kolossale rollen papier: meel voor het geestelijk brood van Amerika's bevolking, hetwelk, gereed, in gele wagens wordt vervoerd of rondgevent door krantenjongens met oorverdoovend aanprijzen.

Hier, te Brooklijn, is het stil. Ofschoon een honderdduizend menschen des avonds van New-York, over de 6500 voet lange brug komen, is het alsof men op ééns in eene provinciestad ware verplaatst. Men kan er nauwlettend luisteren naar de gesprekken. Mijne dischgenooten hebben het, in verband met hem wiens naam de club draagt, over Robert Morris, die, uit Liverpool, op jeugdigen leeftijd, naar de Staten gekomen, te Philadelphia zich opwerkte tot koopman van aanzien, en daarna, als beheerder der Financiën, Washington in staat stelde den onafhankelijkheidsstrijd in New Jersey voort te zetten. Robert Morris bood Hamilton tijdelijk den post aan van „Continental Receiver" en schreef aan dezen: „Uwe vroegere plaatsen in het leger, de tegenwoordige toestand van datzelfde leger, uwe betrekkingen in den Staat, uwe grondige kennis van menschen en maatregelen en de bekwaamheden, met welke de hemel U gezegend heeft, zullen U eene schoone gelegenheid geven om 's Lands dienst vooruit te brengen."

Kort daarop werd Hamilton door New-York afgevaardigd naar het Congres.

Robert Morris, die in 1775 lid van het Congres was geworden, *legde* het ambt van „Superintendent of Finance", hetwelk hij ge-

durende drie en een half jaar had bekleed, neder in 1784. Inmiddels had hij eene Bank gesticht, die later de „Bank of North America" werd. Het daarvoor benoodigde geld kwam vooral uit Frankrijk en een som van ruim twee en een half millioen livres werd te Boston aangebracht door een Franschen kruiser. Van daar werd het met ossenkarren vervoerd naar Philadelphia. Dat vervoer duurde twee maanden. De openbare schuld bedroeg intusschen bij Morris' aftreden twee en veertig millioen dollars. Nadat Washington President was geworden, kreeg Hamilton den post van „Secretary of the Treasury." Robert Morris dienaangaande om raad gevraagd, schreef: „Hamilton is de eenige man in de Vereenigde Staten, bekwaam om het hoofd te bieden aan de buitengewone moeielijkheden van dat ambt." En, het eenstemmig oordeel der journalisten, die bij den maaltijd in die club hulde bewijzen aan haar, die Hamilton's leven zóó treffend heeft geschilderd, is dat Morris juist heeft geoordeeld. De geschiedenis leert het.

Het is te Brooklijn dat ik o. a. op een avondfeest, de gastvrijheid geniet van onzen achtenswaardigen consul-generaal, den heer I. R. Planten. Ook hier wordt levendig gekout, vooral over het Hollandsch element in de Vereenigde Staten. Ons bloed in de aderen te hebben, vooral te New-York geldt als een eer. Het heeft een patricische geur: zoo iets als de „blauwe kleur van dat der afstammelingen van de kruisvaarders in Europa". Het staat deftig te behooren, al zij het uit de verte, tot familiën als die van Schuyler, Roosevelt, van Rensselaer, van Cortlandt.

Na het diner krijg ik onder de oogen een rondschrijven, op oud-hollandsch papier, met min of meer oud-hollandsche letters in het zwart en rood gedrukt. Ik geef het stuk hier in het oorspronkelijke:

A „hollandsche Kermis"
(a dutch fair)

With old Dutch buildings, market booths with „appelbollen" (applefritters) and „Kermiskoeken" (fair cakes) for sale, tulips and orange flags galore, a Dutch flower market and other attractive feactures will beheld from June 10 to June, 14 1902 in the Borough Park Club house.

Pretty Dutch peasant girls in frisian, North Holland and Zeeland costumes will be in attendance to await your pleasure.

Everybody — especially you with Netherland blood running through your veins — is invited to participate in the „Kermis-vreugde" (fair fun).

The old shop, with its antique dutch gable, will be a special feature. The old dutch windmill will be there, though it may grind something different from wheat during that week. You will find there also a „koekkraam" (cake booth) and an „appel-bollenkraam" (apple fritter booth) indispensable at a dutch kermis.

The Ladies' Society of the Dutch Reformed Churh of Borough Park, Brooklijn, assisted by several of our Dutch Churches, contemplates giving this fair; the proceeds to be devoted to the erection of a new church in the rapidly increasing community.

Descendants of the old Dutch families, who have settled on Long Island during the last two hundred years, have taken a particular interest in this undertaking and its success will be guaranteed if you, with the many Holland descendants of this vicinity would give it your support.

May we depend upon you? In what way can you assist us? What do you suggest to add to the entertainment? If you will favor us with an answer, we shall take great pleasure in sending you an invitation to the Kermis.

Kindly let our president hear from you at your earliest convenience; if possible before April 14, 1902.

Executive Committee

Mevrouw R. B. Tithian,
President of the Ladies' Society; 1238, 57th Street Brooklyn,
Mevrouw R. Dan. Wolterbeek,
Mevrouw B. Larzelere, first Vice-president,
Mevrouw A. J. Wilder, second Vice-president,
Mevrouw Wm H. S. Carlile,
Mejuffrouw K. Cowenhoven.

Boven prijkt het zegel van New-York; van onderen het portret van Peter Stuyvesant.

Het past ons om een gevoel, als waarvan die circulaire eene

uiting is, evenzeer een streven, als dat van de „Knickerbockers Society" en de „Holland Society", op prijs te stellen. Het tegendeel zou beteekenen onverschilligheid onzerzijds ten aanzien van het feit, dat wij, wegens onze nationaliteit, in de wereld over het algemeen, niet worden verwend. Toch heeft de neiging tot „Hollandsch doen" iets van een schild, van een uithangbord; en moge het naïef opzien van sommige Amerikanen daarnaar ons ook aangenaam zijn, het rechtvaardigt geenszins illusiën. Wij hebben er ons rekenschap van te geven dat de inventaris van onzen winkel in de Vereenigde Staten nog niet bekend genoeg is, dat de windmolen en kermiskraam vooral moeten dienst doen als curiositeiten. De plicht om het werkelijk hedendaagsch Nederland grondig te doen kennen in de Vereenigde Staten, ligt nog vóór ons.

Bij dit schoon doel zullen wij, misschien in de eerste plaats hulp kunnen verwachten van de zijde der geleerden. Motley wordt door hen natuurlijk gekend. Zij weten dat de Unie van Utrecht het groote voorbeeld voor de Vereenigde Staten is geweest, het voorbeeld van vereeniging tot vrijheid en autonomie: bases van elken hechten Statenbond. Zij herinneren zich het aandeel van Nederland bij de gebeurtenissen, welke, voor zoover Europa betreft, hebben geleid tot de Onafhankelijkheidsverklaring. In Maart 1776 was Sileas Deane benoemd tot commercieel en politiek agent in Europa. Hij had o. a. in opdracht het aankoopen van oorlogsbehoeften, doch het daartoe noodige geld kon niet te zijner beschikking worden gesteld. Met Franklin, Arthur Lee en John Adams werd Deane, in December van hetzelfde jaar, aangewezen om met de Fransche regeering te onderhandelen over militairen en geldelijken bijstand. Deze opdracht leidde tot het tractaat van 1778, waarbij Frankrijk de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten erkende. Benjamin Franklin werd te Parijs geaccrediteerd.

Alle andere Europeesche Mogendheden vreesden echter dat navolging van dat voorbeeld door Engeland zou worden opgenomen als casus belli. Toen de Koning van Spanje zijn bemiddeling aanbood tusschen de Amerikaansche koloniën en Londen, vaardigde het Congres eene buitengewone missie af naar Parijs om te

onderhandelen over verdragen van vrede en van handel met Engeland. Aan het hoofd dezer zending stond, als gevolmachtigd Minister, John Adams met Francis Dana als gezantschaps-secretaris.

Het voorjaar van 1780 zag dezen te Parijs, maar Spanje was inmiddels in oorlog gewikkeld met Groot-Britannië, en van de aangeboden bemiddeling kon dus niets komen. Franklin en Adams hadden vermoedens dat Frankrijk zelf, in het geheim, de onafhankelijkheidserkenning van de zijde der andere Europeesche Mogendheden, tegenwerkte.

De Amerikanen zonden agenten naar de verschillende hoofdsteden. John Jay ging naar Madrid, Francis Dana naar St. Petersburg, Ralph Izzard naar Florence, Lee naar Weenen; Laurens was voor 's-Gravenhage bestemd, doch op zee werd hij aangehouden door de Engelschen, opgesloten in den „Tower" te Londen, en in zijne plaats kreeg John Adams opdracht om in Holland tot stand te brengen eene leening, en, indien mogelijk, een verbond met ons.

Nederland gaf Adams een goede ontvangst. De leening kwam tot stand, doch de officieuse Amerikaansche vertegenwoordigers konden nergens iets doen zonder de tusschenkomst der Fransche diplomatieke ambtenaren. Adams schreef hierover aan Dana: „a whole system of policy (van de zijde der Franschen) is now as glaring as the day, which perhaps Congress and the people of America have little suspicion of... In substance it has been this: assistance afforded us in naval force and in money, enough to keep us from succumbing, and nothing more. To prevent us from ridding ourselves wholly of our enemies and from growing rich and powerful; to prevent us from obtaining acknowledgment of our independence by other foreign powers, and from acquiring consideration in Europe or any advantage in Peace, to deprive us of the grand Fishery, the Mississippi river, the Western Lands, and to saddle us with the Tories. To these ends, by all I have learned of your negotiations in Russia, of Mr. Jay's in Spain, and my own in Holland, it is evident to me that the french Ambassadors have been governed by the same instructions. In Holland I can speak with knowledge."

Dana was overtuigd van de juistheid dier woorden en zijn

vertrouwen in den Franschen vertegenwoordiger te St. Petersburg Markies de Vérac, was gering.

Uit Amsterdam d.d. 15 Maart 1782 schrijft Adams aan Dana: „Pray, what is the reason that the whole Armed Neutrality (de coalitie van 1780 van noordelijk Europa tegen het, den handel op West-Indië bedreigende, Engeland; Keizerin Katharina was er de ziel van) cannot agree to declare America independent, and admit you, in behalf of the United States, to accede to that Confederation? It is so simple, so natural, so easy, so obvious a measure; at the same time so sublime and so glorious. It is saying: let there be Light and there is Light. It finishes all controversies at once and necessitates a universal Peace and saves old England from total destruction and the last stages of horror and despair. However, thank God, we have no particular reason to wish for Peace; the longer the war continues now, the better for us."

Doch het duurt niet lang meer of hij kan melden uit Den Haag: „The independence of America has been acknowledged by this Republic with a solemnity and unanimity which has made it in a peculiar sense a National act. The Prince and Princess of Orange have acknowledged American Independence as well as their Mightinesses. The Princess has received my letter of credence. It was pretty to present a beautiful Young Virgin World to the acquaintance of a fine figure of a Princess, whose countenance showed an understanding capable of judging and a heart capable of feeling",

Het was in den herfst van 1782 dat de Engelsche Koning tot gevolmachtigd Minister voor de vredes-onderhandelingen met de Ministers der Vereenigde Staten, benoemde: Richard Oswald. Toen werd de vrede mogelijk. Hij volgde bij het, te Parijs onderteekend, verdrag van September 1783.

Aan het deel, hetwelk Nederland heeft aan de geschiedenis der Vereenigde Staten, wordt zeker gedacht door de mannen der Amerikaansche wetenschap, die den 14den Juni 1899 aan Hugo de Groot eer bewezen door het wijden van een krans aan zijn graf, door den reeds vroeger genoemden heer Leonard Charles van Noppen, die in het Brooklijn-Institute lezingen houdt over

Vondel, Hooft en onze nieuwere letterkundigen. Zijne vertaling van Lucifer, opgedragen aan de „Holland-society of New-York" ligt voor mij. Reeds dadelijk stelt hij Vondel aan het Engelsch lezend publiek voor als „a poet of whom Southey's words on Bilderdijk, another Dutch bard, might also have been spoken:

The language of a state
Inferior in illustrious deeds to none,
But circumscribed by narrow bounds,
Hath pent within its sphere a name herewith.
Europe should else have rung from side to side."

Dan komt eene inleiding van Dr. W. H. Carpenter, professor in de germaansche philologie aan de Columbia-universiteit; eene tweede inleiding van professor G. Kalff, eene schets over Vondel en zijn tijd van den heer van Noppen zelven; ook van zijne hand is een commentaar van het treurspel; voorts vergelijkingen tusschen „Lucifer" en Milton's „Paradise lost" alsmede „Paradise regained"; eindelijk de vertaalde tragedie: goed geslaagd en schoon geïllustreerd.

Men spreekt in de gastvrije woning van den consul-generaal over het Algemeen Nederlandsch Verbond, hetwelk in groote mate zou kunnen bijdragen tot de verspreiding van kennis in de Vereenigde Staten omtrent het tegenwoordig Nederland. De, door Dr. Abraham Kuyper in 1898 in het leven geroepen, spruit heeft echter reeds eene lijdensgeschiedenis. Het Oosten was lauw. Men ging naar Michigan om krachten te verzamelen. Mannen als George Birkhoff, Steketee, Dosker, Kollen en Hulst spanden zich vóór de zaak. Op eene, te Holland-city in 1899, gehouden vergadering werd het volgend, misschien voor den aanvang te uitgebreid, programma voorgesteld: meer politieke voeling tusschen de Vereenigde Staten en Nederland, clubs en leerstoelen voor de studie van onze taal, van onze geschiedenis en van het oud-Hollandsch recht; Nederlandsche bibliotheken, het opwekken van algemeene belangstelling in onze taal en stam door middel van de pers en het opmaken en bijhouden van geneologische tafels.

In het groot gelukte de zaak niet tot dusver. Wellicht behoeft men niet te wanhopen aan weldadige werkzaamheid van afdeelingen, *welke* gevormd zijn te Grand Rapids, Holland City, Muskegon

in Michigan, Fulton in Illinois en Pella in Iowa, doch het wil mij voorkomen dat de arbeid in elk dezer plaatsen minstens één „geheelen" man vraagt. Deze is niet altijd gemakkelijk te vinden waar het geldt eene bezigheid, die, althans in den eersten tijd, weinig geldelijk voordeel zal opleveren.

Op handelsgebied werd er inmiddels een belangrijke stap gedaan voor het ontwikkelen der betrekkingen tusschen de beide landen. Getuige was ik van de bijéénkomst van veertien leden der Nederlandsche kolonie te New-York, gehouden op Zondag 6 April 1902, in het „Manhattan Hotel" ten einde te beraadslagen over de oprichting der Nederlandsche Kamer van Koophandel. Nog had ik die levendige, opgewekte discussiën in de ooren, toen ik, ten huize des Heeren Planten, vernam dat het tot stand komen van het denkbeeld tot oprichting der Kamer verzekerd was. Ik heb eenen Chinees gekend, vader van veertien zoons, die dikwerf verhaalde dat, telkens wanneer hem één zoon geboren werd, hij de gedachte had van: „tijd en arbeid maken het blad van den moerbezieboom tot een zijden kleed; wat zal tijd en arbeid van dezen kleinen mensch maken?" De Chinees stond bij mij, in den geest, toen, met moed en hoop, ik mij zelven afvroeg: „Wat zal tijd en arbeid maken van de nieuwe banier voor de oude leuze, de banier, voor welke de zijden draden daareven op den weefstoel zijn gezet door het, thans op Manhattan gevestigd, jong Holland?"

Als ik, des avonds, naar de eigenlijke stad terugkeer, dan bekoort het oog het panorama van Licht op even onvergetelijke wijze, als dat van de „Piek" boven Hongkong, wanneer, nà zonsondergang, de benedenstad der Britsche bezitting fonkelt, als een veld van diamanten.

Hier, te Brooklijn, treft de verlichte omgeving den toeschouwer vooral door den trek van stoutmoedigheid, van vermetelheid. Die brug in de eerste plaats! Een reuzenwerk was het reeds zonder bijomstandigheden, doch welk een ontembare wil om het te voltooien werd er niet vereischt uithoofde der onverwachte onheilen, waarmede de bouw gepaard ging. Midden onder het werk komt de architekt I. A. Roebling te overlijden. Zijn zoon volgt hem op, doch krijgt bij den bouw, door een ongelukkig toeval, zulke brandwonden dat hij te eenmale met lamheid is geslagen. Hij

neemt op de hoogten van Brooklijn een huis, van waar hij, door middel van een verrekijker, den arbeid overzien en besturen kan, en als zijne tegenwoordigheid bij de brug zelve volstrekt vereischt zou zijn, dan heeft zijne vrouw orders en begeeft zij zich naar de plaats om daaraan uitvoering te doen geven. Een lichtend voorbeeld van levensdurf, zulk een echtpaar!

De levensmoed der New-Yorkers in het algemeen heeft reeds sedert lang gevoeld het onvoldoende, bij het vermeerderd verkeer, van die éene brug. De lichtstralen daar aan de overzijde wijzen in de richting van eene nieuwe verbinding van de metropolis met hare voorsteden; de „Manhattenbridge" is in wording. Vier elektrische en twee gewone spoorbanen, daarnaast twee paden voor voetgangers, een weg voor wielrijders en twee overgangen voor gewone voertuigen. En, nà deze brug zijn nog noodig, over de Eastriver, de „Williamsburgbridge" en de „Blackwellsislandbridge." Door viaductlijnen in de stad zullen deze bruggen met elkander in verbinding staan. Het geheele verkeerswezen te New-York ondergaat dientengevolge eene wijziging.

De blik op het verlicht emporium leert wagen, durven; hij voert de gedachten van den jongen Amerikaan naar het Hoogste, maakt stout zijne verwachtingen omtrent het eigen kunnen.

Hoog boven die rivier, draagster van vaartuigen, welke van hier gelijken op elektrische, zich als glimwormen, voortbewegende, stippen, stond ik, dien nacht, stil bewonderend, te staren naar die ruimte van helderen glans, veroverd op het nachtelijk azuur, naar die stralen van goud, schietende door het uitspansel: kostelijken, fluweelen, indigogetinten Mantel van de Godin der Stilte; naar de wolk van Licht opstijgende uit de bedrijvige stad, naar het zich van haar uit, door het firmament verspreidend waas van zilver; naar de wolkenschrapers: flikkerende torens in die zee van licht; naar de „Vrijheid" daarginds, bliksemende hare pijlen van licht door den Atlantischen nacht, ophelderende de duisternis, vóórlichtende hem, die het Donker wil ontvlieden.

XII

WASHINGTON.

XII

WASHINGTON.

De Rijken, welker hoofdstad niet de regeeringszetel is, vormen uitzonderingen. In de Vereenigde Staten heeft de splitsing hare voordeelen. Washington tempert de groote voortvarendheid, de onstuimigheid van New-York. Heeft Den Haag evenzeer iets te temperen?

In elk geval is, wegens de overeenkomst met ons land ook ten deze, Amerika ons des te liever. Als ik van het New-Yorksch station van den Pennsylvania-spoorweg, via Newark met ruim tweemaal honderdduizend inwoners, New-Brunswick met „Rutger's-college" van de Dutch Reformed Church, Princeton junction, leidende naar de beroemde hoogeschool van Princeton met 1100 studenten, via Trenton, alwaar jaarlijks voor eene waarde van vijf milloen dollars aardewerk wordt vervaardigd, en via Philadelphia, aankom, nà in vijf uren over den weg gesneld te zijn, te Washington, heb ik bijna onmiddellijk het gevoel, al zijn de verhoudingen ook veel grooter, alsof ik ware gereisd van Amsterdam naar 's-Gravenhage.

Te Washington geen haast, geene drukte, geen gewoel. Er wordt geld verteerd, niet gewonnen. Het is een verblijf van ambtenaren, waar men weinig of in het geheel niet over business hoort spreken. De vele negers in de straten doen er zelfs denken aan het zuiden, aan des planters gemakzucht. Vele Amerikanen uit andere plaatsen vestigen zich er, wegens

de deftigheid; althans gedurende de wintermaanden. Er wordt geregeerd, geadministreerd. Tevens zit er kosmopolitisme in de lucht. Een adellijke titel doet er nog wat opgeld. Washington is de brug tusschen Europa en het eigenlijke Amerika, hetwelk ons op zoo velerlei gebied vooruit is. Over een aantal „things American", zelfs over de amerikaansche diplomaten, zal men in de club onder de vreemdelingen hooren schertsen. Een werkelijk Amerikaansch corps diplomatique bestaat niet. De benoemingen hangen af van de partij welke aan het roer is: die der imperialistische, protectionnistische republikeinen of wel die der, geene uitbreiding van grondgebied verlangende, voor vrijen handel ijverende demokraten. Om de vier jaren heeft plaats de keuze van een President; dan wisselt ook nagenoeg het geheele personeel der diplomatieke en bezoldigde consulaire posten. Nieuwe mannen komen. Zij hebben geene voorbereiding gehad en zondigen natuurlijk wel eens wat gebruiken en vragen van etikette betreft. Mrs. X, vrouw van een Amerikaanschen vertegenwoordiger, moet indertijd gevraagd hebben aan de Koningin-Regentes, wijzende op eene ons wel bekende photographie: „Is dat uw dochtertje, mevrouw?" en, toen een bevestigend antwoord werd gegeven, volgde de opmerking der dame: „Wel, ik moet zeggen dat het een bijzonder lief kindje is". Mr. Y, Gezant te St. Petersburg, kort te voren aldaar aangekomen, en tevens pas vader geworden, zoodat Mrs. Y in Amerika is gebleven, staat in den cercle, bij eene plechtige nieuwjaars-audiëntie in het Winterpaleis. Als de Keizer hem aanspreekt en uiting geeft aan de hoop dat hij goede berichten de „chez vous" (de bedoeling: is aangaande den President) heeft, zegt Mr. Y opgeruimd glimlachend, vriendelijk: „Hartelijk dank; uitstekende berichten; het is een jongen; hij weegt twaalf pond". De Keizer, die evenzeer kort te voren vader was geworden, blijft ernstig, en, merkt op dat het hem genoegen doet zulks te vernemen, verzoekt zijne wenschen aan de gelukkige moeder over te brengen en gaat verder. Doch, een oogenblik later treedt Mr. Y, van zijne plaats uit de rij, naar den Tsaar toe, tikt Zijne Majesteit op den schouder en zegt: „Vraag excuus; ik heb vergeten te informeeren hoe het met de Keizerin en de kleine Grootvorstin gaat".

Voor den Europeeschen diplomaat is Washington eene goede leerschool. Hij neemt er in zich op, zelfs onwillekeurig, datgene wat ik het populair worden der diplomatie zou willen noemen. Bevorderd wordt er het streven om de overtuiging algemeen te maken dat de diplomatie arbeidt, dat zij haar loon waard is. Het is waar, zij heeft zich te bewegen langs geheel andere banen als vroeger: zij is minder geheim, minder verheven, minder voornaam. Keizers houden dikwerf redevoeringen in het openbaar; Ambassadeurs onderteekenen ingezonden stukken in nieuwsbladen; de kroniek van elk jaar, vermeldt talrijke samenkomsten van Heerschers, omtrent welke honderden reporters verslag doen aan de wereld; een hoofdartikel is vaak van de hand eens Kabinets-ministers; de parlementaire stukken vullen aan wat den kamerverslagen ontbreekt; getallen zijn de photographieën van de welvaart der volkeren, en de Vertegenwoordiger in het buitenland hangt aan het éene einde van den telegraafdraad; zelfs de „ontvanger" van den telephoon brengt hem, als het moet dagelijks, instructiën.

Maar, al moge zijn taak zich, vergeleken bij voorheen, hebben gewijzigd, minder gewichtige bezigheden heeft de diplomaat van onzen tijd daarom niet. Hij is meer bekend, moet zich meer vertoonen dan vroeger; bijgevolg dient hij ook meer als staal, als monster zijner natie, en hoe verder zijn post is verwijderd van zijn „centrum": zijn Ministerie van Buitenlandsche Zaken, op hetwelk in den kern de zware verantwoordelijkheid rust van de wijze van beoordeeling van het eigen volk door alle andere volken, hoe meer deze bewering steek houdt; hij heeft acht te geven op de stemming van het Parlement van zijn eigen land, van de Volksvertegenwoordiging van het Rijk waar hij geaccrediteerd is, en zelfs van die der Wetgevende Vergaderingen in de landen van alliantie of oppositie. Indien thans het staatkundig initiatief bij hem te huis wordt genomen, en hij ten deze slechts heeft te volgen, zoo wordt daarentegen van hem verwacht: grondige studie van sociale en economische vragen, berichtgeving daarover, en zelfstandig optreden overal waar vooruit te helpen zijn de stoffelijke, staathuishoudkundige belangen zijner natie. Hij is de wegwijzer minder van zijnen Souverein of President dan wel van zijn volk, minder van het Hoofd van den Staat, dat geloofsbrieven van hem aanneemt dan van de onder-

danen, die betrekkingen onderhouden met zijne eigene landslieden. En, aangezien het volk tot hem nergens zóó dicht nadert als in de Vereenigde Staten, dewijl geen land in grootere mate zijne openbare meening verkondigt, zal het toekomstig Hoofd van missie op weinige posten vertoeven, waar de gelegenheid om zijne bekwaamheden te ontwikkelen zóó groot is als in de stad aan de Potomacrivier, ook omdat zij het hart vormt van een land van 80 millioen inwoners, met verre afstanden, grootsche ondernemingen, noeste vlijt, breede opvattingen, ontembaren wil en jeugdige levenskracht.

New-York was de eigenlijke stad van Alexander Hamilton. Zijne tegenstanders noemden het Hamiltonopolis. Philadelphia vormde, gedurende tien jaren, de zetel der Regeering van de jonge Republiek. Dat Washington de hoofdstad werd, was het gevolg van eene dading tusschen Jefferson den Demokraat en Hamilton den Aristocraat. Deze had, tot bevestiging van den Statenbond, noodig de stemmen der Virginiërs en andere zuidelijke „Anti-assumptionnists", in het Congres. Wilde Jefferson hem ten deze helpen, dan was hij, met Robert Morris, bereid den regeeringszetel te verleggen naar het Zuiden. Aldus geschiedde het in 1800. Een terrein van honderd vierkante mijlen was door Maryland en Virginië afgestaan als „Federal district of Columbia", voor den zetel der hoofdstad. Die stad zou eerst „Federal City" heeten, doch haar werd in 1791 de naam Washington gegeven. De Staat Virginië kreeg in 1846 zijn deel (33 vierkante mijlen) van opgemeld terrein terug.

Het distrikt staat onder het rechtstreeksch bestuur van den President der Vereenigde Staten en van het Congres, en dat bestuur wordt uitgeoefend door tusschenkomst van een „Raad van Commissarissen." De bewoners van het Columbiadistrikt — ongeveer 300.000, waaronder meer dan een derde negers — hebben geen stemrecht, noch voor de plaatselijke noch voor de nationale Regeering.

Lang heeft het geduurd alvorens Washington eene beteekenis verkreeg als stad. Toen Daniel Webster in Mei 1813 er kwam, beklaagde hij zich er over, in eenen brief aan zijnen broeder, dat dames rarae aves waren. De oorzaak van deze afwezigheid van het

vrouwelijk element was dat de meeste Congresleden, slechts $ 6 per dag presentiegeld ontvangende, hunne echtgenooten te huis lieten, omdat het verblijf te Washington anders te kostbaar was. Behalve het genoemd presentiegeld, genoten zij nog vergoeding van reiskosten. Toen van Regeeringswege eene poging gedaan werd om het presentiegeld te doen vervangen door eene jaarlijksche toelage van $ 1500 voor elken Volksvertegenwoordiger, verklaarde het publiek, het volk, van Maine tot Louisiana, zich daartegen, zoodat het plan voorloopig moest worden opgegeven. Tegelijkertijd namen vele Congresleden dientengevolge hun ontslag als zoodanig. Andere bleven geen dag langer te Washington dan strikt noodig was.

Dit was in 1816; doch ook nog diep in de tweede helft der vorige eeuw werd Washington beschouwd als een vervelend oord voor den Amerikaan, als eene verbanningsplaats voor den buitenlandschen diplomaat. Het was een dorp met ruimte, een „city of magnificent distances."

Eerst sedert het einde van den burgeroorlog heeft men er aan gedacht eene schoone stad van Washington te maken en de, in die richting gedane, pogingen zijn geslaagd. Kunst in Amerika is zelden oorspronkelijk, het schilderachtige zoekt men er op vele plaatsen te vergeefs; welnu, het doet goed het een en het ander te vinden in de plaats waar de President zetelt.

Natuur geeft der stad een liefelijk aanzien. De breede Avenues en straten deden mij weder denken aan sommige gedeelten van Den Haag. Ook hier kan men wandelen, peinzen zelfs. Geen gedrang, rumoer, gejaag stoort de overdenking. Hier en daar een park met grasvelden, struiken en boomen; een standbeeld staat meestal in het midden van zoo'n bosschage. Meer dan één huismuur verbergt zich onder wilden wingert, en het klimop kan zich, niet gehinderd door fabriekswalm, welig naar de daken slingeren.

De „Mall", het plantsoen beginnende bij het Kapitool, voert naar het Washington-monument. Ik stijg tot aan den top van den 555 voet hoogen obelisk van marmer, gewonnen uit de groeven van Maryland.

Wat dáár te zien is?

Ik zie de zich kronkelende Potomac, de rivier, welke een zoo voorname rol heeft gespeeld in den burgerkrijg. Zij was ééne der demarcatielijnen tusschen de noordelijken en zuidelijken. Onder bevel van generaal Mc.Clellan stond de ééne der drie legerafdeelingen: de divisie van de Potomac. Zij verloor zoowel het eerste gevecht van Bull Run (Juli 1861) als den tweeden slag (Augustus 1862) bij dezelfde plaats. Tengevolge van laatstbedoelde nederlaag, kwam generaal Lee over de Potomac naar Maryland; hij werd echter bij Antietam in de zoogenaamde „Virginische Vallei" overwonnen door Mc.Clellan, zoodat hij over dezelfde rivier moest vluchten. Mc.Clellan werd als generaal opgevolgd door Burnside, die de Potomac-divisie over de rivier voerde, en in December 1862 den slag bij Fredericksburg verloor. Nu werd Hooker, bijgenaamd „Fighting Joe", opperbevelhebber der divisie; doch ook hij verloor in Mei 1863 een slag: die van Chancellorsville. Lee trok nog eens over de Potomac, ontmoette het noordelijk leger, dat thans te Gettysburg onder commando stond van Meade, en daar kreeg de macht der zuidelijken een knak, van welken zij zich niet heeft kunnen opheffen.

De Potomac stroomt aan den voet van het Kapitool. De dom van het gebouw der wetgeving beheerscht het tafereel der stad en is van deze het merkteeken. Hij kroont de marmeren massa, geplaatst op terrassen: beddingen van groen, hoog boven de rivieroevers uitkomend.

In de hallen van het Kapitool heb ik aanschouwd de 90 senatoren, beraadslagende over het anarchisme, onder voorzitterschap van den vice-president der Vereenigde Staten; geluisterd naar redevoeringen over maatregelen, vereischt geacht naar aanleiding van den op Mc Kinley gepleegden moord; te gelijkertijd hield zitting het Huis van Vertegenwoordigers, alwaar George Washington's blik, gepenseeld in den aanvang van 1800 door Vanderlijn, met trots scheen te rusten op de vergadering van 352 leden, ontvangend van boven het licht door de sierlijke dekking van glas. Vele historische schilderstukken, waarvan één voorstelt de inscheping der Pelgrimvaders te Delftshaven in 1620, prijken in de ontzaggelijke rotonde en de reliëfs alsmede de fresco's zijn er aangebracht met soberen smaak.

Niet zonder opzet heb ik daareven, sprekende over George Washington, het woord „trots" gebezigd: in de eerste en voornaamste plaats zeker in den zin van het meest rechtmatig gevoel van fier zijn op een nooit volprezen werk. Toch ging mij daarbij door den geest een flits, wijzende naar zijne neigingen van aristokratischen aard, welke de geboren Amerikaan van heden zich moeielijk kan voorstellen. Uiterst deftig, afgemeten, waardig, ging hij in zijne terughoudendheid zóó ver, dat, waar hij ook onder menschen was, er om hem heen slechts gefluisterd werd. Te New-York, waar hij een tijd lang het Mc Comb-house in het benedengedeelte van Broadway bewoonde, sprak men van „het Hof". Mrs. Washington ontving daar onder een troonhemel. Het officieel gewaad van den President was van zwart fluweel en satijn, met diamanten kuitgespen; zijn steek hield hij onder den arm, hij droeg een pruik met linten en aan zijne zijde hing een degen in groene scheede. Naar het Congres reed hij in een roomkleurige koets, met vele versieringen, en bespannen met zes witte virginische raspaarden; tevens met talrijk gevolg van voorrijders en andere ruiters.

Jefferson wijzigde dit alles en de President van heden is de eenvoud zelve.

Bij hem ligt de uitvoerende macht.

Het bestuur der Republiek bestaat namelijk in eene drieledige administratie. Wetgevende macht heeft het Congres i. e. de Senaat en de Kamer van afgevaardigden. Elke Staat der Unie zendt twee vertegenwoordigers naar eerstgenoemd lichaam, terwijl het aantal der leden van iederen Staat in het „House of Representatives" afhangt van het cijfer der bevolking van dien Staat. Om de tien jaar heeft eene volkstelling plaats, en alsdan wordt bedoeld aantal voor iederen Staat door het Congres zelf vastgesteld. Een veto des Presidents tegen een, door Kamer en Senaat goedgekeurd, wetsontwerp moet binnen dertig dagen, met redenen omkleed, worden bekend gemaakt. Geschiedt zulks niet, dan krijgt het ontwerp eo ipso wettelijke kracht, en zulks is ook het geval, ondanks bekend gemaakte tegenkanting van den President, indien twee derden der beide huizen er vóór hebben gestemd.

Meerderjarig en stemgerechtigd is de Amerikaan op 21-jarigen

leeftijd, tenzij hij een misdaad hebbe bedreven. De vreemdeling, die in Amerika aankomt en burger wil worden, legt eene desbetreffende verklaring af en bereikt zijn doel nà een vijfjarig verblijf. In sommige Staten geeft eene tweejarige vestiging reeds het recht tot stemmen. De centrale Regeering laat de autonomie van elken Staat onaangetast in het algemeen. Enkele takken van bestuur: posterijen, leger, vloot staan onder het onmiddellijk beheer van de Rijksregeering.

Over de nietigheid der wetten der bijzondere Staten, welke in strijd zijn met de Grondwet, wordt in de laatste instantie beslist door het Hooggerechtshof der Vereenigde Staten, hetwelk de opperste bevoegdheid heeft voor wets-interpretatie in het algemeen.

Elke Staat heeft voor zich zelf eene Constitutie, eene Regeering, eene rechtspleging. Die regeering wordt uitgeoefend door een Gouverneur, een Onder-gouverneur, een Senaat en een Kamer van afgevaardigden. Zij maakt alle wetten, welke geene, de belangen van het Rijk rakende, vragen betreffen, zooals over opvoeding, financiën, nijverheid, burgerlijk- en strafrecht.

Van het Rijk is het Hoofd: de President van de Vereenigde Staten, die geen lid van het Congres mag zijn. Hij kan het, onder buitengewone omstandigheden, bijéénroepen.

De tegenwoordige President is het type van den Amerikaan met zijne beste hoedanigheden.

Ik heb de eer gehad aan hem te worden voorgesteld. Van mijne verhevene standplaats op het Washington-monument, ontwaar ik ook White House, en .... maak vergelijkingen.

Eerst ben ik, ver weg, achter den Elboerz, welke mij den horizon verbergt. Roodgekleede „Schatèrs", met veel-kleurige hoofdbedekkingen in den vorm van een hanenkam, met slependen gang naar den trant des Oosterlings, ook dignitarissen in „Chalats" van cachemir, geteekend met palmbladachtige patronen, bijééngehouden op de borst met gespen van brilliant, begeleiden mij naar de Troonzaal: groote Talaar zoo hoog als het paleis zelf des Konings der Koningen. Hier is de marmeren, met goud ingelegde troon, een rustbed gelijk, geschraagd door Kariatiden en leeuwen, bedekt met een fijn weefsel van Kirman, de troon met flanken vol Koranspreuken, in smaakvol zich

krommende arabische letterteekens. Vóór het paleis, in den tuin, glinsteren de uniformen, gesneden naar Europeesch voorbeeld; tulbanden wit, blauw en groen wiegelen naar rechts en naar links. De Shah nadert deftig, ernstig en neemt dan plaats op den kostelijken zetel. Zijne smaragden en robijnen weerkaatsen de stralen met gloed van het daglicht. Op zijn „koelah" siddert van edelgesteenten de tremulant: teeken der hoogste macht in het land der Schiïten; met diamanten bezaaid is zijn paar schouderbedekkingen. Er heerscht een oogenblik stilte; de menigte ademt niet; hij, die over leven en dood beschikt, laat zich bewonderen. Dan: een wenk; de audiëntie vangt aan; vele buigingen, weinige korte vragen en het verleend gehoor heeft zijn einde.

Daarna gevoel ik mij op eens te midden van dikke zware muren. Het reusachtig erf, hetwelk ik heb betreden, schijnt de kern van een „nest" van massieve omheiningen, passende in elkander als een stel medicijndoozen; de eene wal nog plomper dan de andere; de laatste, de binnenste, de heiligste omsluitende een aantal „tingers": ledige, groote, bizaar versierde, op pilaren steunende hallen, gedekt met keizerlijk geel. Deze en andere bouwgewrochten staan daar gelijkmatig gerangschikt, stijf, recht, gigantisch, hoekig, scherp, symmetrisch, majestueus; doch vóór den geest roepende schedeltropeeën, tyrannengefrons en het, als wolk naar omhoog gestegen, zweet van millioenen, hetwelk drukkend, loodzwaar maakt de atmosfeer, in welke de, op van hier uitgaand bevel, sidderende massa's moeten leven. De „Poort der volkomene Reinheid", maakt koud als een mausoleum, als het marmer der bruggen, zeven in getal, kunstig gebeeldhouwd, die verder voeren naar den geheimzinnigen Heerscher van ontelbare scharen; de „Poort der Hemelsche Rust" is een duister, somber, gestreng gewelf, een tunnel tot eene omgeving van stilte, statig, plechtig en kil als de Dood; de, door zonderlinge leeuwen van brons bewaakte, opgangen tot de ontvangstzaal zijn van treden alléén aan de kanten voorzien; het midden dier opgangen is met draken gebeiteld graniet; want de direkte gang naar, en het rechtstreeksch vertrek van de Troonzaal geldt in „de verboden stad" als iets onmogelijks; zij zijn afgesleten, die treden, door de knieën van

onderdanen; wormen in het oog van den Hwangti, Boeddha met duizende armen. Het staroogen naar den vijfklauwigen Draak zijner voorvaderen wisselt hij een oogenblik af door een genadigen knik in de richting der Barbaren van het Westen. Zij benauwen niet minder hemzelven, dan zij het de mandarijnen doen, die, rechts en links van den Troon, met blikken vol koelheid en ontzag, staan geschaard.

Vervolgens bevind ik mij in eene ruimte besloten in minder zware muren, maar toch is zij somber; zij, de gevangenis voor een ongelukkig Staatshoofd, Imperator tegen wil en dank, hebbende als visioen: den moord gepleegd op zijne gemalin, als schrikbeeld: een aanslag welke ieder oogenblik kan gewaagd worden op zijn eigen leven. Bij toortsen en het schijnsel van groote, gekleurde, gedragen wordende, lantaarns, heb ik in de straten van Seoel het smal begaanbaar gedeelte gevolgd; zoo rechtstreeks mogelijk voortschrijdende naar de elektrische booglampen, rondom het „Paleis", welks omgeving bewaakt, dus hel verlicht moet worden.

Arme keizer, wiens leger van tienduizend man, voor een groot gedeelte diende alleen voor uwe persoonlijke veiligheid; die eigenhandig den sleutel moest reiken van de groote poort, door welke vreemdelingen, die uwe gasten waren geweest, uw paleis verlieten; die één der acht stadspoorten altijd gesloten hield om uitsluitend geopend te worden voor uwe vlucht uit de hoofdstad van het land van Tsao Siënn (morgenkalmte). Arme keizer, hoe minzaam hebt gij mij ontvangen! Een goedige glimlach speelde om uwen mond, toen gij, hebbende uwen zoon, in rood zijden „Chalat", aan uwe linkerhand, mij eene reeks van vragen steldet. Gij waart de vriendelijkheid zelve. Het ontvangstvertrek was bescheiden ingericht, al was ook rijk uw geel zijden, met draken geborduurd kleed, en van edelgesteenten fonkelend de gordel, welke het vasthield. Staande had plaats de langdurige audiëntie, en, als bewijs van vertrouwen, waren uwe soldaten en eunuchen uit de kamer gezonden.

De etikette verbood uw aanzitten aan den feestdisch, welke, daarna, gedekt werd; maar toch waart gij, verscholen, daarbij tegenwoordig. Persoonlijk hadt gij, zoo vernam ik later van de Europeesche vrouw, belast met de zorgen voor den maaltijd, een onder-

zoek ingesteld naar de vraag: „of er van elken schotel wel genoeg was geweest?" De tafel was voorzien van alles wat de westerling verlangt; en uwe Fransche wijnen lieten aan hoedanigheid niets te wenschen over. Wit gekleede Koreaansche bedienden droegen geruischloos de spijzen rond. Ontboden waren, voor het vermaak der gasten, de hofdanseressen. De trommel, de fluit en de doedelzak begeleidden de huldiging aan de Terpsichore van Korea. Hare priesteressen droegen hooge kapsels en zijden japonnen van allerlei kleur. Statig waren de bewegingen, sober de poses, afgemeten de stappen, bevallig de wringingen van bovenlijf, sierlijk de draaiingen van armen en handen, met bloemen bekransten zij elkander. Het was een genotvolle Wajang-avond, dien gij schonkt, o arme, gulle, goedhartige keizer! aan alle vreemdelingen, welke uwe hoofdstad bezochten.

Weg is deze keizer! Een andere, meer machtig, neemt zijne plaats in. Ik ben in het land der bloemen: van den Chrysanthemum, zinnebeeld der vorstelijke waardigheid, van den kersebloesem, welke vreugde voorstelt, van den pijnboom en vijgeboom, die geluk beteekenen voor het volk van dichters, van werkers, van hen, voor wie „Leben selbst ist Wille zur Macht". De meest strenge etikette heerscht aan dat Hof. Er is stilte in het Paleis, in de ruime, matig doch keurig gedecoreerde zalen. Een fontein in den tuin klatert. Dit geluid en dat van de stappen op de parketvloeren verneemt het oor. Anders niets. De plechtige geruischloosheid is eene voorbereiding tot de audiëntie bij Hem, Wiens gelaat, nog weinige jaren geleden, zelfs aan Zijn eigen volk onbekend was, Dien men aanbad als een Daibutsu, Wiens stammoeder, evenals die der Peruaansche Inca's, de Zon was; doch Die thans wordt verheerlijkt, als mensch van vleesch en bloed en hersenen, als de Hervormer zijns Rijks. Zijne Regeering ving aan met een bevel tot vervolging der christenen, maar in 1884 voerde Hij godsdienstvrijheid in, en het, in 1893 op de Marinebegrooting bezuinigend, Parlement beschaamde Hij door vijf tonnen gouds van de civiele lijst te bestemmen voor de uitbreiding der vloot.

Door lange gangen geleid naar eene kleine audiëntiezaal, sta ik eensklaps voor den Hoogsten Japanner. Slechts voor de

gelegenheid heeft Hij zich gestoken in den uniformrok van westerschen snit; de Kimono bevalt Hem beter. Op eene wijze innemend doch strak, welwillend maar eenigszins terughoudend, wordt ik toegesproken, en de duur van het gehoor is niet lang. Aan het eind daarvan ben ik niet beklemd, geen gevoel van verlichting beheerscht mij bij het afscheid; maar wèl ruischt in mijne ooren de onuitgesproken vermaning van Japan: „Dat ik zou ontwaken was uw wil. Mijne oogen zijn wijd open. Schoorvoetend hebt gij mij als uw gelijke erkend; koud zijt gij geweest als ik U de broederhand wilde reiken. Toonen zal ik U dat ik zoowel op het een als op het ander recht heb door schranderheid, door macht, door menschelijkheid, door stelsel."

Tehuis gekomen schreef ik op over dat gehoor bij den Keizer van Japan, hetwelk plaats had in den aanvang van 1902:

„Het land van de Rijzende Zon heeft ernst, tevens eerbied voor zichzelf. De Westerling richt nog den blik naar dit Rijk alsof de gebeurtenissen hier operette-voorstellingen van „Mikado's" en „Geisha'" waren. Zelfs de vreemdelingen te Tokio maken aanmerking op de, niet uit een winkel van het Westend komende, cylinderhoeden der leden van het Japansche Parlement. Die veroordeelde hoeden dekken intusschen heldere koppen. Wij letten te veel op de lachjes der „Moesmé" en zien niet hoe moeielijk het zich ópwerken valt aan die 45 millioen, hoeveel taaiheid die, met goed gevolg gekroonde, inspanning hun bijbrengt. Wij meenen dat zij niets als naïeveteit zijn, die Japanners; doch vergeten dat hunne symbolische smaken wijzen op kracht van verbeelding, op dichtkunst, op vermogen tot geestdrift, op het gereed zijn tot opoffering, op liefde voor den heiligen bodem. Hun kleine gestalte, hun schamele baard maken een exotischen indruk, doch wij schenken niet genoeg aandacht aan de vlugge wijze waarop zij leeren, hunne studiën verwerken en uitvoering geven aan wèl overwogen, gerijpte plannen. „Zij hebben geen physisch weerstandsvermogen" zoo heet het. En de „Koruma" dan, uren dravende vóór het karretje, waarin de passagier zit, over vlakten en bergpassen; met een weinig rijst en visch als voedsel dag aan dag werk verrichtende, zóó zwaar dat geene koelie van eenig ander Aziatisch land den Japanner daarin evenaart. Het laden van kolen,

geschiedende door mannen en door vrouwen in de havens van het Eilandenrijk, valt elken vreemdeling op. Zou zulk werk kunnen verricht worden van den morgen tot den avond, zonder ophouden, door zwakkelingen? Men zegt ook: „Japan volgt op te slaafsche wijze de handelingen van het westen." Welnu, ik zie en gevoel in dit land dat op oordeelkundige manier het passende wordt toegepast, het niet geschikt bevondene weder wordt afgeschaft. Aan datgene, wat wij aanmatiging noemen bij het nieuw geboren volk, gedwongen door ons tot den arbeid der beschaving, ontbreekt het den Japanner geenszins, maar zóó groot is deze zijn ondeugd niet, of hijzelf ziet wel degelijk en spoedig waar een fout ligt en hoe deze moet worden hersteld. De Chinees der Traktaathavens ziet reeds op naar den Japanner, en zegt „wij zijn kameraden die in hetzelfde voertuig zitten". Welke zorgen zal, in de toekomst, aan het Westen kunnen bereiden een Chineesch leger met Japansche kaders en aangevoerd door officieren, als die, welke ik heden-morgen hier (te Tokio) met hunne eigene manschappen aan het werk heb gezien op het drilveld?"

Van den top des monoliets zie ik thans hèm werken: hem, den hoofdman van 80 millioen souvereine burgers. De stad Washington spreidt zich vóór mij uit als een open waaier. De gedenknaald, welke mij tot standplaats dient, zonder eenige versiering, haar marmer met eenvoud naar de wolken spitsende, gewijd aan den Stichter der Republiek, is van dien waaier de spil. De middelste rib gaat, in noordelijke richting, over de „U. S. Ponds" en de groene „Excutive Grounds", in rechte lijn af op de „Executive Mansion of the President of the United States", liever „White House". Inderdaad is het gebouw van twee verdiepingen wit aan de buitenzijden. Naar de rivier gekeerd, is een eenigszins zonderlinge ouderwetsche façade met een, van kolommen voorzien, bordes, gelijkende op een koepel. Het eigenlijk front aan den anderen kant is streng eenvoudig: een overdekte oprijplaats geeft toegang tot de hoofddeur, aan welks beide zijden zich vriendelijke vensters bevinden. Men zou zeggen: een deftig woonhuis, zonder meer.

De zaal des oostelijken vleugels is als het ware publiek domein. Bijkans elken dag is zij gevuld met burgers uit alle oorden des

Rijks; op enkele uitzonderingen nà komen zij „just to shake hands with the President." Ten einde dat doel te bereiken, hebben zij misschien reeds den vorigen dag queue gemaakt vóór White House.

In eene kamer van lichtblauw, met goud afgezet, behangsel, een effen tapijt van dezelfde kleur op den grond, een groote „poef" in het midden, twee donkerblauwe Sèvre vazen — een geschenk van Felix Faure aan Mc. Kinley — op een console, een paar pronkers Empire op den schoorsteenmantel, had ik een oogenblik gewacht. Uitzicht gaf het vertrek op een schoonen uitgestrekten tuin in de richting van de „Potomac". Open stonden de deuren, leidende eenerzijds naar de rookkamer van den President, anderzijds naar het boudoir van Mevrouw Roosevelt. De voorname deur, toegang gevende tot den langs de kamerreeks evenwijdig met de straat loopenden corridor, had gekleurde ondoorzichtige ruiten.

De President was binnengetreden. Hij is niet van groote gestalte, zelfs ietwat inéèngedrongen, bijziende; zijn knijper draagt een zwart koord; zijn dikke knevel is blond; tot dusver heb ik nog niets buitengewoons genoemd. Maar, thans vermeld ik zijn schrander voorhoofd, zijn goedhartigen blik en vooral den mond: schoon alléén door den trek van wils- en geestkracht er om heen, maar die trek dan ook in den superlatief. Die mond boezemt in ontzag, maar niet minder vertrouwen.

Hij, zich niet bepalende tot het stellen van vragen, geeft ook Zijne eigene meening over het onderwerp van het gesprek. Zijn beroep is weten, op de hoogte zijn van kwestiën die Amerika raken, en, kent men toevallig bijzonderheden van enkele daarvan, dan wekt verbazing het weinige dat Hij niet weet. De ingewijde kan van Hem dan nog leeren. Het gehoor mag ik dan ook niet beschouwen als eene vormelijkheid; veeleer vat ik het op als een gunstbetoon van den zeer hoog geplaatsten aan den veel gezworven hebbenden zoon van het land, waar de stamboom der Roosevelts geplant werd. [1]) Het is van langen duur en toch.... welke waarde heeft de tijd niet voor dien man!

---

[1]) De President is een afstammeling van Claas Maartensz van Roosevelt, die, uit Delft, in 1651, zich, met zijn gezin, te Nieuw Amsterdam vestigde. Van dien tijd af, zijn de Roosevelt's steeds geachte burgers van New-York geweest. Één hunner had, met Hamilton, een zetel in de „Constitutional Convention"; een andere stichtte

Heeft hij zich vroeger bezig gehouden met landbouw en met den burgerlijken dienst, zich doen kennen als publicist, als autoriteit op marinegebied, heeft hij gediend als kolonel bij de kavallerie, posten bekleed als die van gouverneur en Vice-President der Vereenigde Staten, hij is thans raadsman der Wetgevende macht, opperbevelhebber van leger en vloot, voorzitter van den Ministerraad, verantwoordelijk beheerder van de schatkist, bestuurder der betrekkingen met het buitenland en Hoofd van het volk. Hij moet maaltijden aanrichten en twisten tusschen zijne ambtenaren beslechten, senatoren ontvangen en staatsbetrekkingen, ook die van weinig belangrijken aard, vergeven; afgevaardigden te woord staan en luisteren naar de klacht van den eersten den besten burger, feestelijkheden bijwonen en aan iedereen de hand geven: een kunst, welke oefening eischt, wil hij niet lijden aan een gezwollen rechterhand, zooals met Grant het geval was.

De President staat dan ook vroeg op, gaat vrij laat naar bed en heeft als uitspanning en lichaamsbeweging slechts eenige oogenblikken van paardrijden. In zijn bureau is hij om 9 uur des morgens. Nauwelijks heeft hij een uur om te werken met zijnen secretaris. Dan slaat, op vier dagen van de week, het ontvangstuur voor leden van het Congres. Dit duurt tot twaalf. Vervolgens, op dezelfde dagen (Dinsdags en Vrijdags is er kabinetszitting van elf tot één) tot één uur ontvangst van „visitors having business with the President." Aan deze vastgestelde tijden stoort men zich echter niet. Moet niet de President ten allen tijde gereed zijn voor het volk? Velen komen naar

---

de eerste Bank van New-York. De grootvader van den President, Cornelius geheeten, was koopman; zijn vader Theodore evenzeer. Deze behoorde tot de vurigste aanhangers van Lincoln; aan hem vooral was te danken de vorming van het eerste regiment Kleurlingen van het leger der Unie. Toen Theodore Roosevelt Sr. in 1878 overleed, waren de vlaggen te New-York half mast geheschen; toch was hij slechts een burger, zonder meer, geweest. De moeder van den President was Martha Bullock, dochter van eene familie uit Georgië, van Schotschen oorsprong. De jonge Theodore, geboren den 24sten October 1858, te New-York city, in het huis zijner familie N°. 28 East 20th street, had, als kind, eene uiterst zwakke gezondheid. Lichaamsoefeningen en verblijf in de open lucht hebben hem krachtig gemaakt, ook nadat hij in 1876 als student te Harvard was ingeschreven. In 1888 werd hij aldaar gepromoveerd en bracht een jaar in Europa door, voornamelijk te Dresden.

White House, omdat „they want to see a live President", en zijn „I am glad to see you" herhaalt zich duizende malen per dag. Gedurende de maaltijden, zelfs nu en dan aan het ontbijt, heeft hij gasten, met welke zaken te bespreken zijn; na de luncheon wordt eenig dringend werk afgedaan en dan lichaamsbeweging genomen. Tehuis komende vindt hij, op hem wachtende, zijnen partikulieren secretaris, met wien hij werkt tot het oogenblik van het avondeten. Ook daarnà is er meestal nog arbeid af te doen. Dit zijn gewone dagen. De post brengt in 24 uren van 1000 tot 1200 brieven. Natuurlijk heeft de President geene gelegenheid die alle te lezen; door hem wordt kennis genomen alleen van den inhoud van het allerbelangrijkste en antwoorden daarvoor *aangegeven;* voor dikteeren ontbreekt zelfs de tijd.

Behalve dit alles is de President de leider der „Societeit". Eene uitnoodiging van White House is voor den Amerikaan steeds een eer, doch tevens de vervulling van een plicht. De feesten zijn er nooit ingericht geweest op weelderigen voet. In den regel — Roosevelt is eene uitzondering — beschikt de eerste ambtenaar van het Rijk niet over een groot fortuin. Bals worden er in den winter wel gegeven. Merkwaardig is dat traditie het deelnemen aan den dans verbiedt aan de echtgenoote van den President. Hij neemt zelden uitnoodigingen aan elders als bij de kabinets-ministers. Ook bij laatstbedoelde gelegenheden heeft de eerste werker van het land natuurlijk geen rust. Het zich bewegen in de wereld en de staatkunde grijpen inderdaad vooral te Washington in elkander. De beiden maken dat de eigenaardige atmosfeer der stad aan de Potomac het voordeel aanbiedt van partijverdeelingen minder scherp te maken. In die lucht is iets verzachtends, iets dat bitterheden kalmeert en oneffenheden glad maakt, iets dat senator en senator, des avonds aan den feestdisch van een gullen gastheer, doet vergeten dat het Forum, des namiddags, getuige is geweest van hunnen heftigen politieken strijd.

Die dampkring schijnt, aan den anderen kant, het algemeen te prikkelen tot het zich oefenen op den socialen ladder. Klimmers zijn er in menigte. In tegenstelling van hetgeen het geval is in andere Amerikaansche steden, wil te Washington iedereen behooren tot de „societeit".

Hierboven, op de zuil, staat Gibson gedurende een oogenblik aan mijne zijde. Hij stelt mij voor aan de „Smart set". Wij zien hoe beneden klautert en klimt en tracht te stijgen een menigte van menschen, die groote geldbuidels hebben. Helaas! Washington is in de Vereenigde Staten de eenige stad, alwaar men hoog in de lucht, zonder te helpen, nederziet op het goud, indien de kandidaat voor den „exclusive circle" geene andere geloofsbrieven heeft als die onderteekend door Mammon. Men heeft er vaste salarissen, geniet er op begrootingen gebrachte inkomsten, de „faveurs" der cotillons kosten er geen honderden van dollars, het staat daar niet goed voor een man om zijn chequeboek te laten luchten, er is weinig „show", men is er, in den goeden zin van het woord, bedaard, bezadigd, zelfs eenigszins vormelijk: de Amerikaan noemt er zijnen medeburger zelden bij den familienaam; de vocatief luidt er: „Mr. Justice", „Mr. Vice-President", „Mr. Secretary", ja, ik heb er personen „Your Excellency" hooren betitelen.

Wij zien de pogingen om naar den top te geraken van Mrs. A. uit Pittsburg. Zij kan des Woensdags, in den namiddag, onuitgenoodigd, zonder den heer of de vrouw des huizes te kennen, binnentreden de salons van de echtgenooten der kabinetsministers. Voor laatstbedoelde dames geldt namelijk de ongeschreven wet dat zij ééns per week „open huis" in letterlijken zin moeten houden. Vele komen inderdaad: uit zucht tot klauteren en hebben dan geene andere verontschuldiging voor hun tegenwoordig zijn als de nieuwsgierigheid, of, zooals zij zelven het noemen: de belangstelling. Mrs. A, met hare dochters uit Pittsburg, zegt tot de ministersvrouw dat zij zich hier bevindt „because we have seen your name so often in the newspapers and wondered if your dresses were as handsome as the papers said they were", en zij beweert nu ook vol bewondering te zijn bij den aanblik van net toilet der vrouw des huizes. De beproefde stijging gelukt haar natuurlijk niet. Haar wijze van zich op te dringen is van een Europeesch standpunt onverdedigbaar. Maar er ligt in haren moed en in de gewoonte zelve dat de vrouwen van sommige hooggeplaatste ambtenaren genoodzaakt zijn op een bepaalden dag de deuren wijd open te zetten voor iedereen, toch iets naïefs, iets

dat op de jeugd, de goedhartigheid, de gastvrijheid der Amerikaansche natie wijst.

Over Washington wierp, dien achternamiddag, de ondergaande zon haar heerlijke gouden stralen. Er trilde in de zuivere lucht daar boven, op mijn wolkenvoetstuk, een drang naar levenslust. Aan het uitspansel vertoonde zich hier en daar een ster. Het blauw werd donkerder. Langer werden de schaduwen achter de, even ten oosten van het Kapitool gelegen, Nationale Bibliotheek, met hare boekdeelen ten getale van millioenen, met hare wereldberoemde, als leeszaal dienende, rotonde. Dicht daarbij verhulde zich in de schemering het gebouw van het Smithsonian-institute, gesticht in de eerste helft der vorige eeuw „voor de vermeerdering en verspreiding van kennis onder de menschen", uit een legaat van ruim een half millioen dollars gemaakt door James Smithson, een Engelschman, die nooit de Vereenigde Staten bezocht, doch wilde dat daar zijne nagedachtenis voortleven zou.

Langzamerhand valt de duisternis over de in antieken trant geteekende gebouwen van de stad aan de Potomac. De lanen, welke deze omlijsten verwazen. De dommen, de koepels steken nog flauw boven de donkere massa uit. De avondwind fluistert mij wonderlijke dingen toe van het Rijk dat bestuurd wordt van uit de stad daar beneden. Ik gevoel mij als in het centrum van een machtige draaiïng, van waar als bij instinkt, kunnen worden nagegaan de vele krachten, welke, op dit punt geconcentreerd, het midden vlieden en hunnen overweldigenden invloed uitoefenen in Maine en in Maryland, in Nebraska en Alabama, in Texas en in Colorado, in Nevada en in Californië, op Cuba en op de Philippijnen. Al schijnt alles hier rustig, daar buiten werken toch: beweging, ontwikkeling, verbetering, vooruitgang. Nu en dan vliegt van de massa wel een stuk af om zich te verliezen in het oneindige; maar zulks deert mijn centrum niet veel. Dit is produktief; het heeft steeds nieuw kunnen beschikbaar, het vormt een hart, naar hetwelk toestroomt bloed uit San Francisco, Canada, Zuid-Afrika, Australië, Europa en Oostelijk Azië. Of anders: Washington is het brandpunt van eene Unie, die nog in vele harer gedeelten moet worden ontgonnen, doch die over de geheele

wereld werkt als een magneet, die daar juist vasten voet heeft gekregen in centraal Amerika en een steeds vermeerderenden invloed uitoefent op de republieken van het zuidelijk continent, die meer staal voortbrengt dan de geheele overige wereld, per week 600 locomotieven vervaardigt, wier steeds krachtiger wordende nijverheid dwingt tot het zich uitzetten, tot het veroveren van wereldmarkten buiten de grenzen; wier bevolking instemt met Carnegie's evangelie van welvaart: dat een rijk man alles moet uitgeven wat hij kàn, wier burgers beschikken over een vast geloof in haar gelukkig gesternte, over een jong zelfvertrouwen, en er zich van bewust zijn dat het meerderjarig worden van hun land één der merkwaardigste gebeurtenissen der negentiende eeuw geweest is; eene Unie, welke als grondbeginselen voor bet bestaan toepast: breedheid van gedachten, grootmoedigheid der ziel en erkenning van het recht op algeheele vrijheid van elken mensch.

TEHERAN. Zomer 1904.
